

วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
“Academic Journal for the Humanities and Social Sciences
Dhonburi Rajabhat University”

วัตถุประสงค์	1. เพื่อส่งเสริมให้คณาจารย์ นักวิชาการ และนักวิจัย ใช้เป็นสื่อกลางในการเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการและผลงานวิจัย โดยมุ่งเน้นในสาขามนุษยศาสตร์ ภาษาและวรรณคดี ศิลปกรรม นาฏศิลป์และการแสดง และสาขาสังคมศาสตร์ นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ และการจัดการชุมชน 2. เพื่อพัฒนาศักยภาพทางวิชาการและส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ในด้านวิชาการและงานวิจัยของบุคลากรทั้งภายในและภายนอกของมหาวิทยาลัย
กำหนดเผยแพร่	3 ฉบับ ต่อปี ฉบับที่ 1 มกราคม – เมษายน ฉบับที่ 2 พฤษภาคม – สิงหาคม ฉบับที่ 3 กันยายน – ธันวาคม
การเผยแพร่	มอบให้ห้องสมุดการศึกษาระดับอุดมศึกษาในประเทศและต่างประเทศที่เป็นเครือข่ายของมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี ห้องสมุดหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ห้องสมุดของสื่อมวลชน และโรงเรียนเครือข่าย
สถานที่ติดต่อ	สำนักงานกองบรรณาธิการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี ถนนอิสรภาพ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600 โทรศัพท์ 0 2890 1801 ต่อ 21460 โทรสาร 0 2890 2294 e-mail: journal.human@dru.ac.th https://so02.tci-thaijo.org/index.php/human_dru
จัดพิมพ์โดย	ห้างหุ้นส่วนจำกัด พิมพ์ทันใจ 1053/20 ถนนเอกชัย แขวงบางบอน เขตบางบอน กรุงเทพมหานคร 10150 โทร. 0 2415 4944-5

- บทความในวารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี เป็นความคิดของผู้เขียน ไม่ใช่ความคิดของกองบรรณาธิการ และไม่ใช่ความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการและ/หรือของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
- กองบรรณาธิการไม่สงวนสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา
- บทความที่ได้รับตีพิมพ์จะมีการตรวจความถูกต้องเหมาะสมจากกองบรรณาธิการและผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้อง (peer review) จำนวน 3 คน โดยผู้ทรงคุณวุฒิจะไม่ทราบผู้นิพนธ์ และผู้นิพนธ์ไม่ทราบชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ (double-blind peer review)

บทบรรณาธิการ

เนื่องในโอกาสวันคล้ายวันพระราชสมภพ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเจริญพระชนมายุ 70 พรรษา ข้าพระพุทธเจ้าบรรณาธิการบริหาร และกองบรรณาธิการ ขอถวายพระพรชัยมงคล ขอพระองค์ทรงพระเจริญ มีพระชนมายุยิ่งยืนนาน

วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรีฉบับนี้เป็นปีที่ 8 ฉบับที่ 1 พุทธศักราช 2568 ซึ่งได้รวบรวมบทความทางสังคมวิทยา ศิลปศาสตร์ ศิลปกรรม และสหวิทยาการ ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ จำนวน 10 บทความ แบ่งเป็นบทความวิจัย 6 บทความ และบทความวิชาการ 4 บทความ บทความทุกชิ้นล้วนมีประโยชน์และทรงคุณค่าในเชิงวิชาการ นำเสนอ ทฤษฎีและการวิเคราะห์ทางศิลปกรรมศาสตร์ สังคมศาสตร์ ภาษาและศิลปวัฒนธรรมไว้อย่างน่าสนใจ บทความวิจัย ได้แก่ บทความเรื่อง ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการเปลี่ยนผ่านสู่การเป็นองค์กรดิจิทัล ในศตวรรษที่ 21 ของ จันทนา อินทิมิ, กัญญาภัทร ปานหอมยา กาญจนพบุ และเสาวนีย์ สมันต์ศิริพร บทความเรื่อง การทบทวนขอบเขตวรรณกรรมเกี่ยวกับกิจกรรมดนตรีชุมชนสำหรับวัยรุ่นและผู้ใหญ่ ตอนต้นกลุ่มมอทีสติกสเปกตรัม ของ อลิเซีย เวย เฉิน จี และจินฮยอง ลี บทความเรื่อง การควบคุมทาง สังคมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพยาเสพติด: กรณีศึกษา หมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดินในพื้นที่ จังหวัดเชียงราย ของ นกัสน์ชนก หึงประยูร บทความเรื่อง แนวทางการส่งเสริมอัตลักษณ์ผู้เรียน แห่งมหานคร ของ ปานสิริ เสาวดี, วรุฒิ เฟิงพันธ์ และสุวิชัย โกศัยยะวัฒน์ บทความเรื่อง ขาดพันธุ์ วรรณนาแห่งการสื่อสาร: แนวคิดและการประยุกต์ใช้ในการแสดงหนังตะลุง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ของ สุวิมล เวชวิโรจน์ บทความเรื่อง การศึกษาและพัฒนาบรรพบุรุษพันธุ์สินค้าเกษตรแบบแปลงใหญ่ (มะม่วง น้ำดอกไม้) จังหวัดสมุทรปราการ ของ พงศ์พิณิจ พินิจดำ และชาคริต เกตุเรืองโรจน์ บทความวิชาการ ได้แก่ บทความเรื่อง สัญลักษณ์ของประติมากรรมในส่วนสักการสถานของโบสถ์พระคริสตทศกัณฑ์ จังหวัดราชบุรี ของณิรดา ศีรีวงศ์ บทความเรื่อง อิทธิพลจากแนวคิดไซโคจิตวิทยาที่มีต่อศิลปิน ร่วมสมัย ของ ณัฏฐพล บุญเผือก บทความเรื่อง เงินสกุลเข้ารหัสกับการก่ออาชญากรรมในประเทศไทย ของ กรกนก พุ่มพวง และบทความเรื่อง อิทธิพลความเชื่อ ความศรัทธา ของโนราในประเทศไทย ที่ ส่งผลต่อพิธีโนราโรงครู ของชาวสยามบ้านบางแะ รัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซีย ของ พิษณุ กันภัย

เนื่องในโอกาสวันขึ้นปีใหม่ไทย กองบรรณาธิการฯ ขออวยพรให้ทุกท่านประสบแต่ความสุข ความสมหวัง มีสุขภาพแข็งแรงตลอดไป และขอขอบคุณทุกท่าน ทั้งคณาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัยที่ สร้างสรรค์ผลงานอันมีคุณค่ายิ่งต่อวงวิชาการ ขอขอบคุณผู้อ่านทุกท่าน วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์ยินดีรับบทความวิจัยและบทความวิชาการของทุกท่านเข้าสู่กระบวนการพิจารณานำลง ตีพิมพ์ในวารสารฯ และหากท่านมีข้อเสนอแนะใดอันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาวารสารวิชาการ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ กองบรรณาธิการฯ ขอน้อมรับด้วยความยินดีและขอบคุณยิ่ง

รองศาสตราจารย์ ดร.รสริน ดิษฐบรรจง

บรรณาธิการบริหาร

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
Faculty of Humanities and Social Sciences

วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

เจ้าของ

สำนักงานกองบรรณาธิการ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

ที่ปรึกษากิตติมศักดิ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ยุวลักษณ์

รองศาสตราจารย์ ดร.ปนัดดา

รองศาสตราจารย์ ดร.ธัญวรรณ

เวชวิทยาลัง

ยิ้มสกุล

กำคำ

ที่ปรึกษากองบรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิมพ์ภา

อาจารย์กฤติญา

อาจารย์ศรัณย์

เพ็ญนาเรนทร์

ภักสิริจินดา

สรรพศิริ

คณะดำเนินงาน

อาจารย์จิราดา

อาจารย์เพ็ญพิสุทธิ์

อาจารย์กมลชนก

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จักรพันธ์

อาจารย์วิลดา

อาจารย์กัลยรัตน์

เอื้อศิริวัฒนาชัย

ศิริ

ธรรมมิกะ

พรมฉลวย

ศรีทองกุล

กลั่นสุวรรณ

บรรณาธิการบริหาร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รสริน

ดิษฐบรรจง

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ ดร.ณัฐชา

ศาสตราจารย์ ดร.อรุณ

รองศาสตราจารย์ ดร.วิไลวรรณ

รองศาสตราจารย์ ดร.จิรศักดิ์

เฉลยทรัพย์

รักธรรม

ชนิษฐนันท์

รอตจันทร์

สถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

(เกษียณอายุ)

มหาวิทยาลัยหัวเฉียว

เฉลิมพระเกียรติ

มหาวิทยาลัยราชภัฏ

บ้านสมเด็จเจ้าพระยา

มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

มหาวิทยาลัยราชภัฏ

บ้านสมเด็จเจ้าพระยา

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

(เกษียณอายุราชการ)

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นริศ

วศินานนท์

รองศาสตราจารย์ ดร.ชลลดา

พงศ์พัฒนโยธิน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ผดุง

พรมมูล

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัศวิน

เรืองรอง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมบัติ

เวชกามา

ดร.พฤษภา

ดอกกุหลาบ

รองศาสตราจารย์ ดร.ทองเจือ

เชียดทอง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วงศกร

เพิ่มผล

ดร.พิมพ์วิภา

บุรวิวัฒน์

ปกและรูปเล่ม

อาจารย์ศรัณย์

สรรพศิริ

ฝ่ายเผยแพร่ทางอิเล็กทรอนิกส์

นางสาวอลิสสา

อรุณธนศิริ

ฝ่ายประสานงาน

นางสาวจิตติมา

สรวยโชค

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
Faculty of Humanities and Social Sciences

Academic Journal for the Humanities and Social Sciences Dhonburi Rajabhat University

Owner Faculty of Humanities and Social Sciences Dhonburi Rajabhat University
Editorial Office Faculty of Humanities and Social Sciences Dhonburi Rajabhat University

Honorary advisors

Asst.Prof.Dr. Yuwalak Vejwitayaklung
Assoc.Prof.Dr. Panadda Yimsakul
Assoc.Prof.Dr. Tayawan Kakham

Editorial Advisors

Asst.Prof.Dr. Pimpanga Phangnaren
Miss Krittya Paksirijinda
Mr. Sarun Sanpasiri

Editorial Editor

Asst.Prof.Dr. Rodsarin Dittabanjong

Editorial Board

Prof.Dr. Natchaya	Chalaysap	National Institute of Development Administration
Prof.Dr. Arun	Raktham	Thammasat University
Assoc.Prof.Dr. Wilaiwan	Khanittanan	Thammasat University
Assoc.Prof.Dr. Jirasak	Rodchan	Dhurakij Pundit University (Retried)
Asst.Prof.Dr. Naris	Wasinanon	Huachiew Chalermprakiet University
Assoc.Prof.Dr. Chollada	Pongpattanayothin	Bansomdejchaopraya Rajabhat University
Asst.Prof.Dr. Phadung	Prommoon	SuanDusit University
Asst.Prof.Dr. Akhawit	Ruengrong	Bansomdejchaopraya
Asst.Prof.Dr. Sombat	Watchkama	Uttaradit Rajabhat University
Dr.Prueksa	Dokkularb	Phetchaburi Rajabhat University
Assoc.Prof.Dr. Thongchue	Khiatthong	DhonburiRajabhat University (Retried)
Asst.Prof.Dr. Wongsakorn	Poempol	DhonburiRajabhat University
Dr. Phimwipa	Berawat	Dhonburi Rajabhat University

Managing Committee

Miss Jirada	Ueasiriwatthanachai
Miss Penpisut	Siri
Miss Kamonchanok	Thammika
Asst.Prof.Dr. Jakkapan	Promchaluay
Mrs. Wilada	Srithongkul
Miss Kanyarat	Klinsuwan

Designer

Mr. Sarun	Sanpasiri
-----------	-----------

Electronic Distribution

Miss Alisa	Aloontanahirun
------------	----------------

Coordinator

Miss Jittima	Sruayphok
--------------	-----------

สารบัญ

บทความวิจัย

ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการเปลี่ยนผ่านสู่การเป็นองค์กรดิจิทัล ในศตวรรษที่ 21

The Success Factors in Transitioning to a Digital Organization in the 21st Century

จันทนา อินทิมิ, กัญญาภัทร ปานหอมยา กาญจนพบุ และเสาวนีย์ สมันต์ตรีพร

(Chanthana Inthachim, Kanyaphatr Panhomya Kanjanapabu and Saowanee

Samantreeporn) A1

การทบทวนขอบเขตวรรณกรรมเกี่ยวกับกิจกรรมดนตรีชุมชนสำหรับวัยรุ่นและผู้ใหญ่ตอนต้น กลุ่มออทิสติกสเปกตรัม

A Scoping Review of Community Music Projects for Adolescents and Young
Adults with ASD

อลิเซีย เวย เฉิน จี และจินฮยอง ลี

(Alicia Wei Chen Ng and Jin Hyung Lee) A14

การควบคุมทางสังคมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพยาเสพติด: กรณีศึกษา หมู่บ้านกองทุน แม่ของแผ่นดินในพื้นที่จังหวัดเชียงราย

Social Control for Drugs Prevention: A Case Study on The Mother of The Nation's
Fund Communities, Chiang Rai Province

นภัสณัชชนก หึงประยูร

(Napadnatchanok Yingprayoo) A29

แนวทางการส่งเสริมอัตลักษณ์ผู้เรียนแห่งมหานคร

Guideline for Promoting Student Identity in Metropolitan

ปานสิริ เสาวดี, วรวุฒิ เฟื่องพันธ์ และสุวิชัย โกศัยยะวัฒน์

(Pansiri Saowadee, Worawut Phengphan and Suwichai Kosaiyawat) A44

ชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสาร: แนวคิดและการประยุกต์ใช้ในการแสดงหนังตะลุง จังหวัด สุราษฎร์ธานี

Ethnography of Communication: Concepts and Applications in Shadow Puppet
Shows in Surat Thani Province

สุวิมล เวชวิโรจน์

(Suwimon Vatviroj) A58

บทความวิจัย (ต่อ)

การศึกษาและพัฒนาบรรจุภัณฑ์สินค้าเกษตรแบบแปลงใหญ่ (มะม่วงน้ำดอกไม้) จังหวัดสมุทรปราการ

The Study and Development Package Big Farm System Products (Mango Barracuda) of Samutprakran

พงศ์พินิจ พินิจดำ และชาคริต เกตุเรืองโรจน์

(Pongpinij Pinijdam and Chakrit Ketruangroch) A73

บทความวิชาการ

สัญลักษณ์ของประติมากรรมในส่วนสักการสถานของโบสถ์พระคริสตหฤทัย จังหวัดราชบุรี

The Symbols of the Sculptures in the Sanctuary Section of the Sacred Heart Church, Ratchaburi Province

ณิรดา คีรีวงศ์

(Nirada Keereewong) B1

อิทธิพลจากแนวคิดไฮโคจีโอกราฟฟีที่มีต่อศิลปินร่วมสมัย

The Influence of Psychogeographic Concepts on Contemporary Artists

ณัฐพล บุญเผือก

(Nutthapol Boonpueak) B15

เงินสกุลเข้ารหัสกับการก่ออาชญากรรมในประเทศไทย

Cryptocurrency and Crime Committed in Thailand

กรกนก พุ่มพวง

(Kornkanok Phumphuang) B28

อิทธิพลความเชื่อ ความศรัทธา ของโนราในประเทศไทย ที่ส่งผลต่อพิธีโนราโรงครู ของชาวย่านบ้านบางแซะ รัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซีย

The Influence on Nora's Faith in Thailand That Affected the Nora Rong Kru Ceremony of the Siamese People of Ban Bang Sae. Kelantan State, Malaysia

ปิษณุ กันภัย

(Pisanu Kanpai) B40

ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการเปลี่ยนผ่านสู่การเป็นองค์กรดิจิทัล ในศตวรรษที่ 21

The Success Factors in Transitioning to a Digital Organization in the 21st Century

วันที่รับบทความ: 26 สิงหาคม 2567

จันทนา อินทนิม ^{1*}

วันที่แก้ไขบทความ: 24 กันยายน 2567

กัญญาภัทร ปานหอมยา กาญจนพูน ²

วันที่ตอบรับบทความ: 25 กันยายน 2567

เสาวนีย์ สมันต์ศิริพร ³

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จในการเปลี่ยนผ่านสู่การเป็นองค์กรดิจิทัล ในศตวรรษที่ 21 และเพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการเปลี่ยนผ่านสู่การเป็นองค์กรดิจิทัล ในศตวรรษที่ 21 ผู้วิจัยใช้เทคนิคการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้แก่ ผู้บริหารระดับสูง ระดับกลาง และเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการ เป็นการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง รวมทั้งสิ้น 20 คน นอกจากนี้ ยังมีการวิจัยเอกสาร การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมอีกด้วย ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการเปลี่ยนผ่านสู่การเป็นองค์กรดิจิทัล ประกอบไปด้วย 5 ปัจจัย ได้แก่ 1) ภาวะผู้นำ 2) บุคลากร 3) เทคโนโลยี 4) วัฒนธรรมองค์กร และ 5) โครงสร้างองค์กร ส่วนปัญหาและอุปสรรคในการเปลี่ยนผ่านสู่การเป็นองค์กรดิจิทัล ประกอบด้วย 1) องค์กรขาดแคลนอุปกรณ์เทคโนโลยีที่ทันสมัย 2) ปัญหาด้านบุคลากร ในเรื่องช่วงวัยมีผลต่อการรับรู้เทคโนโลยีสมัยใหม่ และหน่วยงานขาดบุคลากรที่เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยี 3) ปัญหาเรื่องโครงสร้างระบบราชการที่ใหญ่และซับซ้อนไม่เอื้อต่อการทำงานที่ยืดหยุ่น 4) ปัญหาด้านการทำงานในรูปแบบเดิม ๆ ทำให้ขาดทักษะทางความคิด และ 5) ปัญหาด้านวัฒนธรรมองค์กรที่เปลี่ยนแปลงไป ส่งผลต่อการบริหารจัดการองค์กร

คำสำคัญ: ปัจจัยแห่งความสำเร็จ การเปลี่ยนผ่านองค์กรสู่การเป็นองค์กรดิจิทัล องค์กรดิจิทัล

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์

* ผู้ประสานงานหลัก email: chanthanai@sau.ac.th

² นักวิจัยอิสระ ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
email: kanlayakan84@gmail.com:

³ อาจารย์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์
email: film.phd5@gmail.com

The Success Factors in Transitioning to a Digital Organization in the 21st Century

Received: August 26, 2024

Chanthana Inthachim ^{1*}

Revised: September 24, 2024

Kanyaphatr Panhomya Kanjanapabu ²

Accepted: September 25, 2024

Saowanee Samantreeporn ³

Abstract

This research studied the success factors in transitioning to a digital organization and explored the challenges and obstacles in this transition in the 21st century. The researcher employed qualitative research techniques and data collection through in-depth interviews with key informants from the Ministry of Agriculture and Cooperatives, including senior executives, mid-level officials, and operational staff, using purposive sampling for 20 participants. Additionally, document analysis and non-participant observation were employed. Data analysis was conducted using inductive methods. The study found that the factors for transitioning to a digital organization included five factors: 1) Leadership, 2) Personnel, 3) Technology, 4) Organizational culture, and 5) Organizational structure. The challenges and obstacles in the transition to a digital organization included 1) A lack of modern technological equipment, precision of technology, and riskiness in data security, 2) Personnel issues, where age differences affected the perception and learning of modern technology, and the organization lacked technology experts, 3) Problems with the huge and complex bureaucratic structures, which involved complexed procedures that did not support flexible working, 4) Issues with traditional work procedures that hindered critical thinking skills, and 5) Problems with any changes in organizational cultures, which also affected organizational management.

Keywords: Success Factors, Organizational Transition to a Digital Organization, Digital Organization

¹ Asst.Prof.Dr., Graduate School, Southeast Asia University

* Corresponding author email: chanthanai@sau.ac.th

² Independent Researcher, Public Administration, Faculty of Political Science
email: kanlayan84@gmail.com

³ Graduate School, Southeast Asia University
email: film.phd5@gmail.com

บทนำ

ในศตวรรษที่ 21 มีแนวโน้มเข้าสู่ยุคแห่งเทคโนโลยีดิจิทัล มีการพลิกผันทางดิจิทัล (digital disruption) ส่งผลกระทบต่อทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรธุรกิจ หน่วยงานด้านการศึกษา องค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไร และกระทบต่อวิถีชีวิตของประชากรทั่วโลก (Hossain, 2019) ซึ่งส่งผลให้หน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ มีความพยายาม ปรับเปลี่ยนรูปแบบการดำเนินงานให้สามารถดำรงอยู่ได้ โดยเริ่มพัฒนาแพลตฟอร์มเพื่อการดำเนินงานของบริษัท เช่น ธุรกิจด้านที่พัก การผลิตรถยนต์ โลจิสติกส์และการผลิตด้านคอมพิวเตอร์ที่มีการปรับเปลี่ยนวิธีการดำเนินงาน ด้วยการนำศักยภาพของเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ เพื่อการบริหารอย่างคล่องตัว รวดเร็ว และเฉียบพลัน ในขณะเดียวกันการปรับเปลี่ยนสู่ดิจิทัลยังได้สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างธุรกิจที่มีลักษณะแตกต่างกันอีกด้วย (Schallmo, Williams, & Boardman, 2018, p. 3) ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1990–2000 (Sukhova, 2016) เห็นได้จากอุตสาหกรรมค้าปลีก สื่อและโฆษณาถือเป็นช่องทางดิจิทัลสำคัญที่จะเข้าถึงผู้บริโภคในยุคดังกล่าว ถึงแม้ว่าลักษณะการซื้อขายสินค้าจะอยู่ในรูปแบบร้านค้าและการใช้เงินสดก็ตาม และตั้งแต่ปี ค.ศ. 2000 เป็นต้นมา อุปกรณ์อัจฉริยะ (smart device) มีจำนวนมากขึ้น ความสามารถในการพัฒนาแพลตฟอร์มและสังคมออนไลน์ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก องค์กรธุรกิจสามารถติดต่อสื่อสารและตอบสนองผู้บริโภคได้อย่างทันทั่วทั้งจากหลากหลายช่องทางการทำธุรกรรมออนไลน์ การซื้อขายสินค้าบนเว็บไซต์จึงถือกำเนิดขึ้น การให้ความสำคัญต่อการใช้ประโยชน์จากข้อมูล (data analytic) เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค (Schallmo, Williams, & Boardman, 2018, pp. 3-4) นอกจากนี้ ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีทำให้องค์กรธุรกิจต้องเผชิญกับความท้าทายที่ต้องเร่งเปลี่ยนแปลงทุกองค์ประกอบของธุรกิจให้ก้าวสู่การเป็นองค์กรที่ขับเคลื่อนด้วยดิจิทัล เพื่อหลีกเลี่ยงผลกระทบที่เกิดจาก Disruptive Technology ซึ่ง Disruptive Technology คือ การนำนวัตกรรมหรือเทคโนโลยีมาใช้ในการสร้างตลาดและมูลค่าให้กับตัวผลิตภัณฑ์หรือบริการ และส่งผลกระทบอย่างรุนแรง (disrupt) ต่อตลาดผลิตภัณฑ์หรือบริการเดิมรวมทั้งอาจทำให้ธุรกิจที่ใช้เทคโนโลยีแบบเดิม ๆ ได้รับผลกระทบจนต้องล้มหรือปิดกิจการไป (พิพัฒน์ เหลืองนฤมิตชัย, 2559) เพื่อให้ธุรกิจสามารถปรับตัวและเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีมีการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้อย่างรวดเร็ว ในช่วงต้นของการระบาดโควิด19 ซึ่งบริษัทส่วนใหญ่เข้าสู่ช่วง ‘Becoming Digital’ นั้น เป็นการนำไปใช้เชิงรับ ในขณะที่ปี 2022 บริษัทส่วนใหญ่ได้ถอยกลับไปสู่ช่วง ‘Doing Digital’ เนื่องจากบริษัทเหล่านั้นตระหนักว่าเทคโนโลยีบางอย่างไม่สามารถรองรับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นแล้ว (นเรนทร์ ชุตติจิรวงศ์, โกปินทร์ รัตติวารกร และมาลี เอกวิริยะกิจ, 2566) และจากการสำรวจของ McKinsey (2020) พบว่าบริษัทต่าง ๆ ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงจากสถานการณ์โควิด 19 ได้รวดเร็วกว่าที่คาดไว้ 20-25 เท่า เมื่อเทียบกับก่อนเกิดวิกฤติ

การปรับเปลี่ยนสู่ดิจิทัลได้รับความสนใจอย่างต่อเนื่อง ซึ่ง MIT Sloan Management Review และ Deloitte University ได้ศึกษาถึงกลยุทธ์การขับเคลื่อนดิจิทัลโดยเก็บข้อมูลจากผู้บริหาร และผู้จัดการบริษัทมากกว่า 4,800 คน พบว่า เกือบร้อยละ 99 ของกลุ่มตัวอย่าง คาดการณ์ถึงอุตสาหกรรมและธุรกิจของพวกเขาในอนาคตว่าจะถูกพลิกผัน (disruptive) จากเทคโนโลยีดิจิทัลในไม่ช้า (Kane, Palmer, Phillips, Kiron, & Buckley, 2015, pp. 1-2) และเหตุผลสำคัญที่องค์กรธุรกิจจำเป็นต้องเผชิญหน้ากับความท้าทายที่ส่งผลต่อ

การแข่งขันด้วยการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาประยุกต์ใช้ในกระบวนการต่าง ๆ ขององค์การ คือ การบริหารจัดการองค์การรูปแบบเดิมไม่อาจตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ของผลิตภัณฑ์และบริการได้ ผู้บริหารองค์การหลายแห่งมีการวางกลยุทธ์ดิจิทัลเพื่อเป็นแผนในการดำเนินธุรกิจ อาจรวมถึงการพัฒนาหรือสร้างธุรกิจรูปแบบใหม่อันจะนำไปสู่การปรับเปลี่ยนโครงสร้างพื้นฐาน ผลิตภัณฑ์ บริการ หรือกระบวนการอัตโนมัติต่าง ๆ ภายในขององค์การ และปรับเปลี่ยนรูปแบบการแข่งขันทางธุรกิจอย่างครบวงจร (Hess, Matt, Benlian, & WiesBock, 2016, pp. 123-124)

อย่างไรก็ตาม การปรับเปลี่ยนสู่ดิจิทัล เป็นการกำหนดรูปแบบการดำเนินงานครั้งใหญ่ขององค์การที่มีความซับซ้อน จึงเป็นสิ่งสำคัญที่องค์การต้องมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบที่ชัดเจนและเหมาะสมในทุกกระบวนการ เนื่องจากองค์การอาจประสบปัญหาในการดำเนินงาน จึงควรตรวจสอบอย่างละเอียดและต้องมีผู้รับผิดชอบการดำเนินงานปรับเปลี่ยนที่มีประสบการณ์อย่างเพียงพอ (Matt, Hess, & Benlian, 2015, pp. 339-340)

สำหรับประเทศไทยรัฐบาลได้กำหนดนโยบายให้เศรษฐกิจดิจิทัลเป็นหนึ่งในนโยบายหลักในการเพิ่มศักยภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ ด้วยการ “ส่งเสริมภาคเศรษฐกิจดิจิทัลและวางรากฐานของเศรษฐกิจดิจิทัล” โดยให้เริ่มขับเคลื่อนได้อย่างจริงจัง ซึ่งจะทำให้ทุกภาคส่วนทางเศรษฐกิจก้าวหน้าไปได้ทันโลก และสามารถแข่งขันในโลกสมัยใหม่ได้ โดยกลไกในการขับเคลื่อนที่เป็นรูปธรรมในภาครัฐของประเทศไทยก็คือ รัฐบาลดิจิทัล หรือ Digital Government ดังนั้น จึงจำเป็นที่หน่วยงานภาครัฐไทยจะต้องมีการปรับเปลี่ยนสู่รัฐบาลดิจิทัล (digital government transformation) เพื่อให้บรรลาระบบเศรษฐกิจและสังคมดิจิทัลที่มีศักยภาพในการพัฒนาประเทศ อันเป็นเป้าหมายสำคัญในระยะข้างหน้าต่อไป โดยสาระสำคัญของการเพิ่มศักยภาพเศรษฐกิจของประเทศเป็นไปตามแผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมและแผนพัฒนารัฐบาลดิจิทัลของประเทศไทย การเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัล (digital transformation) ในองค์กรภาครัฐ เป็นผลจากกระแสอินเทอร์เน็ต/ออนไลน์ พลัง Information and Communication Technology (ICT/Digital) ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิต การดำเนินธุรกิจ และแนวนโยบายของรัฐ ทุกภาคส่วนจึงมีความตื่นตัวในการปรับเปลี่ยนไปสู่ดิจิทัล (digital transformation) ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการบรรลุเป้าหมายในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมดิจิทัลภายใต้แผนและยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องของประเทศและสอดคล้องกับแนวทางสากล (ณพล ทับทิมหิน, 2562, หน้า 1-2)

ดังนั้น ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการเปลี่ยนผ่านสู่การเป็นองค์กรดิจิทัล ในศตวรรษที่ 21” เป็นการศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จในการเปลี่ยนผ่านสู่การเป็นองค์กรดิจิทัล ในศตวรรษที่ 21 และเพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการเปลี่ยนผ่านสู่การเป็นองค์กรดิจิทัล ในศตวรรษที่ 21 และเพื่อเสนอแนะแนวทางแก่รัฐบาลในการกำหนดนโยบาย การปฏิบัติงานของบุคลากรภาครัฐ รวมทั้งเพื่อพัฒนาระบบราชการและวิธีการบริหารราชการให้เหมาะสมกับยุคสมัยที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและในอนาคต และเพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้สนใจการเตรียมพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนผ่านองค์กรสู่ดิจิทัลและผู้ที่ยังเผชิญปัญหาจากการเปลี่ยนผ่านองค์กรสู่ดิจิทัล

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จในการเปลี่ยนผ่านสู่การเป็นองค์กรดิจิทัล ในศตวรรษที่ 21
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการเปลี่ยนผ่านสู่การเป็นองค์กรดิจิทัล ในศตวรรษที่ 21

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากร

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยผู้วิจัยได้เจาะจงเลือกกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นกรณีศึกษาเพราะเป็นกระทรวงที่เกี่ยวข้องกับประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ ซึ่งกระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีความสำคัญในการปรับเปลี่ยนภาครัฐสู่การเป็นรัฐบาลดิจิทัล และต่อมาได้มีการจัดทำแผนปฏิบัติการดิจิทัลของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พ.ศ. 2566-2570 ทั้งนี้ ยังได้รับความเชื่อมั่นจากผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการดำเนินงานของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีจำนวนทั้งสิ้น 20 คน ได้แก่ ผู้บริหารระดับสูง ระดับกลาง และเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติงานของทุกส่วนราชการ โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (purposive selection)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ซึ่งมีคำถามครอบคลุมประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยแห่งความสำเร็จในการเปลี่ยนผ่านสู่การเป็นองค์กรดิจิทัล ในศตวรรษที่ 21 นอกจากนี้ ผู้วิจัยดำเนินการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วยวิธีการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (data triangulation) และด้านระเบียบวิธีวิจัย (methodological triangulation) (สุรางค์ จันทวานิช, 2553)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเลือกวิธีในการเก็บรวบรวมข้อมูล (data collection) จากหลายแหล่ง (multiple sources of evidence) ดังนี้

1. การศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (documentary study) เป็นการศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนผ่านสู่การเป็นองค์กรดิจิทัลของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ตำรา กฎหมาย บทความ และเอกสารต่าง ๆ
2. การศึกษาข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต (internet) และฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ (website) เช่น แผนปฏิบัติราชการของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ แผนปฏิบัติการดิจิทัลของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พ.ศ. 2566-2570 และบริการต่าง ๆ ที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์จัดให้กับผู้รับบริการ
3. การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (non participant observation) ในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการวิจัย เช่น การสังเกตการปฏิบัติงานขององค์กรในการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการปฏิบัติงานว่า มีความสะดวก ความคล่องตัว ความรวดเร็วในด้านต่าง ๆ เป็นต้น โดยสังเกตจากหน่วยงานที่ไปสัมภาษณ์ และการสอบถามจากเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ

4. การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) จากกลุ่มตัวอย่างผู้ให้สัมภาษณ์จากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เช่น ผู้บริหาร ผู้อำนวยการ เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องของส่วนราชการในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยสัมภาษณ์ตามแบบสัมภาษณ์เจาะลึกแบบกึ่งโครงสร้าง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาทำการแยกประเด็นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยนำทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก และวิเคราะห์ข้อมูลใช้แนวทางเชิงตรรกะ (logical Thinking) และการพรรณนาสรุปความ (สุรางค์ จันทวานิช, 2553)

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

การนำเสนอผลการวิจัย ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ในประเด็น ดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการเปลี่ยนผ่านสู่การเป็นองค์กรดิจิทัล ในศตวรรษที่ 21 ได้พบปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ 5 ด้าน ได้แก่

1.1 ภาวะผู้นำ จากการวิจัยพบว่า การเปลี่ยนผ่านองค์กรสู่การเป็นองค์กรดิจิทัลที่ประสบความสำเร็จมีปัจจัยที่สอดคล้องเชื่อมโยงกับลักษณะของความเป็นผู้นำ กล่าวคือ ผู้นำมีลักษณะแห่งการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่เห็นความสำคัญและเต็มใจยอมรับการเปลี่ยนแปลง มีการสร้างการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลในองค์กรที่มีผลกระทบต่อกระบวนการทำงานทั้งหมด มีความโปร่งใส มีศักยภาพและบทบาทที่เหมาะสม ตัดสินใจอย่างชาญฉลาดและรวดเร็วทันต่อการเปลี่ยนแปลง ผู้นำยุคดิจิทัลต้องสามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นได้ และต้องมีการกระจายอำนาจ (de-centralized) ของตัวเอง ที่สำคัญต้องเป็นผู้มีทักษะความเชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีและสามารถใช้งานดิจิทัลได้อย่างคล่องแคล่ว ควรเรียนรู้และเพิ่มสมรรถนะด้านดิจิทัลอยู่เสมอ ตลอดจนส่งเสริมให้บุคลากรทุกคนได้รับการฝึกอบรมทักษะทางด้านดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง “...ในการบริหารองค์กรยุคเก่าที่เราเห็น คือผู้นำส่วนใหญ่จะกุมอำนาจไว้ที่ตนเองเพียงคนเดียว ผู้นำสมัยเก่าจึงเป็นผู้ใช้อำนาจรวมศูนย์อำนาจ และการตัดสินใจไว้คนเดียว...” (พนัจ เอกประเสริฐ มาลัย, การสื่อสารส่วนบุคคล, 5 มิถุนายน 2567) “...ลักษณะของผู้นำองค์กรในยุคดิจิทัลนี้ ควรเป็นลักษณะผู้นำการเปลี่ยนแปลง เช่น การส่งเสริมให้บุคลากรในองค์กรตัวเองนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการทำงาน และที่สำคัญตัวผู้นำเองก็ต้องมีความรู้และทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างลึกซึ้งเลยละ...” (ปราโมทย์ ยาใจ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 3 มิถุนายน 2567)

1.2 บุคลากร จากการวิจัยพบว่าในยุคการเปลี่ยนผ่านสู่การเป็นองค์กรดิจิทัล ทักษะการทำงานของบุคลากรถือเป็นสิ่งสำคัญ บุคลากรมีการเตรียมความพร้อมในทักษะการทำงานยุคดิจิทัล ได้แก่ 1) ทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล 2) ทักษะการสื่อสารและการมีส่วนร่วม 3) ทักษะในการจัดการกับการเปลี่ยนแปลง (change management skill) เป็นการทำความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว มีการบริหารจัดการการทำงานและความคิด ในสภาวะการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เหล่านั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ 4) ทักษะในการบริหารคน เป็นการบริหารคนให้เหมาะสมกับงานอย่างมีประสิทธิภาพ

ยืดหยุ่นและให้บุคลากรมีความสุขกับการทำงาน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญและมีระยะยาวต่อองค์การ “...องค์การเราบุคลากรทุกคนได้รับการฝึกอบรมเพื่อรองรับการเปลี่ยนผ่านสู่การเป็นองค์กรดิจิทัล เช่น การอบรมการใช้เทคโนโลยีในการปฏิบัติงาน การอบรมทำความเข้าใจขององค์กรยุคดิจิทัล การอบรมเรื่องการปรับสภาพอารมณ์ความคิด เป็นต้น ก็เพื่อให้พวกเราพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น...” (ละอ อ้นรัชกัษ์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 7 มิถุนายน 2567) “...ทักษะต่าง ๆ ของบุคลากรมีความจำเป็นต่อการทำงานในยุคดิจิทัลมาก เช่น ทักษะการใช้อุปกรณ์ เครื่องมือเทคโนโลยีดิจิทัล ทักษะการสื่อสาร ทักษะการมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ ที่สำคัญทักษะการบริหารคน เป็นสิ่งสำคัญมาก เพราะว่าการเปลี่ยนผ่านองค์กรไปสู่ยุคดิจิทัลได้นั้น การบริหารคนให้ยอมรับในการเปลี่ยนแปลง และปฏิบัติตามกระบวนการทางดิจิทัลจะส่งผลกับความสำเร็จขององค์การเราเป็นอย่างยิ่ง...” (อัจฉริยา จันทรวงศ์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 9 มิถุนายน 2567)

1.3 เทคโนโลยีดิจิทัล จากการวิจัยพบว่า องค์กรที่จะเปลี่ยนผ่านสู่การเป็นองค์กรดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น สิ่งสำคัญคือ การนำเอาเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ให้เหมาะสมกับองค์กร จัดให้มีโปรแกรมการสื่อสาร และการเชื่อมต่อที่ปลอดภัย องค์กรควรมีการจัดหาและสนับสนุนเทคโนโลยีดิจิทัลตลอดจนอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ เช่น เทคโนโลยีหลักในการทำงานอย่าง คลาวด์ (cloud) โมบาย (mobile) โซเชียล (social) เพื่อเตรียมความพร้อมในการปฏิบัติงาน รวมทั้งเตรียมการในด้านงบประมาณสำหรับการจัดหา ปรับปรุง และพัฒนาระบบสารสนเทศ (information system) ทั้งนี้ การจัดเตรียมอุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศที่เอื้อต่อการปฏิบัติงานจะต้องทั่วถึงและเพียงพอ เพื่อรองรับกับการดำเนินการกิจขององค์กรที่ถูกปรับเปลี่ยน นอกจากนี้ ข้อมูลและสารสนเทศ (data and information) องค์กรจำเป็นต้องจัดทำฐานข้อมูลขนาดใหญ่ (big data) ซึ่งสำคัญในการรวบรวมข้อมูลที่ต้องวิเคราะห์รายงานต่าง ๆ “...องค์การเรามีแนวทางการทำงานผ่านระบบเทคโนโลยีและช่องทางต่าง ๆ เช่น การประชุมแบบออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชัน การประสานงานผ่านแอปพลิเคชันสนับสนุนการทำงานร่วมกันเป็นทีมการปฏิบัติงานร่วมกันผ่านแอปพลิเคชันการทำงานสำนักงานออนไลน์ องค์กรจัดสรรงบประมาณและมีการลงทุนในด้านโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อให้มีความพร้อมสำหรับการปรับเปลี่ยนไปสู่การเป็นองค์กรดิจิทัล...” (พุทธพล ชะโกทอง, การสื่อสารส่วนบุคคล, 11 มิถุนายน 2567) “...เรามีการปฏิบัติงานผ่านอินเทอร์เน็ตเพื่อทำงานผ่านระบบหรือช่องทางดิจิทัลที่องค์กรกำหนด และการดูแลรักษาความปลอดภัยของอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำงาน มีการป้องกันการเกิดภัยคุกคามทางไซเบอร์ (ransomware) ปกป้องการสูญหายของข้อมูล (data loss) และความรัดกุมในการเข้าถึงแฟ้มข้อมูลที่สำคัญขององค์กร โดยองค์การมีการสนับสนุนทีมไอทีเพื่อช่วยดูแลระบบด้านนี้แต่ยังคงไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงานอยู่ดี ...” (เยาวพา กล่อมเกลี้ยง, การสื่อสารส่วนบุคคล, 9 มิถุนายน 2567)

1.4 วัฒนธรรมองค์กร พบว่า องค์กรที่เปลี่ยนผ่านสู่การเป็นองค์กรดิจิทัลควรมีการสร้างสิ่งแวดล้อมในองค์กรเพื่อกระตุ้นให้เกิดนวัตกรรม เป็นวัฒนธรรมที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม เปิดกว้างต่อความคิดใหม่ ๆ ที่ยอมรับความเสี่ยงของการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและการประยุกต์ใช้เข้ากับการทำงาน องค์กรจำเป็นต้องปรับกระบวนการคิดของคนในองค์กร โดยเริ่มจากผู้บริหารระดับสูงไล่ระดับ

มาจนครบทุกคนในองค์กร ปรับวิสัยทัศน์ และความเชื่อ เพื่อให้บุคลากรเข้าใจและยอมรับการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมที่ทำให้เกิดการเรียนรู้และสนับสนุนดิจิทัลในองค์กร กระตุ้นให้บุคลากรพัฒนาทักษะทางดิจิทัลอยู่ตลอดเวลา การให้ความสำคัญกับบริบทและสภาพแวดล้อมที่ยืดหยุ่นขององค์กร ทั้งภายในและภายนอก ยอมรับแนวคิดการทำงานรูปแบบใหม่ ส่งเสริมให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ นอกจากนี้ วัฒนธรรมที่เน้นลูกค้าหรือผู้รับบริการเป็นศูนย์กลาง ให้ความสำคัญกับคุณค่าที่ส่งมอบและการสร้างความสัมพันธ์กับลูกค้า ซึ่งถือเป็นสิ่งสำคัญต่อองค์กรในการเปลี่ยนผ่านเป็นองค์กรดิจิทัล “...คนในองค์กรทุกคนยอมรับและพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น ทั้งในเรื่องการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการทำงานและการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีสมัยใหม่ ทุกคนมีการยอมรับและเตรียมพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงในครั้งนี้...” (นวนิตย์ พลเคน, การสื่อสารส่วนบุคคล, 5 มิถุนายน 2567) “...องค์กรเรา มีการปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมในองค์กร ให้เป็นวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมการทำงานที่เอื้อให้บุคลากรทุกคนทำงานร่วมกับเทคโนโลยีสารสนเทศ และนวัตกรรม และกระตุ้นให้บุคลากรทุกคนเข้ารับการพัฒนาศักยภาพการทำงานด้วยระบบสารสนเทศอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้บุคลากรสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ปรับตัวได้ ภายใต้การทำงานในสภาพแวดล้อมที่ยืดหยุ่น เพื่อให้บริการลูกค้า และผู้รับบริการอย่างรวดเร็ว โดยมีนโยบายหลักที่สำคัญสำหรับองค์กรว่า ให้นึกถึงลูกค้าคือศูนย์กลาง ซึ่งปัจจัยทั้งหมดนี้มีผลต่อความสำเร็จสำหรับองค์กรในการเปลี่ยนผ่านสู่การเป็นองค์กรดิจิทัล...” (เศรษฐเกียรติ กระจ่างวงษ์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 7 มิถุนายน 2567)

1.5 โครงสร้างองค์กร พบว่าองค์กรมีการปรับโครงสร้างจากโครงสร้างแนวตั้ง (vertical structure) เป็นโครงสร้างแนวนอน (horizontal structure) เพื่อให้องค์กรสามารถปรับตัวได้รวดเร็วและเกิดความคล่องตัวมากขึ้น เพราะการทำงานในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องมีการกระจายอำนาจการตัดสินใจ (decentralization) โดยบุคลากรจะใช้ดุลพินิจในการปฏิบัติงานมากขึ้น มีการปรับเปลี่ยนขั้นตอน และวิธีการทำงานให้มีลักษณะยืดหยุ่น (agile) ภายใต้การนำระบบเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาช่วยในการสื่อสารและการปฏิบัติงานแบ่งแยกหน้าที่ขาดจากกันอย่างชัดเจน การที่องค์กรจะอยู่รอดและเติบโตได้ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลก การผสมผสานแนวความคิดใหม่ ๆ โดยการจัดสรรบุคลากรหลายฝ่าย (cross functional team) ที่มีความสามารถแตกต่างกันให้มาปฏิบัติงานร่วมกันในลักษณะโครงการ เป็นการสร้างสภาพแวดล้อมใหม่และก่อให้เกิดการสร้างงานใหม่ ๆ เกิดแนวคิดที่หลากหลายในการแก้ไขปัญหา ทั้งนี้ การปรับโครงสร้างองค์กรให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนผ่านองค์กรสู่การเป็นองค์กรดิจิทัลเป็นสิ่งสำคัญมาก “...องค์กรเราจากเดิมมีโครงสร้างเป็นแนวตั้ง คือ เป็นการรวมอำนาจการบริหารไว้ที่ผู้บริหารสูงสุดเพียงคนเดียว ทำให้การทำงานมีขั้นตอนซับซ้อนยุ่งยาก และใช้เวลาในการทำงานแต่ละเรื่องนานมาก กว่าที่จะเสนองานผ่านไประยะหนึ่งขั้นตอนยุ่งยากขั้นตอนเยอะมาก แต่ในปัจจุบัน องค์กรเรามีการกระจายอำนาจการตัดสินใจมาที่ผู้อำนวยการในบางเรื่อง เช่น เรื่องการอนุญาต อนุมัติงบประมาณไม่เกิน 1 ล้านบาท การสั่งการบางเรื่องที่ไม่กระทบต่อคนส่วนใหญ่ เป็นต้น ทำให้องค์กรเราทำงานได้คล่องตัวสะดวกเร็วมากขึ้น...” (พวงผกา สุวรรณรักษ์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 14 มิถุนายน 2567) “...องค์กรมีการปรับขั้นตอนการทำให้มีความยืดหยุ่นมากขึ้น และมีการใช้เทคโนโลยีในการปฏิบัติงานมากขึ้น เช่น การใช้ระบบบริหารทรัพยากรบุคคลผ่าน Department/ Provincial Personnel Information System: DPIS ทำให้บุคลากรทุกคนไม่ต้องไปติดต่อขอรับสลิป

เงินเดือน ขอดูประวัติการขาด ลา มาสาย จากฝ่ายกองการเจ้าหน้าที่ โดยทุกคนสามารถเข้าระบบและ 프린ท์ออกมาได้เลย ซึ่งทำให้ง่ายและประหยัดเวลาการทำงานไปเยอะมาก...” (อรุณี พวงแดง, การสื่อสารส่วนบุคคล, 17 มิถุนายน 2567)

2. ปัญหาและอุปสรรคในการเปลี่ยนผ่านสู่การเป็นองค์กรดิจิทัล ในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย

2.1 องค์กรมีข้อจำกัดในการลงทุนด้านอุปกรณ์เทคโนโลยีที่ทันสมัย การจ้างผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีเข้ามาทำงาน และเพื่อปฏิบัติงานตรวจสอบความถูกต้องแม่นยำของเทคโนโลยีและการรักษาความปลอดภัยของข้อมูล

2.2 ปัญหาด้านบุคลากร ในเรื่องช่วงวัยมีผลต่อการรับรู้และเรียนรู้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เนื่องจากเทคโนโลยีนั้นมีการอัปเดต และปรับเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลา คนรุ่นเก่าจะเรียนรู้วิธีการใช้เทคโนโลยีได้ยากกว่าคนรุ่นใหม่ และหน่วยงานยังขาดบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยี ที่เป็นนักพัฒนาโปรแกรมและระบบที่เพียงพอทำให้ต้องจ้างบุคคลภายนอก (outsourse) มาดำเนินการแทน

2.3 ปัญหาเรื่องโครงสร้างระบบราชการที่ใหญ่และซับซ้อน มีขั้นตอนที่หลากหลายไม่เอื้อต่อการทำงานที่ยืดหยุ่น และต้องการความรวดเร็ว ทันต่อสถานการณ์ต่าง ๆ

2.4 ปัญหาด้านการทำงานในรูปแบบเดิม ๆ ทำให้ขาดทักษะทางความคิด การเปลี่ยนผ่านขององค์กรจึงไม่อาจหมายถึงเพียงแค่การลงทุนซื้ออุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology: IT) การประสานงานที่เปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลันส่งผลกระทบต่อการบริหารองค์กรอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

2.5 ปัญหาด้านวัฒนธรรมองค์กรที่เปลี่ยนแปลงไป ส่งผลต่อการบริหารจัดการที่ต้องมีการพัฒนาปรับปรุงการทำงานขององค์กรให้สามารถบริหารองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ “...องค์กรเราพบข้อจำกัด ในเรื่องการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ทั้งเครื่องมืออุปกรณ์และระบบสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการประชาชนและลูกค้า ด้วยการจำกัดด้านงบประมาณ และเงินทุน เพราะการปรับปรุงและการพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัล รวมทั้งซอฟต์แวร์และระบบงานต่าง ๆ และยังมีภาระซ่อมบำรุงรักษาอีกซึ่งทั้งหมดนี้ องค์กรต้องใช้เงินเยอะมาก ในการเปลี่ยนผ่านองค์กรไปสู่องค์กรดิจิทัลจึงต้องค่อย ๆ เป็นค่อย ๆ ไป...” (เพลินจิต มูลฉลุ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 12 มิถุนายน 2567) “... ปัญหาขององค์กรเรา ส่วนมากเป็นเรื่องของการเรียนรู้เทคโนโลยีดิจิทัลสมัยใหม่มากกว่า เพราะว่า คนที่มีอายุค่อนข้างเยอะจะมีการเรียนรู้ได้ช้ากว่าคนหนุ่มสาว หรือพนักงานที่เพิ่งเรียนจบมาใหม่ ๆ ความต่างของช่วงวัยในการทำงานถือว่าเป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ทักษะทางดิจิทัลด้วย และวัฒนธรรมการทำงานที่เปลี่ยนแปลงไปส่งผลให้บุคลากรวัยใกล้เกษียณจะมีการปรับตัวค่อนข้างยาก แต่ในทางกลับกันบุคลากรในวัยใกล้เกษียณจะชอบการทำงานที่ยืดหยุ่นและชอบการทำงานภายใต้โครงสร้างองค์กรแนวราบ (โอบาส เทียงงามดี, การสื่อสารส่วนบุคคล, 13 มิถุนายน 2567)

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษา สามารถสรุปและอภิปรายได้ดังนี้

1. ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการเปลี่ยนผ่านสู่การเป็นองค์กรดิจิทัล ในศตวรรษที่ 21 ได้พบปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ 5 ด้าน ได้แก่

1.1 ภาวะผู้นำ ผู้นำมีลักษณะแห่งการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง ที่เห็นความสำคัญและเต็มใจยอมรับการเปลี่ยนแปลง มีการสร้างการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลในองค์กรที่มีผลกระทบต่อกระบวนการทำงานทั้งหมด มีความโปร่งใส มีศักยภาพและบทบาทที่เหมาะสม ตัดสินใจอย่างชาญฉลาดและรวดเร็วทันต่อการเปลี่ยนแปลง ผู้นำยุคดิจิทัลต้องมีการกระจายอำนาจ (de-centralized) ของตัวเอง ที่สำคัญต้องเป็นผู้มีทักษะความเชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีและสามารถใช้งานดิจิทัลได้อย่างคล่องแคล่ว และควรเรียนรู้และเพิ่มสมรรถนะด้านดิจิทัลอยู่เสมอ ตลอดจนส่งเสริมให้บุคลากรทุกคนได้รับการฝึกอบรมทักษะทางด้านดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ สายพิน บัณฑิตทอง (2563, หน้า 1400) กล่าวว่า ปัจจัยสำคัญในการทำงานในองค์กรยุคใหม่ให้เกิดประสิทธิภาพ ผู้นำต้องมีความเข้าใจในการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการอย่างแท้จริง

1.2 บุคลากร การเปลี่ยนผ่านสู่การเป็นองค์กรดิจิทัล ทักษะการทำงานของบุคลากรถือเป็นสิ่งสำคัญ บุคลากรมีการเตรียมความพร้อมในทักษะการทำงานยุคดิจิทัล ได้แก่ 1) ทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล 2) ทักษะการสื่อสารและการมีส่วนร่วม 3) ทักษะในการจัดการกับการเปลี่ยนแปลง (change management skill) เป็นการทำความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว มีการบริหารจัดการการทำงานและความคิด และ 4) ทักษะในการบริหารคน เป็นการบริหารคนให้เหมาะสมกับงานอย่างมีประสิทธิภาพ ยืดหยุ่นและให้บุคลากรมีความสุขกับการทำงาน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญและมีผลระยะยาวต่อองค์กร สอดคล้องกับงานวิจัยของ กมลพร กัลยาณมิตร (2564, หน้า 163) กล่าวว่า ทักษะจำเป็นแห่งอนาคตการทำงานยุคหลังโควิด-19 พนักงานควรมีทักษะการทำงานที่หลากหลาย เช่น ทักษะการปรับตัวและความยืดหยุ่น ทักษะการใช้ข้อมูล ทักษะเชิงดิจิทัล เป็นต้น

1.3 เทคโนโลยีดิจิทัล องค์กรมีการนำเอาเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ให้เหมาะสมกับองค์การ จัดให้มีโปรแกรมการสื่อสาร และการเชื่อมต่อที่ปลอดภัย องค์กรควรมีการจัดหาและสนับสนุนเทคโนโลยีดิจิทัล เช่น เทคโนโลยีหลักในการทำงานอย่างเช่น คลาวด์ (cloud) โมบาย (mobile) โซเชียล (social) เพื่อเตรียมความพร้อมในการปฏิบัติงาน รวมทั้งเตรียมการในด้านงบประมาณสำหรับการจัดหา ปรับปรุง และพัฒนาระบบสารสนเทศ (information system) นอกจากนี้ ข้อมูลและสารสนเทศ (data and information) องค์กรจำเป็นต้องจัดทำฐานข้อมูลขนาดใหญ่ (big data) ซึ่งสำคัญในการรวบรวมข้อมูลที่ต้องวิเคราะห์รายงานต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับ กฤตภาส แยมนาม (2560, หน้า 12) ที่เสนอแนวทางการเตรียมพร้อมและแก้ไขปัญหาการเปลี่ยนผ่านสู่ยุคดิจิทัล โดยเสนอแนะช่องทางเข้าอบรมและติดต่อผู้เชี่ยวชาญในการให้คำปรึกษาการนำเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาใช้ในองค์กร

1.4 วัฒนธรรมองค์กร การมีวัฒนธรรมองค์กรที่ให้ความสำคัญกับเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการเปลี่ยนผ่านสู่องค์กรดิจิทัลในศตวรรษที่ 21 องค์กรจำเป็นต้องปรับกระบวนการคิดของคนในองค์กร ปรับวิสัยทัศน์ และความเชื่อ เพื่อให้บุคลากรเข้าใจและยอมรับการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมที่ทำให้เกิดการเรียนรู้และสนับสนุนดิจิทัลในองค์กร กระตุ้นให้บุคลากรพัฒนาทักษะทางดิจิทัลอยู่ตลอดเวลา การให้ความสำคัญกับบริบทและสภาพแวดล้อมที่ยืดหยุ่นขององค์กรทั้งภายในและภายนอก ยอมรับแนวคิดการทำงานรูปแบบใหม่ ส่งเสริมให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ตลอดจนเป็นวัฒนธรรมที่เน้นลูกค้าหรือผู้รับบริการเป็นศูนย์กลาง สอดคล้องกับการศึกษาของ สำนักงาน

พัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) (2562) กล่าวว่า วัฒนธรรมการมีส่วนร่วมการมีพลังความคิดของพนักงาน รวมถึงการร่วมมือกันระหว่างคนกับเทคโนโลยี เป็นความเชื่อมโยงสอดคล้องในการมองอนาคตขององค์กร และเป็นการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมขององค์กรที่สำคัญ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ สายพิน ปั่นทอง (2563, หน้า 1400) ระบุว่า วัฒนธรรมองค์กรที่ให้ความสำคัญกับเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัล

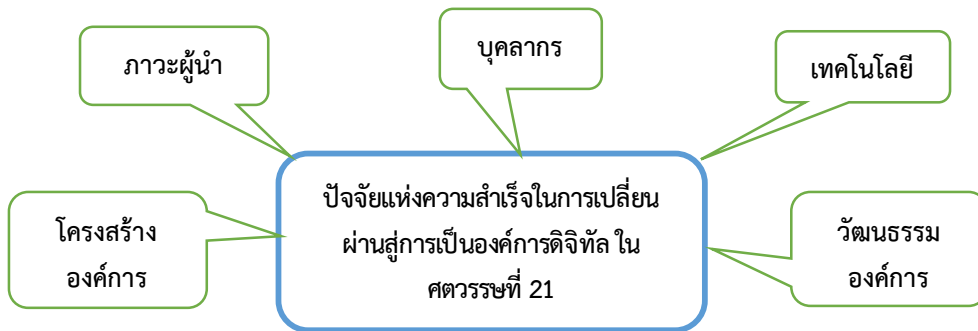
1.5 โครงสร้างองค์กร องค์กรมีการปรับโครงสร้างจากโครงสร้างแนวตั้ง (vertical structure) เป็นโครงสร้างแนวนอน (horizontal structure) เพื่อให้้องค์กรสามารถปรับตัวได้รวดเร็ว และเกิดความคล่องตัวมากขึ้น เพราะการทำงานในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องมีการกระจายอำนาจการตัดสินใจ (decentralization) มีการปรับเปลี่ยนขั้นตอนและวิธีการทำงานให้มีลักษณะยืดหยุ่น (agile) ภายใต้การนำระบบเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาช่วยในการสื่อสารและการปฏิบัติงาน และควรลดขนาดขององค์กรภาครัฐให้เล็กลง การทบทวนภารกิจขององค์กรภาครัฐให้มีความเหมาะสม ทั้งนี้ การปรับโครงสร้างองค์กรให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนผ่านองค์กรสู่การเป็นองค์กรดิจิทัลเป็นสิ่งสำคัญมาก สอดคล้องกับแนวคิดของ ธรรม จิราธิวัฒน์ (2562) ระบุว่า การปรับตัวเพื่อยุ่รอดและเติบโตได้อย่างยั่งยืน ไม่จำเป็นต้องถอนรากถอนโคนโครงสร้างเดิม แต่ต้องใช้วิสัยทัศน์ และเป้าหมายที่ชัดเจนประกอบกับการบริหารงานที่ยืดหยุ่น ปรับโครงสร้างองค์กรให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง

2. ปัญหาและอุปสรรคในการเปลี่ยนผ่านสู่การเป็นองค์กรดิจิทัล ในศตวรรษที่ 21

ในการเปลี่ยนผ่านองค์กรสู่การเป็นองค์กรดิจิทัล ในศตวรรษที่ 21 องค์กรมีข้อจำกัดในการลงทุนในส่วนของผู้กรณ์เทคโนโลยีที่ทันสมัย และในเรื่องความถูกต้องแม่นยำของเทคโนโลยีและการรักษาความปลอดภัยของข้อมูล มีปัญหาด้านบุคลากร ในเรื่องช่วงวัยมีผลต่อการรับรู้และเรียนรู้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เนื่องจากเทคโนโลยีนั้นมีการอัปเดต และปรับเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลา คนรุ่นเก่าจะเรียนรู้วิธีการใช้เทคโนโลยีได้ยากกว่าคนรุ่นใหม่ และหน่วยงานยังขาดบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยี ที่เป็นนักพัฒนาโปรแกรมและระบบ ปัญหาเรื่องโครงสร้างระบบราชการที่ใหญ่และซับซ้อน มีขั้นตอนที่หลากหลายไม่เอื้อต่อการทำงานที่ยืดหยุ่น และต้องการความรวดเร็ว ทันต่อสถานการณ์ต่าง ๆ รวมทั้งมีปัญหาด้านการทำงานในรูปแบบเดิม ๆ ทำให้ขาดทักษะทางความคิด นอกจากนี้ ปัญหาด้านวัฒนธรรมองค์กรที่เปลี่ยนแปลงไป ส่งผลต่อการบริหารจัดการองค์กร สอดคล้องกับงานวิจัยของ สิริกร ชิงดวง (2562, หน้า 1) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาการปฏิบัติงานในยุคไทยแลนด์ 4.0 กรณีศึกษา: สถาบันการข่าวกรองสำนักข่าวกรองแห่งชาติ พบว่า ปัญหาด้านบุคลากรที่มีความเข้าใจตัวนโยบายไทยแลนด์ 4.0 แตกต่างกันไป และขาดทักษะในการใช้เทคโนโลยี รวมทั้งความต่างของอายุและช่วงวัย Generation Gap ตลอดจนปัญหาอุปกรณ์และเครื่องมือที่ไม่ทันสมัยและมีราคาสูง

บทสรุป

จากการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยสามารถสรุปองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย คือ ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการเปลี่ยนผ่านสู่การเป็นองค์กรดิจิทัล ในศตวรรษที่ 21 ประกอบไปด้วย 5 ปัจจัย ได้แก่ 1) ภาวะผู้นำ 2) บุคลากร 3) เทคโนโลยี 4) วัฒนธรรมองค์กร และ 5) โครงสร้างองค์กร ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการเปลี่ยนผ่านสู่การเป็นองค์กรดิจิทัล ในศตวรรษที่ 21
ที่มา: ผู้วิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ประโยชน์

1. องค์กรควรจัดสรรงบประมาณในการสนับสนุนการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะความรู้ขีดความสามารถของบุคลากรในหลาย ๆ ด้านที่เกี่ยวข้องกับการปรับเปลี่ยนองค์กรสู่การเป็นองค์กรดิจิทัล
2. องค์กรควรสร้างสภาพแวดล้อมในการทำงานให้เอื้อต่อการทำงานในยุคดิจิทัล ปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมให้เป็นการทำงานผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างเต็มรูปแบบ
3. องค์กรควรมีนโยบายและมีการวางแผนการเปลี่ยนผ่านองค์กรสู่การเป็นองค์กรดิจิทัลอย่างชัดเจน และเป็นการวางแผนในระยะยาว ตลอดจนต้องสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง
4. องค์กรควรจัดทำแผนพัฒนาศักยภาพด้านดิจิทัลให้บุคลากรมีความเชี่ยวชาญตามระดับที่เหมาะสม และเพิ่มอัตราค่าจ้างตลอดจนส่งเสริมให้บุคลากรได้รับการพัฒนาความรู้และทักษะด้านดิจิทัลเพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงาน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลสำเร็จต่อการเปลี่ยนผ่านองค์กรสู่การเป็นองค์กรดิจิทัลในอนาคต
2. ควรมีการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการเปลี่ยนผ่านองค์กรสู่การเป็นองค์กรดิจิทัลในหลากหลายรูปแบบและหลากหลายลักษณะงาน ทั้งภาครัฐและเอกชน
3. ควรมีการศึกษาสำรวจความต้องการของบุคลากรทั้งภาครัฐและเอกชนต่อการเปลี่ยนผ่านองค์กรสู่การเป็นองค์กรดิจิทัล ในศตวรรษที่ 21
4. การถอดบทเรียนการดำเนินการของหน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ เพื่อดำเนินการศึกษา วิเคราะห์วิจัย โดยหน่วยงานผู้รับผิดชอบหลัก เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินการเปลี่ยนผ่านองค์กรสู่การเป็นองค์กรดิจิทัลและประสิทธิผลที่แท้จริง
5. ควรมีการศึกษาเชิงเปรียบเทียบผลสำเร็จของการเปลี่ยนผ่านองค์กรสู่การเป็นองค์กรดิจิทัลระหว่างหน่วยงานภาครัฐอื่น ๆ

รายการอ้างอิง

- กมลพร กัลยาณมิตร. (2564). ทักษะจำเป็นแห่งอนาคตการทำงานยุคหลังโควิด-19. **วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์**, 6(3), หน้า 163-176.
- กฤตภาส แยมนาม. (2560). **อุปสรรคและแนวทางการเตรียมความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงธุรกิจไปสู่ยุคดิจิทัลของธุรกิจครอบครัวขนาดกลางและขนาดย่อม** [การค้นคว้าอิสระวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์]. TU. https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:139673
- ณพล ทับทิมหิน (2562). **การปรับเปลี่ยนสู่รัฐบาลดิจิทัลในหน่วยงานภาครัฐไทย** [การค้นคว้าอิสระวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์]. TU. https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:169197#
- ธรรม จิราธิวัฒน์. (2562). **SPEED UP YOUR ORGANIZATION! องค์การยุคใหม่ในโลกความเปลี่ยนแปลง**. <https://forbesthailand.com/insights/commentaries/speed-up-your-organization-องค์การยุคใหม่ในโลก>
- นเรนทร์ ชุตติจิรวงศ์, โกปินทร์ รัตติวารการ และมาลี เอกวิริยะกิจ. (2566). **ผลสำรวจการเปลี่ยนแปลงสู่ดิจิทัลของประเทศไทย**. <https://www2.deloitte.com/th/en/pages/technology/articles/the-thailand-digital-transformation-survey-report-th.html>
- พิพัฒน์ เหลืองนฤมิตชัย. (2559). **Disruptive Technology** กับการลงทุน. <https://thaipublica.org/2016/07/pipat-48/>
- สายพิน บั่นทอง. (2563). กลยุทธ์การจัดการรูปแบบการทำงานเพื่อการพัฒนาสู่องค์กรยุคใหม่. ใน **งานประชุมวิชาการระดับชาติของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม ครั้งที่ 12**. (หน้า 1400-1407). มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.). (2562). **Digital transformation กับผลกระทบและการปรับตัวของหน่วยงาน**. https://www.nstda.or.th/home/knowledge_post/dx-organisation/
- สิริกร ชิงดวง, (2562). **การพัฒนาการปฏิบัติงานในยุคไทยแลนด์ 4.0 กรณีศึกษา: สถาบันการข่าวกรองสำนักข่าวกรองแห่งชาติ**. [การค้นคว้าอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง]. RU. https://www3.ru.ac.th/mpa-abstract/files/2562_1582277049_6114830044.pdf
- สุภากร จันทวานิช. (2553). **วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ**. (พิมพ์ครั้งที่ 18). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Hess, T., Matt, C., Benlian, A. & WiesBock, F. (2016). Options for formulating a digital transformation strategy. **MIS Quarterly Executive**, 15(2), pp. 123-139.

- Hossain, M. B. (2019). **How technology has changed our day-to-day life.**
<https://www.linkedin.com/pulse/how-technology-has-changed-our-day-to-day-life-md-billal-hossain>
- Kane, G. C., Palmer, D., Phillips, A. N., Kiron, D., & Buckley, N. (2015). **Strategy, not technology, drives digital transformation.** MIT Sloan Management Review: Deloitte University Press.
- Matt, C., Hess, T., & Benlian, A. (2015). Digital transformation strategies. Business & Information System Engineering. **Bus Inf Syst Eng**, 57(5), pp. 339–343.
- Mckinsey. (2020). **How COVID-19 has pushed companies over the technology tipping point—and transformed business forever.** <https://www.mckinsey.com/capabilities/strategy-and-corporate-finance/our-insights/how-covid-19-has-pushed-companies-over-the-technology-tipping-point-and-transformed-business-forever>
- Schallmo, D., Williams, C., & Boardman, L. (2018). Digital transformation of business models: Best practice, enables, and roadmap. **International Journal of Innovation Management**, 21(8), pp. 1-17.
- Sukhova, M. (2016). **Digital transformation: History, present, and future trends.**
<https://auriga.com/blog/2016/digital-transformation-history-present-and-future-trends/>

การทบทวนขอบเขตวรรณกรรมเกี่ยวกับกิจกรรมดนตรีชุมชนสำหรับวัยรุ่นและผู้ใหญ่ตอนต้นกลุ่มออทิสติกสเปกตรัม

A Scoping Review of Community Music Projects for Adolescents and Young Adults with ASD

วันที่รับบทความ: 2 กันยายน 2567

อลิเซีย เวย เฉิน จี¹

วันที่แก้ไขบทความ: 27 ตุลาคม 2567

จินฮยอง ลี^{2*}

วันที่ตอบรับบทความ: 30 ตุลาคม 2567

บทคัดย่อ

การเปลี่ยนผ่านจากวัยเรียนเป็นความท้าทายสำหรับวัยรุ่นโดยเฉพาะอย่างยิ่งวัยรุ่นที่เป็นโรคออทิสติกสเปกตรัม (Autism Spectrum Disorder: ASD) การปรับตัวของวัยรุ่นจะยากยิ่งขึ้น หากไม่ได้รับการดูแลต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากการดูแลหยุดชะงักไป จะยิ่งทำให้ปัญหาวิหิงมากขึ้น กิจกรรมดนตรีชุมชนเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยเหลือเยาวชนวัยรุ่นที่เป็นโรคออทิสติกสเปกตรัมกำลังปรับตัวและเปลี่ยนผ่านสังคมจากโรงเรียนเข้าสู่วัยทำงาน งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวปฏิบัติของกิจกรรมดนตรีชุมชนในปัจจุบัน เพื่อศึกษาข้อบ่งชี้และนำเสนอข้อมูลเชิงปฏิบัติสำหรับนักบำบัดดนตรี ผู้นำชุมชน และผู้ให้บริการดูแล โดยทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับโครงการดนตรีชุมชนสำหรับวัยรุ่นและผู้ใหญ่ที่เป็น ASD จากการคัดกรองผลการศึกษาที่เกี่ยวข้องทั้งหมด 784 บทความ พบว่ามีบทความซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์การคัดกรอง 15 บทความ ผลการวิจัยพบว่าการรายงานกิจกรรมดนตรีชุมชนในสหรัฐอเมริกาเป็นส่วนใหญ่ ลักษณะของกิจกรรมมีความหลากหลาย วัยรุ่นและผู้ใหญ่ตอนต้นมีความต้องการกิจกรรมดนตรีชุมชน กลยุทธ์ของการนำไปใช้กิจกรรมดนตรีชุมชนจะเป็นแนวทางที่มีคุณค่าสำหรับการวิจัยในอนาคต การวิเคราะห์เชิงลึกแสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของกระบวนการในการจัดกิจกรรมทางดนตรีซึ่งให้ผลลัพธ์ที่ช่วยให้วัยรุ่นสามารถปรับตัวได้ดีขึ้น และควรได้รับการพัฒนาเพื่อการวิจัยต่อยอดในอนาคตเพื่อประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นต่อไป

คำสำคัญ: กิจกรรมดนตรีชุมชน ออทิสติกสเปกตรัม วัยรุ่น วัยผู้ใหญ่ตอนต้น

¹ หลักสูตรสาขาวิชาดนตรีบำบัด (หลักสูตรนานาชาติ) บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
e-mail: ngweichenalicia@gmail.com

² อาจารย์ ดร. หลักสูตรสาขาวิชาดนตรีบำบัด บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ศูนย์เชี่ยวชาญเฉพาะทางศูนย์นวัตศิลป์เพื่อสุขภาพ

* ผู้ประสานงานหลัก e-mail: jinhyung.l@chula.ac.th

A Scoping Review of Community Music Projects for Adolescents and Young Adults with ASD

Received: September 2, 2024

Revised: October 27, 2024

Accepted: October 30, 2024

Alicia Wei Chen Ng ¹

Jin Hyung Lee ^{2*}

Abstract

The transition after graduation poses significant psychosocial challenges for adolescents with autism spectrum disorder (ASD), often exacerbated by the immediate cessation of services and support. Community music projects are one way to support and help adolescents with autism spectrum disorder who are adjusting and transitioning from school to the workforce. This study aimed to explore the current practices of community music projects, examine the indications, and provide practical information for music therapists, community leaders, and care providers by reviewing relevant literature on community music projects for adolescents and adults with ASD. Out of 784 studies screened, 15 met the inclusion criteria. The research findings revealed that community music projects were primarily reported in the United States. The nature of the projects was diverse, and adolescents and young adults had a demand for community music projects. The strategies for implementing these projects offered valuable insights for future research. The in-depth analysis demonstrated the involvement of the process in organizing music projects, which resulted in outcomes that helped adolescents adapt better. These strategies should be further developed for future research to continue benefiting future generations.

Keywords: community music projects, autism spectrum disorder, adolescents, young adults

¹ Master of Arts Programme in Music Therapy, Graduate School, Chulalongkorn University
e-mail: ngweichenalicia@gmail.com

² Master of Arts Programme in Music Therapy, Graduate School, Chulalongkorn University, Center of Excellence: FAA-EMILI Sagol Creative Arts Research and Innovation for Well-being Center

* Corresponding author e-mail: jinhyung.l@chula.ac.th

Introduction

Autism spectrum disorder (ASD) is a neurodevelopmental condition characterized by challenges in social interaction, communication, and repetitive behaviors (American Psychiatric Association, 2013). As the prevalence of ASD rises, the need for policies supporting specialized education and therapeutic services becomes increasingly important (Kulage, Goldberg, Usseglio, Romero, Bain, & Smaldone, 2020, p. 2120). However, many individuals lose access to these resources after graduation (Laxman, Taylor, DaWalt, Greenberg, & Mailick, 2019, p. 917).

Without necessary support, many individuals with ASD face persistent challenges in social communication and emotional regulation (Poon, 2012, pp. 135-138), leading to reduced activity participation and isolation (Lounds Taylor, Adams, & Bishop, 2017, p. 669). This impacts their overall well-being (World Health Organization, 2001) and increases the risk of developing physical and mental health issues (Curnow, Rutherford, Maciver, Johnston, Prior, Boilson, Shah, Jenkins, & Meff, 2023, pp. 23).

Post-graduation interventions for individuals with ASD must support their unique needs and promote community involvement. Unfortunately, access to essential services, such as employment and residential support is far below demand (Gerhardt & Lainer, 2011, pp. 39-43). Transition programs often lack collaboration between schools, agencies and families, limiting the availability of support (Laxman, Taylor, DaWalt, Greenberg, & Mailick, 2019, p. 917). Even when accepted in programs, many receive inadequate support (Murphy, Beadle-Brown, Wing, Gould, Shah, & Holmes, 2005, p. 416), and few programs are research-supported (Curnow, Rutherford, Maciver, Johnston, Prior, Boilson, Shah, Jenkins, & Meff, 2023, p. 24). Improving community participation during the transition to adulthood is therefore crucial.

Community music projects have shown to benefit young people with ASD, promoting personal and social outcomes, such as enhanced self-awareness, musical interests and skills, reduced anxiety, and stronger social connections (Corbett et al., 2014, pp. 11-12; Thompson, Hayward, & Raine, 2022, pp. 33-37). The literature documents various community music projects for adolescents and young adults with ASD, including ensemble and theatre performances (Bakan, 2014; Brandalise, 2015), music-making with voice and instruments (Young, 2020), and the use of music technology (Greher, Hillier, Dougherty, & Poto, 2010, p. 9).

Yi and Kim's (2023) scoping review highlights the wide applicability of community music projects for well-being. Similarly, substantial literature exists on such projects for

adolescents and young adults with ASD, although styles, contexts, and approaches vary. This paper aims to provide a systematic summary of community music projects for individuals aged 13 to 29 with ASD, enhancing understanding for therapists and community leaders, guiding current practices, and inspiring new innovative approaches. A scoping review, incorporating a broad spectrum of sources (Peters, Godfrey, McInerney, Munn, Tricco, & Khalil, 2020) was selected as the most suitable method to address the research questions posed in this study.

Research Questions

1. What are the existing studies of community music projects for adolescents and young adults with ASD?
2. What are the implementation characteristics and strategies of these projects catered to this population?

Materials and Methods

Data Sources and Search Strategy

This scoping review aimed at identifying on community-based music projects for adolescents and young adults with ASD. Peer-reviewed articles, theses and other unpublished sources were considered also. The search included electronic databases, such as Academic Search Ultimate, PubMed, and ERIC. Hand searches included reference lists of included studies and tables of content from music therapy journals including Australian Journal of Music Therapy, Journal of Music Therapy, Nordic Journal of Music Therapy, and Voices: A World Forum for Music Therapy.

The search terms included: (“community” or “ecological”) and (“music therapy” or “music intervention” or “music activities” or “choir” or “band” or “orchestra”) and (“autism” or “ASD” or “autism spectrum disorder” or “autistic” or “asperger”) and (“adolescents” or “teenagers” or “high school” or “young adults”). These terms were searched as keywords, titles, abstracts, and MeSH.

Inclusion and Exclusion Criteria

The inclusion and exclusion criteria are presented in Table 1. This review focuses on English publications from the past 15 years to ensure up-to-date relevance. Foundational work by Ansdell (2002); Stige (2002); and Pavlievic and Ansdell (2004) framed early concepts of community music therapy (CoMT), which has expanded during the 2010s (Stige, 2015, p. 236). Narrowing the scope of this review to the last 15 years captures the

evolution of CoMT interventions, reflecting contemporary societal needs and advancements in the field.

Table 1 Inclusion and Exclusion Criteria

Item	Inclusion Criteria	Exclusion Criteria
Participants	Participants aged 13-29 with ASD/Asperger's recruited for community music projects	Studies on music projects that was not open to the community
Concept	Mainly used group-based music interventions in the community	Mainly used music interventions for educational outcomes
Context	Studies that describe implementation strategies and goals of the music projects	

Study Selection Process

Initially, 802 records were identified, with 784 remaining after duplicates were removed. Next, abstracts and titles were screened based on inclusion criteria, and 15 articles were eventually included in the review, as detailed in Figure 1, following Preferred Reporting Items for Systematic Reviews guidelines (Moher, Liberati, Tetzlaff, & Altman, 2010, p. 339).

Data Extraction and Analysis

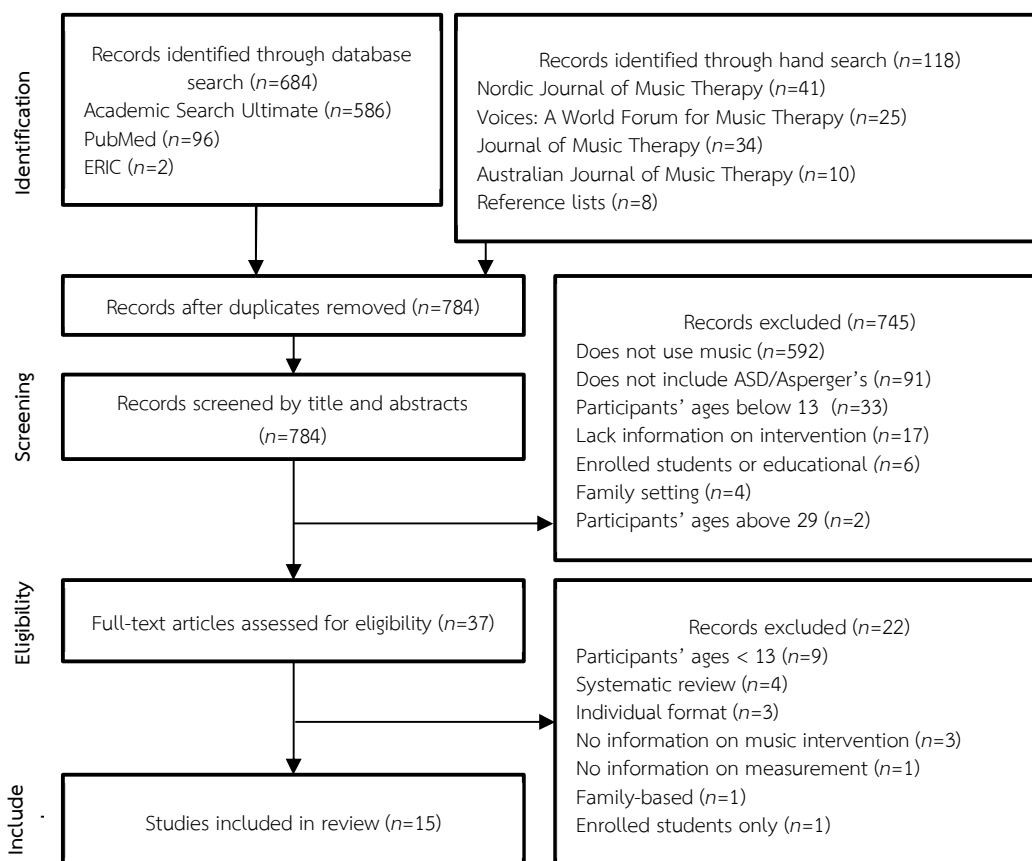
Data were extracted using an Excel sheet modeled after Lee's (2013, p. 10) systematic review, capturing study characteristics (e.g. authors, year, location) and implementation characteristics (e.g. goals, music interventions, outcomes). The data were categorized, tabulated, and analyzed, with descriptive statistics for key variables.

Results

Study Characteristics

Key Characteristics. Of the 15 included studies, most were conducted in America ($n=10$). Detailed key study characteristics were provided in Table 2.

Figure 1 Flow Diagram of the Study Selection Process

Participant Characteristics. The majority of participants had ASD-related diagnoses (n=13). However, two studies (Shiloh & LaGasse, 2014, pp. 116-117; Fogle & Scott, 2023) did not specify the diagnoses but focused on sensory-friendly concerts (SFCs). The participants' ages ranged widely (8-38 years) with a focus on adolescents and young adults. Participants represented local communities (n=7), organizations serving individuals with ASD (n=4), music-based groups or organizations (n=4).

Key Characteristics of Music Projects. Music therapists were the most common facilitators (n=8), followed by professional musicians and music students. The studies identified nine types of music activities: ensemble, theater, performance, recording, audience member, music-making, music and dance, group singing, and music learning. All except two studies utilized multiple types of activities. Music-making was the most common activity (n=12), followed by performance and recording.

Implementation Characteristics

Implementation characteristics, including goal areas, and implementation strategies and accommodations were summarized in Table 3.

Goals. Most studies targeted multiple goal areas. The most common were social goals (n=6), followed by community inclusion and self-expression (n=5).

Implementation Strategies and Accommodations. In terms of music strategies, the studies utilized various music types (familiar, preferred, original, improvised, self-composed) and instrument types (multicultural and music technology), selected carefully for specific objectives. Accommodations included providing earplugs, avoiding PA systems, and using online platforms for sound and environment control. Regarding planning and facilitation strategies, ten projects used structured approaches with defined sequence or final outputs, while the remaining used more flexible, participant-led methods. Participant involvement varied widely, with eight studies providing high levels of involvement in musical creation and performances, five studies offering control over selecting music activities and reflection sharing, and two studies following a set plan.

Table 2 Summary of Study Characteristics

Author(s) (Year)	Country	Participants		Facilitators	Music Activity Types								
		Age	Dx		Ens	The	Pef	Rec	AM	Mm	MD	GS	Lrn
Bakan (2014)	America	Child	ASD	Author, musicians	X		X			X			
Brandalise (2015)	Brazil	Young adults	ASD	Music therapists, peers		X	X			X			
Corbett et al. (2014)	America	8-17y	ASD	Theatre director, peers		X	X			X			X
Fogle and Scott (2023)	America	NS	NS	Authors, SPED teacher						X			
Hillier, Greher, Poto, and Dougherty (2012)	America	13-29y	HFA	Music education, psychology students			X	X		X			
Hillier, Greher, Queenan, Marshall, and Kopec (2016)	America	13-29y	HFA	Music education, psychology students			X	X	X	X			

Table 2 Summary of Study Characteristics (Cont.)

Author(s) (Year)	Country	Participants		Facilitators	Music Activity Types								
		Age	Dx		Ens	The	Pef	Rec	AM	Mm	MD	GS	Lrn
Lehmann-Kuit, Short, and Catanzaro (2023)	Australia	23y	ASD	Music therapists, musicians				X		X			
Low, McFerran, Viega, Carroll-Scott, McGhee Hassrick, and Bradt, (2023)	America	18-29y	ASD	Nordoff-Robbins music therapists						X			
Marrero (2012)	America	15y	ASD	Musicians	X		X			X			
Mateos-Moreno and Atencia-Doña (2013)	Spain	M = 25y	Severe ASD	Music therapist or DMT, assistants						X	X		
McDonald, Codrea, and Gavin (2015)	Ireland	16-18y	ASD or PD	Authors			X	X		X			X
Schwartzberg and Silverman (2013)	America	9-21y	ASD	Music therapist, staff									X
Shiloh and LaGasse (2014)	America	NS	NS	Trained SFC facilitators					X				
Thompson, Hayward, and Raine (2022)	Australia	18-25y	ASD, PD	Music therapist, music students						X			
Young (2020)	Canada	21-38y	HFA	Music therapist				X		X		X	X

Note. AM: Audience member concerts or performances; Dx: Diagnosis; DMT: Dance/Movement therapist; Ens: Ensemble; GS: Group singing; HFA: High-functioning ASD; Lrn: Learning of music instruments; MD: Music and Dance; Mm: Music-making; NS: Not specified; PD: Psychological disorders; Pef: Performance; Rec: Recording; The: Theatre.

Table 3 Summary of Implementation Characteristics

Title (Author(s), year)	Goals	Implementation Strategies and Accommodations		
		Music	Planning & Facilitation	Participant involvement
Autism: Responding Together In Sound and Movement (ARTISM) (Bakan, 2014; Marrero, 2012)	CI; SE; WB	Utilize safe, high-yield, multicultural instruments; highlight participant-created works and improvisations; encourage composing with household items and preferred music.	Involve parents in rehearsals; organise public performances to promote recognition of ASD musicians; use both live and recorded music as accommodations	Collaborate with adult musicians for improvised works and public performances; build musical independence and self-accommodations

Table 3 Summary of Implementation Characteristics (Cont.)

Title (Author(s), year)	Goals	Implementation Strategies and Accommodations		
		Music	Planning & Facilitation	Participant involvement
Sensory-friendly concerts (SFC) & Virtual SFC (V-SFC) (Fogle and Scott, 2023; Shiloh and LaGasse, 2023)	CI	SFC: Provide access to live music, instruments for musicking, and earplugs; avoid PA systems V-SFC: Use recorded performances with adjustable volume and instrument demonstrations	SFC: Provide open, sensory-friendly spaces for calming, sensory needs, and self-expression; offer multiple intermissions with trained facilitators. V-SFC: Offer multiple intermissions guided by caregivers.	SFC: Attend in-person, interact with the space, music, musicians, and audience members, and complete surveys V-SFC: Attend virtually, participate in discussions, and complete surveys
“SoundScape” (Hillier, Greher, Poto, and Dougherty, 2012; Hillier, Greher, Queenan, Marshall, and Kopec, 2016)	SE; SD; SO	Share favorite songs and identify musical elements; improvise using instruments, household items, or music apps; compose for videos and art	Use weekly structure; weeks 1-2: socialize, listen, explore music; weeks 3-4: build composition skills; weeks 5-7: compose; week 8-9: perform	Make music and compose on own and in groups, interact with peers and perform together to peers, family, and friends
“This Is Me” (Thompson, Hayward, and Raine, 2022)	SO; WB	Use various music-making and receptive music experiences; provide songs and instruments according to interests and skills	Use flexible structure for group decision-making to plan each session (include chosen music activities and active music-making)	Develop session plan as a group; engage in active and receptive music experiences
Theatre (Brandalise, 2015; Corbett et al., 2014)	CI; SE; SO	Use group musicking, lyric writing to compose and arrange character soundtracks in collaboration with a live band; incorporate music and movement games	Use structured approach (e.g. 9-step sequence, designed activities) for play creation and preparation; offer daily schedules, trained peers, script writing; organise performances at theaters	Create characters, story, soundtracks, script, and props; perform the play
Reflection on music therapy experiences (Lehmann-Kuit, Short, and Catanzaro, 2023; Low, McFerran, Viega, Carroll-Scott, McGhee Hassrick, and Bradt, 2023)	SD	Engage in collaborative music-making or recreating songs, facilitating discussions and reflections for bonding and processing emotions	Led by music therapists (including those trained in NRMT); use group sessions for bonding, by grouping clients by age, and individual sessions for personal goals	Participate in reflection and collaboration in therapeutic music-making

Table 3 Summary of Implementation Characteristics (Cont.)

Title (Author(s), year)	Goals	Implementation Strategies and Accommodations		
		Music	Planning & Facilitation	Participant involvement
Orff-based music & dance activities (Mateos-Moreno and Atencia-Doña, 2013)	SO	Use Orff approach; select and adapt familiar songs for each activity; use background classical music	Use structure with 8 activities per session, ending with a closing activity; split time between MT and DMT	Participate in various dance and music activities
Peer-based composition & performance program (McDonald, Codrea, and Gavin (2015)	SO; WB	Share favorite music; learn to play instruments; compose, record, and perform own music composition	Peer-based; use weekly structure wk 1-4: learn instruments and compose music; wk 5-8: record and perform	Interact with peers; learn to play instruments, compose, record, and perform
Singing & Voice-focused recording project (Young, 2020)	SE; SD	Warm up creatively; express mood with singing and gestures; practice repertoire; resolve issues through music	Maintain a consistent structure; empower soloists with the use of microphones	Share warm-up ideas; share ideas, practice, and record for project; review after 4 weeks
Social skills development (Schwartzberg and Silverman, 2013)	SO	Use greeting songs, musical instruments, movement; pair social stories with original music in major keys	Maintain a consistent structure; use unfamiliar music for learning targeted social skills	Participate in music activities and sing along to songs used for social stories

Note. SO: Social-related; CI: Community inclusion; SE: Self-expression; SD: Self-discovery and reflection; WB: wellbeing

Conclusion & Suggestions

Summary of findings

Out of 784 studies initially screened, 15 met the inclusion criteria for this review. Most were predominantly carried out in the USA in the past 15 years, utilized a diverse range of research methodologies and published in journals on music therapy, music education, community music, psychology, and autism. The community music projects with ASD were thoroughly examined and the synthesis revealed that the goals and outcomes aligned with their post-graduation needs. This suggests the practicality and applicability of tailored community music projects in promoting participation and community engagement for individuals with ASD. Additionally, the implementation

strategies and outcomes listed offer valuable direction and information for future research and community music projects.

Limitations

The study presents some inherent limitations. Firstly, the predominantly US-based studies limit global perspectives, highlighting the need for geographically diverse research. Secondly, varied methodologies across studies hinder direct comparisons and definitive conclusions. Thirdly, reliance on self-reported data, which may be less reliable for this population, suggests the need for broader data sources. Lastly, language restrictions and specific keywords used may have excluded relevant studies, narrowing the scope. Community music projects focusing on music needs or skills training are beyond the scope of this study.

Suggestions for Future Research

The suggestions include: 1) expanding research globally to incorporate diverse perspectives; 2) using mixed methods research; 3) conducting longitudinal studies to understand long-term impacts; 4) exploring various projects to enhance resources for ASD individuals; 5) improving interagency collaboration for better access to such programs and services; and 6) comparing methods, venues, strategies, activities, and accommodations to develop specific protocols for these community music projects.

References

- Ansdell, G. (2002). Community Music Therapy & The Winds of Change: A Discussion Paper. **Voices: A World Forum for Music Therapy**, 2(2). <https://voices.no/index.php/voices/article/view/1590>
- American Psychiatric Association. (2013). **Autism Spectrum Disorder**. https://www.psychiatry.org/File%20Library/Psychiatrists/Practice/DSM/APA_DSM-5-Autism-Spectrum-Disorder.pdf
- Bakan, M.B. (2014). Ethnomusicological Perspectives on Autism, Neurodiversity, and Music Therapy. **Voices: A World Forum for Music Therapy**, 14(3). <https://voices.no/index.php/voices/article/view/2220>
- Brandalise, A. (2015). Music Therapy and Theatre: A Community Music Therapy Socio-cultural Proposal for the Inclusion of Persons with Autism Spectrum Disorders. **Voices: A World Forum for Music Therapy**, 15(1). <https://voices.no/index.php/voices/article/view/2209>
- Corbett, B.A., Swain, D.M., Coke, C., Simon, D., Newsom, C., Houchins-Juarez, N., Jenson, A., Wang, L., & Song, Y. (2014). Improvement in Social Deficits in Autism Spectrum Disorders Using a Theatre-based, Peer-mediated Intervention. **Autism Research**, 7(1), pp. 4–16.
- Curnow, E., Rutherford, M., Maciver, D., Johnston, L., Prior, S., Boilson, M., Shah, P., Jenkins, N., & Meff, T. (2023). Mental Health in Autistic Adults: A Rapid Review of Prevalence of Psychiatric Disorders and Umbrella Review of the Effectiveness of Interventions Within a Neurodiversity Informed Perspective. **PLoS ONE**, 18(7), pp. 1–32.
- Fogle, J., & Scott, L. (2023). A Change in Plans and a New Venue of Possibility: Sensory Friendly Concerts Go Virtual. **Voices: a World Forum for Music Therapy**, 23(3). <https://voices.no/index.php/voices/article/view/3702>
- Gerhardt, P.F., & Lainer, I. (2011). Addressing the Needs of Adolescents and Adults with Autism: A Crisis on the Horizon. **Journal of Contemporary Psychotherapy**, 41(1), pp. 37-45.
- Greher, G.R., Hillier, A., Dougherty, M., & Poto, N. (2010). SoundScape: An Interdisciplinary Music Intervention for Adolescents and Young Adults on the Autism Spectrum. **International Journal of Education & the Arts**, 11(9), pp. 1-28.

- Hillier, A., Greher, G., Poto, N., & Dougherty, M. (2012). Positive Outcomes Following Participation in a Music Intervention for Adolescents and Young Adults on the Autism Spectrum. **Psychology of Music**, 40(2), pp. 201–215.
- Hillier, A., Greher, G., Queenan, A., Marshall, S., & Kopec, J. (2016). Music, Technology and Adolescents with Autism Spectrum Disorders: The Effectiveness of the Touch Screen Interface. **Music Education Research**, 18(3), pp. 269-282.
- Kulage, K.M., Goldberg, J., Usseglio, J., Romero, D., Bain, J.M., & Smaldone, A. (2020). How Has DSM-5 Affected Autism Diagnosis? A 5-year Follow-up Systematic Literature Review and Meta-analysis. **Journal of Autism and Developmental Disorders**, 50(6), pp. 2102-2127.
- Laxman, D.J., Taylor, J.L., DaWalt, L.S., Greenberg, J.S., & Mailick, M.R. (2019). Loss in Services Precedes High School Exit for Teens with Autism Spectrum Disorder: A Longitudinal Study. **Autism Research**, 12(6), pp. 911-921.
- Lee, J.H. (2013). Music for Pediatric Patients in Medical Settings: A Systematic Review of Randomized Controlled Trials. **Journal of Music and Human Behavior**, 10(2), pp. 1-33.
- Lehmann-Kuit, A., Short, A., & Catanzaro, M. (2023). “It’s My Way of Releasing I Guess”: A Longitudinal Neurodiversity-Affirming Study Sharing the Perceptions and Collaborative Song Creations of Two Autistic Former Music Therapy Participants. **Australian Journal of Music Therapy**, 34, pp. 21-37.
- Low, M.Y., McFerran, K.S., Viega, M., Carroll-Scott, A., McGhee Hassrick, E., & Bradt, J. (2023). Exploring the Lived Experiences of Young Autistic Adults in Nordoff-Robbins Music Therapy: An Interpretative Phenomenological Analysis. **Nordic Journal of Music Therapy**, 32(4), pp. 341-364.
- Marrero, E. (2012). **Performing Neurodiversity: Musical Accommodation by and for an Adolescent with Autism** [Master's Thesis, Florida State University]. FSU.
<https://repository.lib.fsu.edu/islandora/object/fsu:182997/datastream/PDF/view>
- Mateos-Moreno, D., & Atencia-Doña, L. (2013). Effect of a Combined Dance/Movement and Music Therapy on Young Adults Diagnosed with Severe Autism. **The Arts in Psychotherapy**, 40(5), pp. 465-472.
- McDonald, J., Codrea, A., & Gavin, B. (2015). A Pilot Music Group for Young People Attending a Community Child and Adolescent Mental Health Service. **Irish Journal of Psychological Medicine**, 32(3), pp. 259-264.

- Moher, D., Liberati, A., Tetzlaff, J., & Altman, D.G. (2010). Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and Meta-analyses: The PRISMA statement. **International Journal of Surgery**, 8(5), pp. 336-341.
- Murphy, G.H., Beadle-Brown, J., Wing, L., Gould, J., Shah, A., & Holmes, N. (2005). Chronicity of Challenging Behaviours in People with Severe Intellectual Disabilities and/or autism: A Total Population Sample. **Journal of Autism and Developmental Disorders**, 35(4), pp. 405-418.
- Pavlicevic, M., & Ansdell, G. (2004). **Community Music Therapy**. Jessica Kingsley.
- Peters, M. D. J., Godfrey, C., McInerney, P., Munn, Z., Tricco, A. C., & Khalil, H. (2020). Chapter 11: Scoping Reviews (2020 version). In Aromataris, E. & Munn, Z. (Eds). **JB I Reviewer's Manual** (pp. 407-452). JBI. https://jbi-global-wiki.refined.site/space/MANUAL/355863557/Previous+versions?attachment=%2Fdownload%2Fattachme nts%2F355863557%2FJBI_Reviewers_Manual_2020June.pdf&type=application%2F pdf&filename=JBI_Reviewers_Manual_2020June.pdf#page=406
- Poon, K.K. (2012). Supporting Adults with Autism Spectrum Disorders: Lessons Six Decades of International Research. **International Journal of Special Education**, 27(3), pp. 134-147.
- Schwartzberg, E.T., & Silverman, M.J. (2013). Effects of Music-Based Social Stories on Comprehension and Generalization of Social Skills in Children with Autism Spectrum Disorders: A Randomized Effectiveness Study. **The Arts in Psychotherapy**, 40(3), pp. 331-337.
- Shiloh, C.J., & LaGasse, A.B. (2014). Sensory Friendly Concerts: A Community Music Therapy Initiative to Promote Neurodiversity. **International Journal of Community Music**, 7(1), pp. 113-128.
- Stige, B. (2002). The Relentless Roots of Community Music Therapy. **Voices: A World Forum for Music Therapy**, 2(3). <https://voices.no/index.php/voices/article/view/1583>
- Stige, B. (2015). Community Music Therapy. In Wheeler, B. L. (Ed.), **Music Therapy Handbook** (pp. 233-245). Guilford Publications.
- Lounds Taylor, J., Adams, R.E., & Bishop, S.L. (2017). Social Participation and its Relation to Internalizing Symptoms Among Youth with Autism Spectrum Disorder as They Transition from High School: Social Participation. **Autism Research**, 10(4), pp. 663-672.

- Thompson, G., Hayward, S.M., & Raine, M. (2022). A Sense of Belonging: Feasibility Study Exploring Wellbeing Outcomes of Music-making Workshops for Autistic Young Adults. **Australian Journal of Music Therapy**, 33(1), pp. 24–46.
- World Health Organization. (2001). **International Classification of Functioning, Disability and Health (ICF)**. <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/42407/9241545429-eng.pdf>
- Yi, S.Y., & Kim, A.J. (2023). Implementation and Strategies of Community Music Activities for Well-Being: A Scoping Review of the Literature. **International Journal of Environmental Research & Public Health**, 20(3), pp. 1–34.
- Young, L. (2020). Finding Our Voices, Singing Our Truths: Examining How Quality of Life Domains Manifested in a Singing Group for Autistic Adults. **Voices: A World Forum for Music Therapy**, 20(2). <https://voices.no/index.php/voices/article/view/2554>

การควบคุมทางสังคมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด: กรณีศึกษา หมู่บ้าน
กองทุนแม่ของแผ่นดินในพื้นที่จังหวัดเชียงราย
Social Control for Drugs Prevention:
A Case Study on The Mother of The Nation's Fund Communities,
Chiang Rai Province

วันที่รับบทความ: 26 กันยายน 2567

นภัสน์ชนก หึงประยูร ^{1*}

วันที่แก้ไขบทความ: 21 ตุลาคม 2567

วันที่ตอบรับบทความ: 30 ตุลาคม 2567

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของบทความนี้มีขึ้นเพื่อศึกษาความหมาย ลักษณะรูปแบบ กิจกรรม หรือ มาตรการ การควบคุมทางสังคม และเพื่อศึกษารูปแบบการควบคุมทางสังคมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ของหมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดิน จังหวัดเชียงราย โดยรูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูล สำคัญคือ คณะกรรมการหมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดิน จังหวัดเชียงราย และสมาชิกใน 4 ชุมชน ชุมชนละ 4 คน ซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยผลการศึกษาสรุปได้ว่า ความหมาย ของการควบคุมทางสังคมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด หมายถึง การควบคุมทางสังคมในฐานะ กลไกสำคัญในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยเน้นถึงวิธีการควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในสังคม ให้อยู่ภายใต้บรรทัดฐานที่เหมาะสม กระบวนการนี้ครอบคลุมการใช้ทั้งการควบคุมทางสังคมแบบเป็น ทางการและไม่ใช่เป็นทางการ การควบคุมแบบเป็นทางการ เช่น การบังคับใช้กฎหมาย และการใช้กระบวนการ ยุติธรรมเพื่อลงโทษผู้กระทำความผิด ขณะที่การควบคุมแบบไม่ใช่เป็นทางการมีการปลูกฝังค่านิยมที่ถูกต้องตั้งแต่วัย เด็กผ่านครอบครัว ชุมชน และสถาบันศาสนา ทั้งนี้ จากการศึกษาค้นคว้าพบว่า การควบคุมทางสังคมมี ทั้งหมด 21 รูปแบบ นอกจากนี้ ผลการศึกษารูปแบบการควบคุมทางสังคมในหมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดิน จังหวัดเชียงราย มีลักษณะเด่น 6 ประการ โดยกระบวนการเหล่านี้มีความสำคัญในการสร้างความร่วมมือ ระหว่างภาครัฐ ชุมชน และครอบครัว เพื่อป้องกันการใช้ยาเสพติด สร้างความตระหนักในผลกระทบที่เกิด จากยาเสพติด และให้โอกาสแก่ผู้ที่เคยติดยาให้กลับเข้าสู่สังคมอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ชุมชน การควบคุมทางสังคม การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด เชียงราย ประเทศไทย

¹ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาอาชญาวิทยาและงานยุติธรรม ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

* ผู้ประสานงานหลัก e-mail: 6480065324@student.chula.ac.th

Social Control for Drugs Prevention: A Case Study on The Mother of The Nation's Fund Communities, Chiang Rai Province

Received: September 26, 2024

Napadnatchanok Yingprayoon ^{1*}

Revised: October 21, 2024

Accepted: October 30, 2024

Abstract

The purpose of this article was to explore the meaning, characteristics, forms, activities, or measures of social control, as well as to study the patterns of social control in the prevention and resolution of drug problems in Mother of The Nation Fund Communities, Chiang Rai Province. The research used a qualitative approach, with key informants, namely members of the village committee of Mother of The Nation Fund Communities, Chiang Rai Province and four members from each of the four communities, who played significant roles in preventing and solving drug issues. The study concluded that the concept of social control in drug prevention and resolution referred to social control as a key mechanism in managing drug-related problems. This process focused on controlling the behavior of community members in order to be in line with appropriate norms. This included both formal and informal social control. Formal control involves law enforcement and the judicial process to punish offenders, while informal control involves instilling correct values from a young age through family, community, and religious institutions. From the study, it was found that there were 21 forms of social control. Additionally, the research highlighted six key characteristics of social control in Mother of The Nation Fund Communities, Chiang Rai Province. These processes were crucial for fostering collaboration between the government, community, and families, in order to prevent drug use, raise awareness of its impacts, and provide opportunities for former addicts to reintegrate into society sustainably.

Keywords: Community, Social control, Drugs prevention, Chiang Rai, Thailand

¹ Graduate Student Major of Criminology and Criminal Justice, Department of Sociology and Anthropology, Faculty of Political Science, Chulalongkorn University

* Corresponding author e-mail: 6480065324@student.chula.ac.th

บทนำ

ปัจจุบันปัญหายาเสพติดถือเป็นวาระสำคัญของชาติ ส่งผลกระทบและสร้างความเดือดร้อนความทุกข์ยากต่อประชาชนและยังส่งผลต่อศักยภาพการพัฒนาของประเทศในอนาคต จำเป็นต้องใช้ความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการแก้ปัญหาอย่างจริงจัง ไม่เพียงแต่ภาครัฐหรือเอกชนที่เกี่ยวข้องจะเล็งเห็นถึงปัญหา อันตรายจากยาเสพติดเท่านั้น ในหมู่บ้านและคนในชุมชนเองก็มีความตระหนักถึงโทษพิษภัยยาเสพติด เนื่องจากปัจจุบันพบปัญหาการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นอุปสรรคที่สำคัญต่อการยกระดับสังคม โดยสาเหตุที่ทำให้เกิดการเสพยาเสพติดมีด้วยกันหลายสาเหตุ เช่น การเสพยาเสพติดเพราะถูกเพื่อนชักชวน ถูกหลอกลวง ความอยากรู้อยากเห็น อยากรอง อยากรมีประสบการณ์ การเสพยาเสพติดเพื่อผ่อนคลายทางจิตใจหรือเพื่อลดความทุกข์ที่อยู่ภายในจิตใจ หรือรวมถึงปัญหาด้านครอบครัว สังคม หรือจะเป็นปัจจัยทางร่างกายที่มาจากความเจ็บป่วย ข้อจำกัดทางสติปัญญาที่ทำให้ไม่สามารถควบคุมความต้องการของตนเองหรือใช้ความสามารถในการคิดการตัดสินใจได้ และอีกประการที่สำคัญก็คือ หากอยู่ในสภาพแวดล้อม ที่อยู่อาศัย บริบทพื้นที่ สังคม ที่มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการใช้ยาเสพติด อาจทำให้คนในชุมชนเกิดการเรียนรู้ที่ผิด ๆ และอาจทำให้เกิดการชักชวนกันไป ในทางที่ผิดก็เป็นได้ สำหรับในต่างประเทศก็พบปัจจัยเหล่านี้เช่นกัน ซึ่งรวมไปถึงปัจจัยด้านครอบครัวด้วย โดยมีงานวิจัยค้นพบว่า การที่คนในครอบครัวมีการใช้ยาเสพติด ทำให้เด็กเกิดพฤติกรรมเลียนแบบ แอบลองใช้ หรือมองว่าเป็นเรื่องธรรมดาที่มีการใช้ยาเสพติด (Thatcher, 2020) ดังนั้น การมีสังคมที่ดี ชุมชนที่ดี รวมไปถึงการมีเพื่อนบ้านที่ดี ไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ก็จะส่งผลกระทบโดยรวมออกมาดีเช่นกัน

การใช้สภาพแวดล้อมทางสังคมควบคุมการกระทำของบุคคลในสังคมไม่ให้เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด รวมถึงวิธีการ รูปแบบ หรือกิจกรรมที่ใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ถือเป็นกระบวนการที่สังคมใช้ในการกำกับและควบคุมพฤติกรรมของสมาชิก เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยและความสมดุลในสังคม การควบคุมทางสังคมมีบทบาทสำคัญในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยอาศัยกลไกทางกฎหมาย วัฒนธรรม สถาบันต่าง ๆ การมีส่วนร่วมของครอบครัว อีกทั้งชุมชนยังมีบทบาทสำคัญในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยอาศัยความเหนียวแน่น ความสามัคคีกันภายในชุมชน ก่อให้เกิดการสร้างเครือข่ายชุมชนที่เข้มแข็ง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการสอดส่องและดูแลสมาชิก ทำให้สามารถลดความเสี่ยงต่อการใช้ยาเสพติดได้ (เอกชัย ไชยอำพร, 2559)

การมีเพื่อนบ้านที่สามัคคีกัน เอื้ออาทรต่อกัน มีการเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน จะทำให้รู้สึกว่าคุณเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนนั้น ส่งผลทำให้ป้องกันพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดได้ ทำให้คนในชุมชนไม่อยากจะยุ่งเกี่ยวกับคนไม่ดี ไม่อยากทำตัวไม่ดี และเมื่อคนส่วนใหญ่ไม่มีพฤติกรรมที่ไม่ดี ก็จะทำให้คนส่วนน้อยในสังคมประพฤติปฏิบัติตนดีตามไปด้วย หากไม่ปฏิบัติตามก็จะมี การควบคุมทางสังคมที่ตามมา ทำให้เป็นการป้องกันการเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดได้ ในทางกลับกัน ถ้าขาดการควบคุมทางสังคมแล้ว นั่นคือความอ่อนแอของครอบครัว กฎ ระเบียบ มาตรการ รวมถึงการที่ชุมชนไม่มีความเป็นหนึ่งเดียว สมาชิกของชุมชนอาจรู้สึกเหมือนอยู่ตัวคนเดียวจะทำอะไรก็ได้ เพราะไม่ต้องคำนึงถึงความรู้สึกของใคร (Henry, Gorman-Smith, Schoeny, & Tolan, 2014, p. 190)

การดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ตามแผนปฏิบัติการด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2563-2565 มุ่งเน้นการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดในกลุ่มประชาชนที่เกี่ยวข้อง โดยการเสริมสร้างสภาพแวดล้อมเพื่อการป้องกันยาเสพติดในพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง ทั้งสถานศึกษา สถานประกอบการ และชุมชน รวมไปถึงในเรื่องของมิติด้านการบำบัดรักษา โดยการส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหายาเสพติดผู้ติดยาเสพติด กลไกในการเฝ้าระวังปัญหา และการเสริมสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนของหมู่บ้าน/ชุมชนด้วยกระบวนการ ที่เรียกว่า “กองทุนแม่ของแผ่นดิน”

โครงการกองทุนแม่ของแผ่นดิน เป็นโครงการที่น้อมนำเอาพระบารมีของสถาบันพระมหากษัตริย์ลงมาสู่ชุมชนเพื่อเป็นศูนย์รวมใจให้เกิดพลังความรักสามัคคีอย่างสูงสุด ชุมชนที่เข้าร่วมโครงการจึงต้องมีความเข้าใจ ศรัทธาและจงรักภักดีอย่างแท้จริง ในปัจจุบันกองทุนแม่ของแผ่นดินนั้นมีแนวทางในการดำเนินโครงการและมีเป้าหมายที่ชัดเจนจนสามารถรักษาชัยชนะด้วยพลังของชุมชนไว้ได้เองอย่างยั่งยืน เนื่องจากยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน และก่อให้เกิดผลกระทบในทางที่ดีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน แก้ปัญหาในเชิงพื้นที่โดยการปรับสภาพแวดล้อมในกลุ่มชุมชน มุ่งเน้นการประสาน ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการระดมความร่วมมือทุกภาคส่วน เพื่อจัดการปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ ในหมู่บ้าน/ชุมชน ทั้งที่เป็นปัจจัยแวดล้อมทางกายภาพ เช่น พื้นที่เสี่ยง และปัจจัยแวดล้อมทางสังคม ให้อยู่ในสถานะที่เอื้อต่อการป้องกันไม่ให้ประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชนเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2564, หน้า 2-6)

หากกล่าวถึงปัญหายาเสพติดในบริบทเชิงพื้นที่ที่เอื้อต่อการค้าและแพร่ระบาดของยาเสพติด ก็คงหนีไม่พ้นพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทย เนื่องจาก สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (2564) ได้ให้คำนิยามของประเภทพื้นที่ที่เอื้อต่อการค้าและแพร่ระบาดของยาเสพติดไว้ทั้งหมด 5 ประเภท คือ ประเภทที่ 1 หมู่บ้าน/ชุมชนชายแดนที่มีการนำเข้ายาเสพติดไม่ว่าอยู่ติดแนวชายแดน ทั้งทางบก และทางน้ำ ประเภทที่ 2 หมู่บ้าน/ชุมชนที่ใช้เป็นเส้นทางผ่านยาเสพติดต่อจากหมู่บ้านที่ลักลอบนำเข้า ประเภทที่ 3 หมู่บ้าน/ชุมชนที่ใช้สำหรับพักยาเสพติด ก่อนที่จะถูกส่งไปยังพื้นที่อื่น ประเภทที่ 4 หมู่บ้าน/ชุมชนที่มีเส้นทางหลบหลีกหรือเลี่ยงด่านตรวจยาเสพติด ภายในรัศมี 5 กิโลเมตร และประเภทที่ 5 หมู่บ้าน/ชุมชนที่พบการค้า การเสพยาเสพติด รวมถึงพื้นที่แหล่งมั่วสุมยาเสพติด

จากรายงานผลการดำเนินงานตามแผนปฏิปัติราชการของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดปี พ.ศ. 2565 พบว่า พื้นที่สามเหลี่ยมทองคำยังคงเป็นแหล่งผลิตยาเสพติดที่ใหญ่ที่สุด ทั้งนี้ ยังพบว่าสาเหตุที่ยาบ้ามีการแพร่กระจายอย่างกว้างขวางเป็นผลมาจากการที่ต้นทุนยาบ้าต่ำลงเรื่อย ๆ ด้วยเพราะมีรอยต่อระหว่างสามประเทศ ได้แก่ ประเทศไทย (จังหวัดเชียงราย) สาธารณรัฐประชาชนลาว (แขวงบ่อแก้ว) และ เมียนมา (ท่าขี้เหล็ก รัฐฉาน) ซึ่งด้วยภูมิศาสตร์ของประเทศไทยมีลักษณะเอื้อต่อการเป็นทางผ่านในการขนส่งยาเสพติด จึงมีการลักลอบขนส่งยาเสพติดเข้ามาอย่างต่อเนื่อง โดยพบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคเหนือตอนบนมากที่สุด ตามด้วยจังหวัดชายแดนติดริมแม่น้ำโขง ซึ่งจังหวัดเชียงรายก็นับเป็นอีกหนึ่งจังหวัดที่เป็นพื้นที่ที่เอื้อต่อการค้าและแพร่ระบาดของยาเสพติด ครบทั้ง 5 ประเภท ตามที่สำนักงาน ป.ป.ส. กำหนด และเมื่อดูจากสถิติระบบสารสนเทศยาเสพติดจังหวัด ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562 จนถึงปัจจุบัน จังหวัดเชียงราย ก็มีจำนวน

ผู้เสียชีวิตมากที่สุดในพื้นที่ภาคเหนือ และมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น ดังตารางแสดงจำนวนผู้เสียชีวิตที่ได้รับการบำบัดในพื้นที่จังหวัดเชียงราย (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2566, หน้า 20) ดังนี้

ตารางที่ 1 จำนวนผู้ได้รับการบำบัดยาเสพติดในพื้นที่จังหวัดเชียงราย

ปี พ.ศ.	จำนวนผู้ได้รับการบำบัด (คน)
2562	6,225
2563	6,448
2564	5,864
2565	4,110
2566	5,154

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (2566)

ถึงแม้จำนวนผู้เสพของจังหวัดเชียงรายจะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น แต่ถึงอย่างไรก็ตามได้มีการศึกษาค้นคว้าจากระบบสารสนเทศยาเสพติดเกี่ยวกับหมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดินในพื้นที่จังหวัดเชียงราย ปรากฏว่า ชุมชนที่อยู่ในความรับผิดชอบของกองทุนแม่ของแผ่นดินนั้น ไม่มีผู้เสพหรือผู้ที่ไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดเลยด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงมีความมุ่งหมายในการศึกษาหมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดินในพื้นที่จังหวัดเชียงราย ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่ได้รับการประกวดกองทุนแม่ของแผ่นดิน จำนวน 4 ชุมชน ว่าชุมชนเหล่านี้มีการควบคุมทางสังคมที่ช่วยในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด โดยนำมาวิเคราะห์ลักษณะรูปแบบ กลไก หรือมาตรการการควบคุมทางสังคมที่ชุมชนทั้ง 4 ชุมชนสร้างขึ้น เพื่อถอดบทเรียนและนำไปสู่การเรียนรู้ลักษณะ รูปแบบการควบคุมทางสังคมที่ช่วยป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในการเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ชุมชนอื่น ๆ ในประเทศไทยต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความหมายของการควบคุมทางสังคมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด
2. เพื่อศึกษาลักษณะรูปแบบ กิจกรรม หรือ มาตรการการควบคุมทางสังคมที่ชุมชนสร้างขึ้นที่ช่วยในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด โดยใช้วิธีการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งจากต่างประเทศ และของประเทศไทย
3. เพื่อศึกษารูปแบบการควบคุมทางสังคมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของหมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดินจังหวัดเชียงราย

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ หมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดิน จังหวัดเชียงราย ได้แก่ บ้านจำคาวตอง หมู่ที่ 2 ตำบลดอยงาม อำเภอพาน บ้านสันติธรรม หมู่ที่ 4 ตำบลสันมะค่า อำเภอป่าแดด บ้านแม่เลียบ หมู่ที่ 2 ตำบลโชคชัย อำเภอดอยหลวง และ ชุมชนเกาะทอง หมู่ที่ 19 ตำบลรอบเวียง อำเภอเมือง ซึ่งประกอบด้วย คณะกรรมการฯ ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครประจำหมู่บ้านพัฒนาการ

และสมาชิกใน 4 ชุมชน ชุมชนละ 4 คน โดยมีหลักเกณฑ์ ดังนี้ เป็นผู้ที่มีบทบาทในการป้องกันและแก้ไข
ปัญหายาเสพติด เป็นสมาชิกของหมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดิน จังหวัดเชียงราย ไม่น้อยกว่า 1 ปี และ
ยินดีให้ความร่วมมือในการสัมภาษณ์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยเลือกใช้เครื่องมือในการวิจัย คือ การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth
interview) กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 4 หมู่บ้าน โดยใช้แบบสอบถามที่ได้ผ่านการพิจารณาจาก
คณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรียบร้อยแล้ว เมื่อวันที่ 17
มกราคม 2567 เลขที่ใบรับรอง 029/67

การเก็บรวบรวมข้อมูล การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เลือกใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ
(qualitative research) โดยเริ่มต้นการศึกษาวิจัยครั้งนี้ด้วยการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร
(documentary research) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2497-2566 เพื่อปูพื้นฐานให้ผู้อ่านมีความเข้าใจในเรื่องที่
ศึกษา ซึ่งศึกษาจากเอกสารทางด้านวิชาการ วิทยานิพนธ์ บทความ รายงานทางด้านวิชาการที่เกี่ยวข้อง
ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศในด้านแนวคิดและรูปแบบการควบคุมทางสังคมว่ามีทั้งหมดกี่รูปแบบ
จากนั้นผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) รายคน คนละ 1 ชั่วโมง กับ
คณะกรรมการกองทุนแม่ของแผ่นดินใน 4 หมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดิน จังหวัดเชียงราย ประกอบด้วย
ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครประจำหมู่บ้าน พัฒนาการ และสมาชิกในชุมชน เพื่อเก็บข้อมูล
เรื่องความคิดเห็น และประสบการณ์ในประเด็นการควบคุมทางสังคมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายา
เสพติด เพื่อจดข้อมูลภาคสนามและนำมาประมวลผลร่วมกับผลการศึกษาที่ได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร
เพื่อวิเคราะห์รูปแบบการควบคุมทางสังคมของหมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดินจังหวัดเชียงราย

การศึกษานี้ใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยใช้วิธีการเก็บ
รวบรวมข้อมูลจากหลักฐานที่สำคัญ 2 แหล่ง คือ ข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) และข้อมูลทุติยภูมิ
(secondary data) ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (primary data)

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูล โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) คณะกรรมการฯ
หมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดิน จังหวัดเชียงราย และสมาชิกใน 4 ชุมชน ที่มีบทบาทในการป้องกันและแก้ไข
ปัญหาเสพติด รวมหมู่บ้านละ 4 คน เพื่อให้ได้ข้อมูลความคิดเห็น เจตคติ และประสบการณ์ โดยการกำหนด
ประเด็นคำถามลักษณะปลายเปิด ที่เอื้อให้ผู้วิจัยสามารถยืดหยุ่นการถามได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับ
สถานการณ์การสัมภาษณ์ ตามรายละเอียดดังที่กล่าวไว้ในเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยข้างต้น

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data)

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารทางด้านวิชาการ วิทยานิพนธ์ บทความ รายงาน
ทางด้านวิชาการที่เกี่ยวข้องทั้ง ภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ เอกสารประเภทรายงานการสัมมนา
รายงานการประชุม รายงานการสำรวจที่เกี่ยวข้อง องค์กร หน่วยงานภาครัฐและเอกชนได้จัดขึ้นและ
รวบรวมไว้ แผนปฏิบัติการด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2565 และข้อมูลสถิติจาก
ระบบสารสนเทศยาเสพติดจังหวัด

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา โดยผู้วิจัยดำเนินการประสานผู้นำชุมชนของแต่ละชุมชนที่จะสัมภาษณ์เพื่อให้สมาชิกส่วนใหญ่ทราบถึงเหตุผลของการมาลงพื้นที่ของผู้วิจัยที่นอกเหนือไปจากการสัมภาษณ์เชิงลึกรายบุคคล จากนั้นรวบรวมข้อมูลที่ได้รวบรวมได้จากเครื่องบันทึกเสียงไปถอดความ ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการถอดความจากเทปบันทึกเสียงด้วยตนเองเพื่อรักษาความลับของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และผู้วิจัยจะไม่ส่งข้อมูลที่ได้จากการถอดเสียงสัมภาษณ์กลับให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จากนั้นตรวจสอบความครบถ้วนของข้อมูลโดยแยกเนื้อหา จัดกลุ่มข้อมูลตามประเด็นการสัมภาษณ์ และเมื่อเสร็จสิ้นการวิจัยและได้ผลการวิจัยที่ครบถ้วนสมบูรณ์แล้ว ผู้วิจัยจะดำเนินการลบเทปบันทึกเสียงสัมภาษณ์ทิ้ง ด้วยวิธีการลบไฟล์บันทึกจากทุกอุปกรณ์ของผู้วิจัย ภายในระยะเวลา 1 ปี หลังจากเสร็จสิ้นการวิจัย

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

1. สรุปผลการวิจัย

การควบคุมทางสังคมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด เป็นกระบวนการที่ใช้เพื่อควบคุมพฤติกรรมของบุคคลในสังคมให้อยู่ในกรอบที่เหมาะสม โดยมีเป้าหมายหลักคือการลดและป้องกันปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติด การควบคุมนี้อาจเกิดขึ้นได้หลายรูปแบบ โดยพิจารณาจากกลไกของสังคมที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคล ไม่ว่าจะเป็นกฎหมาย ค่านิยมทางศีลธรรม วัฒนธรรมท้องถิ่น รวมถึงอิทธิพลจากครอบครัวและชุมชน การควบคุมทางสังคมในด้านนี้สามารถมองได้เป็นกระบวนการที่ใช้ในการสร้างบรรทัดฐาน พฤติกรรม และมาตรการที่จำเป็น เพื่อป้องกันและลดปัญหาการใช้ยาเสพติด และเป็นการส่งเสริมสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและเอื้อต่อการใช้ชีวิตที่ปราศจากยาเสพติด กระบวนการนี้มีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบทางสังคมหลายอย่าง เช่น การให้ความรู้ในโรงเรียน การเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน การควบคุมพฤติกรรมโดยผู้นำชุมชน หรือแม้แต่การบังคับใช้กฎหมายเพื่อลงโทษผู้กระทำความผิด สำหรับในระดับชุมชน การควบคุมทางสังคมมีบทบาทสำคัญในการดูแลและเฝ้าระวังพฤติกรรมของสมาชิก โดยผู้นำชุมชนและผู้สูงอายุในชุมชนมักเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการแนะนำหรือเตือนสติเกี่ยวกับการใช้ชีวิตที่ห่างไกลจากยาเสพติด ความสัมพันธ์ในชุมชนที่แข็งแกร่งช่วยให้บุคคลรู้สึกมีความรับผิดชอบต่องานสังคมมากขึ้นและเป็นส่วนหนึ่งของการป้องกันปัญหานี้ ในระดับครอบครัว ก็เป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญในการควบคุมพฤติกรรมการใช้ยาเสพติด โดยเฉพาะการให้ความรักและการสนับสนุนที่เพียงพอ ซึ่งช่วยลดความเสี่ยงในการเสพยาเสพติด ครอบครัวที่มีการสอนและอบรมสมาชิกให้เข้าใจถึงผลกระทบของยาเสพติดจะช่วยป้องกันไม่ให้เกิดและเยาวชนเข้าสู่วงจรนี้ และในระดับศาสนาและศีลธรรม การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาหรือการถือปฏิบัติตามค่านิยมที่ดีงาม ช่วยให้คนในสังคมมีกรอบจิตสำนึกที่แข็งแกร่งในการปฏิบัติตนให้ห่างไกลจากสิ่งเสพติด ศาสนาเป็นแหล่งสร้างความสงบในจิตใจและช่วยในการควบคุมพฤติกรรมเชิงลบ และยังรวมถึงการบังคับใช้กฎหมาย เป็นกลไกที่สำคัญในการควบคุมการแพร่กระจายของยาเสพติด การลงโทษที่เหมาะสมจะทำให้เกิดการยับยั้งการกระทำที่เป็นอันตรายต่อสังคม ขณะเดียวกัน มาตรการการบำบัดและการให้โอกาสผู้ที่เคยเสพยากลับไปเข้าสู่สังคมก็เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างยั่งยืน โดยรวม การควบคุมทางสังคมในการ

ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดเป็นกลไกที่ทำงานร่วมกันทั้งจากภาครัฐ ชุมชน และครอบครัว ซึ่งต้องประสานความร่วมมือกันอย่างต่อเนื่อง

ประเทศไทยมุ่งเน้นการควบคุมทางสังคมโดยใช้ทั้งวิธีการทางกฎหมายและมาตรการทางสังคม คือ การควบคุมทางสังคมแบบเป็นทางการ และการควบคุมทางสังคมแบบไม่เป็นทางการ โดยการควบคุมทางสังคมแบบเป็นทางการ ได้แก่ การใช้กฎหมายและกระบวนการยุติธรรมในการควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคม เช่น กฎหมายยาเสพติดใหม่ที่เข้มงวด และการควบคุมทางสังคมแบบไม่เป็นทางการ ได้แก่ การขัดเกลาทางสังคมตั้งแต่วัยเด็กผ่านการปลูกฝังค่านิยมที่ถูกต้องและการสนับสนุนจากครอบครัวและชุมชน ส่วนในต่างประเทศมุ่งเน้นการควบคุมทางสังคมผ่านมาตรการหลายประเภท เช่น การสร้างเครือข่ายสังคม คือ การสนับสนุนและให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ที่มีความเสี่ยง เช่น การสร้างกลุ่มสนับสนุน การให้คำปรึกษา และการอบรม การส่งเสริมวัฒนธรรมที่ดี คือ การส่งเสริมกิจกรรมทางกีฬา และการให้ความรู้เกี่ยวกับผลกระทบจากการใช้ยาเสพติด และการใช้มาตรการทางกฎหมาย คือ การออกกฎหมายที่เข้มงวดเพื่อลดการแพร่ระบาดของยาเสพติด ทั้งนี้ทั้งนั้น การควบคุมทางสังคมทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศมีเป้าหมายในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยใช้วิธีการทางกฎหมาย มาตรการทางสังคม และการสร้างวัฒนธรรมที่ดีเพื่อให้สมาชิกในสังคมปฏิบัติตามกฎระเบียบและค่านิยมที่ยอมรับในสังคมนั้น ๆ

การศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งจากในประเทศ และของประเทศไทย พบว่า การควบคุมทางสังคมมีทั้งหมด 21 รูปแบบ ได้แก่ 1) กฎหมายและการบริหารงาน 2) บรรทัดฐาน 3) ความเชื่อ 4) เสนอแนะแนวทาง 5) จารีต 6) ศาสนา 7) ศิลธรรม 8) การมีส่วนร่วม 9) ค่านิยม 10) ธรรมเนียม ประเพณี 11) ศิลปะ 12) ความเป็นผู้นำ 13) การยกย่อง ชมเชย 14) สถานภาพ 15) ความผูกพัน 16) ความมุ่งมั่น 17) วิถีชาวบ้าน 18) วัฒนธรรม 19) งานพิธี 20) อุดมคติทางสังคม และ 21) การขัดเกลาทางสังคม ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 รูปแบบการควบคุมทางสังคมที่มีร่วมกันของนักคิด

รูปแบบ	นักคิด														
	อูกฤษ์ เดลิแมส (2557)	Sites (1975)	บ้านจอมยุทธ์ (2543)	Sampson, Raudenbush, and Earls (1997)	อนูเชษฐ์ พลเยี่ยม (2558)	Lapierre (1954)	Hirschi (1969)	พระชัยศรี และพระภมณเทียร (2544)	สุนทรา เขยกลินเทศ (ม.ป.ป.)	จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย (2551)	Bertrand (1967)	สมพร เทพสิทธิ์า (2541)	จุรี ขยัน (2543)	วารุณี ภูริสินสิทธิ์ (2545)	นันทิ จิตสว่าง (2557)
กฎหมาย/การบริหารงาน	/	/	/		/	/		/	/	/		/		/	/
บรรทัดฐาน	/		/		/	/			/	/	/	/			
ความเชื่อ		/		/	/	/	/	/							
เสนอแนะแนวทาง	/	/	/								/		/		
จารีต			/	/				/	/		/				
ศาสนา					/			/		/			/		
ศีลธรรม				/	/			/		/			/		
การมีส่วนร่วม	/	/				/	/								
ค่านิยม				/		/								/	
ธรรมเนียม ประเพณี		/		/	/			/							
ศิลปะ	/	/													
ความเป็นผู้นำ	/	/													
ยกย่อง ชมเชย	/		/						/						
สถานภาพ	/		/			/									
ความผูกพัน							/	/							
ความตึงมั่น							/								
วิถีชาวบ้าน			/					/							
วัฒนธรรม	/				/										
งานพิธี			/												
อุดมคติทางสังคม				/											
การขัดเกลาทางสังคม	/							/							

จากตารางที่ 2 แสดงรูปแบบการควบคุมทางสังคมที่มีร่วมกันของนักคิด จึงอาจกล่าวได้ว่าการควบคุมทางสังคมนี้มุ่งให้คนในสังคมมีพฤติกรรมไปในทิศทางเดียวกันของบรรทัดฐานของสังคม ซึ่งหมายถึง จารีตประเพณี ขนบธรรมเนียม ค่านิยม กฎหมาย กฎระเบียบต่าง ๆ ของสังคม ปัจจัยเหล่านี้คือการควบคุมทางสังคมอย่างเป็นทางการ ซึ่งถ้าไม่ปฏิบัติตามจะถูกลงโทษโดยกฎหมาย ขณะที่การควบคุมอย่างไม่เป็นทางการ เช่น สถาบันครอบครัว เพื่อน จะถูกดำเนิน ดังนั้น รูปแบบนี้ เน้นให้มีความผูกพันทางสังคม มีความตั้งมั่น และให้สมาชิกในสังคมได้เรียนรู้บรรทัดฐานของสังคม เมื่อรู้ที่จะสามารถปฏิบัติตัวอย่างถูกต้อง รู้ว่าพฤติกรรมใดดีหรือไม่ดี พฤติกรรมใดเหมาะสมหรือไม่เหมาะสม ถ้าคนในสังคมปฏิบัติตัวตามบรรทัดฐานที่ได้รับการขัดเกลาทางสังคมแล้ว ปัญหาอาชญากรรมก็จะไม่เกิดขึ้น เท่ากับเป็นการป้องกันสังคมจากอาชญากรรมอีกทางหนึ่งด้วย และกฎเกณฑ์สำคัญอีกประการคือ การควบคุมทางสังคมของคนในชุมชน ยังหมายถึง สิ่งที่สังคมยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ดี มีคุณค่าในสังคม และยอมรับที่จะอยู่ในขอบเขตที่ชุมชนกำหนด และเป็นค่านิยมประเพณีหนึ่งที่คนในชุมชนมีเป้าหมายที่จะไปให้ถึงสิ่งที่ตนเองตั้งความหวังไว้

จากการศึกษาการควบคุมทางสังคมในชุมชนกองทุนแม่ของแผ่นดิน จังหวัดเชียงราย พบว่ามีการใช้วิธีการควบคุมทางสังคมหลายรูปแบบที่มีประสิทธิภาพในการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรม โดยมีรูปแบบที่สำคัญ คือ สมาชิกในชุมชนมีสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจร่วมกัน เช่น ศาลเจ้าบ้าน และการนับถือผี ทำให้เกรงกลัวการกระทำผิด นอกจากนี้ ชุมชนยังมีกฎและมาตรการร่วมกัน เช่น การปรับเงินกรณีไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมใหญ่ ๆ หรือการประชุมใหญ่ของหมู่บ้านได้ และการตัดสิทธิ์เงินฌาปนกิจหากมีการยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนา เช่น การฟังพระธรรมเทศนา ช่วยขัดเกลาจิตใจและลดโอกาสในการยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ผู้นำชุมชนที่มีความเสียสละและเป็นกลางได้รับความเคารพและศรัทธาจากสมาชิก ทำให้คำขอและคำแนะนำจากผู้นำมีอิทธิพลต่อการปฏิบัติของสมาชิกในชุมชน การใช้กระบวนการกองทุนแม่ของแผ่นดินในการบริหารจัดการภายในหมู่บ้าน และการมีระบบบำบัดรักษายาเสพติดที่มีประสิทธิภาพ และการให้โอกาสผู้ที่เคยกระทำความผิดและผ่านกระบวนการบำบัดกลับเข้าสู่ชุมชน สร้างความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งและการสนับสนุนจากสมาชิกในชุมชน รูปแบบการควบคุมทางสังคมที่ใช้นี้สามารถสร้างความเกรงกลัว การสนับสนุน และการยอมรับในชุมชน ส่งผลให้สามารถช่วยลดปัญหาอาชญากรรมได้

โดยทั้งนี้ จากการศึกษาศึกษาการควบคุมทางสังคมตามบริบทของชุมชนในพื้นที่จังหวัดเชียงราย ของประเทศไทย จำนวน 4 ชุมชน เมื่อเทียบกับรูปแบบการควบคุมทางสังคมที่ได้ศึกษาค้นคว้ามา พบว่ามีลักษณะคล้ายคลึงกัน 6 รูปแบบ ได้แก่

1. การควบคุมโดยผ่านความเชื่อ ข้อค้นพบคือ สมาชิกในชุมชนบางส่วนมีสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจร่วมกัน คือ ศาลเจ้าบ้าน ศาลพ่อบ้าน เป็นต้น รวมถึงผู้เฒ่าผู้แก่บางส่วนยังมีการนับถือผี ซึ่งหากกระทำในสิ่งที่ไม่ดี ก็อาจเกิดเรื่องที่โชคร้ายตามมา สะท้อนจากบทสัมภาษณ์บางส่วนที่ว่า “ถ้าทำไม่ดีแล้วเนี่ย ผีบ้านผีเรือนก็จะมา หรือไม่ก็ ถ้าทำไม่ดีเนี่ย จะเกิดเคราะห์ร้ายเกิดขึ้น”

2. การควบคุมโดยใช้กลอุบาย ข้อค้นพบคือ สมาชิกในชุมชนได้มีการทำประชามร่วมกัน มีกฎ มาตรการร่วมกัน เช่น จะมีการปรับเงินกรณีไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมใหญ่ ๆ หรือการประชุมใหญ่

ของหมู่บ้านได้ และสมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่จะมีความเกรงกลัวต่อการโดนตัดสิทธิ์ที่จะได้เงินฌาปนกิจสงเคราะห์ เนื่องจากเป็นเงินที่สมาชิกร่วมกันออกช่วยเหลือเป็นค่าจัดการศพ สะท้อนจากบทสัมภาษณ์บางส่วนที่ว่า “ถ้าเกิดว่ามีคนที่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดเนี่ย ก็จะต้องตัดสิทธิ์ฌาปนกิจ”

3. การควบคุมโดยศาสนา ข้อค้นพบคือ เวลาที่ชุมชนมีกิจกรรมหรือเทศกาลเกี่ยวกับศาสนา สมาชิกในชุมชน ให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนากันอย่างพร้อมเพรียงกัน เนื่องจากมีวัด มีศาสนา เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ และคอยขัดเกลาจิตใจ สะท้อนจากบทสัมภาษณ์บางส่วนที่ว่า “มีการฟังพระธรรมเทศนาทุกวันพระ ในเทศกาลเข้าพรรษา อันนี้ช่วยได้จริง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเด็ก ผู้ใหญ่ เยาวชน ผู้สูงอายุ ก็มาฟังกัน”

4. การควบคุมโดยผ่านความเป็นผู้นำ ข้อค้นพบคือ สมาชิกในชุมชนให้ความเคารพ และรัก ผู้นำของตนเองเป็นอย่างมาก เนื่องจาก ผู้นำมีความเสียสละ ความเป็นธรรม เป็นกลาง ไม่เอินเอียง สะท้อนจากบทสัมภาษณ์บางส่วนที่ว่า “ทุกคนให้ความร่วมมือทุกอย่างเลย ผู้ใหญ่เขาขอให้ทำอะไร ทุกคนก็ทำตามกันหมด เหมือนพวกเราศรัทธาในตัวผู้ใหญ่ด้วยแหละ แกเป็นคนดีขนาดหนา”

5. การควบคุมทางสังคมโดยผ่านกฎหมายและการบริหารงาน ข้อค้นพบคือ ในแต่ละหมู่บ้าน จะมีการนำกระบวนการกองทุนแม่ของแผ่นดินมาใช้ในการบริหารจัดการภายในหมู่บ้าน เพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง รวมไปถึงมีกระบวนการบำบัดรักษายาเสพติดรองรับ

6. การควบคุมโดยผ่านศีลธรรม ข้อค้นพบคือ ให้โอกาสผู้ที่เคยกระทำความผิดที่ผ่านกระบวนการบำบัดรักษายาเสพติดมาแล้ว กลับเข้าสู่ชุมชน ให้โอกาสในการกลับตัวกลับใจเป็นคนดี และสมาชิกในชุมชนคอยดูแลกันและกัน คอยสอดส่อง เป็นหูเป็นตาให้กัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในชุมชน สะท้อนจากบทสัมภาษณ์บางส่วนที่ว่า “ก็อย่างคนที่เค้าเคยทำตัวไม่ดี ไปค้าเสพยา พอลออกจากคุกมา พวกเราก็ให้โอกาสเค้ากลับตัวกลับใจ เรายังไม่ได้ไปจ้องเกลียดจ้งจ้งอะไรเขาหนา พอเขากลับมา เขาก็ทำตัวใหม่ พวกเราก็ให้อภัย ให้โอกาสเขา”

2. อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยมีความคิดเห็นเป็นไปตามกับแนวคิด ทฤษฎี รวมถึงรูปแบบของการควบคุมทางสังคมที่ได้ศึกษามา โดยแต่ละชุมชนก็มีความเข้มแข็งของชุมชนในตัวของชุมชนเอง และความรุนแรงของกฎระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ อาจใช้ไม่ได้ผลเสมอไป เพราะอาจจะทำให้คนในชุมชนเกิดความเครียด หวาดระแวงต่อกฎระเบียบนั้น ๆ ดังนั้น จึงจำเป็นจะต้องอาศัยปัจจัยอื่นมาร่วมด้วย นั่นก็คือ การควบคุมทางสังคม ในแง่ของศาสนา ความเชื่อ ความดีความงาม เพราะว่า หากในชุมชนมีความรักใคร่กลมเกลียวกัน แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น การควบคุมทางสังคมก็จำเป็นจะต้องดำเนินการควบคู่ไปกับการพัฒนาทั้งองค์ภาพพหุเช่นกัน เพื่อให้สังคมขับเคลื่อนไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ รอดานี เจอะอาแซ, ฮัสณัฐ โต๊ะพา, คอลิเยะ เจอะแ, ปาร์ดีะ บิลลาเต๊ะ, สุไฮดาร์ แวะเตะ, เจะยาริเยาะ เจอะชีะ และณภาพร หนูเพชร (2559) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการป้องกันยาเสพติดโดยใช้มัสยิดเป็นศูนย์กลาง: กรณีศึกษาชุมชนมัสยิดบ้านเหนือ ตำบลคูเต่า อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา และชุมชนมัสยิดบ้านลุ่ม ตำบลปะเสยะวอ อำเภอสาบบุรี จังหวัดปัตตานี โดยเน้นการบูรณาการศาสนาและชุมชนเพื่อป้องกันปัญหายาเสพติด ส่งผลให้ชุมชนสามารถลดการแพร่กระจายของปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วิธีหรือรูปแบบการควบคุมทางสังคมอาจเปลี่ยนแปลงไปตามยุคตามสมัย หรืออาจเปลี่ยนแปลงไปตามความคิดสร้างสรรค์ของชุมชน และอาจขึ้นอยู่กับสาเหตุปัญหาสาเหตุติดของแต่ละบริบทพื้นที่ได้เช่นกัน ดังนั้น การควบคุมทางสังคมนี้มุ่งให้คนในสังคมมีพฤติกรรมไปในทิศทางเดียวกันของบรรทัดฐานของสังคม ซึ่งหมายถึง จารีตประเพณี ขนบธรรมเนียม ค่านิยม กฎหมาย กฎระเบียบต่าง ๆ ของสังคม ปัจจัยเหล่านี้ คือการควบคุมทางสังคมอย่างเป็นทางการ ซึ่งถ้าไม่ปฏิบัติตามจะถูกลงโทษโดยกฎหมาย ขณะที่การควบคุมอย่างไม่เป็นทางการ เช่น สถาบันครอบครัว เพื่อน จะถูกดำเนิน ดังนั้นรูปแบบนี้ เน้นให้มีความผูกพันทางสังคม มีความตั้งมั่น และให้สมาชิกในสังคมได้เรียนรู้บรรทัดฐานของสังคม เมื่อรู้วิธีที่จะสามารถปฏิบัติตัวได้อย่างถูกต้อง รู้ว่าพฤติกรรมใดดีหรือไม่ดี พฤติกรรมใดเหมาะสมหรือไม่เหมาะสม ถ้าคนในสังคมปฏิบัติตัวตามบรรทัดฐานที่ได้รับการขัดเกลาทางสังคมแล้ว ปัญหาสาเหตุติดก็จะไม่เกิดขึ้น เท่ากับเป็นการป้องกันสังคมจากสาเหตุติดอีกทางหนึ่งด้วย ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สมปราชญ์ หนั้นจิต, อาภรณ์ ทองทิพย์, ปริญญา ใจแปง, อารีย์ พุ่มไม้ชัยฤกษ์, กฤษณา พุทธวงศ์, และเพชรชัย เรือนสิทธิ์ (2550) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันและควบคุมปัญหาสารเสพติด ต.ป่าตาล อ.ขุนตาล จ.เชียงราย โดยการวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนารูปแบบการป้องกันและควบคุมปัญหาสารเสพติด โดยเน้นให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการทั้งหมด ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนช่วยลดปัญหาสารเสพติดในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งแสดงถึงความสำคัญของการบูรณาการชุมชนเข้ากับมาตรการต่าง ๆ

การรวมพลังชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งโดยอาศัยการควบคุมทางสังคมควบคู่ จะสามารถแก้ไขปัญหาสารเสพติดที่เกิดขึ้นในชุมชนได้อย่างจริงจังและยั่งยืน หากคนในชุมชนไม่สามัคคีกัน ขัดแย้งกัน ในชุมชน ความสัมพันธ์ที่เคยแน่นแฟ้นก็จะอ่อนแอลงเรื่อย ๆ คนจะแบ่งแยกเป็นกลุ่ม และกระจัดกระจายตัวกันไป อาจทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมาได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ศักดิ์ หมูธิมา และบุญเอื้อ บุญฤทธิ์ (2562) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันปัญหาสารเสพติด ในกรุงเทพมหานคร: กรณีศึกษาเขตสวนหลวง โดยงานวิจัยนี้เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างรูปแบบการป้องกันและควบคุมยาเสพติด โดยมุ่งเน้นการปรับกลยุทธ์ผ่านการประชุมและปรึกษาหารือในระดับชุมชน ซึ่งช่วยให้ชุมชนมีการควบคุมปัญหาสารเสพติดอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. การลงพื้นที่เพื่อศึกษาการควบคุมควบคุมทางสังคมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสารเสพติดชุมชนในเขตภาคเหนือ นั้น ชาวบ้านหรือสมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่มักมีความพึงพอใจในวิถีชีวิตของตนเองอยู่แล้ว รวมถึงการดำเนินชีวิตประจำวันในแต่ละวันก็มีความปกติสุขดี จึงทำให้ผู้วิจัยยังไม่มีข้อมูลในประเด็นหลักของข้อเสียหรือข้อต้องการเพิ่มเติมในการด้านการควบคุมทางสังคม หรืออาจกล่าวได้ว่า การควบคุมทางสังคมในชุมชนที่ศึกษาเหล่านี้ มีความเข้มแข็งเพียงพอต่อคุณภาพชีวิตของสมาชิกในชุมชนอยู่แล้วก็เป็นได้

2. จากการศึกษาเกี่ยวกับการควบคุมทางสังคมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสารเสพติด พบว่ากลไกทางสังคมหลายรูปแบบ เช่น การควบคุมผ่านความเชื่อ ศาสนา ผู้นำชุมชน และการบังคับใช้

กฎหมาย มีบทบาทสำคัญในการลดปัญหายาเสพติดในชุมชน ดังนั้น เพื่อให้กลไกเหล่านี้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ควรพัฒนาความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น หน่วยงานด้านความมั่นคง สถานศึกษา ศาสนสถาน และครอบครัว การเสริมสร้างบทบาทของผู้นำชุมชนเป็นเรื่องที่ควรได้รับการสนับสนุน เช่น การจัดอบรมเพื่อเพิ่มทักษะการบริหารจัดการในชุมชน และการสร้างโครงการสนับสนุนการแก้ไขปัญหายาเสพติดในท้องถิ่น การกระจายข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบจากยาเสพติดในรูปแบบที่ทันสมัยและเข้าถึงได้ง่ายจะช่วยให้คนรุ่นใหม่เข้าใจถึงความร้ายแรงของปัญหานี้ นอกจากนี้ ควรพัฒนาระบบการติดตามและประเมินผลของการควบคุมทางสังคมอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถปรับปรุงกลยุทธ์ได้อย่างทันเวลา

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรจะมีการศึกษาวิจัยในรูปแบบเชิงปริมาณควบคู่กันไปด้วย เพื่อสังเกตการณ์การลด หรือเพิ่ม ของระดับการควบคุมทางสังคมต่อเหตุการณ์หรือสถานการณ์ ณ ขณะนั้น หรือศึกษาหลากหลายมิติเพิ่มมากขึ้น เพื่อนำมาวิเคราะห์แนวโน้มและหาวิธีการป้องกันและแก้ไขต่อไป

2. สำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ควรเน้นการศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับบทบาทของเทคโนโลยีและสื่อออนไลน์ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด เนื่องจากเทคโนโลยีเป็นช่องทางที่มีอิทธิพลมากในยุคปัจจุบัน การใช้สื่อออนไลน์เพื่อสร้างสังคมเฝ้าระวัง และการกระจายข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันปัญหายาเสพติดยังเป็นเรื่องที่ต้องศึกษาเพิ่มเติม นอกจากนี้ ควรศึกษาเปรียบเทียบระหว่างการควบคุมทางสังคมในพื้นที่ชนบทและพื้นที่เมืองใหญ่ เพื่อหาความแตกต่างในปัจจุบันที่มีผลต่อการใช้ยาเสพติดและการป้องกัน ควรศึกษาเพิ่มเติมถึงบทบาทของครอบครัวในช่วงวิกฤตทางสังคม เช่น การแพร่ระบาดของโรค หรือวิกฤตเศรษฐกิจ ที่อาจเพิ่มความเสี่ยงต่อการใช้ยาเสพติด

รายการอ้างอิง

- จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. (2551). ยุติธรรมชุมชน: การเปิดพื้นที่ของชุมชนในการอำนวยความสะดวก.
โครงการพัฒนาระบบกฎหมายไทย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- จรี ชัยน. (2543). ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมทางสังคมของชุมชน [วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร
มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่]. CMU. <https://cmudc.library.cmu.ac.th/frontend/Info/item/dc:97149>
- นัทธี จิตสว่าง. (2557). การป้องกันอาชญากรรม : บทบาททวนวรรณกรรม. <http://www.nathee-chitsawang.com/การป้องกันอาชญากรรม-บท>
- บ้านจอมยุทธ์. (2543). องค์ประกอบของการจัดระเบียบสังคม การควบคุมทางสังคม (Social control).
https://www.baanjommyut.com/library_3/extension-5/social_organization/05.html
- พระยศ สมนุญมาก และพระมณฑิรา สังข์เงิน. (2544). การควบคุมทางสังคมของชุมชนชาวเขาโดย
วัฒนธรรมชุมชน. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- รอฮานี เจ๊ะอาแซ, ฮัสมาฮ์ โต๊ะพา, คอลียะ เจ๊ะแหว, ปาริเต๊ะ บิลล่าเต๊ะ, สุไฮดาร์ แหวเต๊ะ, เจ๊ะยาริเยาะ
เจ๊ะไซ๊ะ และฉมาพร หนูเพชร. (2559). รายงานวิจัยเรื่อง รูปแบบการป้องกันยาเสพติดโดยใช้
มัสยิดเป็นศูนย์กลาง: กรณีศึกษาชุมชนมัสยิดบ้านเหนือ ตำบลคูเต่า อำเภอหาดใหญ่ จังหวัด
สงขลา และชุมชนมัสยิดบ้านลุ่ม ตำบลปะเสยะวอ อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี. คณะ
พยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- วารุณี ภูริสินสิทธิ์. (2545). สตรีนิยม: ขบวนการและแนวคิดทางสังคมแห่งศตวรรษที่ 20. โครงการ
จัดพิมพ์คบไฟ.
- ศักดิ์ ภูมิธมา และบุญเอื้อ บุญฤทธิ์. (2562). การจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันปัญหา
ยาเสพติดในกรุงเทพมหานคร: กรณีศึกษาเขตสวนหลวง. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี,
13(2), หน้า 11-25.
- สมปรารถน์ หมั่นจิต, อาภรณ์ ทองทิพย์, ปริญญา ใจแปง, อารีย์ พุ่มไม้ชัยพลกษ และกฤษฎา พุทรวงศ์,
พรชัย เรือนสิทธิ์. (2550). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันและควบคุมปัญหาสารเสพติด
ต.ป่าตาล อ.ขุนตาล จ.เชียงราย. วารสารวิจัยระบบสาธารณสุข, 1(2), หน้า 138-145.
- สมพร เทพสิทธิ์. (2541). การควบคุมทางสังคม. https://www.baanjommyut.com/library_3/extension-5/social_control/index.html
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. (2564). คู่มือการดำเนินงาน กองทุนแม่ของ
แผ่นดิน ทูตต้นแห่งความดีงาม (พิมพ์ครั้งที่ 2). โอ-วิทย์ (ประเทศไทย).
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. (2566). สรุปสถานการณ์ยาเสพติด
ภาคเหนือตอนบน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2566. สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปราม
ยาเสพติด.

สุนทรา เขยกลิ่นเทศ. (ม.ป.ป.). บทเรียนสำเร็จรูปมนุษย์กับสังคม เล่มที่ 3, การจัดระเบียบสังคม หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม. ยโสธร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.

https://saimoon.thai.ac/client-upload/saimoon/uploads/files/3%20law_social.pdf

อนุเชษฐ์ พลเยี่ยม. (2558). โครงสร้างทางสังคมสิงคโปร์. <https://prezi.com/wj95milu5vve/presentation/>

เอกชัย ไชยอำพร. (2559). รูปแบบและวิธีการควบคุมทางสังคมต่อความเป็นหนึ่งเดียวกัน: กรณีศึกษาชุมชนพุกา [วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สถาบันนิติพัฒนบริหารศาสตร์]. NRCT.

https://doi.nrct.go.th/ListDoi/listDetail?Resolve_Doi=10.14457/NIDA.the.2016.190

อุกฤษฏ์ เฉลิมแสน. (2557). บนเส้นทางของการปลดหนี้: วิธีการจัดการหนี้สินของคนในชุมชนแออัดที่เข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง [วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์]. TU. https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:120628

Bertrand, A. L. (1967). **Basic Sociology: An Introduction to theory and method.** Appleton-Century-Crofts

Henry, D., Gorman-Smith, D., Schoeny, M., & Tolan, P. (2014). "Neighborhood Matters": Assessment of Neighborhood Social Processes. **American Journal of Community Psychology**, 54(3-4), pp. 187-204.

Hirschi, T. (1969). **The Causes of Delinquency.** University of California Press.

Lapiere, R. T. (1954). **A theory of social control.** McGraw-Hill.

Sampson, R. J., Raudenbush, S. W., & Earls, F. (1997). Neighborhoods and Violent Crime: A Multilevel Study of Collective Efficacy. **Science**, 277(5328), pp. 918-924.

Sites, P. (1975). **Control and Constraint an Introduction to Sociology,** McMillan.

Thatcher, T. (2020). **Families In Crisis: How Parental Substance Abuse And Mental Health Impacts Kids.** <https://nationaldec.org/resource/library/families-in-crisis-how-parental-substance-abuse-and-mental-health-impacts-kids/>

แนวทางการส่งเสริมอัตลักษณ์ผู้เรียนแห่งมหานคร

Guideline for Promoting Student Identity in Metropolitan

วันที่รับบทความ: 18 ตุลาคม 2567

ปานสิริ เสาวดี^{1*}

วันที่แก้ไขบทความ: 31 ตุลาคม 2567

วรวิทย์ เพ็ญพันธ์²

วันที่ตอบรับบทความ: 4 พฤศจิกายน 2567

สุวิชัย โกศลยะวัฒน์³

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอนาคตภาพ และหาแนวทางการส่งเสริมอัตลักษณ์ผู้เรียนแห่งมหานครเพื่อการเป็นพลเมืองในมหานครสำหรับทุกคน เป็นการวิจัยโดยใช้เทคนิคการวิจัยอนาคตแบบ EDRF และเทคนิคการสนทนากลุ่ม โดยผู้ให้ข้อมูลการวิจัยอนาคต คือ ผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้และประสบการณ์การทำงานในหน่วยงานของกรุงเทพมหานคร ที่ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง แบ่งเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส กลุ่มผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาอาชีพ และสวัสดิการ กลุ่มผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา กลุ่มผู้เกี่ยวข้องกับการสังคมและวัฒนธรรม รวม 20 คน ผู้เชี่ยวชาญที่ร่วมสนทนากลุ่ม คือ ผู้ที่มีประสบการณ์การทำงานเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครที่ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 7 คน ผลการวิจัยพบว่า 1. อนาคตภาพอัตลักษณ์ผู้เรียนแห่งมหานคร เพื่อการเป็นพลเมืองในมหานครสำหรับทุกคน ควรจัดการศึกษา 5 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านการวางแผนงานวิชาการ 2) ด้านการบริหารจัดการหลักสูตร 3) ด้านการบริหารจัดการเรียนรู้ 4) ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยี และ 5) ด้านการให้ชุมชนมีส่วนร่วม 2 แนวทางการส่งเสริมอัตลักษณ์ผู้เรียนแห่งมหานครมี 4 แนวทาง ได้แก่ 1) ส่งเสริมผู้เรียนให้มีทักษะในการสร้างสรรค์นวัตกรรม 2) ส่งเสริมผู้เรียนให้มีสมรรถนะด้านภาษาเพื่อการสื่อสารในมหานคร 3) ส่งเสริมผู้เรียนให้มีทักษะอาชีพ และการเป็นผู้ประกอบการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต และ 4) ส่งเสริมผู้เรียนให้มีทักษะการดำรงชีวิตเป็นพลเมืองดี มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย

คำสำคัญ: แนวทางการส่งเสริม อัตลักษณ์ผู้เรียน มหานครสำหรับทุกคน

¹ นิสิตหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

* ผู้ประสานงานหลัก email: pansiri_sao@hotmail.com

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
email: worawut@go.buu.ac.th

³ รองศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
email: kosajyaw@buu.ac.th

Guideline for Promoting Student Identity in Metropolitan

Received: October 18, 2024

Revised: October 31, 2024

Accepted: November 4, 2024

Pansiri Saowadee ^{1*}

Worawut Phengphan ²

Suwichai Kosaiyawat ³

Abstract

This research aimed to explore the scenario and guidelines for promoting student identity in the metropolis for citizenship in a city for all. It employed a future research approach using the EDFR technique and Focus Group Discussions. The data sources for the future research were experts with knowledge and experience in working within the Bangkok Metropolitan Administration, selected through purposive sampling. These experts were divided into four groups: 1) those involved with the elderly, people with disabilities, and disadvantaged groups, 2) those involved with career development and welfare, 3) those involved with education management, and 4) those involved with society and culture, totaling twenty participants. The experts engaged in the Focus Group Discussions were selected from experience in managing education within schools under the Bangkok Metropolitan Administration, amounting to seven participants. The research results revealed that: 1) the future vision of student identity in the metropolis for citizenship in a city for all should focus on five key areas of educational management: 1) academic planning, 2) curriculum management, 3) learning management, 4) media, innovation and technology development, and 5) community participation, 2) guideline for promoting learner identity in the metropolis included four approaches: 1) promoting students' skills in innovation creation, 2) promoting students' linguistic competencies for communication within the metropolis, 3) promoting students' vocational skills and entrepreneurship to improve their quality of life, and 4) promoting students' life skills to become responsible citizens who took pride in Thai identity.

Keywords: guideline for promoting, student identity, metropolitan citizenship for all

¹ Doctoral student, Department of Education and Social Development, Faculty of Education, Burapha University

* Corresponding author email: pansiri_sao@hotmail.com

² Asst Prof Dr., Department of Education and Social Development, Faculty of Education, Burapha University
email: worawut@go.buu.ac.th

³ Assoc Prof Dr., Department of Education and Social Development, Faculty of Education, Burapha University
email: kosajyaw@buu.ac.th

บทนำ

กรุงเทพมหานครเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ มีระเบียบการปกครองตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติการบริหารราชการกรุงเทพมหานคร การจัดการศึกษาของกรุงเทพมหานครถือเป็นภารกิจสำคัญเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในพื้นที่ ซึ่งนโยบายหลักของกรุงเทพมหานครตลอดมาได้ให้ความสำคัญ และตระหนักถึงความจำเป็นของการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ พัฒนาเยาวชนให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพทั้งองค์ความรู้ และมีทักษะในการดำรงชีวิต โดยมีประเด็นยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตของเยาวชนและการศึกษา ดังปรากฏในแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ฉบับปรับปรุง ที่กำหนดวิสัยทัศน์ให้กรุงเทพฯก้าวสู่การเป็น “มหานครแห่งเอเชีย” (Bangkok: Vibrant of Asia) ประกอบไปด้วยการพัฒนา 7 ประเด็นยุทธศาสตร์ ได้แก่ 1) มหานครปลอดภัย: การสร้างเมืองปลอดภัยและยั่งยืนต่อวิกฤตการณ์ 2) มหานครสีเขียว: การพัฒนาสิ่งแวดล้อมยั่งยืน และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ 3) มหานครสำหรับทุกคน: การลดความเหลื่อมล้ำด้วยการบริหารเมืองรูปแบบอารยะสำหรับทุกคน 4) มหานครกระชับ: การเชื่อมโยงเมืองที่มีความคล่องตัว และระบบบริการสาธารณะแบบบูรณาการ 5) มหานครประชาธิปไตย: ส่งเสริมการสร้างเมืองประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม 6) มหานครแห่งเศรษฐกิจและการเรียนรู้: การต่อยอดความเป็นเมืองศูนย์กลางเศรษฐกิจสร้างสรรค์และการเรียนรู้ และ 7) การบริหารจัดการเมืองมหานคร: การสร้างความเป็นมืออาชีพในการบริหารจัดการมหานคร ซึ่งยุทธศาสตร์ทั้ง 7 จะส่งผลให้กรุงเทพมหานครเป็นพลังสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมในภูมิภาคอาเซียนในฐานะที่เป็นเมืองที่มีความปลอดภัย สวยงาม สะดวกสบาย น่าอยู่ เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ในขณะเดียวกันยังคงไว้วางใจในมิติของวัฒนธรรมที่ประกอบด้วยเอกลักษณ์ อัตลักษณ์ และสัญญาณของการเป็นเมืองหลวง (สำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล กรุงเทพมหานคร, 2564, หน้า 7)

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาคุณภาพการศึกษาภายใต้การจัดการศึกษาในบริบทของกรุงเทพมหานคร ซึ่งปรากฏข้อมูลจากผลการประเมิน และบททวนตัวชี้วัดด้านการจัดการศึกษาตามแผนพัฒนาการศึกษาระดับพื้นฐานกรุงเทพมหานครฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560-2563) พบว่า การจัดการศึกษาของกรุงเทพมหานครยังมีข้อจำกัด และเงื่อนไขต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของกรุงเทพมหานคร อาทิ ปัญหาคะแนนการประเมินสมรรถนะนักเรียนมาตรฐานสากล (PISA) ของนักเรียนที่มีระดับต่ำ ปัญหาความเท่าเทียม และความเหลื่อมล้ำของการเข้าถึงระบบการศึกษา ปัญหาการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนภายใต้สิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ตลอดจนความต่อเนื่องในการนำนโยบายไปปฏิบัติ

ดังนั้น การพัฒนาระบบการศึกษาของกรุงเทพมหานครจึงจำเป็นต้องมีทิศทางที่เชื่อมโยงไปสู่การผลิตบุคลากรที่จะเป็นกำลังสำคัญของประเทศ สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศ ตลอดจนส่งเสริมให้นักเรียนในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครมีศักยภาพ ได้รับการบริการศึกษาที่มีคุณภาพมาตรฐานอย่าง เท่าเทียม สามารถพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุขีดความสามารถเต็มตามศักยภาพ มีระบบการศึกษาที่ตอบสนองและก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของโลกที่เป็นพลวัต ภายใต้การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและดิจิทัลเพื่อการศึกษา ตลอดจนการพัฒนาคุณลักษณะและอัตลักษณ์ของผู้เรียนที่เหมาะสม

กับบริบทของกรุงเทพมหานคร ภายใต้วิสัยทัศน์ “จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างมีคุณภาพ เพื่อพัฒนาสู่
อัตลักษณ์ผู้เรียนแห่งมหานครที่พร้อมด้วยคุณธรรม”

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาอนาคตภาพอัตลักษณ์ผู้เรียนแห่งมหานครของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร เพื่อ
การเป็นพลเมืองในมหานครสำหรับทุกคน
2. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมอัตลักษณ์ผู้เรียนแห่งมหานครในอนาคตของโรงเรียนสังกัด
กรุงเทพมหานคร เพื่อการเป็นพลเมืองในมหานครสำหรับทุกคน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยโดยใช้เทคนิคการวิจัยอนาคตแบบ EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research) และเทคนิคการสนทนากลุ่ม (focus group discussion) โดยแบ่งการศึกษาเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การศึกษาอนาคตภาพอัตลักษณ์ผู้เรียนแห่งมหานครของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร เพื่อการเป็นพลเมืองในมหานครสำหรับทุกคน แบ่งการดำเนินการศึกษาออกเป็น 2 ระยะ
ระยะที่ 1 ศึกษา วิเคราะห์เอกสารเพื่อกำหนดแนวคิดด้านการจัดการศึกษาที่เชื่อมโยงไปสู่แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่อาจจะส่งผลกระทบต่ออัตลักษณ์ผู้เรียนแห่งมหานคร **ระยะที่ 2** การดำเนินการวิจัยอนาคตแบบ EDFR แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ขั้นที่ 1 การทำ EDFR รอบที่ 1 เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ โดยการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structured Interview) ลักษณะการสัมภาษณ์เป็นแบบเปิดและไม่ชี้นำ (non-directive open ended) โดยมุ่งเน้นอนาคตภาพที่คาดว่าจะมีโอกาสจะเกิดขึ้นจริง (most probably) ร่วมกับเทคนิค cumulative summarize คือ การทวนถามในการสรุปประเด็นเป็นระยะ ๆ เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญได้แก้ไขเพิ่มเติมในสิ่งที่ให้สัมภาษณ์เพื่อความสมบูรณ์ของคำตอบกับกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 4 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มผู้เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ คนพิการและผู้ด้อยโอกาส กลุ่มผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาอาชีพและสวัสดิการ กลุ่มผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา กลุ่มผู้เกี่ยวข้องกับการสังคมและวัฒนธรรม รวมทั้งหมด 20 คน ขั้นที่ 2 การทำ EDFR รอบที่ 2 นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์รอบที่ 1 มาวิเคราะห์ และสังเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา จัดทำเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญกลุ่มเดิม แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาคำมัชยฐาน คำฐานนิยม และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของแต่ละข้อคำถาม ขั้นที่ 3 การทำ EDFR รอบที่ 3 เก็บรวบรวมข้อมูลแต่ละกลุ่มจากผู้เชี่ยวชาญกลุ่มเดิม โดยใช้แบบสอบถามฉบับเดียวกับ EDFR รอบที่ 2 ที่มีการระบุคำมัชยฐาน คำฐานนิยม และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของแต่ละข้อคำถามที่ได้จากการวิเคราะห์การทำ EDFR รอบที่ 2 เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนทราบดีความคิดเห็นของตนเองและกลุ่ม เพื่อยืนยันคำตอบเดิมหรืออาจเปลี่ยนความคิดเห็นใหม่ จากนั้นนำข้อมูลที่ได้จากการทำ EDFR รอบที่ 3 มาวิเคราะห์หาคำมัชยฐาน คำฐานนิยม และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของแต่ละข้อคำถามใหม่ เพื่อวิเคราะห์และแปลผลการวิจัย และขั้นที่ 4 การเขียนภาพอนาคต สรุปเป็นอนาคตภาพอัตลักษณ์ผู้เรียนแห่งมหานคร เพื่อการเป็นพลเมืองในมหานครสำหรับทุกคน

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือและการวิเคราะห์ข้อมูล

ตรวจสอบคุณภาพของแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม โดยวิเคราะห์ความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) และวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป หาค่ามัธยฐาน ค่าฐานนิยม และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์

ตอนที่ 2 การศึกษาแนวทางการส่งเสริมอัตลักษณ์ผู้เรียนแห่งมหานคร โดยการหาแนวทางการส่งเสริมอัตลักษณ์ผู้เรียนแห่งมหานครในอนาคตโดยวิธีการสนทนากลุ่ม (focus group discussion) กำหนดผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม จำนวน 7 คน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์การทำงานเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ และการวิเคราะห์ข้อมูล

ตรวจสอบคุณภาพของแบบสัมภาษณ์การสนทนากลุ่ม โดยวิเคราะห์ความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม ด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) และการตรวจสอบแบบสามเส้าด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล (method triangulation) ด้วยการสังเกต การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม การตีความและการซักถาม

สรุปผลการวิจัย

1. อนาคตภาพอัตลักษณ์ผู้เรียนแห่งมหานครของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร เพื่อการเป็นพลเมืองในมหานครสำหรับทุกคน จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสารแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษา บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาอนาคตภาพอัตลักษณ์ผู้เรียนแห่งมหานคร เพื่อการเป็นพลเมืองในมหานครสำหรับทุกคน จำนวน 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการวางแผนงานวิชาการ 2) ด้านการบริหารจัดการหลักสูตร 3) ด้านการบริหารจัดการเรียนรู้ 4) ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยี และ 5) ด้านการให้ชุมชนมีส่วนร่วม โดยเก็บข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญ สรุปได้ดังนี้

1.1 ด้านการวางแผนงานวิชาการ ประกอบด้วย 18 ตัวแปร 1) ผู้บริหารและคณะครูประชุมร่วมกันเพื่อวางแผนพัฒนาผู้เรียนที่สอดคล้องกับนโยบาย จุดเน้นของสถานศึกษา 2) ผู้บริหาร คณะครู และผู้ที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ และเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนร่วมกัน 3) มีการประกาศนโยบายและเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียน เพื่อเป็นทิศทางในการปฏิบัติงานไปสู่ความสำเร็จ 4) จัดทำคำสั่งแต่งตั้งคณะทำงานและแนวทางการปฏิบัติงาน 5) มีการกำหนดเป้าหมายระยะสั้นและระยะยาว ขั้นตอนการดำเนินงาน การตรวจสอบและประเมินผล 6) มีการจัดทำแผนปฏิบัติงาน และคู่มือปฏิบัติงานฝ่ายวิชาการ 7) มีการวางแผนเพื่อพัฒนางานวิชาการที่ทันสมัยและมีประสิทธิภาพ 8) มีการวางแผนเพื่อตรวจสอบทบทวนหลักสูตร เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะในการสร้างสรรค์นวัตกรรม 9) มีการวางแผนพัฒนาหลักสูตรเพื่อสร้างแรงจูงใจให้แก่ผู้เรียนทั้งด้านความรู้ ทักษะและเจตคติ 10) มีการวางแผนนำนวัตกรรม เทคโนโลยีและระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตมาใช้ในการพัฒนาผู้เรียนทุกกลุ่มให้เข้าถึงได้ 11) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนงานวิชาการ 12) วางแผนบูรณาการกลุ่มสาระวิชาหรือ

จัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเชื่อมโยงความรู้และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง 13) วางแผนสวดแทรกความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม 14) วางแผนออกแบบจัดการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยี เพื่อให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง 15) วางแผนจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมทักษะอาชีพ 16) วางแผนจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะทางภาษาต่างประเทศอย่างน้อย 2 ภาษา 17) วางแผนวิชาการเพื่อให้ผู้เรียนสามารถปรับตัวและมีทักษะการดำรงชีวิต เป็นพลเมืองดี มีความภูมิใจในความเป็นไทย และ 18) วางแผนเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคตและเตรียมพร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลง

1.2 ด้านการบริหารจัดการหลักสูตร ประกอบด้วย 20 ตัวแปร 1) มีการประชุมชี้แจงทำความเข้าใจความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร 2) มีการแต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำหลักสูตร 3) มีการพัฒนาหลักสูตรที่ส่งเสริมทักษะในการสร้างสรรค์นวัตกรรม 4) ปรับหลักสูตรที่ทุกคนสามารถเข้าถึงการเรียนรู้ที่มีคุณภาพตามระดับความรู้ความเข้าใจ 5) พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้มีความยืดหยุ่นและหลากหลาย 6) พัฒนาหลักสูตรที่ส่งเสริมสมรรถนะด้านภาษาเพื่อการสื่อสาร 7) จัดหลักสูตรที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น มีทักษะในการดำรงชีวิต เป็นพลเมืองดีมีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย 8) จัดหลักสูตรให้มีการบูรณาการทักษะอาชีพและการเป็นผู้ประกอบการ 9) จัดหลักสูตรที่สอดคล้องกับความสามารถเฉพาะบุคคล และใช้การประเมินที่หลากหลาย 10) จัดหลักสูตรที่สร้างประสบการณ์เรียนรู้ที่ไม่จำกัดการเรียนรู้เฉพาะในห้องเรียน 11) จัดหลักสูตรที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงและสอดคล้องกับบริบทที่เปลี่ยนไปในอนาคต 12) พัฒนาหลักสูตรที่ส่งเสริมจิตสาธารณะ 13) พัฒนาหลักสูตรสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 14) พัฒนาหลักสูตรให้มีความทันต่อการเปลี่ยนแปลงในโลกยุคดิจิทัล 15) พัฒนาหลักสูตรที่มีการเชื่อมโยงเนื้อหาชีวิตจริงนอกห้องเรียน 16) พัฒนาหลักสูตรที่สามารถนำไปสอนแบบผสมผสานหรือแบบออนไลน์ ไม่จำกัดเวลาและสถานที่ในการเรียนรู้ 17) จัดหลักสูตรที่ส่งเสริมการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมควบคู่ไปกับองค์ความรู้ 18) จัดหลักสูตรที่ส่งเสริมการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) และความฉลาดทางดิจิทัล (DQ) 19) ทบทวนและปรับปรุงหลักสูตรเป็นประจำทุกปี และ 20) มีการประเมินการใช้หลักสูตรจากครู ผู้ปกครองและนักเรียน

1.3 ด้านการบริหารจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย 21 ตัวแปร 1) การบริหารจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีช่วยยกระดับคุณภาพการศึกษา 2) จัดการเรียนรู้ที่เน้นการสร้างปฏิสัมพันธ์ เพื่อสร้างแรงจูงใจในการเรียน 3) จัดการเรียนรู้ด้วยแนวคิดโรงเรียนแห่งการเรียนรู้ 4) จัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีทักษะการสื่อสารภาษาต่างประเทศตั้งแต่ระดับปฐมวัย 5) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง 6) เพิ่มทางเลือกสำหรับผู้เรียนที่ต้องการสร้างเสริมทักษะอาชีพและทักษะการดำรงชีวิตในสังคม 7) จัดการเรียนรู้ที่พัฒนาให้ผู้เรียนมีทักษะ Coding ให้สามารถสร้างสรรค์ชิ้นงานได้ 8) จัดการเรียนรู้ที่พัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหาโดยใช้ความคิดสร้างสรรค์ 9) ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านช่องทางการเรียนรู้ที่หลากหลายทั้งในและนอกห้องเรียน 10) จัดการเรียนรู้โดยครูผู้สอนที่มีความรู้ความสามารถตรงกับสาขาวิชาที่สอน 11) จัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียนโดยใช้วิธีการที่หลากหลาย วัดและประเมินผลตามความแตกต่างระหว่างบุคคล 12) จัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดและความแตกต่างระหว่างบุคคล

13) จัดรูปแบบการสอนแบบออนไลน์ เพื่อให้ผู้เรียนได้ค้นคว้าและเข้าถึงข้อมูลได้ด้วยตนเอง 14) จัดการเรียนรู้ที่พัฒนาให้ผู้เรียนเป็นพลเมืองดี และภาคภูมิใจในความเป็นไทย 15) จัดการเรียนการสอนที่ทำให้ผู้เรียนเกิดจิตสำนึกและร่วมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 16) จัดการเรียนรู้ที่พัฒนาให้ผู้เรียนมีจิตสาธารณะ 17) จัดการเรียนการสอนผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลและเครือข่ายสังคมรูปแบบต่าง ๆ เพื่อโอกาสในการเรียนรู้ 18) จัดการเรียนรู้ที่ไม่จำกัดเวลา สถานที่และค่าใช้จ่ายโดยใช้ระบบอินเทอร์เน็ตในการเข้าถึงเรียนรู้ 19) ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต 20) ร่วมมือกับสถาบันหรือหน่วยงานภายนอกในการสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ และ 21) ประสานความร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนเพื่อร่วมกันจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนตามศักยภาพ

1.4 ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยี ประกอบด้วย 13 ตัวแปร 1) ประชุมเพื่อกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยี 2) จัดสรรงบประมาณในการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยี 3) ส่งเสริมให้มีการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยี 4) ส่งเสริมการพัฒนาสื่อรูปแบบต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการจัดการเรียนการสอน 5) ติดตามการใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาให้มีประสิทธิภาพ 6) พัฒนาเครือข่ายอินเทอร์เน็ตให้มีประสิทธิภาพ เพื่อให้การใช้สื่อเข้าถึงได้ง่ายและรวดเร็ว 7) พัฒนาเว็บเพจของโรงเรียนเพื่อส่งเสริมการใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีในรูปแบบออนไลน์ 8) มีการกำกับดูแลเพื่อให้ผู้เรียนรู้เท่าทันสื่อ และจริยธรรมทางคอมพิวเตอร์ 9) ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการผลิตสื่อและนวัตกรรม 10) พัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีที่ใช้ในการเรียนรู้ให้เข้าถึงง่าย ใช้งานได้สะดวก 11) พัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีผ่านทางแอปพลิเคชัน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงและเรียนรู้ได้ด้วยตัวเอง 12) ส่งเสริมผู้เรียนให้มีทักษะการใช้เทคโนโลยีเพื่อเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ทางดิจิทัล และ 13) พัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีที่ทันสมัยและเหมาะสมกับช่วงวัยของผู้เรียน

1.5 ด้านการให้ชุมชนมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 12 ตัวแปร 1) เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาสถานศึกษา 2) เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษา 3) ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ 4) สร้างความร่วมมือในการใช้ทรัพยากรของชุมชนให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนรู้ 5) สร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาทั้งครอบครัว ชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจากภาครัฐและเอกชน 6) ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการสนับสนุนการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา 7) ประสานงานกับผู้ปกครอง ชุมชนและสถานประกอบการ เพื่อพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาที่เหมาะสมกับผู้เรียน และความต้องการของตลาดในอนาคต 8) ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการส่งเสริมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้เกิดกับผู้เรียน 9) ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการส่งเสริมผู้เรียนให้รู้จักการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม 10) ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการสนับสนุนทรัพยากรเพื่อพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่เหมาะสม 11) ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและประเมินผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษา และ 12) ประสานงานกับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนให้เป็นแหล่งวิทยากรกับผู้เรียน

2. แนวทางการส่งเสริมอัตลักษณ์ผู้เรียนแห่งมหานครในอนาคตของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร เพื่อการเป็นพลเมืองในมหานครสำหรับทุกคน จากประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสามารถนำมาสะท้อนเป็นแนวทางการส่งเสริมอัตลักษณ์ผู้เรียนเป็นรายด้านได้ ดังนี้

2.1 การส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะในการสร้างสรรค์นวัตกรรม มีแนวทางการส่งเสริมอัตลักษณ์ผู้เรียนแห่งมหานครในอนาคตด้านการจัดการศึกษา ได้แก่ 1) สนับสนุนให้ทุกโรงเรียนมีห้องคอมพิวเตอร์มีระบบสัญญาณอินเทอร์เน็ตครอบคลุมพื้นที่ในโรงเรียน เพื่อให้สามารถเชื่อมสัญญาณกับอุปกรณ์สื่อสารอื่น ๆ ในการสืบค้นข้อมูล 2) พัฒนาครูให้สามารถออกแบบการเรียนรู้ที่ท้าทายความคิดและความสนใจของผู้เรียน โดยใช้เทคนิคการตั้งคำถามตามวิธีการ PBL และ 5W, 1H เพื่อกระตุ้นความคิด 3) ส่งเสริมกระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างทักษะการเป็นนวัตกรรม เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ใช้ความคิดอย่างสร้างสรรค์ ชี้แนะวิธีการแสวงหาความรู้จากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย 4) ส่งเสริมกระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนผ่านกิจกรรม Coding พร้อมทั้งสร้างความตระหนักให้ผู้เรียนรู้เท่าทันและเลือกใช้เทคโนโลยีได้อย่างถูกต้องเหมาะสม 5) ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองในการสร้างสรรค์ชิ้นงาน โครงการหรือนวัตกรรม มีการนำเสนอนวัตกรรมของตนเองผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล และ 6) การสร้างเครือข่ายในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับหน่วยงานอื่นในการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะในการสร้างสรรค์นวัตกรรม

2.2 การส่งเสริมให้ผู้เรียนมีสมรรถนะด้านภาษาเพื่อการสื่อสารในมหานคร มีแนวทางการส่งเสริมอัตลักษณ์ผู้เรียนแห่งมหานครในอนาคตด้านการจัดการศึกษา ได้แก่ 1) ส่งเสริมให้มีการจัดการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศตั้งแต่ชั้นปฐมวัย พัฒนาทักษะด้านการฟัง พูด อ่านและเขียนให้เป็นไปตามระดับมาตรฐานสากล 2) ส่งเสริมให้ครูเข้ารับการอบรมทักษะทางภาษาต่างประเทศ 3) จัดครูเจ้าของภาษาให้เพียงพอกับปริมาณนักเรียน เพิ่มจำนวนชั่วโมงเรียน พิจารณาให้ใช้ภาษาอังกฤษในรายวิชาอื่น ๆ ตามความพร้อมของแต่ละโรงเรียน 3) กำหนดให้สถานศึกษามีหลักสูตรที่ส่งเสริมทักษะการสื่อสารภาษาต่างประเทศและภาษา Coding มีการประเมินหลักสูตร มีการวัดและประเมินความสามารถด้านภาษาต่างประเทศด้วยข้อสอบกลาง 4) จัดให้มีสื่อเทคโนโลยีและนวัตกรรม วัสดุ อุปกรณ์การเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ อย่างเพียงพอ และ 5) ให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการสอนเสริมภาษาอังกฤษที่บ้าน และเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษอย่างเป็นรูปธรรม

2.3 การส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะอาชีพ และการเป็นผู้ประกอบการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต มีแนวทางการส่งเสริมอัตลักษณ์ผู้เรียนแห่งมหานครในอนาคตด้านการจัดการศึกษา ได้แก่ 1) กำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และพันธกิจในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน จัดทำคู่มือการส่งเสริมทักษะชีวิต และอาชีพของนักเรียน 2) ให้สถานศึกษาจัดทำหลักสูตรบูรณาการทักษะอาชีพและการเป็นผู้ประกอบการในรายวิชาพื้นฐานและรายวิชาเพิ่มเติม การเสริมทักษะอาชีพในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน 3) กำหนดกิจกรรมในหลักสูตรและนอกหลักสูตรที่มีความหลากหลายตามความถนัดและความสนใจของนักเรียนที่มีต่อทักษะอาชีพ 4) ส่งเสริมทักษะอาชีพ และการเป็นผู้ประกอบการทั้งในและนอกห้องเรียน โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง และ 5) เปิดรับความร่วมมือจากทุกภาค

ส่วนเพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามความถนัดของผู้เรียนภายใต้แนวคิดโรงเรียนแห่งการเรียนรู้ (open education) และห้องเรียนวันเสาร์ (saturday classroom)

2.4 การส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะดำรงชีวิต เป็นพลเมืองดีมีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย มีแนวทางการส่งเสริมอัตลักษณ์ผู้เรียนแห่งมหานครในอนาคตด้านการจัดการศึกษา ได้แก่ 1) ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ หน้าที่พลเมือง คุณธรรม จริยธรรม ความเป็นประชาธิปไตย 2) สอดแทรกความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมตามสถานภาพบทบาท มีค่านิยมที่พึงงาม 3) จัดการเรียนการสอนโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการได้ปฏิบัติงานจากสถานการณ์จริง เพื่อให้รู้สึกถึงและวางแผนท้องถิ่น มีจิตมุ่งมั่นที่จะพัฒนาชุมชน และเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน 4) ส่งเสริมกิจกรรมและให้ความรู้แก่ครอบครัว/พ่อแม่ผู้ปกครอง ให้เป็นครอบครัวที่จะเป็นผู้สร้างเยาวชนของชาติให้เป็นพลเมืองที่ดี และ 5) สนับสนุนให้ผู้เรียนได้เข้ารับการอบรม ฝึกปฏิบัติ หรือร่วมกิจกรรมกับหน่วยงานภายนอกหรือให้หน่วยงานภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนเพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะดำรงชีวิต เป็นพลเมืองดีมีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้พบว่า อนาคตภาพและแนวทางการส่งเสริมอัตลักษณ์ผู้เรียนแห่งมหานคร เพื่อการเป็นพลเมืองในมหานครสำหรับทุกคน ประกอบด้วยแนวคิดการจัดการศึกษา 5 ด้าน คือ 1) ด้านการวางแผนงานวิชาการ 2) ด้านการบริหารจัดการหลักสูตร 3) ด้านการบริหารจัดการเรียนรู้ 4) ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยี และ 5) ด้านการให้ชุมชนมีส่วนร่วม การจัดการศึกษาของโรงเรียนสังกัด กรุงเทพมหานครจึงเป็นภารกิจสำคัญเพื่อให้เด็กและเยาวชนเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพทั้งองค์ความรู้ มีคุณธรรมและมีอัตลักษณ์ผู้เรียนแห่งมหานคร ได้แก่ การมีทักษะในการสร้างสรรค์นวัตกรรม การมีสมรรถนะด้านภาษาเพื่อการสื่อสาร การมีทักษะอาชีพและการเป็นผู้ประกอบการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต การมีทักษะการดำรงชีวิตเป็นพลเมืองดี มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย จากผลการวิจัยสามารถอภิปรายผลเป็นรายด้าน ดังนี้

1. ด้านการวางแผนงานวิชาการ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกัน ทั้งนี้เนื่องจากการวางแผนงานวิชาการเป็นการเตรียมการล่วงหน้าเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การจัดทำสื่อ ฯลฯ ดังนั้น การวางแผนงานวิชาการที่เหมาะสมจะช่วยให้สถานศึกษามองเห็นถึงปัญหาต่าง ๆ และทำให้การวางแผนงานวิชาการมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ อัจฉริยา บุญมาสืบ อัจฉริยา บุญมาสืบ และยศวีร์ สายฟ้า (2558) ที่ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองด้านวิชาการ ในโรงเรียนระดับประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ผู้ปกครองสามารถมีส่วนร่วมในการวางแผนงานวิชาการโดยร่วมคิดวางแผนและตัดสินใจเกี่ยวกับแผนการดำเนินงานด้านวิชาการของโรงเรียน มีส่วนร่วมในการคิดวางแผน และพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา หรือหลักสูตรท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการกำหนดหรือวางแผนการจัดการศึกษา เช่น รูปแบบการจัดการเรียนการสอน กิจกรรมหรือโครงการที่โรงเรียนจัดให้ผู้เรียน มีส่วนร่วมในการใช้สิทธิเลือกตั้งในโรงเรียน เช่น เลือกประธานหรือคณะกรรมการสถานศึกษา มีส่วนร่วมในการเป็นสมาชิกของสมาคมผู้ปกครองหรือเครือข่ายผู้ปกครอง สอดคล้องกับ จินดา สรรพสิทธิ์

(2563) ที่ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนานวัตกรรมการบริหารวิชาการโรงเรียนประถมศึกษาตามแนวคิดทักษะภาวะผู้นำในอนาคต ผลการวิจัยพบว่า ควรจัดประชุมวางแผนเพื่อพัฒนาหลักสูตร แนวทางการออกแบบกระบวนการเรียนการสอน ออกแบบวิธีการประเมินและเครื่องมือในการประเมิน จากการมีส่วนร่วมของผู้บริหาร คณะครู ผู้ปกครองและนักเรียน อบรมครูในการออกแบบกระบวนการเรียนการสอนและการวัดประเมินผล ผู้เรียนและครูร่วมกันออกแบบจัดทำแผนการจัดการกระบวนการเรียนการสอน ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีส่วนร่วมและกำหนดเป้าหมายการวางแผนงานวิชาการให้เกิดความชัดเจน

2. ด้านการบริหารจัดการหลักสูตร พบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกัน ทั้งนี้เนื่องจากหลักสูตรเปรียบเสมือนแม่บทในการจัดการเรียนการสอนและเป็นแนวทางสำคัญในการบรรลุวัตถุประสงค์ทางการศึกษา สอดคล้องกับ วลีรัตน์ ฉิมน้อย (2562) ที่ทำการวิจัยเรื่องกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษาตามแนวคิดคุณลักษณะพลเมืองคุณภาพในศตวรรษที่ 21 ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการหลักสูตรต้องมีการกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่ชัดเจน จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่ใช้เทคโนโลยีในการส่งเสริมการเรียนรู้ได้ทุกที่ แม้อยู่ในพื้นที่ที่ไกลสุดของโลก ส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตรเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น จัดทำหลักสูตรที่เสริมสร้างผู้เรียนให้มีคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีมีคุณภาพในศตวรรษที่ 21 สอดคล้องกับ จินดา สรรพสิทธิ์ (2563) ที่ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาวัตกรรมการบริหารวิชาการโรงเรียนประถมศึกษาตามแนวคิดทักษะภาวะผู้นำในอนาคต พบว่า คณะครู ผู้ปกครองและผู้เรียนร่วมกันจัดทำหลักสูตรที่มีความยืดหยุ่นตามศักยภาพของแต่ละคนและสามารถปรับใช้ได้ในทุกระดับชั้นและทุกวิชาโดยผสมผสานแนวคิดทางการศึกษามาปรับใช้อย่างเหมาะสม จัดทำคู่มือการใช้หลักสูตรเพื่อให้เข้าใจถึงจุดมุ่งหมายและสามารถนำหลักสูตรเพื่อพัฒนาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการประเมินการใช้หลักสูตรก่อนนำไปใช้พัฒนาผู้เรียน ทดลองใช้หลักสูตรและนำผลที่ได้มาพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรให้มีมาตรฐาน และสอดคล้องกับ ปัญจวิทย์ ศุภรานนท์ (2566) ที่ทำการวิจัยเรื่องอนาคตภาพการจัดการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2566-2575) พบว่า อนาคตภาพหลักสูตรควรมีความสอดคล้องเชื่อมโยงสภาพชีวิตจริงจากความรู้สู่เจตคติ พัฒนาคุณภาพพอเพียงให้เป็นไปตามมาตรฐานของความเป็นพลเมืองไทย พลโลก ก้าวสู่ความเป็นสากล หลักสูตรมีรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายโดยการเรียนรู้จากการกระทำที่สอดคล้องกับชีวิตจริง หลักสูตรมีการบูรณาการพัฒนานักเรียนสู่สังคมโดย Civic Education เป็นเครื่องมือและนักเรียนเป็นศูนย์กลางที่จะพัฒนาตนเอง หลักสูตรที่มุ่งทักษะความเข้าใจต่างวัฒนธรรมต่างกระบวนการทัศน ให้แนวคิดทางการศึกษาในกระแสโลกาภิวัตน์ และมีทักษะการเปลี่ยนแปลงที่ประยุกต์สอดคล้องกับวัฒนธรรม ประเพณีไทย

3. ด้านการบริหารจัดการเรียนรู้ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกัน ทั้งนี้เนื่องจากปัจจุบันการจัดการเรียนรู้กำลังก้าวเข้าสู่โลกอนาคตที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา สอดคล้องกับ กษิณภูมิ มีพรหม (2562) ที่ทำการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการโรงเรียนการศึกษาสงเคราะห์ตามแนวคิดพหุปัญญาและอาชีพในอนาคต พบว่า การจัดการเรียนการสอนจะต้องผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา ส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวก

สะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ และสอดคล้องกับ จินดา สรรพสิทธิ์ (2563) ที่ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนานวัตกรรมการบริหารวิชาการโรงเรียนประถมศึกษาตามแนวคิดทักษะภาวะผู้นำในอนาคต พบว่า การจัดการเรียนการสอนควรกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้และวิธีการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างครูผู้สอน ผู้ปกครองและผู้เรียน จัดกระบวนการเรียนการสอนตามความถนัดหรือความสนใจ ให้ผู้เรียนวิเคราะห์และสังเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ขึ้นเองโดยได้รับการสนับสนุนจากครูและผู้ปกครอง มีการจัดนิทรรศการนำเสนอผลงานเพื่อแสดงศักยภาพของผู้เรียนอย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง และสอดคล้องกับ วชิรวิทย์ สุราสา และเอกราช โฆษิตพิมานเวช (2566) ได้ศึกษาเรื่อง อนาคตภาพการบริหารโรงเรียนในศตวรรษที่ 21 บนวิถีแห่งการเปลี่ยนแปลง พบว่า การจัดการเรียนรู้ควรเน้นกระบวนการเรียนรู้มากกว่าเน้นความรู้ที่ให้แก่ผู้เรียน ครูผู้สอนต้องจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างองค์ความรู้ไปสู่ทักษะที่จำเป็นต่อชีวิต ครูผู้สอนปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเองจากผู้ให้ความรู้ไปเป็นผู้ออกแบบกิจกรรมให้เกิดองค์ความรู้หรือสอนให้น้อยลง ให้นักเรียนเรียนรู้ให้มาก (teach less , learn/ more) นอกจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภายในห้องเรียนแล้ว การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรนอกห้องเรียนเพื่อเพิ่มทักษะที่จำเป็นตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสถานศึกษาก็ต้องมีเช่นเดียวกัน

4. ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยี พบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกัน ทั้งนี้เนื่องจากการใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ทั้งที่เกิดจากการประดิษฐ์ สร้าง หรือพัฒนาเป็นสิ่งที่ช่วยให้การจัดการเรียนรู้บรรลุวัตถุประสงค์ สอดคล้องกับ ธัมมัย ภัทรมานิต และนันทรัตน์ เจริญกุล (2560) ที่ทำการวิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารงานวิชาการสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาประจำจังหวัดสมุทรปราการ ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยี มีดังนี้ 1) ควรมีการแต่งตั้งคณะกรรมการหรือจัดให้มีศูนย์สื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศประจำโรงเรียน 2) ควรมีการสำรวจความต้องการในการใช้สื่อของครูในแต่ละภาคการศึกษาผ่านทางกลุ่มสาระการเรียนรู้โดยพิจารณาจากความคุ้มค่าและความเหมาะสม 3) ควรสนับสนุนให้ครูได้เข้ารับการอบรมเกี่ยวกับเทคนิคการผลิตสื่อและพัฒนาสื่อการเรียนการสอนที่ตรงกับความรู้ความเข้าใจในบทเรียนและนำไปปฏิบัติได้จริง 4) ควรมีการนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผลการใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาของครูในโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับ ศุภวราห์ บุญรัตน์ และวันทนา อมตาริยกุล (2565) ที่ทำการวิจัยเรื่อง อนาคตภาพของการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานีในทศวรรษหน้า พบว่า ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยี ควรส่งเสริมให้ครูมีความสามารถในการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีที่ได้คุณภาพ มีการติดตามผลการใช้และปรับปรุงพัฒนาเพื่อเพิ่มคุณภาพของสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยี และสอดคล้องกับ ปัญจรัศม์ ศุภรานนท์ (2566) ที่ทำการวิจัยเรื่อง อนาคตภาพการจัดการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2566-2567) พบว่า อนาคตภาพการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยี ควรมีการจัดมุมการเรียนรู้

รูปแบบใหม่และการจัดทำพื้นที่นักประดิษฐ์ (makerspace) มีการสร้างนวัตกรรมแพลตฟอร์มการเรียนรู้ อัจฉริยะและเชื่อมโยงแพลตฟอร์ม มีการพัฒนาการเรียนรู้อย่างเป็นระบบและการใช้แอปพลิเคชัน อัจฉริยะเพื่อให้ครูและนักเรียนทุกคนสามารถเข้าถึงและใช้พัฒนาการเรียนรู้ได้ตามความต้องการอย่างเต็ม ตามศักยภาพและเท่าเทียมกัน

5. ด้านการให้ชุมชนมีส่วนร่วม พบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกัน ทั้งนี้เนื่องจากการที่ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และการสนับสนุนการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน ไม่ว่าจะเป็นการร่วมประชุมวางแผนร่วมกับโรงเรียน ในการจัดทำแผนพัฒนาสถานศึกษา ในบทบาทของ คณะกรรมการสถานศึกษา สมาคม หรือเครือข่ายผู้ปกครอง การเป็นวิทยากรหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ให้ความรู้แก่ผู้เรียน สร้างความร่วมมือในการใช้ทรัพยากรของชุมชนให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนรู้ เช่น ศูนย์การเรียนรู้ เครือข่ายการเรียนรู้ การสนับสนุนการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา การส่งเสริมคุณลักษณะ ที่พึงประสงค์ การส่งเสริมผู้เรียนให้รู้จักการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม การสนับสนุนทรัพยากรเพื่อ พัฒนาเทคโนโลยี และนวัตกรรมที่เหมาะสมกับผู้เรียนยุคดิจิทัล การตรวจสอบและประเมินผลการจัดการ การศึกษาของสถานศึกษา และเสนอแนะในการพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา จะก่อให้เกิด ประโยชน์ทั้งต่อโรงเรียนและชุมชน อันจะนำไปสู่การแก้ปัญหาและพัฒนาสังคมตลอดจนประเทศชาติ สอดคล้องกับ อัจฉริยา บุญมาสืบ และยศวีร์ สายฟ้า (2560) ที่ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาการมีส่วนร่วมของ ผู้ปกครองด้านวิชาการในโรงเรียนระดับประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ผู้ปกครอง สามารถมีส่วนร่วมในการดำเนินงานร่วมกับโรงเรียนโดยเข้าประชุมผู้ปกครอง สนับสนุนและเข้าร่วมกิจกรรม ที่โรงเรียนจัดขึ้น เช่น วันสำคัญทางศาสนา งานนิทรรศการวิชาการ กิจกรรมแนะแนว มีส่วนร่วมในการ จัดการเรียนการสอน เช่น เป็นวิทยากรพิเศษ เป็นผู้ช่วยครู สนับสนุนให้โรงเรียนใช้ทรัพยากร หรือแหล่ง เรียนรู้ในท้องถิ่นเป็นสื่อการเรียนการสอน ร่วมแสดงความคิดเห็นในการพัฒนาโรงเรียนและปรับปรุง สภาพแวดล้อมเพื่อความสะอาด สวยงามและปลอดภัย ร่วมจัดหาทุนการศึกษาหรือบริจาคเงิน สิ่งของแก่ โรงเรียน สอดคล้องกับ คฑาธุช บุญรัตน์ และวันทนา อมตาริยกุล (2565) ที่ทำการวิจัยเรื่อง อนาคตภาพ ของการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุตรดิตถ์ในทศวรรษหน้า พบว่า ด้านการให้ชุมชนมีส่วนร่วม โดยการสร้างเครือข่ายทางวิชาการกับชุมชน และองค์กรอื่น ๆ เพื่อแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ทางวิชาการที่สามารถนำมาใช้ในสถานศึกษา และการใช้ เทคโนโลยีช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนและถ่ายทอดองค์ความรู้ระหว่างสถานศึกษา ครอบครัว ชุมชนและ สังคมภายนอก สอดคล้องกับ ปัญจรัตน์ ศุภรานนท์ (2566) ที่ทำการวิจัยเรื่อง อนาคตภาพการ จัดการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2566-2567) พบว่า อนาคตภาพการ มีส่วนร่วมควรจะมีการเสริมสร้างพลังทางสังคมในการส่งเสริมการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ทักษะอาชีพ ที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ มีการสร้างเครือข่ายบูรณาการความร่วมมือโดยการประสาน ส่งเสริมบทบาท การมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ครอบครัวและชุมชน มีการจัดกิจกรรม สร้างความร่วมมือเพื่อสร้างโรงเรียนดีของชุมชน มีการระดมสรรพกำลังเพื่อร่วมคิดร่วมทำ ร่วมหาและ ร่วมแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกัน

ทั้งนี้ อนาคตภาพและแนวทางการส่งเสริมอัตลักษณ์ผู้เรียนแห่งมหานคร เพื่อการเป็นพลเมืองในมหานครสำหรับทุกคน จะเกิดประสิทธิภาพจึงควรให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาตามองค์ประกอบ 5 ด้าน และแนวทางการส่งเสริมอัตลักษณ์ผู้เรียนแห่งมหานครดังที่กล่าวมา เพื่อให้กรุงเทพมหานครได้พัฒนาผู้เรียนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของบริบทของสังคม ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีความเป็นพลเมืองแห่งมหานคร สร้างเยาวชนที่มีคุณภาพให้กับกรุงเทพมหานครและประเทศไทยในปัจจุบันและอนาคตต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1. สถานศึกษาควรเพิ่มจุดเน้นในเรื่องการจัดการศึกษาเพื่อการอยู่ร่วมกันในมหานครสำหรับทุกคน ให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจ ปรับตัวยอมรับการเปลี่ยนแปลง และมีความสุขในการดำรงชีวิตภายใต้สังคมพหุวัฒนธรรม สังคมผู้สูงอายุ ผู้พิการและผู้ด้อยโอกาส
2. ผู้บริหาร คณะครู และผู้เกี่ยวข้องควรมีการกำหนด Road Map ในการดำเนินงานในแต่ละด้านเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการส่งเสริมอัตลักษณ์ผู้เรียนแห่งมหานครในอนาคต ทั้งนี้ การร่วมมือหรือการสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานอื่น ๆ และการจัดสรรงบประมาณในการสนับสนุนโครงการ และกิจกรรมอย่างเพียงพอจะทำให้เกิดการผลักดันในการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรมอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน
3. สถานศึกษาควรส่งเสริม สนับสนุนให้ครูและบุคลากรได้รับการพัฒนาอย่างหลากหลาย รวมทั้งจัดกระบวนการเรียนการสอนเชิงรุก โดยนำนวัตกรรม และเทคโนโลยีมาช่วยยกระดับการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์ผู้เรียนแห่งมหานครในอนาคตได้อย่างรอบด้าน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษากลยุทธ์การส่งเสริมอัตลักษณ์ผู้เรียนแห่งมหานครของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร เพื่อการเป็นพลเมืองในมหานครสำหรับทุกคน
2. ควรมีการศึกษาทบทวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมอัตลักษณ์ผู้เรียนแห่งมหานครของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร เพื่อพัฒนาบทบาทของชุมชนและเสริมสร้างประสิทธิภาพการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทชุมชนและสังคมที่เปลี่ยนแปลง

รายการอ้างอิง

- กษิณัญญ์ มีพรหม. (2562). กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการโรงเรียนการศึกษาสงเคราะห์ตามแนวคิดพหุ
ปัญญาและอาชีพในอนาคต [วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. CU.
<https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd/9312/>
- คฑาวุธ บุญรัตน์ และวันทนา อมตาริยกุล. (2565). อนาคตภาพของการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี ในทศวรรษหน้า. **วารสาร
ปัญญาปณิธาน**, 7(2), หน้า 201-214.
- จินดา สรรพประสิทธิ์. (2563). การพัฒนานวัตกรรมการบริหารวิชาการโรงเรียนประถมศึกษาตามแนวคิด
ทักษะภาวะผู้นำในอนาคต. [วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. CU.
<https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd/4401/>
- ธัมย์ ภัทรมานิต และนันทรัตน์ เจริญกุล. (2560). แนวทางการบริหารงานวิชาการสำหรับโรงเรียน
มัธยมศึกษาประจำจังหวัดสมุทรปราการ. **วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา**, 12(2), หน้า 445-
462.
- ปัญจวิทย์ ศุภรานนท์. (2566). อนาคตภาพการจัดการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กในทศวรรษ
หน้า (พ.ศ. 2566-2567). **วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์ ศรีนครินทรวิโรฒ**, 24(2), หน้า 115-
130.
- วชิรวิทย์ สุราสา และเอกราช โฆษิตพิมานเวช. (2566). อนาคตภาพการบริหารโรงเรียนในศตวรรษที่ 21
บนวิถีแห่งการเปลี่ยนแปลง. **วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี**, 6(5), หน้า 657-672.
- วลีรัตน์ ฉิมน้อย. (2562). กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษาตาม
แนวคิดคุณลักษณะพลเมืองคุณภาพในศตวรรษที่ 21 [วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต,
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. CU. <https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd/9323/>
- สำนักยุทธศาสตร์และประเมินผลกรุงเทพมหานคร. (2564). **แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี
(พ.ศ. 2561-2580) ฉบับปรับปรุง**. สำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล กรุงเทพมหานคร.
- อัจฉริยา บุญมาสืบ และยศวีร์ สายฟ้า. (2560). การศึกษามีส่วนร่วมของผู้ปกครองด้านวิชาการใน
โรงเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร. **วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา**,
12(1), หน้า 582-595. [https://so01.tci-thaijo.org/index.php/OJED/article/
view/234570](https://so01.tci-thaijo.org/index.php/OJED/article/view/234570)

ชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสาร: แนวคิดและการประยุกต์ใช้ในการแสดง หนังตะลุง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

Ethnography of Communication: Concepts and Applications in Shadow Puppet Shows in Surat Thani Province

วันที่รับบทความ: 8 พฤศจิกายน 2567

สุวิมล เวชวิโรจน์^{1*}

วันที่แก้ไขบทความ: 2 ธันวาคม 2567

วันที่ตอบรับบทความ: 3 ธันวาคม 2567

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์โครงสร้างสถานการณ์การสื่อสารในการแสดงหนังตะลุง จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยประยุกต์ใช้กรอบแนวคิดชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสารของ เดล ไฮม์ส์ (Dell Hymes) จำแนกการศึกษออกเป็น 2 เหตุการณ์สื่อสาร คือ การแสดงหนังตะลุงชุดเล็ก และหนังตะลุงเต็มโรง เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพที่เก็บข้อมูลจากเอกสาร และจากการสังเกตการณ์ภาคสนาม โดยกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยกลุ่มนายหนังตะลุงและกลุ่มผู้ชม จำนวน 5 คน คัดเลือกด้วยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง ผลการวิจัยพบว่า โครงสร้างสถานการณ์การสื่อสารในการแสดงหนังตะลุง จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีองค์ประกอบสำคัญ 8 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ฉาก หนังตะลุงชุดเล็กเจ้าภาพเป็นคนจัดเตรียมสถานที่ ส่วนหนังตะลุงเต็มโรงคณะหนังตะลุงจัดทำโรงหนังขึ้นมาเอง 2) ผู้ร่วมสื่อสารประกอบด้วยคณะหนังตะลุงและผู้ชม 3) จุดมุ่งหมายของการจัดงาน มุ่งเน้นสร้างความบันเทิง ในขณะที่หนังตะลุงชุดเล็กเน้นการมีส่วนร่วมส่วนหนังตะลุงเต็มโรงเน้นการอนุรักษ์วัฒนธรรม 4) การลำดับวิจนกรรม ถ้อยคำที่ใช้แตกต่างกันขึ้นอยู่กับลักษณะของงาน 5) น้ำเสียง มีหลายลักษณะขึ้นอยู่กับการพากย์ของนายหนัง 6) เครื่องมือเครื่องใช้ในการสื่อสาร ประกอบด้วยอวัยวะภาษาและวจนภาษา 7) บรรทัดฐานของปฏิสัมพันธ์ การแสดงความเคารพในพิธีกรรมไหว้ครู รวมทั้งลูกคู่จะต้องให้ความเคารพและเชื้อฟังนายหนังตะลุง การทักทายและกล่าวลาเจ้าภาพและผู้ชม และ 8) ประเภทของการสื่อสารจัดเป็นศิลปะการแสดงของคนพื้นถิ่นภาคใต้ การแสดงหนังตะลุงในแต่ละสถานการณ์การสื่อสารมีความแตกต่างกัน จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำความเข้าใจกฎ หรือแบบแผนของแต่ละงาน เพื่อให้การแสดงหนังตะลุงสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

คำสำคัญ: การแสดงหนังตะลุง ชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

* ผู้ประสานงานหลัก e-mail: suwimon026@gmail.com

Ethnography of Communication: Concepts and Applications in Shadow Puppet Shows in Surat Thani Province

Received: November 8, 2024

Suwimon Vatviroj^{1*}

Revised: December 2, 2024

Accepted: December 3, 2024

Abstract

This research aimed to analyze the structure of communication situations in shadow puppet shows in Surat Thani Province by applying the ethnographic framework of Dell Hymes. The study was divided into two communication situations: a small-scale shadow puppet shows and a full-scale shadow puppet shows. This was qualitative research that collected data from documents and field observations. The sample group was a group of shadow puppet masters and a group of 5 audience members selected using a purposive sampling method. The research results found that the structure of the communication situations in the shadow puppet shows had 8 important elements: 1) the scene and the small-scale shows had the host prepare the place, while the full-scale shadows, the shadow puppet troupe set up the theater by themselves, 2) the communicators, consisting of the shadow puppet troupe and the audience, 3) the purpose of the event was to focus on creating entertainment. While the small-scale shows emphasized participation, the full-scale shows emphasized cultural conservation, 4) the order of speech acts, and the words used vary depending on the nature of the work, 5) tone, many characteristics depending on the dubbing of the master, 6) communication tools, including non-verbal and verbal language, 7) interaction norms, respected in the Wai Khru ceremony, including the chorus respected and obeyed the master, greeting and saying goodbye to the host and the audience, and 8) types of communication, performing arts of local people in the southern region. Shadow puppet shows in each situation caused communication to be different. Therefore, it was very important to understand the rules or patterns of each event for the shows to be successful.

Keywords: Shadow Puppet Show, Ethnography of Communication, Surat Thani Province

¹ Lecturer in Thai Language Program Faculty of Humanities and Social Sciences. Surat Thani Rajabhat University

* Corresponding author e-mail: suwimon026@gmail.com

บทนำ

การสื่อสารด้วยการพูด หรือคนแสดงสามารถทำหน้าที่สื่อสารออกมาได้ดีต้องประกอบไปด้วยศิลป์และศาสตร์ ในส่วนที่เป็นศิลป์ผู้พูดที่ดีต้องมีหลักเกณฑ์ และวิธีการที่เป็นแนวทางในการพูดต้องมีวัตถุประสงค์ชัดเจน มีการใช้ถ้อยคำ น้ำเสียง กิริยามารยาทที่สอดคล้องเหมาะสมกับเวลาและโอกาส (ลักษณะ สตะเวทิน, 2536, หน้า 3) ทั้งนี้ในแง่ของศาสตร์ผู้พูด หรือคนแสดงจำเป็นต้องหมั่นแสวงหาความรู้จากบุคคลรอบตัว และหมั่นฝึกฝนด้วยตนเองคู่ขนานกันไป หรือที่เรียกว่าการอาศัย “พรแสวง” จนเกิดความชำนาญ (ปรัชญา อาภากุล และการุณนันทน์ รัตนแสนวงษ์, 2542, หน้า 27) อย่างไรก็ตาม ภาษาเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อใช้สื่อสารร่วมกัน ดังนั้นการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารจึงจำเป็นต้องใช้ให้เหมาะสมตามสถานการณ์ของการสื่อสาร อาจกล่าวได้ว่าภาษาเป็นเรื่องเดียวกันกับสถานการณ์ของการใช้ จึงจำเป็นต้องศึกษาบริบทแวดล้อมภาษาประกอบด้วย ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยเห็นว่าสามารถนำศาสตร์ทางด้านชาติพันธุ์วรรณาแห่งการสื่อสาร (ethnography of communication) มาประยุกต์ใช้กับสถานการณ์สื่อสารของเดล ไฮม์ส์ (Hymes, 1974, p. 157) โดยใช้กรอบแนวคิด SPEAKING เพราะเป็นการวิเคราะห์องค์ประกอบทางการสื่อสารที่ช่วยให้เห็นภาพรวมของบริบทการสื่อสารที่ละเอียดและครอบคลุม

หากมองในแง่ของการสื่อสารในด้านศิลปะการแสดงประจำท้องถิ่นถือเป็นประเด็นหนึ่งที่ควรค่าแก่การศึกษา โดยเฉพาะการแสดงหนังตะลุงประจำถิ่นทางภาคใต้ที่คนแสดง หรือนายหนังตะลุงทำหน้าที่เชิดตัวหนังและพากย์ไปพร้อมกัน สามารถผูกร้อยเรื่องราวเป็นนิยาย ดำเนินเรื่องด้วยบทร้อยกรองที่ขับร้องเป็นทำนองท้องถิ่น หรือที่เรียกกันว่าการ “ว่าบท” มีบทสนทนาแทรกเป็นระยะ เพื่อให้ได้รับอรรถรสจากการฟัง ประกอบกับการแสดงหนังตะลุงจะใช้การแสดงเงาบนจอผ้าเพื่อดึงดูดสายตาของผู้ชม ซึ่งการว่าบท การสนทนา และการแสดงเงา นายหนังตะลุงเป็นคนแสดงเองทั้งหมด (อินทรา สุวรรณ, 2543, หน้า 7) เมื่อกล่าวถึงหนังตะลุงในพื้นที่อำเภอคีรีรัฐนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่ามีคณะหนังตะลุงจงเจริญ ศ.ศรีพัฒน์ หรือนายบรรจง เพชรชู หัวหน้าคณะหนังตะลุงที่อาศัยหลักกรรมทางศาสนามาสอดแทรกในบทพากย์ พร้อมทั้งนำความรู้รอบด้านจากการได้มีโอกาสไปฝากตัวเป็นศิษย์กับบรมครู นายหนังตะลุงของจังหวัดสุราษฎร์ธานีหลายท่าน เช่น หนังตะลุงศรีพัฒน์ หนังตะลุง 3 ภาษา มหาบัณฑิต เป็นต้น จนเกิดการยอมรับขึ้นในชุมชน ทำให้มีการนำหนังตะลุงไปใช้ทำหน้าที่เป็นกระบอกเสียงให้กับทางชุมชนและจังหวัด เช่น จังหวัดสุราษฎร์ธานีนำการแสดงหนังตะลุงแบบเต็มโรงเข้ามาใช้ในการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมร่วมกับงานชักพระ จนเกิดเป็นคำติดปากว่า “งานชักพระ นั่งแลหนังตะลุง” พร้อมทั้งหน่วยงานในชุมชนยังได้นำหนังตะลุงชุดเล็กมาใช้ในการประชาสัมพันธ์ในลักษณะทอล์กโชว์เพื่อบอกเล่าเรื่องราวในชุมชนให้กับผู้ที่มาเยือนได้รับทราบ

ปัจจุบันในวงวิชาการด้านภาษากับวัฒนธรรมได้นำแนวคิดชาติพันธุ์วรรณาแห่งการสื่อสารมาประยุกต์เพื่ออธิบายสถานการณ์ทางวัฒนธรรม ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรมที่ผ่านมาด้านภาษากับวัฒนธรรมที่นำแนวคิดชาติพันธุ์วรรณาแห่งการสื่อสารมาใช้ส่วนใหญ่เป็นการวิเคราะห์เหตุการณ์สื่อสารตามแนวความคิดหลักของชาวลิธ ทรอยก์ นำมาเป็นเครื่องมือวิจัย ดังที่ มัลลิกา มาภา (2553) ศึกษาเรื่อง การสวดสรภัญญะของจังหวัดนครพนม ตามแนวชาติพันธุ์วรรณาแห่งการสื่อสาร มณฑาทิพย์ ศิริพันธ์ (2554) ศึกษาเรื่อง การศึกษาโนราคณะละม้ายศิลป์: การศึกษาตามแนวชาติพันธุ์วรรณาแห่งการสื่อสาร ศุภมน อาภานันท์

(2554) ศึกษาเรื่อง การแสดงลักษณะทวิป-ชัยณรงค์ วงศ์เทวัญ: การศึกษาตามแนวชาติพันธุ์วรรณาแห่งการสื่อสาร และน้ำผึ้ง มโนชัยภักดี (2554) ศึกษาเรื่อง การแสดงลำดับคณะหวังเต๊ะ: การศึกษาตามแนวชาติพันธุ์วรรณาแห่งการสื่อสาร อย่างไรก็ตาม ยังมีงานการศึกษาด้านภาษากับวัฒนธรรมที่นำกรอบ SPEAKING ของเดล ไฮม์ส์ มาเป็นเครื่องมือวิจัย ดังที่ สุวิมล เวชวิโรจน์ (2566) ศึกษาเรื่อง สวดพระมาลัย: การศึกษาตามแนวชาติพันธุ์วรรณาแห่งการสื่อสาร ทั้งนี้ อาจสรุปได้ว่าการทบทวนงานการศึกษาด้านภาษากับวัฒนธรรม โดยนำแนวคิดชาติพันธุ์วรรณาแห่งการสื่อสารมาใช้ ได้แก่ เรื่องสวดสรภัญญะ มโนราห์ ลิเก ลำตัด และสวดพระมาลัย ยังไม่เคยมีงานการศึกษาด้านหนึ่งตระกูล ดังนั้น ผู้วิจัยใช้งานการศึกษามาเพื่อแสดงให้เห็นความแตกต่างในด้านโครงสร้าง และการใช้ภาษาในเหตุการณ์สื่อสารในแต่ละสถานการณ์การสื่อสารทางวัฒนธรรม ที่แตกต่างกันออกไป เพื่อบ่งบอกอัตลักษณ์ หรือตัวตนของแต่ละวัฒนธรรม การศึกษาครั้งนี้จะช่วยให้เห็นแบบแผนโครงสร้างของการสื่อสารตามลักษณะข้อมูลทางด้านชาติพันธุ์วรรณาแห่งการสื่อสารของเดล ไฮม์ส์ ตามกรอบ SPEAKING มาใช้ในการขยายความ เพื่อให้เข้าใจแบบแผนของการแสดงหนึ่งตระกูลในบริบทของการสื่อสารทั้งหนึ่งตระกูลชุดเล็ก และหนึ่งตระกูลเต็มโรง อันจะทำให้เข้าใจในแต่ละงานการแสดงจะสามารถอธิบายด้วยกฎหรือแบบแผนตามแนวทางการศึกษาดังกล่าว

จากบทบาทที่สำคัญของนายหนึ่งตระกูลในฐานะคนแสดงที่ต้องอาศัยทั้งศาสตร์และศิลป์ จึงทำให้สนใจศึกษาด้านชาติพันธุ์วรรณาแห่งการสื่อสารมาประยุกต์ใช้ในการแสดงหนึ่งตระกูล จังหวัดสุราษฎร์ธานีเพื่อศึกษาบริบททางการสื่อสารด้วยการวิเคราะห์โครงสร้างในสถานการณ์การสื่อสารตามทฤษฎีชาติพันธุ์วรรณาแห่งการสื่อสาร (ethnography of communication) ของ เดล ไฮม์ส์ (Dell Hymes) ตามกรอบ SPEAKING มาใช้ในการอธิบาย ซึ่งจะทำให้เข้าใจความแตกต่างของการสื่อสารตามรูปแบบของพฤติกรรมทางวัฒนธรรมของแต่ละสังคม รวมทั้งเข้าใจกฎการสร้างสรรค์การใช้ภาษาอันเป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละวัฒนธรรมอีกด้วย

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อวิเคราะห์โครงสร้างสถานการณ์การสื่อสารในการแสดงหนึ่งตระกูล จังหวัดสุราษฎร์ธานี

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. **หนึ่งตระกูล** หมายถึง การแสดงเงาบนจอผ้าขาวที่ใช้หนังสัตว์แกะสลักจากหนังวัว หนังควายนำมาเชิดเป็นตัวละครต่าง ๆ เช่น พระอิศวร ฤๅษี เจ้าเมือง พระเอก นางเอก ตัวตลก ฯ เชิดในโรงมโหรี กลอง และฆ้องคู่บรรเลงประกอบ นายหนึ่งทำหน้าที่เป็นคนเชิดรูปหนัง และพากย์ประกอบ เป็นการเล่าเรื่องราวที่ผู้ร้อยเป็นนิยาย ดำเนินเรื่องด้วยบทร้อยกรองที่ขับร้องเป็นสำเนียงท้องถิ่น หรือที่เรียกกันว่าการ “ว่าบท” มีบทสนทนา และใช้ตัวหนังออกท่าทางประกอบแทรกเป็นระยะ บทกลอนที่หนึ่งตระกูลใช้ร้องส่วนใหญ่นิยมกลอนสดเรียกว่า “มุดโต” โดยใช้กลอนแปด หรือกลอนตลาดให้สอดคล้องกับลักษณะของตัวละคร และเหตุการณ์ของเรื่อง เช่น กลอนออกกรูปลายหน้าบท บทเกี่ยวจอบ บทตั้งนามเมือง บทชมธรรมชาติ บทสอนใจ และบทโกรธ

2. **ชาติพันธุ์วรรณาแห่งการสื่อสาร** หมายถึง การนำกรอบแนวคิด SPEAKING ของเดล ไฮม์ส์ (Dell Hymes) มาประยุกต์ใช้กับการศึกษาโครงสร้างของการแสดงหนึ่งตระกูลตามงานแสดงตามบ้านงาน

แสดงตามส่วนราชการและเอกชนรับไปออกงานตามสถานที่ต่าง ๆ เป็นการวิเคราะห์ภาษาในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม อีกทั้งการใช้ภาษายังแปรไปตามบริบทที่แวดล้อม เช่น สถานที่และเวลาของการจัดงาน ผู้ร่วมสื่อสาร จุดมุ่งหมาย การเรียงลำดับกิจกรรม น้ำเสียง เครื่องมือที่ใช้ในการสื่อสาร ปฏิสัมพันธ์ของผู้ร่วมสื่อสาร และประเภทของการสื่อสาร

3. สถานการณ์การสื่อสารการแสดงหนังตะลุง หมายถึง บริบทของการใช้ภาษาในการแสดงหนังตะลุง แบ่งเป็น 2 เหตุการณ์สื่อสาร คือ การแสดงหนังตะลุงชุดเล็ก และหนังตะลุงเต็มโรง เพื่อสื่อสารกับผู้ชมที่มาดูการแสดงหนังตะลุง

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ผู้วิจัยเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง (purposive sampling) โดยกำหนดขอบเขตการเก็บข้อมูลจากการแสดงหนังตะลุงคณะจงเจริญ ศ.ศรีพัฒน์ อำเภอศีร์ชังนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานีเท่านั้น เนื่องจากคณะหนังตะลุงมีการนำหลักธรรมทางศาสนามาสอดแทรกในบทบาทย์ พร้อมทั้งนำความรู้รอบด้านจากการได้มีโอกาสไปฝากตัวเป็นศิษย์กับบรมครูหนังตะลุงของจังหวัดสุราษฎร์ธานีหลายท่าน ทำให้เกิดการยอมรับทั้งในระดับชุมชนและจังหวัด

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย ผู้แสดงหนังตะลุงและผู้ชม จำนวน 5 คน ได้แก่

1. นายหนังตะลุงหรือศิลปินผู้แสดง โดยผู้วิจัยได้เลือกสัมภาษณ์ศิลปินในฐานะผู้ส่งสาร จำนวน 3 คน ได้แก่ นายหนังตะลุงในฐานะหัวหน้าคณะหนังตะลุงจงเจริญ ศ.ศรีพัฒน์ บรมครูหนังตะลุงที่เคยฝากตัวเป็นศิษย์ และครูภูมิปัญญาในฐานะปราชญ์ชาวบ้านในพื้นที่อำเภอศีร์ชังนิคม

2. กลุ่มผู้ชม ผู้วิจัยได้เลือกสัมภาษณ์ผู้ชมในฐานะผู้รับสาร จำนวน 2 กลุ่ม เป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง (stakeholders) ในฐานะที่เป็นผู้ชมการแสดงหนังตะลุงและเป็นผู้มีบทบาทในการจัดงาน ทั้งนี้ได้อาศัยความแตกต่างด้านกลุ่มคนในชุมชนและคนนอกชุมชนเพื่อนำมาใช้ในการตอบคำถามในส่วนของปฏิสัมพันธ์ของผู้ร่วมสื่อสารในฐานะผู้รับสารทำให้เห็นคำตอบของความสัมพันธ์ของผู้สื่อสาร

ทั้งนี้ ผู้วิจัยยังใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (data triangulation) เพื่อให้ข้อมูลที่ได้รับความน่าเชื่อถือ โดยให้บุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะกลุ่มคนแสดงหนังตะลุงในฐานะผู้ส่งสารได้อ่านข้อมูลและทักท้วงหรือเสนอแนะข้อมูลที่ได้มา วิธีนี้ถือเป็นการตรวจสอบข้อมูลที่จำเป็นอย่างยิ่งเพราะการแสดงหนังตะลุงมีรายละเอียดค่อนข้างมาก ทั้งนี้เพื่อความแม่นยำและเที่ยงตรงของข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผ่นบันทึกภาพเคลื่อนไหว แบบสัมภาษณ์การมีส่วนร่วมในการแสดงหนังตะลุงคณะจงเจริญ ศ.ศรีพัฒน์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 2 เหตุการณ์สื่อสาร คือ การแสดงหนังตะลุงชุดเล็ก หรือหนังตะลุงสัทธิประกอบการบรรยาย และการแสดงหนังตะลุงแบบเต็มโรง แบ่งข้อมูลออกเป็น 2 วิธี ได้แก่

1. การรวบรวมข้อมูลในระดับปฐมภูมิ (primary data) ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในระดับปฐมภูมิอาศัยการเก็บข้อมูล 2 วิธี คือ การสัมภาษณ์และการสังเกตการณ์การแสดงหนังตะลุงตามสถานที่ต่าง ๆ อย่างมีส่วนร่วม ทั้งนี้ได้ขอใบรับรองจริยธรรมในมนุษย์ก่อนที่จะลงสนามวิจัย เพื่อให้งานวิจัยเป็นไปตามหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ โดยเริ่มตั้งแต่แสดงเอกสารชี้แจง และเอกสารแสดงความยินยอมแก่ผู้ให้สัมภาษณ์ก่อนเก็บข้อมูล

2. การรวบรวมข้อมูลในระดับทุติยภูมิ (secondary data) เป็นการวิจัยที่ทำการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ บทความ วารสาร และวิทยานิพนธ์ เทปบันทึก และวีซีดี โดยข้อมูลที่ทำการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับหนังตะลุง ขั้นตอนในการฝึก การพากย์ การแต่งกายและตัวหนังตะลุง ความเปลี่ยนแปลงของหนังตะลุงของแต่ละเหตุการณ์สื่อสาร

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้โครงสร้างสถานการณ์การสื่อสารในการแสดงหนังตะลุง และนำแนวคิดชาติพันธุ์วรรณาแห่งการสื่อสารของเดล ไฮมส์ ตามกรอบแนวคิด SPEAKING ได้แก่ ฉาก ผู้ร่วมสื่อสาร จุดมุ่งหมายของการจัดงาน การลำดับวัจนกรรม น้ำเสียง เครื่องมือ เครื่องใช้ในการสื่อสาร บรรทัดฐานของการปฏิสัมพันธ์ และประเภทของการสื่อสารในแต่ละแบบแผนการสื่อสารของการแสดงหนังตะลุงในแต่ละสถานการณ์ มาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ข้อมูล แล้วนำเสนอผลการศึกษาในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ (descriptive analysis)

กรอบแนวคิด SPEAKING กับการใช้ในการแสดงหนังตะลุง

การนำกรอบ SPEAKING มาปรับประยุกต์ใช้กับการแสดงหนังตะลุงในสถานการณ์ต่าง ๆ ผู้วิจัยจะแสดงการวิเคราะห์ให้เห็นในแต่ละองค์ประกอบ ดังต่อไปนี้

1. S = Setting หรือ Scene (ฉาก) หมายถึง เวลา และสถานที่ในการจัดงานเป็นสภาวะแวดล้อมทางกายภาพของเหตุการณ์สื่อสาร เช่น การแสดงหนังตะลุงชุดเล็กจัดขึ้นในช่วงกลางวัน (เวลาราชการ) ในขณะที่การแสดงหนังตะลุงแบบเต็มโรงจัดขึ้นในช่วงกลางคืน

2. P = Participants (ผู้ร่วมเหตุการณ์) หมายถึง นายหนังหรือผู้แสดงหนังตะลุงและผู้ชม หรืออาจเรียกว่าผู้ส่งสารหรือผู้รับสาร

3. E = Ends (จุดหมาย) หมายถึง เป้าหมาย หรือผลลัพธ์ที่ผู้ร่วมเหตุการณ์ประสงค์จะได้จากการสื่อสารการแสดงหนังตะลุง

4. A = Act sequence (การลำดับวัจนกรรม) หมายถึง รูปแบบ และเนื้อหาของการแสดงหนังตะลุง ถ้อยคำที่ใช้สื่อความหมายตามเจตนาของนายหนังที่ผู้วิจัยจะต้องแยกแยะและเรียงลำดับอย่างชัดเจนว่าวัจนกรรมใดเกิดก่อนเกิดหลัง เพื่อให้เห็นลำดับขั้นตอนตามเนื้อหาของการแสดงหนังตะลุง

5. K = Key (กุญแจ) หมายถึง น้ำเสียง ท่าทาง อารมณ์หรือสีหน้าในการสื่อสารการแสดงหนังตะลุง เช่น การสื่อสารแบบเอาจริงเอาจัง แบบไม้อ้ออำหรรุหร่า แบบถากถาง แบบเยาะเย้ย แบบโอ้อวด

6. I = Instrumentalities (เครื่องมือ) หมายถึง การเลือกวิธีการสื่อสารของหนังตะลุง เช่น เสียงพูด เสียงร้อง เสียงดนตรี และการแสดงท่าทางในการเชิดหนังตะลุง

7. N = Norms of Interaction and Interpretation (บรรทัดฐานของการปฏิสัมพันธ์และการตีความ) หมายถึง ลักษณะเฉพาะของการแสดงหนังตะลุง

8. G = Genre (ประเภทการสื่อสาร) หมายถึง ประเภทของหนังตะลุงที่ใช้ในการสื่อสารจัดอยู่ในประเภทศิลปะการแสดงภาคใต้

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

1. สรุปผลการวิจัย

การวิเคราะห์โครงสร้างสถานการณ์การสื่อสารการแสดงหนังตะลุง จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีการศึกษาบริบทในเหตุการณ์สื่อสาร 2 เหตุการณ์ คือ สถานการณ์การสื่อสารการแสดงหนังตะลุงชุดเล็กและหนังตะลุงเต็มโรง ทั้งนี้ ในการศึกษาบริบทในการสื่อสารอาศัยการวิเคราะห์โครงสร้างในสถานการณ์การสื่อสาร ซึ่งตามทฤษฎีชาติพันธุ์วรรณาแห่งการสื่อสาร (ethnography of communication) ของ เดล ไฮม์ส์ (Dell Hymes) เชื่อว่าในสถานการณ์การสื่อสารมีกฎ หรือแบบแผนที่สามารถอธิบายได้ (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2556, หน้า 57) สถานการณ์การสื่อสารการแสดงหนังตะลุง หากเข้าใจกฎ หรือแบบแผนของแต่ละงาน ก็จะทำให้การแสดงหนังตะลุงสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี การนำกรอบ SPEAKING สามารถนำมาปรับประยุกต์ใช้กับการแสดงหนังตะลุงโรงเล็ก และหนังตะลุงเต็มโรง ผลการวิเคราะห์สถานการณ์การสื่อสารตามกรอบแนวคิดดังกล่าว ซึ่งเป็นมิติของวิถีปฏิบัติทางวาทกรรมที่ช่วยทำให้เห็นภาพรวมของสถานการณ์การสื่อสารที่ละเอียดและครอบคลุม ดังนี้

ตารางที่ 1 สรุปโครงสร้างสถานการณ์การสื่อสารการแสดงหนังตะลุงชุดเล็กและหนังตะลุงเต็มโรง

อักษรย่อ	องค์ประกอบ	หนังตะลุงชุดเล็ก	หนังตะลุงเต็มโรง
S	ฉาก	บริเวณอาคารอเนกประสงค์ ศาลา วัด ด้านหลังมีป้ายชื่อวันเดือนปีที่จัดงาน และดอกไม้ประดับบนเวที เริ่มแสดงในช่วงกลางวัน (เวลาราชการ) 08.30-15.30 น. (10-30 นาที)	คณะหนังตะลุงยกโรงแสดงขึ้นมาเอง โดยหันหน้าไปทางทิศตะวันออกหรือทิศใต้ ยกเสา 4 เสา พื้นยกสูงเลยศีรษะผู้ใหญ่ และให้ลาดต่ำไปข้างหน้า หลังคาเป็นแบบเพิงหมาแหงน กั้นด้านข้างด้านหลังทำช่องประตูพาดบันไดขึ้นโรง ด้านหน้าใช้ผ้าขาวบางซึ่งเป็นจอ กว้างและยาวประมาณ 5 x 10 ฟุต ในโรงมีตะเกียงน้ำมัน หรือดวงไฟแขวนไว้ใกล้จอ นอกจากนี้ยังมีต้นกล้วยวางไว้ข้างฝาทั้งสองข้าง เพื่อไว้ปักพักรูปหนัง ประเภทรูปเบ็ดเตล็ด ส่วนเพดานโรงจะมีเชือกซึ่งไว้สำหรับแขวนรูปหนัง ประเภทรูปที่สำคัญซึ่งมีรูปพระ รูปนาง เป็นต้น เริ่มแสดงในช่วงกลางคืน 21.00-24.00 น. (3-4 ชั่วโมง)

ตารางที่ 1 สรุปโครงสร้างสถานการณ์การสื่อสารการแสดงหนังตะลุงชุดเล็กและหนังตะลุงเต็มโรง (ต่อ)

อักษรย่อ	องค์ประกอบ	หนังตะลุงชุดเล็ก	หนังตะลุงเต็มโรง
P	ผู้ร่วมสื่อสาร	- ผู้ส่งสารหรือผู้แสดง คือ นายหนังตะลุงหรือนายโรงมีเพียงคนเดียว และเป็นหัวหน้าคณะ - ผู้รับสาร คือ ผู้ชมที่อยู่บริเวณที่ทำการแสดงหนังตะลุง	- ผู้ส่งสารหรือผู้แสดง คือ นายหนังตะลุงหรือนายโรงมีเพียงคนเดียว และเป็นหัวหน้าคณะหนังตะลุง - ผู้รับสาร คือ ผู้ชมที่อยู่บริเวณที่ทำการแสดงหนังตะลุง
E	จุดมุ่งหมาย	- เพื่อสร้างความบันเทิง - เพื่อมุ่งเน้นการมีส่วนร่วม	- เพื่อสร้างความบันเทิง - เพื่อเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรม
A	ลำดับ วัจนกรรม	การแสดงเพียงฉากเดียว การแจ้งให้ทราบ การส่งสาร การออกตัว การขอพร การสั่งสอน การเกี้ยว การปลอบใจ การอธิบาย การต่อว่า การอาลัยอาวรณ์ การตกใจ การแก้ปัญหา การแสดง ความเคารพ การขอบคุณ การประชดประชัน การแสดงความ คิดเห็น การบรรยาย	1. เริ่มการแสดง การบอกเรื่อง การแสดงความเคารพ การแนะนำตัว การสำนึกในพระคุณ การออกตัว การอนุรักษ์วัฒนธรรม การอวยพร การแจ้งให้ทราบ 2. การแสดง การแจ้งให้ทราบ การส่งสาร การออกตัว การขอพร การขอภัย การเล่าเรื่อง การรอคอย การสั่งสอน การเกี้ยว การปลอบใจ การอธิบาย การต่อว่า การอาลัยอาวรณ์ การตกใจ การแก้ปัญหา การแสดงความเคารพ การขอบคุณ การตั้งคำถาม การประชดประชัน การแสดงความ คิดเห็น การบรรยาย การโกรธแค้น 3. จบการแสดง การกล่าวลา การอวยพร การติดต่อสื่อสาร การอนุรักษ์วัฒนธรรม
K	น้ำเสียง	การแสดง น้ำเสียงแบบร่าเริง น้ำเสียงแบบสั่นเครือ น้ำเสียงแบบมีความหวัง น้ำเสียงแบบมีความปรารถนา น้ำเสียงแบบเย้ยหยัน น้ำเสียงเป็นกันเอง	1. เริ่มการแสดง น้ำเสียงเอจจิงเอจจิง 2. การแสดง น้ำเสียงแบบร่าเริง น้ำเสียงแบบสั่นเครือ น้ำเสียงแบบมีความหวัง น้ำเสียงแบบมีความปรารถนา น้ำเสียงแบบเย้ยหยัน น้ำเสียงเป็นกันเอง 3. จบการแสดง น้ำเสียงเอจจิงเอจจิง
I	เครื่องมือที่ใช้ ในการสื่อสาร	- อวัจนภาษา เช่น เสียงดนตรี และการแสดงท่าทางในการเชิดหนังตะลุง - วัจนภาษา เช่น เสียงพูด และเสียงร้อง	- อวัจนภาษา เช่น เสียงดนตรี และการแสดงท่าทางในการเชิดหนังตะลุง - วัจนภาษา เช่น เสียงพูด และเสียงร้อง

ตารางที่ 1 สรุปโครงสร้างสถานการณ์การสื่อสารการแสดงหนังตะลุงชุดเล็กและหนังตะลุงเต็มโรง (ต่อ)

อักษรย่อ	องค์ประกอบ	หนังตะลุงชุดเล็ก	หนังตะลุงเต็มโรง
N	บรรทัดฐานของปฏิสัมพันธ์	การปฏิสัมพันธ์ของฝ่ายแสดง เช่น นักดนตรีด้วยกันจะต้องให้ความเคารพและเชื่อฟังหัวหน้าคณะหนังตะลุง หรือนายหนังที่เป็นผู้อาวุโสกว่า ในขณะที่นักดนตรีเล่นเครื่องเล่นต้องให้ลงจังหวะหรือให้สอดคล้องสัมพันธ์กับบทพากย์ พร้อมทั้งคอยสังเกตลีลาการเชิดหนังตะลุงของนายหนัง หากเปลี่ยนตัวหนังตะลุงเพื่อเปลี่ยนฉาก นักดนตรีต้องให้จังหวะเพลงที่สอดคล้องกับตัวหนังตะลุง	- การปฏิสัมพันธ์ของฝ่ายแสดง เช่น นักดนตรีด้วยกันจะต้องให้ความเคารพและเชื่อฟังหัวหน้าคณะหนังตะลุง หรือนายหนังที่เป็นผู้อาวุโสกว่า ในขณะที่นักดนตรีเล่นเครื่องเล่นต้องให้ลงจังหวะหรือให้สอดคล้องสัมพันธ์กับบทพากย์ พร้อมทั้งคอยสังเกตลีลาการเชิดหนังตะลุงของนายหนัง หากเปลี่ยนตัวหนังตะลุงเพื่อเปลี่ยนฉาก นักดนตรีต้องให้จังหวะเพลงที่สอดคล้องกับตัวหนังตะลุง - การปฏิสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายแสดงกับฝ่ายผู้ชม เช่น การทักทายและกล่าวลาเจ้าภาพและผู้ชมด้วยการเชิดหนังตะลุงด้วยท่ายกมือไหว้ พร้อมทั้งร้องกล่าวอวยพร และช่องทางในการติดต่อ
G	ประเภทของการสื่อสาร	ศิลปะการแสดงพื้นบ้านประจำถิ่นภาคใต้	ศิลปะการแสดงพื้นบ้านประจำถิ่นภาคใต้

จากตารางการวิเคราะห์โครงสร้างสถานการณ์การสื่อสารการแสดงหนังตะลุงใน 2 เหตุการณ์สื่อสาร คือ การแสดงหนังตะลุงชุดเล็ก และการแสดงหนังตะลุงเต็มโรง มีรายละเอียดตามแต่ละองค์ประกอบ ดังต่อไปนี้

1.1 ฉาก (S-Setting หรือ Scene) หมายถึง สถานที่และเวลาในการจัดงาน เวทีการแสดงจัดอยู่บริเวณส่วนใดของงาน เช่น โรงหนังตะลุงชุดเล็กจัดขึ้นตามสถานที่ที่เจ้าภาพจัดเตรียมไว้ให้ ได้แก่ บริเวณอาคารอเนกประสงค์ ศาลาวัด ด้านหลังมีป้ายชื่อวันเดือนปีที่จัดงาน และดอกไม้ประดับบนเวทีเริ่มแสดงในช่วงกลางวัน (เวลาราชการ) 08.30-15.30 น. ระยะเวลาในการแสดงประมาณ 10-30 นาที ขึ้นอยู่กับเจ้าภาพเป็นผู้กำหนด ส่วนหนังตะลุงเต็มโรง คณะหนังตะลุงจัดทำขึ้นเองเป็นโรงหนังตะลุงตามสถานที่ต่าง ๆ ที่มีการว่าจ้างให้ไปทำการแสดง ได้แก่ งานแสดงตามบ้าน งานแสดงตามส่วนราชการและเอกชน ในส่วนของโรงหนังตะลุงหันหน้าไปทางทิศตะวันออกหรือทิศใต้ ต้องยกเสา 4 เสา ขนาดโรงประมาณ 2.3 x 3 เมตร พื้นยกสูงเลยศีรษะผู้ใหญ่ และให้ลาดต่ำไปข้างหน้า หลังคาเป็นแบบเพิงหมาแหงน กั้นด้านข้างและด้านหลัง ในส่วนด้านหลังทำช่องประตูพาดบันไดขึ้นโรง ด้านหน้าใช้จอหนังหรือจอแพร หน้าจอมีขนาด 4-10 เมตร

1.2 ผู้ร่วมเหตุการณ์ (P-Participants) หมายถึง ผู้ที่มีส่วนร่วมในเหตุการณ์สื่อสาร แบ่งออกเป็นบุคคล 2 ฝ่าย คือ 1) ฝ่ายคณะหนังตะลุง ประกอบด้วย สมาชิกของคณะหนังตะลุง ประกอบด้วยหัวหน้าคณะหรือนายหนังและลูกคู่ คณะหนังตะลุงชุดเล็กมีประมาณ 6 คน ประกอบไปด้วย

นายหนังและลูกคู่ที่เป็นนักดนตรีหลัก เช่น ฉิ่ง โหม่ง กลอง ปี่ และทับ ส่วนหนังตะลุงเต็มโรงมีประมาณ 10 คน ได้แก่ นายหนังตะลุงและลูกคู่ทั้งนักดนตรีหลักและดนตรีสากล ปัจจุบันในชุมชนมีหนังตะลุงเพียงคณะเดียว และรับแสดงในบางวาระและโอกาสตามบ้าน หน่วยงานราชการและเอกชนรับไปออกงานตามสถานที่ต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกชุมชน เช่น จังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดระนอง และ 2) ฝ่ายผู้ชม ประกอบด้วยเจ้าภาพ แม่ยกหรือแฟนคลับ ผู้ชมในชุมชน และนอกชุมชน ผู้ชมการแสดงมีทั้งเพศชายและหญิง ส่วนใหญ่อยู่ในช่วงวัยผู้ใหญ่ถึงอาวุโส ทั้งนี้ ผู้ชมเข้าชมการแสดงหนังตะลุงได้โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย

1.3 จุดมุ่งหมาย (E-Ends) หมายถึง จุดมุ่งหมายหรือเป้าหมายของผู้ร่วมเหตุการณ์ทั้งของนายหนังตะลุงและผู้มาร่วมงาน ทั้งนี้ในส่วนของการแสดงหนังตะลุงทั้งในแบบชุดเล็ก และแบบเต็มโรงมีจุดมุ่งหมายที่เหมือนกันในแง่ของการแสดงเพื่อสร้างความบันเทิงให้กับผู้ชม ผ่านฝีมือการพากย์ของนายหนังตะลุงและรูปหนังตามบุคลิกลักษณะแต่ละตัวผู้กร้อยเป็นเรื่องราวช่วยสร้างสีสันให้แก่ผู้ชมการแสดง แต่ในขณะที่อีกด้านหนึ่งจุดมุ่งหมายของหนังตะลุงชุดเล็กคือ เพื่อการมีส่วนร่วม โดยคนในชุมชนหยิบยกหนังตะลุงขึ้นมาทำหน้าที่ถ่ายทอดเรื่องราว และเป็นสื่อกลางในการส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีให้แก่สมาชิกในชุมชน อย่างไรก็ตาม จุดประสงค์ที่สำคัญอีกข้อของหนังตะลุงเต็มโรงคือ เพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรม โดยคนในชุมชนตระหนักถึงคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น สร้างจิตสำนึกร่วมของการอนุรักษ์ภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นไว้

1.4 การลำดับวัจนกรรม (A-Act Sequence) หมายถึง การเรียงลำดับวัจนกรรมหรือการใช้ถ้อยคำที่มีลักษณะแตกต่างกันไป วัจนกรรมนี้มีความสัมพันธ์กับลักษณะของงาน โดยแบ่งเหตุการณ์สื่อสารการแสดงหนังตะลุงออกเป็น 3 เหตุการณ์ คือ 1) เหตุการณ์สื่อสารเริ่มการแสดงในการแสดงหนังตะลุงเต็มโรง พบเหตุการณ์สื่อสารย่อย 5 เหตุการณ์ ได้แก่ เหตุการณ์สื่อสารการโหมโรง เหตุการณ์สื่อสารการตั้งเครื่อง เหตุการณ์สื่อสารการเบิกโรง เหตุการณ์สื่อสารการออกรูป เหตุการณ์สื่อสารการบอกเรื่อง เรียงตามลำดับพบการใช้วัจนกรรมสื่อสาร 8 วัจนกรรม คือ วัจนกรรมประกาศเริ่มการแสดงวัจนกรรมการบอกเรื่อง วัจนกรรมการแสดงความเคารพ วัจนกรรมการแนะนำตัว วัจนกรรมการสำนึกในพระคุณ วัจนกรรมการออกตัว วัจนกรรมการอนุรักษ์วัฒนธรรม วัจนกรรมการอวยพร และวัจนกรรมการแจ้งให้ทราบ แต่การแสดงหนังตะลุงชุดเล็กไม่ปรากฏเหตุการณ์สื่อสารในส่วนของการแสดง เพราะการแสดงชุดเล็กเป็นการแสดงสาธิตหรือประกอบการบรรยายในลักษณะการแสดงแบบฉากเดียวเพื่อให้สอดคล้องกับเวลาและสถานที่ในการจัดงาน 2) เหตุการณ์สื่อสารการแสดง เนื้อเรื่องที่หนังตะลุงใช้ในการแสดงเต็มโรง แบ่งออกเป็น 2 บท คือ บทตั้งนามเมือง และบทดำเนินเรื่อง พบการใช้วัจนกรรมสื่อสารทั้งหมด 22 วัจนกรรม ได้แก่ วัจนกรรมการแจ้งให้ทราบ วัจนกรรมการสงสาร วัจนกรรมการออกตัว วัจนกรรมการขอพร วัจนกรรมการขอภัย วัจนกรรมการเล่าเรื่อง วัจนกรรมการรอคอย วัจนกรรมการสั่งสอน วัจนกรรมการเกี้ยว วัจนกรรมการปลอบใจ วัจนกรรมการอธิบาย วัจนกรรมการต่อว่า วัจนกรรมการอภัยอาวรณ์ วัจนกรรมการตกใจ วัจนกรรมการแก้ปัญหา วัจนกรรมการแสดงความเคารพ วัจนกรรมการขอบคุณ วัจนกรรมการตั้งคำถาม วัจนกรรมการประชดประชัน วัจนกรรมการแสดงความคิดเห็น วัจนกรรมการบรรยาย และวัจนกรรมการโกรธแค้น ส่วนการแสดงหนัง

ตะลุงชุดเล็กพบเฉพาะบทดำเนินเรื่องเพียงฉากเดียว ทำให้พบเพียงบทเดียวคือ บทดำเนินเรื่อง ไม่พบ วัจนกรรมการขอภัย วัจนกรรมการตั้งคำถาม และวัจนกรรมการโกรธแค้น เช่นเดียวกับการแสดงหนัง ตะลุงแบบเต็มโรง และ 3) เหตุการณ์สื่อสารปิดการแสดง พบว่า หนังตะลุงชุดเล็กไม่ปรากฏเหตุการณ์ สื่อสารในส่วนของการปิดการแสดง ในขณะที่การแสดงหนังตะลุงแบบเต็มโรงพบเหตุการณ์สื่อสารย่อยในบท ลาโรงเพียงเหตุการณ์เดียว พบวัจนกรรมสื่อสารทั้งหมด 4 วัจนกรรม ได้แก่ วัจนกรรมการกล่าวลา วัจนกรรมการอวยพร วัจนกรรมการติดต่อสื่อสาร วัจนกรรมการอนุรักษวัฒนธรรม

1.5 น้ำเสียง (K-Key) หมายถึง น้ำเสียงหรือท่วงทำนองในการขับร้องหนังตะลุงมีหลาย ลักษณะขึ้นอยู่กับการพากย์ของนายหนัง ทั้งนี้ เหตุการณ์สื่อสารการแสดงหนังตะลุงเต็มโรง แบ่งออกเป็น 3 เหตุการณ์ คือ 1) การสื่อสารเริ่มการแสดงอาศัยน้ำเสียงแบบเอาจริงเอาจัง 2) เหตุการณ์สื่อสาร การแสดง โดยนายหนังตะลุงจะเป็นคนพากย์พร้อมทั้งเชิดรูปหนังตะลุงไปพร้อม ๆ กัน อาศัยน้ำเสียงอย่าง หลากหลาย เช่น น้ำเสียงแบบร่าเริง น้ำเสียงแบบสั่นเครือ น้ำเสียงแบบมีความหวัง น้ำเสียงแบบมีความ ปราศรัย น้ำเสียงแบบเย้ยหยัน และ 3) เหตุการณ์สื่อสารจบการแสดงอาศัยน้ำเสียงแบบเอาจริงเอาจัง ในขณะที่หนังตะลุงชุดเล็กมีเพียงเหตุการณ์เดียว คือ เหตุการณ์สื่อสารการแสดง นายหนังตะลุงจะเป็นคน พากย์พร้อมทั้งเชิดรูปหนังตะลุงทำให้ใช้น้ำเสียงอย่างหลากหลาย เช่น น้ำเสียงแบบร่าเริง น้ำเสียงแบบสั่น เครือ น้ำเสียงแบบมีความหวัง น้ำเสียงแบบมีความปราศรัย น้ำเสียงแบบเย้ยหยัน น้ำเสียงเป็นกันเอง

1.6 เครื่องมือ (I-Instrumentalities) หมายถึง เครื่องมือที่ใช้สื่อสารในสถานการณ์สื่อสาร การแสดงหนังตะลุง แบ่งได้ 2 ประเภท คือ 1) อวัจนภาษา ที่ใช้ในการแสดงหนังตะลุงมักสื่อสารผ่าน เสียงดนตรี และการแสดงท่าทางในการเชิดหนังตะลุงในการแสดงออกให้ผู้ชมได้เข้าใจเนื้อหาที่ต้องการ นำเสนอ 2) วัจนภาษา ภาษาที่ใช้ถ้อยคำในการสื่อสาร เช่น เสียงพูด และเสียงร้อง นายหนังเลือกใช้ เทคนิคเพื่อให้สอดคล้องกับสิ่งที่ต้องการเล่า บทร้องใช้ภาษาถิ่นภาคใต้ในการ “ว่ากลอน” รวมกับ ภาษาไทยกลางแต่ออกสำเนียงใต้ในลักษณะ “พูดทองแดง” ตามบทบาทของผู้แสดง และหากตัวละคร ต้องการสร้างความครื้นเครงให้กับผู้ชม มักพูดสำเนียงใต้หรือพูดทองแดงผสมผสานเข้าไป เช่น ตัวตลก อย่างหนูน้อย เท่ง ยอดทอง ฯ ส่วนการใช้ภาษากลางแต่จะพูดออกสำเนียงใต้ หรือพูดทองแดงมักใช้กับ กษัตริย์ มเหสี

1.7 บรรทัดฐานของการปฏิสัมพันธ์และการตีความ (N-Norm of Interaction & Interpretation) หมายถึง การปฏิสัมพันธ์และการตีความที่เป็นแบบเฉพาะหนังตะลุง เช่น ทุกครั้งที่เริ่ม แสดงหนังตะลุง นายหนังจะทำพิธีไหว้ครูเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมให้กับคณะหนังตะลุงก่อนทำ การแสดง และผู้ชมสามารถเข้าใจได้ทันทีว่าการแสดงหนังตะลุงกำลังจะเริ่มแสดง ในขณะที่แสดงหนังตะลุง นายหนังก็สามารถพากย์ในเชิงหยอกล้อเจ้าภาพ ผู้ชมได้โดยไม่มีใครรู้สึกโกรธเคือง เพราะถือเป็นการ แสดง และทุกครั้งที่ลาโรงจะพากย์เพื่อบอกกล่าวผู้ชมว่ากำลังจะปิดการแสดง ส่วนปฏิสัมพันธ์ หมายถึง ข้อกำหนดหรือกฎในการปฏิบัติ โดยแบ่งกฎการปฏิสัมพันธ์ออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) การ ปฏิสัมพันธ์ของฝ่ายแสดง เช่น นักดนตรีด้วยกันจะต้องให้ความเคารพ และเชื่อฟังหัวหน้าคณะหนังตะลุง หรือนายหนังที่เป็นผู้อาวุโสกว่า ในขณะที่นักดนตรีเล่นเครื่องเล่นต้องให้ลงจังหวะ หรือให้สอดคล้อง สัมพันธ์กับบทพากย์ พร้อมทั้งคอยสังเกตลีลาการเชิดหนังตะลุงของนายหนัง หากเปลี่ยนตัวหนังตะลุงเพื่อ

เปลี่ยนฉากนักดนตรีต้องให้จังหวะเพลงที่สอดคล้องกับตัวหนังตะลุงตัวนั้น ๆ ด้วย และ 2) การปฏิสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายแสดงกับฝ่ายผู้ชม เช่น ทุกครั้งที่นายหนังตะลุงจะเริ่มทำการแสดงเป็นครั้งแรกนายหนังตะลุงต้องร้องและเชิดตัวหนังตะลุงในลักษณะยกมือไหว้ พร้อมทั้งกล่าวทักทายผู้ชม การแนะนำตัว การอวยพรและปลุกฝังการอนุรักษ์วัฒนธรรมหนังตะลุง นอกจากนี้เมื่อจบการแสดง นายหนังต้องพากย์เป็นกลอนตอนจบหรือบท ลาโรง โดยกล่าวลาผู้ชม กล่าวอวยพร พูดถึงช่องทางการติดต่อสื่อสาร และเน้นย้ำการอนุรักษ์วัฒนธรรมหนังตะลุง ซึ่งขณะพากย์จะเชิดรูปหนังตะลุงด้วยท่าพนมมือประกอบการร้องกลอนด้วยหรือมักจะกล่าวชมอาหาร หรือเครื่องจัดเลี้ยงที่ทางเจ้าภาพจัดหามาให้คณะหนังตะลุงหรือขณะที่ผู้ชมกำลังนั่งชมการแสดงหนังตะลุง เมื่อคณะหนังตะลุงจบการแสดงผู้ชมเกิดความประทับใจก็จะปรบมือหรือโห่ร้องชอบใจ

1.8 ประเภทของการสื่อสาร (G-Genre) หมายถึง การสื่อสารในสถานการณ์สื่อสาร การแสดงหนังตะลุงเป็นการสื่อสารผ่านศิลปะการแสดงท้องถิ่น โดยถือเป็นอีกหนึ่งศิลปะการแสดงของคนในพื้นที่ทางภาคใต้ ผู้ส่งสารและผู้รับสารในสถานการณ์นี้ไม่สามารถสลับบทบาทกันได้ เนื่องจากนักแสดงเป็นฝ่ายทำหน้าที่ส่งสารไปยังผู้รับสาร คือผู้ชม ขณะเดียวกันมีผู้พูดเพียงคนเดียวคือนายหนังตะลุงสวมบทบาทเป็นทั้งผู้รับและผู้ส่งในคนเดียว

2. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย อภิปรายผลได้ว่า ผลการวิเคราะห์โครงสร้างสถานการณ์การสื่อสารการแสดงหนังตะลุง จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า การแสดงหนังตะลุง จังหวัดสุราษฎร์ธานีเป็นไปตามแนวทางศึกษาชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสารของเดล ไฮมส์ ที่เชื่อว่าภาษาเป็นพฤติกรรมอย่างหนึ่ง ซึ่งเหมือนพฤติกรรมอื่น ๆ ของมนุษย์ในสังคม คือ มีกฎระเบียบควบคุมอยู่ และเราสามารถพรรณนากฎเหล่านั้นได้ (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2556, หน้า 87) การแสดงหนังตะลุง จังหวัดสุราษฎร์ธานีมีองค์ประกอบ ได้แก่ ฉาก ผู้ร่วมสื่อสาร จุดมุ่งหมายของการจัดงาน การลำดับวันกิจกรรม เครื่องมือเครื่องใช้ในการสื่อสาร บรรทัดฐานของปฏิสัมพันธ์ และประเภทของการสื่อสาร สอดคล้องกับงานด้านวัฒนธรรมของ ขวนเพชรแก้ว (2546) ที่ศึกษาเรื่องหนังตะลุงในประเทศไทย ได้กล่าวไว้ในทำนองเดียวกันในเรื่องวัฒนธรรมหนังตะลุงในด้านภูมิปัญญาที่โดดเด่นจากการใช้เครื่องดนตรี การสร้างรูปหนังตะลุง การเชิดหนัง เรื่องที่ใช้แสดง ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่ชี้ให้เห็นความเป็นหนังตะลุง แล้วยังเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงให้หนังตะลุงอยู่รอดอีกด้วย (ชวน เพชรแก้ว, 2546, หน้า 3-5) จากการวิเคราะห์วัฒนธรรมผ่านหนังตะลุงข้างต้นนับเป็นเครื่องมือสำคัญในงานวิจัยระยะหลังมีงานวิจัยจำนวนมากนำมาเป็นเครื่องมือวิจัย เช่น งานวิจัยของ ปรีดา นัคร (2549) ที่ศึกษาเรื่องแนวทางการส่งเสริมหนังตะลุงสำหรับผู้รับสารวัยรุ่นในจังหวัดสงขลา ศึกษาในด้านผู้ชมหรือผู้รับสาร (ปรีดา นัคร, 2549, หน้า 49-75) และอนุสิทธิ์ บุญวงศ์ (2563) ที่ศึกษาเรื่องการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมของดนตรีประกอบการแสดงหนังตะลุงน้องเดียวลูกทุ่งวัฒนธรรม จ.นครศรีธรรมราช ศึกษาในด้านเครื่องดนตรีหนังตะลุง (อนุสิทธิ์ บุญวงศ์, 2563, หน้า 18-25) ซึ่งทำให้เห็นร่องรอยของการศึกษาที่เห็นความเหมือนและแตกต่างของการแสดงหนังตะลุงในแต่ละพื้นที่ พร้อมทั้งลักษณะดังกล่าวทำให้เห็นการ “อ้ากรักษา” การแสดงหนังตะลุงแบบดั้งเดิมตามขนบการเล่นแบบเต็มโรง ซึ่งแตกต่างจากงานการศึกษาของผู้วิจัยในแง่ของความต่อเนื่องของวัฒนธรรม ในการพยายามรักษาตัวตนของการแสดงไว้ในหนังตะลุงเต็มโรง แต่ใน

ขณะเดียวกันก็มีการขยายพื้นที่การแสดงไว้ในรูปแบบหนังตะลุงชุดเล็ก ทั้งนี้เพื่อความอยู่รอดของวัฒนธรรมเอง

ในขณะที่วงวิชาการด้านภาษากับวัฒนธรรมได้มีการนำแนวคิดชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสารมาประยุกต์ใช้เพื่ออธิบายสถานการณ์ทางวัฒนธรรม ส่วนใหญ่เป็นการวิเคราะห์เหตุการณ์สื่อสารตามแนวความคิดหลักของชาวิลล์ ทรอยก์มาใช้เป็นเครื่องมือวิจัย เช่น การสวดสรภัญญะ มโนราห์ ลิเก ลำตัด อย่างไรก็ตามก็ยังมีงานการศึกษาที่นำกรอบแนวความคิดหลักของเดล ไฮมส์มาใช้เป็นเครื่องมือวิจัย เช่น การสวดพระมาลัย แต่ยังไม่เคยมีงานการศึกษาด้านหนังตะลุง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงใช้งานการศึกษาเพื่อแสดงให้เห็นความแตกต่างในด้านโครงสร้าง และการใช้ภาษาในเหตุการณ์สื่อสารในแต่ละสถานการณ์การสื่อสารทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกันออกไปเพื่อบ่งบอกอัตลักษณ์หรือตัวตนของแต่ละวัฒนธรรม

จากผลการวิจัยที่พบมีข้อสังเกตในประเด็นด้านองค์ประกอบทางการสื่อสารที่สำคัญ เช่น องค์ประกอบด้านผู้ร่วมเหตุการณ์ (P-Participants) นายหนังตะลุง จังหวัดสุราษฎร์ธานี หรือศิลปินผู้แสดงมีความเป็นเอกภาพ หรือมีความเป็นหนึ่งเดียว สังเกตได้จาก คำว่า ศ.ศรีพัฒน์ มาจาก “ศิษย์ศรีพัฒน์” ศิลปินดีเด่นแห่งชาติ บรมครูหนังตะลุง จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีการถ่ายทอดเอกลักษณ์ในด้านการนำหลักธรรมทางศาสนามาสอดแทรกในบทพากย์ ในขณะเดียวกันฝ่ายผู้ชม ลักษณะเด่นของเจ้าภาพในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานีมีสถานภาพทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับดี ทำให้มีการว่าจ้างในลักษณะไม่เกี่ยงราคาและยังเพิ่มค่าจ้างในการแสดงให้อีกด้วย และด้านเครื่องมือ (I-Instrumentalities) เครื่องมือที่ใช้ในการสื่อสารด้านอวัจนภาษาผ่านรูปหนังตะลุงของคนสุราษฎร์ธานี คือ “บ่าววก” เป็นรูปหนังที่นำหลักธรรมเข้ามาใช้ในบทพากย์ เอกลักษณ์ที่โดดเด่นอีกอย่างของหนังตะลุง จังหวัดสุราษฎร์ธานี คือ ตลก แต่ไม่หยาบ มักใช้คำผวนแทนคำหยาบ และการดำเนินเรื่องเน้นผู้ร่ายเป็นเรื่องราว มีความหลากหลายของเรื่องที่แสดง ในด้านวัจนภาษามีการใช้ภาษาถิ่นสุราษฎร์ธานี ได้แก่ คำว่า อยู่เครง (ปัจจุบัน) พันพริ้อ (เป็นอย่างไร) โย่ (อยู่) ลาวน (ลักษณะคนนั่งสุขหัวนินทาไม่รู้จบ) เป็นต้น

จากกรณีตัวอย่างการแสดงหนังตะลุงชุดเล็ก และแบบเต็มโรง ผู้ที่ทำหน้าที่นายหนังตะลุงจำเป็นต้องมีการใช้ภาษา หรือวัจนกรรมเป็นอย่างดี เนื่องจากการแสดงหนังตะลุงชุดเล็กและแบบเต็มโรงมีลักษณะที่ไม่เหมือนกัน จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาทำความเข้าใจลักษณะของงานตั้งแต่ฉากผู้ร่วมสื่อสาร จุดมุ่งหมายของการจัดงาน การลำดับวัจนกรรม น้ำเสียง เครื่องมือเครื่องใช้ในการสื่อสาร บรรทัดฐานของการปฏิสัมพันธ์ และประเภทของการสื่อสารในแต่ละแบบแผนการสื่อสารของการแสดงหนังตะลุงในแต่ละสถานการณ์ อันจะทำให้เข้าใจกฎ หรือแบบแผนของแต่ละงานที่จะแสดงและสามารถวางแผนเพื่อเตรียมตัวทำหน้าที่ในการแสดงให้ดำเนินไปด้วยดี และยังช่วยสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างผู้ชมและเจ้าภาพของงาน

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะที่เกิดจากข้อค้นพบ จำแนกออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่ ข้อเสนอแนะด้านนโยบาย และข้อเสนอแนะในการทำวิจัย

ข้อเสนอแนะด้านนโยบาย

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสุราษฎร์ธานี หน่วยงานท้องถิ่น ชุมชน ทราบธรรมชาติของการแสดงหนังตะลุง แล้วดึงพลังภายในชุมชนและนอกชุมชนเข้ามาหนุนเสริมการมีส่วนร่วมให้เกิดการเรียนรู้ในการศึกษาหนังตะลุงในพื้นที่ของตนเอง รวมถึงพัฒนาเครือข่ายเพื่อสร้างความยั่งยืนให้กับวัฒนธรรมแขนงนี้

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัย

1. ด้านวิชาการ ได้รูปแบบภาษาโดยใช้โครงสร้างสถานการณ์การสื่อสารในการแสดงหนังตะลุง มาใช้เป็นกรณีศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยในสาขาวิชาภาษาไทยในรายวิชาภาษากับวัฒนธรรมท้องถิ่น และระดับประถม มัธยมศึกษาในชุมชนนำไปเป็นแบบเรียนหรือตัวอย่างในวิชาภาษาไทยเกี่ยวกับ โครงสร้างภาษาของการแสดงหนังตะลุง

2. ผู้วิจัยเห็นว่ายังมีประเด็นที่น่าสนใจควรจะศึกษาเพิ่มเติมได้อีก โดยปรับใช้กับงานด้าน วัฒนธรรมที่มีอยู่หลากหลายในสังคมด้วยการนำทฤษฎีชาติพันธุ์วรรณาแห่งการสื่อสารมาปรับใช้กับงาน ด้านภาษากับวัฒนธรรม

รายการอ้างอิง

- ชวน เพชรแก้ว. (2546). รายงานวิจัยเรื่อง หนังสือลงในประเทศไทย. สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- น้ำผึ้ง มโนชัยภักดี. (2554). การแสดงลำดับคณะหวังเต๊ะ: การศึกษาตามแนวชาติพันธุ์วรรณาแห่งการสื่อสาร [วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร]. SU.
<https://sure.su.ac.th/xmlui/handle/123456789/4452?attempt=2&>
- ปรัชญา อาภากุล และการุณนันทน์ รัตนแสนวงษ์. (2542). ทักษะการใช้ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร (การพูด-การเขียน). มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- ปรีดา นัคร. (2549). แนวทางการส่งเสริมหนังสือสำหรับผู้รับสารวัยรุ่นในจังหวัดสงขลา [วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์]. NRCT.
https://doi.nrct.go.th/ListDoi/listDetail?Resolve_Doi=10.14457/TU.the.2006.321
- มณฑาทิพย์ ศิริพันธ์. (2554). การแสดงโนราคะละม้ายศิลป์: การศึกษาตามแนวชาติพันธุ์วรรณาแห่งการสื่อสาร [วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร]. SU.
http://www.thapra.lib.su.ac.th/objects/thesis/fulltext/snamcn/Monthathip_Siripan/fulltext.pdf
- มัลลิกา มาภา. (2553). การสวดสรภัญญะของจังหวัดนครพนม: ศึกษาตามแนวชาติพันธุ์วรรณาแห่งการสื่อสาร [วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ]. SWU.
<https://ir.swu.ac.th/jspui/handle/123456789/3902>
- ลักขณา สตะเวทิน. (2536). หลักการพูด. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ศุภมน อาภาพันธ์. (2554). การแสดงลิเกคณะทวีป-ชัยณรงค์ วงศ์เทวัญ การศึกษาตามแนวชาติพันธุ์วรรณาแห่งการสื่อสาร [วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร]. SU.
<https://sure.su.ac.th/xmlui/handle/123456789/4451>
- สุวิมล เวชวิโรจน์. (2566). สวดพระมาลัย: การศึกษาตามแนวชาติพันธุ์วรรณาแห่งการสื่อสาร [วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์]. PSU.
<https://kb.psu.ac.th/psukb/handle/2016/19208>
- อนุสิทธิ์ บุญวงศ์. (2563). การผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมของดนตรีประกอบการแสดงหนังตะลุงน่องเดียว ลูกทุ่งวัฒนธรรม จ.นครศรีธรรมราช [วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ]. SWU. <http://ir-ithesis.swu.ac.th/dspace/handle/123456789/787>
- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2556). ภาษาศาสตร์สังคม (พิมพ์ครั้งที่ 4). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อินทรา สุวรรณ. (2543). บทบาทหนังตะลุงทางโทรทัศน์ในการถ่ายทอดความรู้ [วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. CUIR. <https://digiverse.chula.ac.th/Info/item/dc:59493>
- Hymes, D. (1974). *Foundation in sociolinguistic an ethnographic approach*. University of Pennsylvania Press.

การศึกษาและพัฒนาบรรจุภัณฑ์สินค้าเกษตรแบบแปลงใหญ่ (มะม่วงน้ำดอกไม้) จังหวัดสมุทรปราการ

The Study and Development Package Big Farm System Products (Mango Barracuda) of Samutprakran

วันที่รับบทความ: 7 กุมภาพันธ์ 2568

วันที่แก้ไขบทความ: 12 มีนาคม 2568

วันที่ตอบรับบทความ: 14 มีนาคม 2568

พงศ์พินิจ พินิจดำ^{1*}

ชาคริต เกตุเรืองโรจน์²

บทคัดย่อ

การศึกษาและพัฒนาบรรจุภัณฑ์สินค้าเกษตรแบบแปลงใหญ่ (มะม่วงน้ำดอกไม้) จังหวัดสมุทรปราการ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาบรรจุภัณฑ์สินค้าเกษตรแบบแปลงใหญ่ (มะม่วงน้ำดอกไม้) จังหวัดสมุทรปราการ และเพื่อประเมินความพึงพอใจของเกษตรกรและผู้บริโภคที่มีต่อบรรจุภัณฑ์สินค้าเกษตรแบบแปลงใหญ่ (มะม่วงน้ำดอกไม้) จังหวัดสมุทรปราการ กลุ่มตัวอย่างคือ ตัวแทนเกษตรกรแปลงใหญ่มะม่วงน้ำดอกไม้ จังหวัดสมุทรปราการ ตัวแทนเจ้าหน้าที่เกษตรจังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 5 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบบรรจุภัณฑ์ และผู้เชี่ยวชาญด้านการตลาดและนักออกแบบ จำนวน 3 ท่าน เกษตรกรผู้ผลิตและผู้บริโภคมะม่วงน้ำดอกไม้ จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสัมภาษณ์ความต้องการด้านการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ แบบสอบถามความคิดเห็นด้านการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ และแบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อบรรจุภัณฑ์สินค้าเกษตรแบบแปลงใหญ่ (มะม่วงน้ำดอกไม้) จังหวัดสมุทรปราการ ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบโครงสร้างบรรจุภัณฑ์รูปแบบใหม่ สามารถมองเห็นสินค้าด้านในได้ชัดเจน มีช่องสำหรับระบายอากาศ มีขนาดที่เหมาะสมกับสินค้า สามารถนำพา วางทับซ้อนกันได้สะดวกในการขนส่งทางไปรษณีย์ และผลประเมินความพึงพอใจของกลุ่มเกษตรกร ผู้บริโภค ที่มีต่อบรรจุภัณฑ์สินค้าเกษตรแบบแปลงใหญ่ (มะม่วงน้ำดอกไม้) จังหวัดสมุทรปราการ ผลประเมินความพึงพอใจอยู่ในระดับพึงพอใจมาก คือ แบบที่ 2 มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ =4.10, S.D.=0.77) แบบที่ 3 มีความพึงพอใจอยู่ในระดับพึงพอใจมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ =4.09, S.D.=0.86) และแบบที่ 1 มีความพึงพอใจ อยู่ในระดับพึงพอใจมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ =3.67, S.D.=0.85)

คำสำคัญ: พัฒนาบรรจุภัณฑ์ สินค้าเกษตรแบบแปลงใหญ่ มะม่วงน้ำดอกไม้

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาออกแบบทัศนศิลป์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

* ผู้ประสานงานหลัก e-mail: pongpinij.pi@dru.ac.th

² อาจารย์ประจำสาขาวิชาออกแบบนิเทศศิลป์และออกแบบดิจิทัล คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
e-mail: chakrit.k@dru.ac.th

The Study and Development Package Big Farm System Products (Mango Barracuda) of Samutprakran

Received: February 7, 2024

Revised: March 12, 2024

Accepted: March 14, 2024

Pongpinij Pinijdam ^{1*}

Chakrit Ketruangroch ²

Abstract

The study and development of large-scale agricultural product packaging (Nam Dok Mai mango) in Samut Prakan Province aimed to develop large-scale agricultural product packaging (Nam Dok Mai mango) in Samut Prakan Province and to assess the satisfaction of farmers and consumers with large-scale agricultural product packaging (Nam Dok Mai mango) in Samut Prakan Province. The sample groups were representatives of large-scale agricultural farmers in Nam Dok Mai mango in Samut Prakan Province, 5 representatives of agricultural officers in Samut Prakan Province, an expert in packaging design, and 3 marketing experts and designers, and 30 farmers who produced and consumed Nam Dok Mai mango. The research instruments were interview forms for packaging development needs, questionnaires on opinions on packaging development, and satisfaction assessment forms for large-scale agricultural product packaging (Nam Dok Mai mango) in Samut Prakan Province. The results of the research found that the new packaging structure allowed the product to be clearly seen inside, had ventilation holes, was appropriately sized for the product, could be stacked, and was convenient for postal transportation. The satisfaction assessment results of farmers and consumers towards large-scale agricultural product packaging (Nam Dok Mai mango) in Samut Prakan Province showed that the satisfaction assessment results were at a very satisfactory level, i.e., Type 2 had an average value ($\bar{X}=4.10$, S.D.=0.77), and Type 3 had satisfaction. Type 1 was at a very satisfactory level with an average of ($\bar{X}=4.09$, S.D.=0.86) and Type 2 was at a very satisfactory level with an average of ($\bar{X}=3.67$, S.D. = 0.85).

Keywords: Development package, Big Farm System products, Mango Barracuda

¹ Lecturer, Program of Visual Arts Design, Faculty of Humanities and Social Sciences, Thonburi Rajabhat University

* Corresponding author e-mail: pongpinij.pi@dru.ac.th

² Lecturer, Program of Graphic Design and Digital Design, Faculty of Humanities and Social Sciences, Thonburi Rajabhat University

e-mail: chakrit.k@dru.ac.th

บทนำ

ตามนโยบายและหลักเกณฑ์ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ มีเจตนารมณ์ในการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาในพื้นที่จังหวัดอุตสาหกรรม เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาว่า “เป็นศูนย์กลาง Logistics เพื่อการส่งออกสินค้าเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์เพื่อเตรียมความพร้อมคน สังคม และระบบเศรษฐกิจของประเทศให้สามารถรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม ซึ่งยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับภาคการเกษตร ได้แก่ การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน เพื่อเตรียมความพร้อมคน สังคม และระบบเศรษฐกิจให้สามารถปรับตัวรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม โดยส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีการผลิต และรูปแบบผลิตภัณฑ์เกษตรแปรรูปใหม่ ๆ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มความหลากหลายของสินค้า และพัฒนารูปแบบ กระบวนการถ่ายทอดความรู้ เพื่อปรับระบบการผลิตที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ ส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรและอาหารให้ได้คุณภาพมาตรฐานและความปลอดภัย และการบริโภค และขับเคลื่อนการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์อย่างจริงจัง (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559)

จากการสำรวจเบื้องต้น พบว่า ระบบส่งเสริมเกษตรแบบแปลงใหญ่ จังหวัดสมุทรปราการ มีทั้งหมด 14 แปลง แปลงใหญ่มะม่วงน้ำดอกไม้ของจังหวัดสมุทรปราการ ถือเป็นหนึ่งในสินค้าเกษตรที่ขึ้นชื่อ อีกทั้งเป็นหนึ่งในผลิตภัณฑ์ของโครงการเกษตรแปลงใหญ่ จังหวัดสมุทรปราการ ได้รับการรับรองมาตรฐาน GAP มะม่วงน้ำดอกไม้ของจังหวัดสมุทรปราการมีความโดดเด่นในเรื่องรสชาติที่หอมหวาน ผลอวบ เนื้อแน่นแห้ง สีจำปา เปลือกบางมาก สีเหลืองอมเขียว จังหวัดสมุทรปราการจึงได้ดำเนินการส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกรชาวสวน มีการจัดงานประจำปีเพื่อนำผลผลิตออกจำหน่าย และประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จัก

ผู้วิจัยจึงได้เล็งเห็นความสำคัญของการออกแบบบรรจุภัณฑ์ของสินค้าเกษตรแบบแปลงใหญ่ มะม่วงน้ำดอกไม้จังหวัดสมุทรปราการ ที่ยังไม่มีบรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสม ยังไม่มีเอกลักษณ์ที่ชัดเจน ไม่สามารถถือนำพาได้สะดวก หรือวางทับซ้อนกันได้ในการจัดเก็บหรือขนส่ง ทั้งการขนส่งด้วยตนเองและขนส่งทางไปรษณีย์ ความแข็งแรงที่ไม่สามารถปกป้องสินค้าที่อยู่ภายในให้มีความปลอดภัยไม่เกิดการเสียหาย ด้านความเหมาะสมไม่สามารถนำไปผลิตในเชิงการค้าได้ ส่งเสริมคุณค่าของสินค้า คุ่มค่าแก่การลงทุน หรือการวางจำหน่ายตามห้างสรรพสินค้า ออกร้านงานแสดงสินค้าต่าง ๆ บรรจุภัณฑ์ใหม่จะทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการขายสินค้ามะม่วงน้ำดอกไม้ จังหวัดสมุทรปราการ ทั้งยังเป็นการพัฒนารูปแบบบรรจุภัณฑ์ให้มีความน่าสนใจ สวยงาม สร้างภาพลักษณ์อัตลักษณ์ให้เป็นที่จดจำและเป็นการเพิ่มยอดขาย และยังส่งเสริมภาพลักษณ์ให้กับสินค้ามะม่วงน้ำดอกไม้ จังหวัดสมุทรปราการให้เป็นที่รู้จัก สร้างความมั่นใจให้กับผู้บริโภคมากขึ้น รวมถึงการทำให้บรรจุภัณฑ์มีความทันสมัยและเหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน ที่เป็นสังคมการจำหน่ายออนไลน์ และเหมาะสมกับการขนส่งในปัจจุบัน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาบรรจุภัณฑ์สินค้าเกษตรแบบแปลงใหญ่ (มะม่วงน้ำดอกไม้) จังหวัดสมุทรปราการ

2. เพื่อประเมินความพึงพอใจของเกษตรกรและผู้บริโภคที่มีต่อบรรจุภัณฑ์สินค้าเกษตรแบบแปลงใหญ่ (มะม่วงน้ำดอกไม้) จังหวัดสมุทรปราการ

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากร

1. เกษตรกรแปลงใหญ่มะม่วงน้ำดอกไม้ จังหวัดสมุทรปราการ
2. ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบบรรจุภัณฑ์
3. นักการตลาด

กลุ่มตัวอย่าง

คัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้เทคนิคการสุ่มแบบเจาะจง (purposive sampling) ตามทฤษฎีของพรสรวง วงศ์สิงห์ทอง (2550, หน้า 125) ได้แก่ 1) ตัวแทนเกษตรกรแปลงใหญ่มะม่วงน้ำดอกไม้ จังหวัดสมุทรปราการ และ 2) ผู้บริโภคมะม่วงน้ำดอกไม้ จังหวัดสมุทรปราการ รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น จำนวน 30 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสัมภาษณ์ เป็นการกำหนดรูปแบบ (standardized or structured interview)

1.1 แบบสัมภาษณ์ความต้องการด้านการพัฒนาบรรจุภัณฑ์มะม่วงน้ำดอกไม้สมุทรปราการ จากตัวแทนเกษตรกรแปลงใหญ่ และตัวแทนเจ้าหน้าที่เกษตรจังหวัดสมุทรปราการ รวม 5 ท่าน โดยใช้เทคนิคการเลือกแบบเจาะจง (พรสรวง วงศ์สิงห์ทอง, 2550, หน้า 125)

1.2 แบบสอบถามความคิดเห็นด้านการพัฒนาบรรจุภัณฑ์มะม่วงน้ำดอกไม้สมุทรปราการจากผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบบรรจุภัณฑ์ นักการตลาด และนักออกแบบ จำนวน 3 ท่าน

2. แบบสอบถามความพึงพอใจ เพื่อใช้ประเมินความพึงพอใจของเกษตรกรและผู้บริโภคที่มีต่อบรรจุภัณฑ์มะม่วงน้ำดอกไม้สมุทรปราการ จำนวน 3 รูปแบบ จากตัวแทนเกษตรกรและผู้บริโภคมะม่วงน้ำดอกไม้ จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 30 คน ใช้เทคนิคการสุ่มแบบเจาะจง โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างจากตารางขนาดของกลุ่มตัวอย่างของเครซีและมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970 อ้างถึงใน อีริวดี เอกะกุล, 2542, หน้า 3)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

แหล่งที่มาของข้อมูลเพื่อใช้ในการดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ แหล่งข้อมูลปฐมภูมิและแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ

1. แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) ทำการศึกษาปัญหาของบรรจุภัณฑ์สินค้าเกษตรแบบแปลงใหญ่ (มะม่วงน้ำดอกไม้) จังหวัดสมุทรปราการรูปแบบเดิม

2. แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ แนวคิดการออกแบบโครงสร้างบรรจุภัณฑ์ แนวคิดการออกแบบกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ ทฤษฎีการสื่อสาร ทฤษฎีส่วนประสมทางการตลาดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการขอความอนุเคราะห์ข้อมูลจากสำนักงานเกษตรจังหวัดสมุทรปราการ หน่วยงาน องค์กร และจากแหล่งข้อมูลอื่น ๆ ได้แก่ ผลงานวิทยานิพนธ์ บทความ วารสาร และเว็บไซต์ต่าง ๆ

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ผู้วิจัยได้วิเคราะห์แบบสัมภาษณ์ โดยใช้ทฤษฎีส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) ในการวิเคราะห์
2. วิเคราะห์ความคิดเห็นต่างๆ ที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลเพื่อออกแบบแบบร่างโครงสร้างของบรรจุภัณฑ์มะม่วงน้ำดอกไม้สมุทรปราการ จำนวน 5 รูปแบบ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมของบรรจุภัณฑ์ จากผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบบรรจุภัณฑ์ นักการตลาด และนักออกแบบ จำนวน 3 ท่าน เพื่อหารูปแบบโครงสร้างที่เหมาะสม นำมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการจัดลำดับค่าคะแนน มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (rating scale) ตามวิธีของ (Likert, 1967 อ้างถึงใน พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2543, หน้า 107) สรุปข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของผู้เชี่ยวชาญ แปลความหมายของข้อมูลโดยใช้สถิติค่าเฉลี่ยของคะแนน ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เพื่อสรุปให้เหลือเพียง 3 รูปแบบ
3. วิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามความพึงพอใจ เพื่อใช้ประเมินความพึงพอใจของเกษตรกรและผู้บริโภคที่มีต่อบรรจุภัณฑ์ จำนวน 3 รูปแบบ จากตัวแทนเกษตรกรแปลงใหญ่มะม่วงน้ำดอกไม้ จังหวัดสมุทรปราการ และผู้บริโภคมะม่วงน้ำดอกไม้ จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 30 คน ทำการวิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ยร้อยละ และค่าเฉลี่ยมาตราส่วนประมาณค่าของแบบสอบถามความพึงพอใจ กำหนดค่าคะแนน เป็น 5 ระดับ (rating scale) สรุปข้อเสนอแนะเพิ่มเติม แปลความหมายของข้อมูลโดยใช้สถิติค่าเฉลี่ยของคะแนน ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ตารางที่ 1 แสดงการวิเคราะห์ส่วนประสมทางการตลาด 7Ps (Marketing Mix) ของการพัฒนาบรรจุภัณฑ์สินค้าเกษตรแบบแปลงใหญ่ (มะม่วงน้ำดอกไม้) จังหวัดสมุทรปราการ

การวิเคราะห์ผล	ผลการวิเคราะห์
ผลิตภัณฑ์ (product)	มะม่วงน้ำดอกไม้เบอร์ 4 ผลสุกมีผิวสีเหลืองเข้ม หรือเหลืองทอง เปลือกบาง เนื้อผลสีเหลืองอมส้ม เนื้อละเอียด ไม่มีเสี้ยน รสชาติหวานละมุน ไม่หวานแหลม มีกลิ่นหอม เมล็ดเล็กแบนลึบ ทรงผล ผลทรงรี ซึ่งปลูกอยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการ จากแหล่งผลิตเป็นดินสามน้ำ และได้มาตรฐานรับรองคุณภาพการผลิต GAP ผลิตภัณฑ์ที่จำหน่าย มี 3 ประเภท คือ มะม่วงดิบ มะม่วงกึ่งสุก และมะม่วงสุก โดยน้ำหนักอยู่ระหว่าง 300-600 กรัมต่อผล ความหวาน ประมาณ 18-24 องศาบริกซ์
ราคา (price)	1) มะม่วงดิบแบบไม่ได้คัดเกรด ราคา 60-80 บาทต่อกิโลกรัม ขึ้นอยู่กับขนาด (ราคายังไม่รวมต้นทุนบรรจุภัณฑ์) 2) มะม่วงสุก/กึ่งสุก ราคา 120-150 บาทต่อกิโลกรัม ขึ้นอยู่กับขนาด (ราคายังไม่รวมต้นทุนบรรจุภัณฑ์)
ช่องทางการจัดจำหน่าย (placement-channel of distribution)	จำหน่ายหน้าสวน ขายปลีก (ไม่มีบรรจุภัณฑ์) ห้างสรรพสินค้าในเครือ The Mall (บรรจุภัณฑ์ห่อหุ้มป้องกัน) การออกร้านตามงานจำหน่ายสินค้าเกษตรต่าง ๆ (บรรจุภัณฑ์สำเร็จรูป) ช่องทางออนไลน์ จากเพจ Facebook (บรรจุภัณฑ์ขนส่ง)
การส่งเสริมการตลาด (promotion-marketing communication)	การประชาสัมพันธ์โดยการสร้างอัตลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ที่มีจุดเด่นด้านรสชาติ ด้านสภาพภูมิประเทศ เป็นพื้นที่น้ำกร่อยที่เกิดจากน้ำทะเลและน้ำจืดมารวมกันเรียกว่า ดินสามน้ำ และการสร้างการตัดสินใจซื้อ โดยพัฒนารูปแบบบรรจุภัณฑ์ขึ้นมาใหม่ เพื่อเพิ่มมูลค่าและยกระดับความน่าเชื่อถือของสินค้า

ตารางที่ 1 แสดงการวิเคราะห์ส่วนประสมทางการตลาด 7Ps (Marketing Mix) ของการพัฒนา บรรจุภัณฑ์สินค้าเกษตรแบบแปลงใหญ่ (มะม่วงน้ำดอกไม้) จังหวัดสมุทรปราการ (ต่อ)

การวิเคราะห์ผล	ผลการวิเคราะห์
บุคลากร (people)	แปลงใหญ่มะม่วงน้ำดอกไม้ จังหวัดสมุทรปราการ จำนวนเกษตรกร 30 ราย รวมทั้งหมด 120 ไร่ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการ การบริหารจัดการ และบทบาทหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้อง พัฒนาเกษตรกรเป็น Smart Farmer 1 ราย
กระบวนการ (process)	ผลผลิตมะม่วงน้ำดอกไม้สมุทรปราการ ผลจะออกทั้งปี โดยจะทยอยออกไปแต่ละแปลงไม่พร้อมกัน มีการเชื่อมโยงกระบวนการการทำงาน มีการเชื่อมโยงการทำงานกับศูนย์เครือข่าย เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ พัฒนาคุณภาพสินค้าคุณภาพมาตรฐานสินค้า GAP 30 ราย เป้าหมายของเกษตรแปลงใหญ่ คือได้รับตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI)
ลักษณะทางกายภาพ (physical evidence)	ลักษณะสิ่งที่ลูกค้ารับรู้จากผลผลิตมะม่วงน้ำดอกไม้สมุทรปราการ คือ มีรสชาติที่หวาน ละมุน ไม่หวานแหลม มีกลิ่นหอม เปลือกบางเมล็ดลีบ เนื้อเยื่อ โดยพื้นที่ปลูกริมบ่อ เลี้ยงปลา เป็นพื้นที่น้ำกร่อยที่เกิดจากน้ำทะเลและน้ำจืดมารวมกันเรียกว่า ดินสามน้ำ โดยการรับรู้ว่าเป็น “มะม่วงน้ำดอกไม้สมุทรปราการ”

จากตารางที่ 1 ผลแสดงการวิเคราะห์ส่วนประสมทางการตลาด 7Ps (marketing mix) Kotler (1997, p. 92) ของการพัฒนาบรรจุภัณฑ์มะม่วงน้ำดอกไม้สมุทรปราการ เพื่อใช้ในการวางกลยุทธ์การตลาดช่วยให้มะม่วงน้ำดอกไม้สมุทรปราการสามารถสร้างการรับรู้และเข้าถึงตลาดได้มากขึ้น เพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าและการให้บริการด้วยความรวดเร็ว และตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ตารางที่ 2 แสดงการวิเคราะห์ความต้องการบรรจุภัณฑ์สินค้าเกษตรแบบแปลงใหญ่ (มะม่วงน้ำดอกไม้) จังหวัดสมุทรปราการ

ข้อความความต้องการด้านบรรจุภัณฑ์	ผลที่ได้
มะม่วงน้ำดอกไม้ที่ท่านจำหน่ายอยู่ มีตราสินค้าหรือไม่	ยังไม่มีตราสัญลักษณ์และตราสินค้า
หากมีการออกแบบหรือพัฒนาตราสินค้า ท่านคิดว่าควรมีสิ่งใดปรากฏบนตราสินค้าบ้าง	ลักษณะของผล ต้น ใบ มะม่วงน้ำดอกไม้
ท่านต้องการให้รูปภาพใดปรากฏบนตราสินค้า ลักษณะที่เป็นภาพถ่าย หรือเป็นแบบลายเส้น	เป็นแบบลายเส้นกราฟิก แสดงสีส้มของสินค้า
บรรจุภัณฑ์มะม่วงน้ำดอกไม้ของท่านที่ใช้อยู่ในปัจจุบันมีลักษณะเป็นอย่างไร	เป็นบรรจุภัณฑ์สำเร็จรูป และกล่องลังพลาสติกสำหรับการขายส่ง
วิธีการขนส่ง ขนย้าย การเก็บรักษา สินค้ามะม่วงน้ำดอกไม้ของท่านเป็นอย่างไร	ขนส่งด้วยตัวเอง และขนส่งทางไปรษณีย์
ความต้องการบรรจุภัณฑ์สินค้ามะม่วงน้ำดอกไม้ของท่านเป็นอย่างไร (เช่น สามารถถือ หรือนำพาสามารถมองเห็นสินค้าด้านใน)	สามารถถือหิ้วได้สะดวก ขนส่งทางไปรษณีย์ได้ และมีช่องระบายอากาศเพื่อช่วยให้อากาศถ่ายเทได้สะดวก

ตารางที่ 2 แสดงการวิเคราะห์ความต้องการบรรจุภัณฑ์สินค้าเกษตรแบบแปลงใหญ่ (มะม่วงน้ำดอกไม้ จังหวัดสมุทรปราการ (ต่อ))

ข้อความความต้องการด้านบรรจุภัณฑ์	ผลที่ได้
รูปภาพที่ท่านต้องการให้ปรากฏบนบรรจุภัณฑ์	ลักษณะของผล ต้น ใบ มะม่วงน้ำดอกไม้ เครื่องบิน และอัตลักษณ์ความเป็นสมุทรปราการ
โทสนีที่ต้องการบนบรรจุภัณฑ์	สีของผล และใบ มะม่วงน้ำดอกไม้สมุทรปราการ
ปัญหาของบรรจุภัณฑ์สินค้ามะม่วงน้ำดอกไม้รูปแบบเดิม	ไม่เหมาะกับการขนส่งทางไปรษณีย์ และไม่เป็นเอกภาพที่บ่งบอกถึงอัตลักษณ์ของมะม่วงน้ำดอกไม้สมุทรปราการ

จากตารางที่ 2 แสดงการวิเคราะห์ความต้องการบรรจุภัณฑ์ เพื่อใช้เป็นแนวทางการออกแบบ เน้นความสมดุลระหว่างฟังก์ชันการใช้งาน ความสะดวก การดึงดูดความสนใจ และความยั่งยืน โดยการเลือกวัสดุที่มีคุณภาพดี การออกแบบที่สะท้อนถึงเอกลักษณ์ของสินค้า และการสื่อสารที่ชัดเจนถึงความสดใหม่และช่วยสร้างความน่าสนใจและความเชื่อมั่นให้กับลูกค้า รวมถึงส่งเสริมการขายเพิ่มมูลค่า

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์แนวคิดการพัฒนาบรรจุภัณฑ์สินค้าเกษตรแบบแปลงใหญ่ (มะม่วงน้ำดอกไม้) จังหวัดสมุทรปราการ แบบที่ 1-5 ของผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบ

ความเหมาะสมของรูปแบบ โครงสร้างบรรจุภัณฑ์	ผลคะแนนการประเมิน									
										
	แบบที่ 1		แบบที่ 2		แบบที่ 3		แบบที่ 4		แบบที่ 5	
	X̄	S.D.	X̄	S.D.	X̄	S.D.	X̄	S.D.	X̄	S.D.
1. ด้านโครงสร้าง										
1.1 รูปแบบแปลกใหม่	4.00	0	3.00	0	3.00	0	4.67	0	3.33	0.58
1.2 ลักษณะเด่นดึงดูดความสนใจ	4.33	0.58	3.00	0	3.00	0	5.00	0	3.33	0.58
2. ด้านประโยชน์ ความสะดวกในการใช้งาน										
2.1 มองเห็นสินค้าด้านในชัดเจน	4.00	0	3.00	0	4.00	0	5.00	0	4.00	0
2.2 ขนาดรูปแบบที่สามารถถือ นำพาได้สะดวก	5.00	0	5.00	0	3.33	0.58	4.00	0	4.00	0
2.3 วางทับซ้อนกันได้สะดวกในการ จัดเก็บหรือขนส่ง	4.00	0	5.00	0	3.00	1.00	3.67	0.58	2.67	0.58
2.4 แข็งแรง ปกป้องสินค้าได้	5.00	0	5.00	0	3.00	0	3.00	0	2.67	0.58

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์แนวคิดการพัฒนาบรรจุภัณฑ์สินค้าเกษตรแบบแปลงใหญ่ (มะม่วงน้ำดอกไม้) จังหวัดสมุทรปราการ แบบที่ 1-5 ของผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบ (ต่อ)

ความเหมาะสมของรูปแบบ โครงสร้างบรรจุภัณฑ์	ผลคะแนนการประเมิน									
										
	แบบที่ 1		แบบที่ 2		แบบที่ 3		แบบที่ 4		แบบที่ 5	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
3. ด้านความเหมาะสม สามารถนำไปผลิตในเชิงการค้าได้										
3.1 รูปแบบเหมาะสม ส่งเสริม คุณค่าของสินค้า	5.00	0	4.33	0.58	4.00	0	4.00	0	3.00	0
3.2 คัดค้านการลงทุน	4.67	0.58	4.67	0.58	3.33	0.58	4.33	0.58	3.00	0.58
4. ความประทับใจโดยรวม	4.67	0.58	4.67	0.58	3.67	0.58	4.00	0	3.00	0
เฉลี่ยรวม	4.52	0.29	4.19	0.29	3.37	0.38	4.22	0.30	3.26	0.30
ระดับความคิดเห็น	เหมาะสม มากที่สุด		เหมาะสม มาก		เหมาะสม ปานกลาง		เหมาะสม มาก		เหมาะสม ปานกลาง	

จากตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์แนวคิดการพัฒนาบรรจุภัณฑ์มะม่วงน้ำดอกไม้ จังหวัดสมุทรปราการ ประเมินความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบบรรจุภัณฑ์ นักการตลาด และนักออกแบบ จำนวน 3 ท่าน เพื่อหาแบบร่างโครงสร้างที่เหมาะสม นำมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการจัดลำดับค่าคะแนน มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (rating scale) จากจำนวนแบบร่างโครงสร้าง 5 แบบ เพื่อจัดลำดับความเหมาะสม 3 ลำดับ ผลการประเมินเรียงตามลำดับพบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นต่อแบบร่างที่ 1 จัดอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ =4.52) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.=0.29) แบบร่างที่ 4 โดยมีค่าเฉลี่ย (การวิเคราะห์แนวคิดการพัฒนาบรรจุภัณฑ์สินค้าเกษตรแบบแปลงใหญ่ (มะม่วงน้ำดอกไม้) จังหวัดสมุทรปราการ แบบที่ 1-5 ของผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบ ($\bar{X}$ =4.22) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.=0.30) จัดอยู่ในระดับเหมาะสมมาก และแบบร่างที่ 2 โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ =4.19) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.=0.29) จัดอยู่ในระดับเหมาะสมมาก

การวิเคราะห์ความพึงพอใจของเกษตรกรและผู้บริโภคที่มีต่อบรรจุภัณฑ์มะม่วงน้ำดอกไม้ จังหวัดสมุทรปราการ ได้นำแบบจำลองโครงสร้างและองค์ประกอบศิลป์ที่เหมาะสมทั้ง 3 ลำดับ ไปพัฒนาให้สอดคล้องกับแนวคิดทางการตลาด การสื่อสาร จำนวน 3 แบบ เพื่อใช้ประเมินความพึงพอใจ โดยประเด็นการวิเคราะห์ 4 ด้าน จากตัวแทนเกษตรกรแปลงใหญ่มะม่วงน้ำดอกไม้ จังหวัดสมุทรปราการ และผู้บริโภคมะม่วงน้ำดอกไม้ จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 30 คน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากเป็นเพศหญิง จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 73 ช่วงอายุส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 30-40 ปี คิดเป็นร้อยละ 37 อาชีพอื่น ๆ ที่ระบุ จำนวน 12 คน ส่วนใหญ่มีรายได้ 15,001-20,000 บาท จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 33

และระดับการศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับปริญญาตรี จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 77 นำผลที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ดังนี้

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจด้านโครงสร้างบรรจุภัณฑ์และด้านการสื่อความหมายของสินค้าเกษตรแบบแปลงใหญ่ (มะม่วงน้ำดอกไม้) จังหวัดสมุทรปราการ

ประเด็นการวิเคราะห์ การออกแบบบรรจุภัณฑ์	 แบบที่ 1		 แบบที่ 2		 แบบที่ 3	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
1. ด้านโครงสร้าง						
1.1 รูปแบบแปลกใหม่	3.65	0.84	3.94	0.73	3.65	0.97
1.2 มีลักษณะเด่นดึงดูด ความสนใจ	3.65	0.68	3.94	0.64	3.76	0.73
1.3 มองเห็นสินค้าด้านใน ชัดเจน	3.24	1.26	4.29	1.02	3.12	1.40
1.4 มีขนาดรูปแบบที่สามารถ ถือ นำพาได้สะดวก	4.06	1.00	4.23	0.88	3.70	1.13
1.5 วางทับซ้อนกันได้สะดวกใน การจัดเก็บ หรือขนส่ง	3.29	1.23	3.29	1.23	4.00	1.19
1.6 แข็งแรงปกป้องสินค้าได้ดี	4.18	0.98	4.18	0.78	4.12	1.18
เฉลี่ยรวม	3.68	1.00	3.98	0.88	3.73	1.10
ระดับความคิดเห็น	พึงพอใจมาก		พึงพอใจมาก		พึงพอใจมาก	
2. ด้านการสื่อความหมาย						
2.1 บ่งบอกตัวตนของสินค้า	3.88	0.76	3.88	0.58	4.11	0.76
2.2 มีความชัดเจนบ่งบอกถึง รายละเอียดของสินค้าได้	4.00	0.77	4.29	0.74	4.06	0.08
2.3 สื่อถึงเอกลักษณ์ของกลุ่ม	4.00	0.77	4.11	0.58	4.11	0.83
2.4 ผู้บริโภคสามารถเข้าใจถึง สินค้าได้จากภาพที่ปรากฏ	4.06	0.87	3.94	0.93	4.06	0.93
เฉลี่ยรวม	3.99	0.79	4.06	0.71	4.09	0.83
ระดับความคิดเห็น	พึงพอใจมาก		พึงพอใจมาก		พึงพอใจมาก	
3. ด้านองค์ประกอบศิลป์						
3.1 รูปแบบตัวอักษรน่าสนใจ	3.94		0.94		4.17	
3.2 สีที่ใช้สื่อถึงสินค้า และ ส่งเสริมสินค้า	4.00		0.69		4.05	

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจด้านโครงสร้างบรรจุภัณฑ์และด้านการสื่อความหมายของสินค้า
เกษตรแบบแปลงใหญ่ (มะม่วงน้ำดอกไม้) จังหวัดสมุทรปราการ (ต่อ)

ประเด็นการวิเคราะห์ การออกแบบบรรจุภัณฑ์	 แบบที่ 1		 แบบที่ 2		 แบบที่ 3	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
3. ด้านองค์ประกอบศิลป์						
3.1 รูปแบบตัวอักษรน่าสนใจ	3.94	0.94	4.17	0.78	4.00	0.97
3.2 สีที่ใช้สื่อถึงสินค้า และส่งเสริมสินค้า	4.00	0.69	4.05	0.87	3.94	0.87
3.3 การจัดวางองค์ประกอบมีความเหมาะสม	3.82	0.92	4.12	0.58	4.12	0.96
3.4 ข้อความบอกรายละเอียดของสินค้าครบถ้วน	3.88	0.68	4.23	0.54	4.12	0.76
เฉลี่ยรวม	3.91	0.81	4.15	0.70	4.04	0.89
ระดับความคิดเห็น	พึงพอใจมาก		พึงพอใจมาก		พึงพอใจมาก	
4. ด้านการตัดสินใจซื้อ						
4.1 สร้างความจดจำได้ดี	4.12	0.68	4.12	0.68	4.24	0.97
4.2 เกิดความน่าเชื่อถือในคุณภาพของสินค้า	4.24	0.73	4.29	0.57	4.35	0.87
4.3 สามารถปกป้องสินค้าที่อยู่ภายในได้ดี	4.53	0.61	4.24	0.88	4.59	0.96
4.4 มีรูปแบบโครงสร้างที่เหมาะสมกับการขนส่ง	4.12	0.96	4.24	0.87	4.59	0.60
4.5 เหมาะแก่การนำไปใช้บรรจุสินค้ามะม่วงน้ำดอกไม้	4.29	0.82	4.06	0.81	4.41	0.69
เฉลี่ยรวม	4.29	0.78	4.21	0.78	4.49	0.62
ระดับความคิดเห็น	พึงพอใจมาก		พึงพอใจมาก		พึงพอใจมาก	

จากตารางที่ 4 พบว่าความพึงพอใจด้านโครงสร้างบรรจุภัณฑ์มะม่วงน้ำดอกไม้ จังหวัดสมุทรปราการ มีความพึงพอใจในระดับมาก โดยแบบที่ 2 มีความพึงพอใจ อยู่ในระดับพึงพอใจมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ =3.98, S.D.=0.88) แบบที่ 3 มีความพึงพอใจ อยู่ในระดับพึงพอใจมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ =3.73, S.D.=1.10) และแบบที่ 1 มีความพึงพอใจ อยู่ในระดับพึงพอใจมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ =3.68, S.D.=1.00) ด้านการสื่อความหมาย ในภาพรวมมีความพึงพอใจในระดับมาก โดยแบบที่ 3 มีความพึงพอใจ อยู่ในระดับ

ระดับพึงพอใจมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ =4.09, S.D.=0.83) แบบที่ 2 มีความพึงพอใจ อยู่ในระดับพึงพอใจมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ =4.06, S.D.=0.71) และแบบที่ 1 มีความพึงพอใจ อยู่ในระดับพึงพอใจมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ =3.99, S.D.=0.79) พึงพอใจด้านองค์ประกอบศิลป์ ในภาพรวมมีความพึงพอใจในระดับมาก โดยแบบที่ 2 มีความพึงพอใจ อยู่ในระดับพึงพอใจมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ =4.15, S.D.=0.70) แบบที่ 3 มีความพึงพอใจ อยู่ในระดับพึงพอใจมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ =4.04, S.D.=0.89) และแบบที่ 1 มีความพึงพอใจ อยู่ในระดับพึงพอใจมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ =3.91, S.D.=0.81) และด้านการตัดสินใจซื้อ ในภาพรวมมีความพึงพอใจในระดับมาก โดยแบบที่ 3 มีความพึงพอใจ อยู่ในระดับพึงพอใจมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ =4.49, S.D.=0.62) แบบที่ 1 มีความพึงพอใจ อยู่ในระดับพึงพอใจมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ =4.29, S.D.=0.78) และแบบที่ 2 มีความพึงพอใจ อยู่ในระดับพึงพอใจมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ =4.21, S.D.=0.78)

ตารางที่ 5 การแปลผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของเกษตรกรและผู้บริโภคที่มีต่อบรรจุภัณฑ์สินค้าเกษตรแบบแปลงใหญ่ (มะม่วงน้ำดอกไม้) จังหวัดสมุทรปราการ

แบบบรรจุภัณฑ์	ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$	ค่าเฉลี่ย S.D.	ระดับความพึงพอใจ
แบบที่ 1	3.67	0.85	พึงพอใจมาก
แบบที่ 2	4.10	0.77	พึงพอใจมาก
แบบที่ 3	4.09	0.86	พึงพอใจมาก

จากตารางที่ 5 จากการวิเคราะห์ข้อมูลความพึงพอใจของเกษตรกรและผู้บริโภคที่มีต่อบรรจุภัณฑ์สินค้าเกษตรแบบแปลงใหญ่ (มะม่วงน้ำดอกไม้) จังหวัดสมุทรปราการ โดยเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยพบว่า แบบที่ 2 มีความพึงพอใจ อยู่ในระดับพึงพอใจมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ =4.10, S.D.=0.77) แบบที่ 3 มีความพึงพอใจ อยู่ในระดับพึงพอใจมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ =4.09, S.D.=0.86) และแบบที่ 1 มีความพึงพอใจ อยู่ในระดับพึงพอใจมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ =3.67, S.D.=0.85)

การพัฒนาบรรจุภัณฑ์

การสร้างแนวคิดในการพัฒนา นำผลสรุปของการศึกษาแนวทางการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ทั้งในด้านโครงสร้าง ด้านองค์ประกอบศิลป์ โดยยึดข้อกำหนดเกี่ยวกับบรรจุภัณฑ์ทางการเกษตร เครื่องหมายฉลาก และในด้านการตลาดตรงตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย มาใช้ในการกำหนดแนวคิดในการออกแบบบรรจุภัณฑ์ สอดคล้องกับ สงบ โอฬารรัตน์มณี (2537) กล่าวว่า การออกแบบกราฟิก หมายถึง การสร้างสรรค์ลักษณะภาพนอก ของบรรจุภัณฑ์ให้สามารถสื่อความหมาย ความเข้าใจในอันที่จะให้ผลด้านจิตวิทยาต่อผู้บริโภค เช่น จูงใจให้เกิดการซื้อ กระตุ้นให้เกิดความทรงจำที่ดีต่อสินค้า

การออกแบบบรรจุภัณฑ์ แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. **การออกแบบโครงสร้างบรรจุภัณฑ์** เป็นการกำหนด รูปทรง ขนาด การเลือกใช้วัสดุ และรูปแบบบรรจุภัณฑ์ โดยมุ่งเน้นเพื่อตอบสนองการใช้งานด้านต่าง ๆ ได้แก่ ประสิทธิภาพในการคุ้มครอง

รักษาสินค้าภายใน อำนวยความสะดวกในการขนส่ง หิ้วถือ นำพาได้ง่าย และมีช่องระบายอากาศเพื่อช่วยให้อากาศถ่ายเทได้สะดวก

2. การออกแบบองค์ประกอบศิลป์ของบรรจุภัณฑ์ การใช้รูปภาพ สี สัน ลวดลาย ตราสัญลักษณ์ ตัวอักษร และข้อมูลต่าง ๆ นำมาจัดองค์ประกอบ โดยมุ่งเน้นประโยชน์ทางการตลาด ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ รูปแบบที่สวยงามโดดเด่น บ่งบอกอัตลักษณ์ของท้องถิ่น มีการนำเสนอข้อมูล ที่เป็นประโยชน์เกี่ยวกับสินค้าที่ครบถ้วนและชัดเจน มีเครื่องหมายมาตรฐาน และสัญลักษณ์ต่าง ๆ โดยการสร้างแบบจำลอง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Mayers and Lubliner (1998, p.9) ที่กล่าวว่า ความต้องการของผู้บริโภคส่วนใหญ่จะให้ความสนใจภาพสินค้าบนบรรจุภัณฑ์ซึ่งแสดงออกโดยผ่านการมองเห็นของผู้บริโภค ภาพประกอบจึงมีความสำคัญและสามารถแยกประเภทของสินค้า เทคนิคการนำเสนอภาพประกอบกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ได้ เพื่อประเมินผลงานการออกแบบบรรจุภัณฑ์ มี 2 ขั้นตอน คือ

การประเมินผลงานการออกแบบ

การประเมินผลงานการออกแบบบรรจุภัณฑ์ สอบถามความพึงพอใจของเกษตรกรแปลงใหญ่มะม่วงน้ำดอกไม้ จังหวัดสมุทรปราการ และผู้บริโภค ต่อแบบจำลองผลงานการออกแบบบรรจุภัณฑ์ต้นแบบ จำนวน 3 แบบ

สร้างบรรจุภัณฑ์ต้นแบบ

นำรูปแบบที่ผ่านการสอบถามความพึงพอใจที่ได้คะแนนในระดับความพึงพอใจมากที่สุด ของกลุ่มตัวอย่าง และข้อเสนอแนะ สร้างต้นแบบบรรจุภัณฑ์สินค้าเกษตรแบบแปลงใหญ่ (มะม่วงน้ำดอกไม้) จังหวัดสมุทรปราการ ใช้การวิเคราะห์ 5W 2H เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการวางแผน หรือแก้ปัญหาต่าง ๆ ให้ความสำคัญกับการตอบคำถามเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนในการพัฒนา โดยคำนึงถึงฟังก์ชันการใช้งาน ความสะดวก ความสวยงาม และต้นทุนที่เหมาะสมทั้งในด้านการผลิตและการจัดจำหน่าย

กระบวนการผลิต

สร้างแบบโครงสร้างบรรจุภัณฑ์สินค้าเกษตรแบบแปลงใหญ่ (มะม่วงน้ำดอกไม้) จังหวัดสมุทรปราการ สำหรับผลิต

ภาพที่ 1 แบบโครงสร้างบรรจุภัณฑ์สินค้าเกษตรแบบแปลงใหญ่ (มะม่วงน้ำดอกไม้)

จังหวัดสมุทรปราการ สำหรับผลิต

ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 2 ต้นแบบบรรจุภัณฑ์สินค้าเกษตรแบบแปลงใหญ่ (มะม่วงน้ำดอกไม้) จังหวัดสมุทรปราการ
ที่มา: ผู้วิจัย

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

1. สรุปผลการวิจัย

การศึกษาและพัฒนาบรรจุภัณฑ์สินค้าเกษตรแบบแปลงใหญ่ (มะม่วงน้ำดอกไม้) จังหวัดสมุทรปราการ สรุปขั้นตอนของการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย พบว่า ความพึงพอใจของกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิต และผู้บริโภคมะม่วงน้ำดอกไม้ จังหวัดสมุทรปราการ ที่มีต่อบรรจุภัณฑ์มะม่วงน้ำดอกไม้ จังหวัดสมุทรปราการ มีความพึงพอใจอยู่ในระดับพึงพอใจมาก ในรูปแบบของบรรจุภัณฑ์ที่แสดงความเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดสมุทรปราการ อัตลักษณ์ที่น่าจดจำ และในด้านโครงสร้างที่สามารถถือหิ้วได้สะดวก ขนส่งทางไปรษณีย์ได้ ส่งเสริมคุณค่าของสินค้า คุ่มค่าแก่การลงทุน การออกแบบบรรจุภัณฑ์มะม่วงน้ำดอกไม้จากสมุทรปราการ คำนึงถึงการป้องกันการกระแทกและการรักษาคุณภาพของผลไม้ การออกแบบที่สะดวกในการขนส่งและใช้งาน ไปจนถึงการใช้กราฟิกที่ดึงดูดลูกค้า และการเลือกวัสดุที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้เพื่อให้บรรจุภัณฑ์สามารถเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์และสร้างความน่าสนใจในตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพแสดงสีสรรของสินค้า ลักษณะบรรจุภัณฑ์สามารถถือหิ้วได้สะดวก ขนส่งทางไปรษณีย์ได้ และมีช่องระบายอากาศเพื่อช่วยให้อากาศถ่ายเทได้สะดวก ลักษณะกราฟิกที่ปรากฏบนบรรจุภัณฑ์ จะมีผล ต้น ใบ เครื่องบิน และอัตลักษณ์ความเป็นสมุทรปราการ โทนสีของผล และใบ สร้างภาพจำให้กับสินค้า ตอบสนองการใช้งานและการขนส่ง เป็นต้นแบบบรรจุภัณฑ์ให้กับสินค้าเกษตรแบบแปลงใหญ่ (มะม่วงน้ำดอกไม้) จังหวัดสมุทรปราการ เหมาะกับ จำหน่ายหน้าสวน ฟาร์มซีอ็อป ตลาดออนไลน์ ตลาดท้องถิ่น ห้างสรรพสินค้า ออกร้านงานแสดงสินค้าต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับ กิตติภาพ วรานุภาพกุล และพิทักษ์ ศิริวงศ์ (2556, หน้า 165) กล่าวว่า กล้วย์การเจาะตลาด เป้าหมายสำคัญคือการเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าและการให้บริการด้วยความรวดเร็ว เพื่อที่สามารถเข้าถึงกลุ่มลูกค้าได้อย่างรวดเร็ว ตลอดจนสามารถแข่งขันกับคู่แข่งได้

2. อภิปรายผลการวิจัย

บรรจุภัณฑ์มะม่วงน้ำดอกไม้สมุทรปราการ การออกแบบคำนึงถึงการป้องกันการกระแทกและการรักษาคุณภาพของผลไม้ การออกแบบที่สะดวกในการขนส่งและใช้งาน ไปจนถึงการใช้กราฟิกที่

ดึงดูดลูกค้า และการเลือกวัสดุ ทั้งนี้เพื่อให้บรรจุภัณฑ์สามารถเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ และสร้างความน่าสนใจในตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถมองเห็นสินค้าด้านในได้ชัดเจน มีขนาดรูปแบบที่เหมาะสมสามารถถือนำพาได้สะดวก วางทับซ้อนกันได้สะดวกในการจัดเก็บหรือขนส่งทางไปรษณีย์ มีความแข็งแรงสามารถปกป้องสินค้าที่อยู่ภายในให้มีความปลอดภัยไม่เกิดการเสียหาย ซึ่งลักษณะโครงสร้างบรรจุภัณฑ์นี้เป็นประเภท Individual Package และ Inner Package ที่สัมผัสอยู่กับผลิตภัณฑ์ชั้นแรกและชั้นที่ 2 จะมีรูปร่างลักษณะขึ้นอยู่กับผลิตภัณฑ์ เพื่อรองรับการบรรจุให้เหมาะสม โดยกำหนดให้มีรูปร่างที่เหมาะสมแก่การจับถือหิ้ว และอำนวยความสะดวกต่อการเอาผลิตภัณฑ์ภายในออกมาใช้ พร้อมทั้งทำหน้าที่ป้องกันคุ้มครองผลิตภัณฑ์โดยตรง การเลือกวัสดุให้เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์นั้น จะต้องพิจารณาไว้ในกระบวนการออกแบบ เช่น ราคาวัสดุการผลิต เครื่องจักร การขนส่ง การตลาด การพิมพ์ ที่จะต้องพิจารณาถึงความคุ้มค่าคุ้มทุน หรือเป็นไปได้ในระบบการผลิต ตามมาตรฐานการผลิตในระบบอุตสาหกรรมที่สอดคล้องกับระบบการขนส่งที่เน้นการบรรจุและการบรรจุทุกเพื่อขนส่งได้คราวละมาก ๆ การออกแบบโครงสร้างบรรจุภัณฑ์จึงควรออกแบบโครงสร้างไม่แปลกมากนัก จะเน้นประโยชน์ใช้สอย ประหยัด ปกป้องผลิตภัณฑ์จากแรงกระแทกประเภทการรับน้ำหนัก การวางทับซ้อน การต้านแรงดันทะลุ หรือป้องกันการความเปียกชื้นจากไอน้ำ สภาวะอากาศสามารถเอื้ออำนวยประโยชน์และประหยัดเวลาในการประกอบ เช่น การประกอบเป็นรูปทรงที่ใช้ส่วนต่อให้น้อยที่สุด สามารถเปิด-ปิดง่าย นำเอาผลิตภัณฑ์ภายในออกมาได้สะดวก และยังใช้วางจำหน่าย จัดโชว์ และประชาสัมพันธ์การขายได้ทันที ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ รัฐไท พรเจริญ, (2546, หน้า 1) กล่าวว่า การออกแบบเกิดขึ้นมาจากความต้องการของผู้บริโภค ที่ต้องการความสะดวกสบายทางด้านร่างกายและจิตใจ เพื่อจุดประสงค์ที่สำคัญจะต้องสร้างสินค้าให้ดึงดูดใจผู้บริโภค สวยงามและดูแปลกตา รวมถึงสามารถใช้งานได้ดีในราคาที่เหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีโครงสร้างบรรจุภัณฑ์ของ ประชิด ทิณบุตร (2531, หน้า 86) กล่าวถึง การออกแบบโครงสร้างบรรจุภัณฑ์ การกำหนดลักษณะรูปร่าง รูปทรง ปริมาตร วัสดุที่เหมาะสมกับหน้าที่ใช้สอย โครงสร้างบรรจุภัณฑ์ช่วยป้องกันผลิตภัณฑ์หรือถ่ายแรงน้ำหนักได้ ตามประเภทของโครงสร้างบรรจุภัณฑ์ 3 แบบ คือ 1) Individual Package 2) Inner Package และ 3) Outer Package

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. เป็นแนวทางการออกแบบบรรจุภัณฑ์ให้มีความหลากหลายมากขึ้น เช่น บรรจุภัณฑ์ที่มีแนวโน้มการใช้วัสดุที่สามารถย่อยสลายได้ทางธรรมชาติ เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม หรือการใช้เทคโนโลยีในการพัฒนาให้บรรจุภัณฑ์ที่สามารถรักษาคุณภาพของมะม่วงได้นานขึ้น การควบคุมอุณหภูมิ หรือการใช้วัสดุที่ช่วยในการยืดอายุการเก็บรักษา
2. เป็นแนวทางการใช้บรรจุภัณฑ์เพื่อขยายการตลาดไปยังต่างประเทศหรือกลุ่มลูกค้าใหม่ การศึกษาช่องทางการจำหน่าย และความเป็นเอกลักษณ์ของบรรจุภัณฑ์เพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน

รายการอ้างอิง

- กิตติภาพ วรานุภาพกุล และพิทักษ์ ศิริวงศ์. (2556). การวางแผนกลยุทธ์ทางการตลาดเพื่อเพิ่มความได้เปรียบทางการแข่งขัน ของบริษัท เอส แอนด์ ที คอนแทคท์ จำกัด. **วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร**, 4(1), หน้า 162–168. <https://so02.tci-haijo.org/index.php/EdAd/article/view/57522>
- ธีรวิทย์ เอกะกุล. (2542). **ระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์**. สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี.
- ประชิด ทิณบุตร. (2531). **การออกแบบบรรจุภัณฑ์**. โอเดียนสโตร์.
- พรสนอง วงศ์สิงห์ทอง. (2550). **วิธีวิทยาการวิจัยการออกแบบผลิตภัณฑ์** (พิมพ์ครั้งที่ 2). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2543). **วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์** (พิมพ์ครั้งที่ 8). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- รัฐไท พรเจริญ. (2546). **เส้นและแนวคิดในการออกแบบผลิตภัณฑ์ 2**. สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น).
- สงบ โอฬารรัตน์มณี. (2537). **การออกแบบบรรจุภัณฑ์**. <https://library.dip.go.th/elib/cgi-bin/opacexe.exe?op=mmvw&db=Main&skin=s&mmid=23489&bid=10961>
- สำนักงานสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). **สรุปสาระสำคัญ รายงานผลการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ 4 ปี ของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11**. <https://www.nesdc.go.th/download/content/Yearend2016/Yearend2016-02.pdf>
- Kotler, P. (1997). **Marketing Management: Analysis, Planning, Implementation, and Control** (9th Ed). Prentice Hall.
- Mayors, H. M. & Lubliner, M. J. (1998). **The Marketer's guide to successful package design**. NTC Bvsiness Books.

สัญลักษณ์ของประติมากรรมในส่วนสักการสถานของ โบสถ์พระคริสตหฤทัย จังหวัดราชบุรี

The Symbols of the Sculptures in the Sanctuary Section of the Sacred Heart Church, Ratchaburi Province

วันที่รับบทความ: 18 สิงหาคม 2567

ณิรดา คีรีวงศ์^{1*}

วันที่แก้ไขบทความ: 29 กันยายน 2567

วันที่ตอบรับบทความ: 2 ตุลาคม 2567

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “คริสต์ศิลป์ในโบสถ์พระคริสตหฤทัย จังหวัดราชบุรี” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวคิด เนื้อหา และสัญลักษณ์ของประติมากรรมในบริเวณส่วนสักการสถานของโบสถ์พระคริสตหฤทัยจังหวัดราชบุรี เป็นการศึกษาทางวิชาการเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์เอกสาร และวิเคราะห์ผลงานประติมากรรม จากการศึกษาพบว่างานประติมากรรมประกอบไปด้วยสัญลักษณ์ที่แตกต่างกันซึ่งใช้ในการระบุอัตลักษณ์ ลักษณะ สถานภาพ ความสำคัญ ตลอดจนเนื้อหาของประติมากรรมนั้น ๆ สัญลักษณ์บางประการมีความหมายเฉพาะเจาะจงไม่ว่าจะอยู่ร่วมกับสัญลักษณ์ไหน ในขณะที่สัญลักษณ์บางประการเมื่อนำมารวมกับสัญลักษณ์อื่นอาจทำให้เกิดความหมายที่เปลี่ยนแปลงไป นอกจากนี้งานประติมากรรมมีส่วนสำคัญในการแสดงแนวคิดของพื้นที่สักการสถานและแนวคิดของโบสถ์โดยใช้กระบวนการจัดวางตำแหน่งประติมากรรมให้สัมพันธ์กับพื้นที่ และตำแหน่งการจัดวางยังก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างประติมากรรมแต่ละชิ้นให้เกิดการตีความไปสู่แนวคิดอื่น ๆ อีกด้วย

คำสำคัญ: ประติมากรรม โบสถ์พระคริสตหฤทัย สักการสถาน

¹ นักศึกษาระดับปริญญาโทบัณฑิต สาขาทัศนศิลป์ คณะจิตรกรรม ประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

* ผู้ประสานงานหลัก e-mail: keereewongnirada@gmail.com

The Symbols of the Sculptures in the Sanctuary Section of the Sacred Heart Church, Ratchaburi Province

Received: August 18, 2024

Nirada Keereewong^{1*}

Revised: September 29, 2024

Accepted: October 2, 2024

Abstract

This article is part of a thesis titled “Christian Art in the Sacred Heart Church, Ratchaburi Province”. The aim of this study was to analyze the concepts, content, and symbols of the sculptures in the sanctuary of the Sacred Heart Church, Ratchaburi province. This was a qualitative academic study involving document analysis and the analysis of sculptural works. The results of the study revealed that the sculptures featured various symbols used to denote identity, characteristics, status, importance, and content. Some symbols had specific meanings regardless of context, while others might change their meaning when combined with different symbols. Additionally, the sculptures played a significant role in expressing the concepts of the sanctuary and the church through their placement. The placement of the sculptures also created relationships among individual pieces, leading to interpretations that extended to other conceptual ideas.

Keywords: sculptures, Sacred Heart Church, sanctuary

¹ Master’s degree student, Department of Art Theory, Faculty of Painting Sculpture and Graphic Arts, Silpakorn University

* Corresponding author e-mail: keereewongnirada@gmail.com

บทนำ

จากการเกิดขึ้นของนิกายโปรเตสแตนต์ของศาสนาคริสต์ในปี ค.ศ. 1529 (ตรงกับ พ.ศ. 2072) ศาสนจักรคาทอลิกจึงได้จัดการสังคายนาที่เมืองเทรนต์ (council of trent) เพื่อปฏิรูปนิกายโรมันคาทอลิกเสียใหม่ นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงหลักธรรมและข้อปฏิบัติหลายประการ หนึ่งในนั้นคือการจัดตั้งคณะมิชชันนารีออกทำพันธกิจเผยแผ่ศาสนาไปในประเทศต่าง ๆ รวมถึงในสยามตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา (หोजดหมายเหตุ อัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, 2558) แต่กลับต้องเจอเหตุขัดแย้งจากกลุ่มความเชื่อที่แตกต่างและเหตุผกผันทางการเมืองอยู่หลายครั้ง จนกระทั่งในช่วงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ได้มีการเปิดเสรีภาพทางการนับถือและเผยแผ่ศาสนาอย่างเป็นทางการจากประกาศพระราชกฤษฎีการับรองเสรีภาพทางศาสนาทั่วราชอาณาจักร (วิทยาลัยแสงธรรม, 2533, หน้า 226-240) ทำให้มีผู้ศรัทธาในศาสนาคริสต์เพิ่มมากขึ้น นำไปสู่การสร้างโบสถ์ขึ้นหลายแห่งในเวลานั้น ต่อเนื่องมาจนถึงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ที่เกิดการปฏิรูประบบต่าง ๆ นำเอาความรู้วิทยาการตะวันตกเข้ามาในประเทศ ส่งผลให้โบสถ์ที่เกิดขึ้นในระยเวลาดังกล่าวมีการรับเอารูปแบบ สัญลักษณ์ และงานคริสต์ศิลป์แบบตะวันตกเข้ามาใช้อย่างเห็นได้ชัดเจน

หนึ่งในโบสถ์ที่เป็นตัวอย่างสำคัญของปรากฏการณ์นี้คือ โบสถ์พระคริสตฤทัย จังหวัดราชบุรี ซึ่งมีอายุเก่าแก่กว่า 100 ปี ภายในโบสถ์พระคริสตฤทัยประกอบไปด้วยงานคริสต์ศิลป์หลากหลายประเภท ทั้งประติมากรรม จิตรกรรมกระจกสี และจิตรกรรมฝาผนัง ในปี พ.ศ. 2549 ข้อมูลจากคณะผู้ดูแลวัดพระคริสตฤทัย (ม.ป.ป.) ระบุว่า โบสถ์พระคริสตฤทัยได้รับพระราชทานรางวัลอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมดีเด่นประเภทปูชนียสถานและวัดวาอารามจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี คัดเลือกโดยสมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์ แสดงให้เห็นว่าโบสถ์พระคริสตฤทัยนั้นมีการเก็บรักษางานศิลปกรรมและตัวอาคารสถาปัตยกรรมให้คงความดั้งเดิมได้อย่างดี งานคริสต์ศิลป์ถือว่าเป็นส่วนประกอบที่อยู่ร่วมกับโบสถ์นิกายโรมันคาทอลิกมาอย่างยาวนาน นอกจากการใช้งานในการตกแต่ง ยังใช้ในการอธิบายพระคัมภีร์ให้แก่ผู้ที่ไม่สามารถอ่านหนังสือได้ แนะนำแนวทางการปฏิบัติแก่ศาสนิกชน และเป็นสื่อหนึ่งในการทำความเข้าใจพระคัมภีร์ การเก็บรักษาสภาพเดิมจึงเอื้ออำนวยในการศึกษารูปแบบศิลปะและบริบททางประวัติศาสตร์ได้อย่างชัดเจน

โบสถ์พระคริสตฤทัย

โบสถ์พระคริสตฤทัย อำเภอวัดเพลง จังหวัดราชบุรี ตั้งอยู่ในเขตชุมชนริมคลองแควอ้อมในพื้นที่เดียวกันกับโรงเรียนเรืองวิทย์พระฤทัย ห่างจากอำเภอเมือง 15 กิโลเมตรโดยประมาณ บริเวณพื้นที่รอบข้างล้อมรอบด้วยบ้านเรือนและไร่นาของเกษตรกรของผู้นในละแวกชุมชน อาคารแรกของโบสถ์นั้นเป็นอาคารไม้ซึ่งไม่ได้ตั้งอยู่ในพื้นที่เดียวกันกับโบสถ์หลังปัจจุบัน ภายหลังบาทหลวงการ์โล เปติเจ้าอาวาสคนแรกของโบสถ์พระคริสตฤทัยได้รวบรวมเงินทุนจากต่างประเทศและเงินส่วนตัวในการสร้างโบสถ์หลังใหม่ขึ้นมา โดยโบสถ์หลังปัจจุบันเริ่มก่อสร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2423 หรือในสมัยรัชกาลที่ 5 สร้างเสร็จสิ้นในปี พ.ศ. 2446 ใช้เวลารวมการก่อสร้างทั้งสิ้น 13 ปี (คณะผู้ดูแลวัดพระคริสตฤทัย, ม.ป.ป.)

ด้านหน้าโบสถ์หันไปยังคลองแควอ้อม เพื่อให้สอดคล้องกับวิธีการสัญจรทางน้ำของชาวบ้านในสมัยนั้น อาคารโบสถ์เป็นสถาปัตยกรรมตะวันตกรูปแบบกอทิก โดยมียอดหระซังแหลมสูง 2 หอขนานข้างหน้า จั่วโบสถ์ เพดานอาคารด้านในสูงโปร่ง ตกแต่งด้วยวงโค้งแบบยอดปลายแหลม (point arch) เปิดช่องรับแสงซึ่งประดับด้วยกระจกสี มีผังอาคารคล้ายไม้กางเขน คือเป็นผังอาคารสี่เหลี่ยมผืนผ้าที่มีมุขยื่นด้านละสองข้าง ส่วนผนังหัวโบสถ์มีลักษณะเป็นมุมโค้งลดทอนเป็นเหลี่ยมมุมสามด้าน

ส่วนสักการสถาน

ส่วนสักการสถาน (sanctuary section) เป็นส่วนสำคัญลำดับแรกของโบสถ์ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ใช้ในการประกอบพิธีจึงถือเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์และเป็นบริเวณที่ใกล้ชิดกับพระเจ้าที่สุด ในพระคัมภีร์พันธสัญญาเก่าส่วนสักการสถานถือเป็นที่พักของพระเจ้า มีลักษณะเป็นพลับพลาปิดด้วยม่านเพื่อความสะดวกต่อการติดตั้งและรื้อถอน จุดเริ่มต้นมาจากเรื่องราวการเดินทางของชนชาติอิสราเอลในถิ่นทุรกันดารหลังโมเสสพาออกจากอียิปต์ ภายหลังรูปแบบของส่วนสักการสถานจึงได้มีการเปลี่ยนแปลงจนเป็นส่วนสักการสถานให้เห็นในโบสถ์ปัจจุบันนี้ รวมทั้งรายละเอียดของพิธีกรรมที่เปลี่ยนไปจากการบูชาไถ่บาปเป็นการทำพิธีศีลมหาสนิทเพื่อระลึกถึงพระเยซูผู้ไถ่บาป (คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อพิธีกรรม, 2562, หน้า 30-34) ไม่มีม่านปิดบังเช่นก่อน แต่เปิดพื้นที่ให้สัตบุรุษเห็น เป็นเสมือนการแสดงถึงพระคุณของพระเจ้าที่มาถึงคนทุกคน นอกจากนี้ในแผนผังแบบกางเขน ส่วนสักการสถานมักจัดวางให้อยู่ติดกับส่วนผนังหัวโบสถ์ ในขณะที่พื้นที่นอกเหนือจากสักการสถานจะเป็นที่นั่งของสัตบุรุษ เพื่อสะท้อนแนวคิดจากพระคัมภีร์ว่าพระคริสตนั้นทรงเป็นศิระษะของคริสตจักร และผู้คนในคริสตจักรคือร่างกายที่มาประกอบกัน (ปติสร เพ็ญสุต, 2566, หน้า 34-35) เป็นที่แน่ชัดว่าส่วนสักการสถานนั้นเป็นศูนย์กลางและหัวใจสำคัญของโบสถ์อย่างแท้จริง

ภาพที่ 1 ส่วนสักการสถานในโบสถ์พระคริสตหฤทัย
ที่มา: นิรดา คีรีวงศ์ (2566)

งานคริสตศิลป์

สมัยอดีตบาทหลวงเป็นผู้ศึกษาพระคัมภีร์และมีหน้าที่เทศนาสั่งสอนแก่ศาสนิกชน ในขณะที่ชาวบ้านโดยส่วนมากนั้นไม่มีความรู้ในการอ่านหนังสือ การสร้างงานศิลปกรรมในโบสถ์ซึ่งมองเห็นได้โดยประจักษ์จึงช่วยในการส่งเสริมความเข้าใจเนื้อหาในพระคัมภีร์ของคนโดยทั่วไป และยังเป็นการแนะนำแนวทางแบบอย่างปฏิบัติให้แก่ผู้ศรัทธานอกเหนือจากการเทศนาสั่งสอน นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาระบบสัญลักษณ์และเครื่องหมายเข้ามามีส่วนในงานคริสตศิลป์ เพื่อใช้ในการบอกอัตลักษณ์บุคคลและเป็นสื่อในการอธิบายถึงความลึกลับของแนวคิดในพระคัมภีร์ งานคริสตศิลป์จึงเข้ามามีบทบาทในโบสถ์นิกายโรมันคาทอลิกอย่างปฏิเสธไม่ได้ โดยรูปแบบของงานคริสตศิลป์มีการเปลี่ยนแปลงไปตามรูปแบบของสถาปัตยกรรมเพื่อให้เกิดความสอดคล้องตามแนวคิดสังคมตามยุคสมัยนั้น ๆ โดยทั่วไปมักจะพบงานคริสตศิลป์ใน 2 รูปแบบหลัก ๆ ได้แก่ รูปแบบภาพบุคคล และรูปแบบภาพเหตุการณ์

ประติมากรรมลอยตัวในโบสถ์พระคริสต์หฤทัยเป็นงานคริสตศิลป์ตามรูปแบบตะวันตกอย่างเห็นได้ชัด ในส่วนของงานประติมากรรมผลิตโดยโรงงานประติมากรรม Sainterie ในพื้นที่ Vendeuvre-sur-Barse เมือง Aube ประเทศฝรั่งเศส ในช่วงปี พ.ศ. 2443 ขนส่งทางเรือมาจนถึงโบสถ์พระคริสต์หฤทัย

ประติมากรรมในงานคริสตศิลป์

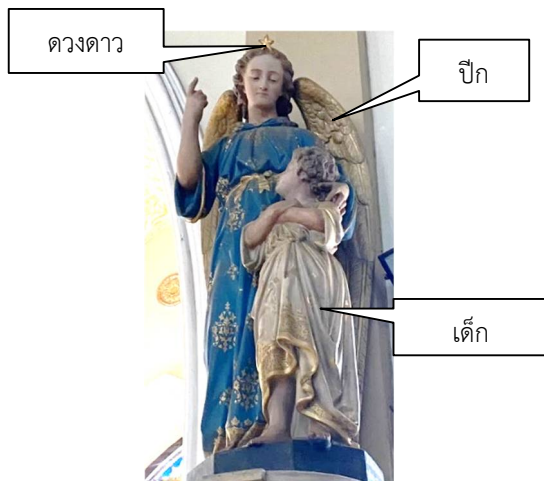
1. ประติมากรรมอัครทูต

บริเวณพื้นที่สักการสถานมีการยกระดับพื้นให้สูงขึ้นจากพื้นที่ทั่วไปของโบสถ์สามชั้นบันไดเป็นการแบ่งพื้นที่สักการสถานกับพื้นที่ของสัตบุรุษโดยนัยยะ ผนังข้างบันไดทางขึ้นสักการสถานทั้งสองฝั่งจะพบประติมากรรมอัครทูต (archangels) ประดิษฐานอยู่ในลักษณะของชายหนุ่มมีปีกที่หลัง โดยมีการแต่งกายและรายละเอียดสัญลักษณ์ที่แตกต่างกัน อัครทูตฝั่งซ้าย คือ อัครทูตาราฟาเอล โดยมีความเป็นเด็กซึ่งยืนอยู่คู่กัน และดวงดาวบนศีรษะ เนื่องจากอัครทูตาราฟาเอลในความเชื่อของนิกายโรมันคาทอลิกถือว่าเป็นผู้พิทักษ์ของเด็ก ผู้บริสุทธิ์ และนักเดินทาง ในขณะที่อัครทูตฝั่งขวา คือ อัครทูตามิคาเอล โดยอยู่ในลักษณะสวมใส่ชุดนักรบ ถือหอกแทงลงไปที่ยมกร เนื่องจากอัครทูตามิคาเอลได้รับการยกย่องว่าเป็นนักรบแห่งสวรรค์ที่นำทัพต่อสู้กับซาตานซึ่งมักจะอยู่ในรูปสัญลักษณ์ของยมกรหรืองู (จอร์จ เฟอร์กูสัน, 2566, หน้า 256-260) ภาพของอัครทูตามิคาเอลที่อยู่เหนือกว่ายมกรจึงเปรียบเสมือนชัยชนะของพระเจ้าที่มีเหนือซาตาน การนำประติมากรรมอัครทูตทั้งสองมาจัดวางไว้บริเวณทางขึ้นพื้นที่สักการสถานแสดงให้เห็นเส้นแบ่งของพื้นที่โดยนัยยะ กล่าวคือ พื้นที่บริเวณสักการสถานซึ่งใช้สำหรับประกอบศาสนพิธีเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ซึ่งได้รับฤทธานุภาพจากพระเจ้า เปรียบเหมือนพื้นที่บนสวรรค์ การที่มีอัครทูตสององค์อยู่ก่อนทางเข้าสู่พื้นที่จึงเป็นดังการเดินทางผ่านประตูสวรรค์ซึ่งมีทูตคอยเฝ้า โดยทูตทั้งสององค์สะท้อนถึง ‘พระเดช’ ในการเอาชนะความชั่วร้าย และ ‘พระคุณ’ ที่มีความกรุณาต่อมนุษย์ ขององค์พระผู้เป็นเจ้าอย่างเห็นได้ชัดเจน

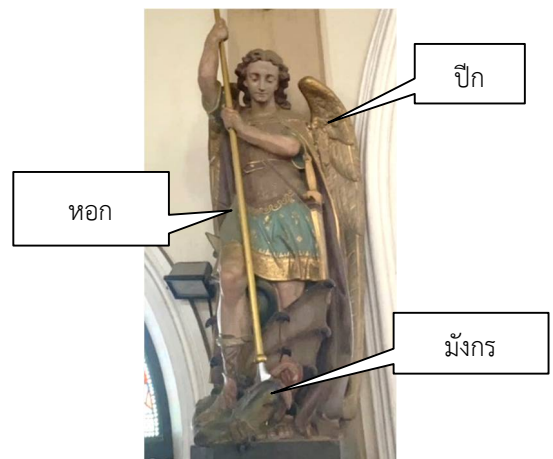
จากข้อความข้างต้น จึงสรุปเป็นตารางวิเคราะห์ดังนี้

ตารางที่ 1 วิเคราะห์ประติมากรรมอัครเทวดา

สัญลักษณ์	ความหมายของสัญลักษณ์	ความหมายของสัญลักษณ์ในประติมากรรม	แนวคิดจากตำแหน่งจัดวางในพื้นที่	แนวคิดของพื้นที่
อัครเทวดาราฟาเอล				พื้นที่บริเวณสักการสถานใช้สำหรับประกอบศาสนพิธีเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ซึ่งได้รับอุทยานภาพจากพระเจ้า เปรียบเหมือนพื้นที่บนสวรรค์ อัครเทวดาสององค์ซึ่งอยู่บริเวณทางขึ้นสู่พื้นที่เปรียบเสมือนการเดินทางผ่านประตูสวรรค์ซึ่งมีเทวดาคอยเฝ้า
ปีก	แสดงสถานะเป็นเทวดา	แสดงสถานะเป็นเทวดา	แสดงภาพแทนของพระคุณ หรือความกรุณาของพระเจ้า	
ดวงดาว	โดยทั่วไปดวงดาวแสดงถึงการทรงนำจากพระเจ้า	ดวงดาวนำทาง บ่งบอกว่า เป็นเทวดาผู้พิทักษ์ของนักเดินทาง		
เด็ก	แสดงความโอบอ้อมอารีย์ เป็นผู้พิทักษ์เด็ก	เทวดาผู้พิทักษ์ของเด็ก		
อัครเทวดามิคาเอล				
ปีก	แสดงสถานะเป็นเทวดา	แสดงสถานะเป็นเทวดา	แสดงภาพแทนของพระเดช หรือความเด็ดขาดของพระเจ้า	
หอก	อาวุธ	ชัยชนะของพระเจ้าที่มีเหนือความชั่วร้าย		
มังกร	ซาตาน			

ภาพที่ 2 ประติมากรรมอัครเทวดาราฟาเอล
ในโบสถ์พระคริสตหฤทัย
ที่มา: ฌีรดา คีรีวงศ์ (2566)

ภาพที่ 3 ประติมากรรมอัครเทวดามิคาเอล
ในโบสถ์พระคริสตหฤทัย
ที่มา: ฌีรดา คีรีวงศ์ (2566)

2. ประติมากรรมพระเยซู

โบสถ์พระคริสตหฤทัยมีรูปปั้นพระคริสตหฤทัยเป็นรูปพระประจําโบสถ์ จึงมีการจัดวางให้อยู่กึ่งกลางของผนังโบสถ์ และอยู่สูงกว่ารูปประติมากรรมอื่น ๆ โดยพระหฤทัยของพระเยซู (The Sacred Heart of

Jesus) เป็นคติหนึ่งของศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกที่สะท้อนถึงความรักอันยิ่งใหญ่ของพระเยซู ผู้ซึ่งยอมทนทุกข์ทรมานในการแบกกางเขนไปตามเส้นทางจนถึงแดนประหารคาลวรีด้วยหัวใจที่หนักแน่น แม้จะถูกทำร้ายทั้งกายและใจจนเต็มไปด้วยบาดแผล จึงทำให้ศาสนิกชนเกิดความศรัทธาในหัวใจอันยิ่งใหญ่ของพระเยซู นำไปสู่การเคารพสักการะเหนือสิ่งอื่นใดที่นิกายโรมันคาทอลิกเรียกว่า การอุทิศตน คตินี้เริ่มแพร่หลายในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 17-18 จากเหตุการณ์ที่นักบุญมากรีต มารี อาลาก็อก เห็นพระเยซูมาปรากฏต่อหน้าพร้อมทั้งพระหฤทัยบนพระอูระ (ปติสร เพ็ญสุต, 2566, หน้า 153-154) ภาพของพระหฤทัยของพระเยซูมักมีลักษณะที่สำคัญคือเป็นหัวใจที่พันด้วยหนามแหลม ด้านบนมีไม้กางเขน ในบางภาพอาจมีบาดแผลและเปลวไฟโดยรอบหรือรัศมีร่วมด้วย

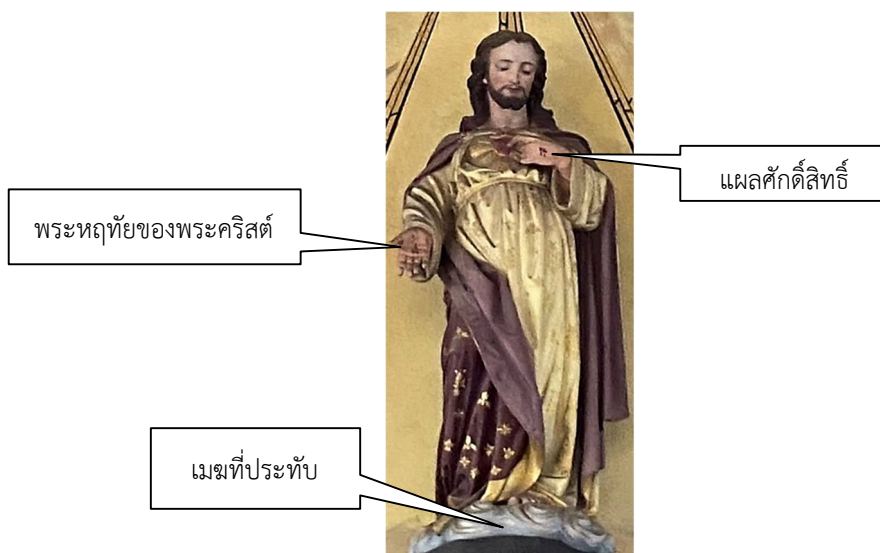
บนพระหัตถ์ของพระเยซูทั้งสองข้างมีรอยแผลแทงทะลุ ซึ่งเป็นบาดแผลที่เกิดจากการตอกตะปูเพื่อตรึงกางเขน เรียกว่า แผลศักดิ์สิทธิ์ (stigmata) โดยพระหัตถ์ชี้ไปที่พระหฤทัย มีพระโลหิตไหลออกมาจากแผลบนพระหัตถ์ พระโลหิตเป็นสัญลักษณ์ของชีวิตและวิญญาณของมนุษย์ (จอร์จ เพอร์กูสัน, 2566, หน้า 71) เนื่องจากในพระคัมภีร์พันธสัญญาเก่า มนุษย์ต้องไถ่บาปด้วยการนำลูกแกะมาเป็นเครื่องบูชา ต้องมีการหลั่งเลือดเพื่อสละชีวิต การที่พระเยซูทรงถูกตรึงบนกางเขนจึงเปรียบเสมือนการถวายชีวิตของพระองค์เองเป็นเครื่องบูชา และไม่ต้องมีการหลั่งเลือดนี้อีกต่อไป จึงมักพบภาพพระเยซูนุ่งห่มพระวรกายสีแดง หรือมีบาดแผลอยู่บ่อยครั้ง

ที่พระบาทของพระเยซูสังเกตได้ว่าทรงประทับอยู่บนเมฆเนื่องจากเมฆเป็นสัญลักษณ์ของท้องฟ้า มีความหมายรวมถึงพระเจ้าด้วยเช่นกัน ในพระคัมภีร์มักจะเรียกพระเจ้าว่าองค์พระผู้เป็นเจ้าผู้ประทับอยู่บนฟ้าสวรรค์ รวมทั้งหลายเหตุการณ์ที่การประทับอยู่ของพระเจ้าสัมพันธ์กับเมฆและท้องฟ้า เช่น เหตุการณ์ชนชาติอิสราเอลเดินทางในถิ่นทุรกันดาร ได้มีการปรากฏเสาเมฆในการนำทาง (สมาคมพระคริสต์ธรรมไทย, 2560, 112) เหตุการณ์การรับบัพติศมาของพระเยซู ท้องฟ้าได้แหวกออกพร้อมพระสุรเสียงของพระเจ้าดังลงมา (สมาคมพระคริสต์ธรรมไทย, 2560, หน้า 1702-1703) เป็นต้น

จากข้อมูลข้างต้น จึงสรุปเป็นตารางวิเคราะห์ดังนี้

ตารางที่ 2 วิเคราะห์ประติมากรรมพระเยซู

สัญลักษณ์	ความหมายของสัญลักษณ์	ความหมายของสัญลักษณ์ในประติมากรรม	แนวคิดจากตำแหน่งจัดวางในพื้นที่	แนวคิดของพื้นที่
หัวใจ	ความรัก	คติพระหฤทัยของพระคริสต์ แสดงถึงความรักอันแรงกล้าที่มีต่อมนุษย์ แม้จะต้องทนทุกข์ทรมาน	แสดงให้เห็นว่าคติพระคริสต์หฤทัยเป็นแนวคิดหลักของโบสถ์พระ	หัวโบสถ์เป็นตำแหน่งสำคัญสำหรับประดิษฐานรูปพระซึ่งแสดงคติสำคัญของโบสถ์ นอกจากนี้ยัง
ไฟ	ความร้อนรุ่มทางจิตวิญญาณ		คริสตหฤทัย นอกจากจะวางอยู่ในตำแหน่งที่สำคัญ	เป็นตำแหน่งเดียวกันกับพื้นที่สักการสถานซึ่งเป็น
หนาม	สัญลักษณ์ของพระมหาทรมานของพระเยซู	เน้นย้ำถึงการเป็นเครื่องบูชาไถ่บาปของพระเยซู	ยังมีข้อที่สอดคล้องกันกับข้อโบสถ์	ภาพแทนของสวรรค์
แผลศักดิ์สิทธิ์	บาดแผลที่พระเยซูได้รับจากการตรึงกางเขน	พระเยซูทรงประทับอยู่บนฟ้าสวรรค์ภายหลังเรื่องราวการฟื้นพระชนม์กลับสู่สวรรค์		
เมฆ	แสดงถึงฟ้าสวรรค์ซึ่งเป็นที่ประทับของพระเจ้า มีความหมายถึงพระบิดาด้วยเช่นกัน			

ภาพที่ 4 ประติมากรรมพระคริสต์หัตถ์ในโบสถ์พระคริสต์หัตถ์
ที่มา: ฌีรดา คีรีวงศ์ (2566)

นอกจากประติมากรรมพระเยซูซึ่งเป็นประติมากรรมที่สำคัญที่สุดในโบสถ์พระคริสต์หัตถ์จะติดตั้งให้สูงกว่าประติมากรรมชิ้นอื่น ๆ และอยู่กลางผนัง ยังสังเกตได้ว่าจิตรกรรมฝาผนังด้านหลังมีการวาดภาพนกพิราบประดับด้วยรัศมีบินหันหัวลงหาพระเยซู และมีเส้นรัศมีแผ่ลงรับกันกับรูปประติมากรรมตลอดจนมีเมฆและเหล่าเทวดาในลักษณะใบหน้าของเด็กมีปีกอยู่ตามกลุ่มเมฆกับรอบข้างรูปปั้นพระคริสต์เห็นได้ชัดว่าภาพจิตรกรรมในส่วนนี้ได้ถูกออกแบบมาให้สอดคล้องกันกับรูปประติมากรรมพระเยซู โดยนกพิราบหมายถึงพระจิตเจ้า และกลุ่มเมฆหมายถึงพระบิดาบนฟ้าสวรรค์ เมื่อรวมเข้ากับรูปพระเยซูองค์ประกอบทั้งสามนี้จึงแสดงถึงพระตรีเอกภาพ กล่าวในอีกทางคือ เป็นการแสดงภาวะของพระเจ้าซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ภาค นอกจากนี้ยังพบว่าสายตาของเหล่าเทวดาทั้งหมดนั้นหันมองที่ประติมากรรมของพระเยซูรวมทั้งรัศมีจากปลายปากของนกพิราบ และลักษณะการจัดวางทิศทางของนกพิราบ เป็นการนำสายตาให้มุ่งความสนใจไปที่รูปพระเยซูผ่านการใช้เส้นนำสายตา ทำให้งานประติมากรรมมีความโดดเด่นมากยิ่งขึ้น

ภาพที่ 5 ภาพแสดงเส้นนำสายตาของภาพจิตรกรรมฝาผนังต่อประติมากรรมพระคริสต์ทศัย
ที่มา: ณิรดา ศิริวงศ์ (2566)

ตารางที่ 3 วิเคราะห์สัญลักษณ์บนจิตรกรรมฝาผนังกับประติมากรรมพระเยซู

สัญลักษณ์	ความหมายของ สัญลักษณ์	แนวคิดจากตำแหน่งจัดวางในพื้นที่
ประติมากรรมพระเยซู	พระบุตร	ตรีเอกภาพ (Trinity) ภาวะของพระเจ้าซึ่งแบ่งออกเป็น 3
เมฆและกลุ่มเทวดา	พระบิดา	ภาค และทั้ง 3 ภาครวมเป็นพระเจ้าหนึ่งเดียวกัน
นกพิราบ	พระจิตเจ้า	

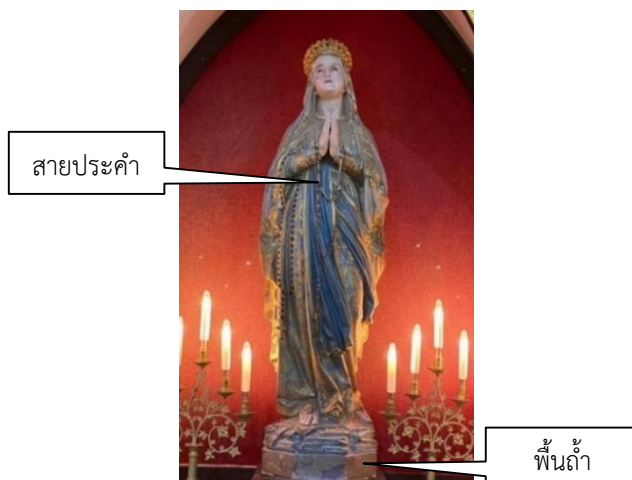
3. ประติมากรรมพระแม่มารีย์และประติมากรรมนักบุญโยเซฟ

นอกจากประติมากรรมพระเยซู ผนังของส่วนสักการสถานมีการติดตั้งประติมากรรมแม่พระอยู่ทางด้านซ้าย และประติมากรรมของนักบุญโยเซฟอยู่ทางด้านขวา ประติมากรรมทั้งสองชิ้นนี้ประดิษฐานอยู่ในซุ้มประตูลายไทย และตั้งอยู่บนฐานลายไทยคล้ายฐานที่พบได้ในวัดพุทธ เมื่อพิจารณาประกอบกับวัสดุจึงสามารถสรุปได้ว่าส่วนของซุ้มและฐานนี้เป็นส่วนที่ถูกสร้างขึ้นใหม่ตามการถวายเป็นพุทธบูชา อย่างไรก็ตาม ประติมากรรมทั้งสองรูปลักษณ์ยังเป็นประติมากรรมดั้งเดิมตั้งแต่สมัยก่อสร้างโบสถ์ เช่นเดียวกับกับประติมากรรมของพระเยซูและนักบุญคนอื่น ๆ ส่วนนี้เองที่ทำให้เห็นถึงศิลปะไทยที่เข้ามาผสมผสานภายในโบสถ์

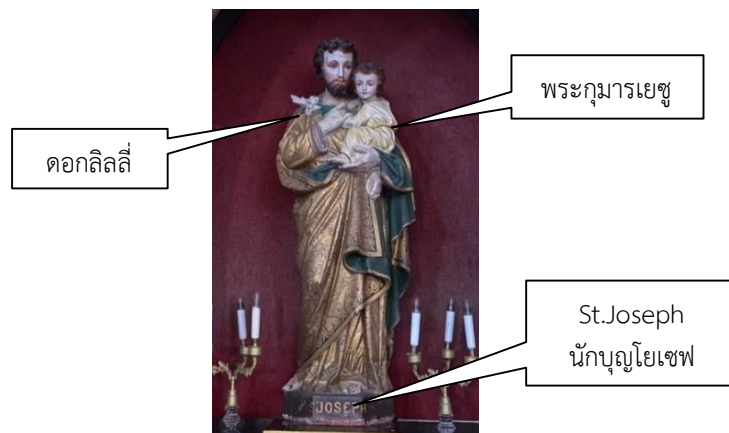
ภาพที่ 6 ชุมโค้ง และฐานประติมากรรมลายไทยในโบสถ์พระคริสตฤทัย
ที่มา: นิรดา คีรีวงศ์ (2566)

ประติมากรรมของพระแม่มารีย์อยู่ในปางแม่พระประจักษ์ที่ลัวร์ด (Our Lady of Lourdes) มีที่มาจากเหตุการณ์ที่เด็กสาวชื่อแบร์นาแดต ซูปีรุ แจ้งว่าพบเห็นพระแม่มารีย์มาปรากฏที่ถ้ำมัสซาเบรียลซึ่งอยู่ตีนเขาของเทือกเขาปีรานีส ที่เมืองลัวร์ด ประเทศฝรั่งเศส (วิชา หิรัญญการ, 2566) เหตุการณ์ดังกล่าวทำให้เกิดความนิยมในการสร้างรูปพระแม่มารีย์ยืนอยู่หน้าถ้ำตามโบสถ์ต่าง ๆ แม้ประติมากรรมแม่พระในโบสถ์พระคริสตฤทัยรูปนี้จะได้ยืนอยู่ในถ้ำ แต่สังเกตได้ว่าที่บริเวณเท้าของแม่พระประทับอยู่บนพื้นหินพื้นด้วยเถาวัลย์ ลักษณะคล้ายพื้นถ้ำ ทำให้ยังคงสัญลักษณ์สำคัญของปางนี้ไว้ ลักษณะที่โดดเด่นของปางนี้อีกประการคือมักจะอยู่ในท่าทางประนมมือพร้อมสายประคำซึ่งมักใช้ในการสวดรำลึกถึงแม่พระ

ภาพที่ 7 ประติมากรรมแม่พระประจักษ์ที่ลัวร์ด ในโบสถ์พระคริสตฤทัย
ที่มา: นิรดา คีรีวงศ์ (2566)

ในส่วนประติมากรรมของนักบุญโยเซฟ ที่ฐานได้มีการระบุชื่อเอาไว้อย่างชัดเจน พบสัญลักษณ์ที่สำคัญ 2 อย่าง คือ เด็กที่นักบุญโยเซฟอุ้มไว้ ซึ่งทำให้เข้าใจได้ว่าเป็นพระกุมารเยซูในวัยเด็ก เนื่องจากความสำคัญของนักบุญโยเซฟในพระคัมภีร์คือเป็นสามีของแม่พระ เพราะฉะนั้นจึงถือว่าเป็นพ่อบุญธรรมของพระเยซูคริสต์ในทางโลก ด้วยเหตุนี้รูปเด็กเล็กจึงกลายมาเป็นสัญลักษณ์หนึ่งของนักบุญโยเซฟ ส่วนสัญลักษณ์อย่างที่สอง ได้แก่ ดอกลิลี่ในมือนักบุญโยเซฟ โดยดอกลิลี่นั้นเป็นสัญลักษณ์ของความบริสุทธิ์ และเป็นดอกไม้ของแม่พระ(จอร์จ เฟอร์กูสัน, 2566, หน้า 44) ทั้ง 2 อย่างเมื่อประกอบเข้าด้วยกันจึงเป็นสัญลักษณ์ที่สื่อถึงนักบุญโยเซฟ

ภาพที่ 8 ประติมากรรมนักบุญโยเซฟ โนโบสท์พระคริสตหฤทัย
ที่มา: ณิรดา ศิริวงศ์ (2566)

การประกอบกันของภาพพระเยซู พระแม่มาเรีย และนักบุญโยเซฟ แสดงภาพแนวคิดที่สำคัญอีกประการคือ ครอบครัวศักดิ์สิทธิ์ (holy family) ชาวคริสต์มองว่าครอบครัวพระคริสต์นั้นเป็นแบบอย่างของความรักและการอดทนแม่ต้องเจออุปสรรคมากมายซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในศาสนาคริสต์ (ปติสร เพ็ญสุด, 2562, หน้า 111) ใช้ชีวิตอย่างเชื่อฟังในพระเจ้า อีกทั้งสถาบันครอบครัวถือเป็นหน่วยย่อยที่สุดของสังคมซึ่งคนโดยทั่วไปสามารถเข้าใจได้ง่ายที่สุด จึงเป็นแบบอย่างของความชอบธรรมที่พึงระลึกและปฏิบัติตามสำหรับศาสนิกชน บ่อยครั้งจึงมักพบภาพทั้งสามบุคคลปรากฏอยู่ร่วมกัน

จากข้อมูลข้างต้น สามารถสรุปเป็นตารางวิเคราะห์ดังนี้

ตารางที่ 4 วิเคราะห์ประติมากรรมพระแม่มารีย์และประติมากรรมนักบุญโยเซฟ

สัญลักษณ์	ความหมายของสัญลักษณ์	ความหมายของสัญลักษณ์ในประติมากรรม	แนวคิดจากตำแหน่งจัดวางในพื้นที่	แนวคิดของพื้นที่
พระแม่มารีย์			ครอบครัวศักดิ์สิทธิ์ (holy family) ครอบครัวของพระคริสต์ ซึ่งเป็นแบบอย่างในเรื่องของความรักที่มีต่อกัน และความศรัทธาต่อพระเจ้า	การประดิษฐานในซุ้มประติมากรรมลายไทย แสดงให้เห็นถึงพุทธวัฒนธรรมที่รูปแบบศิลปะพื้นถิ่นผสมผสานเข้ากับศิลปะของโบสถ์
สายประคำ	พิธีสวดสายประคำบูชาแม่พระ	แสดงปางแม่พระประจักษ์ที่ลอร์ด (our lady of lourdes)		
พื้นถ้ำ	สถานที่ประทับภายในถ้ำ			
นักบุญโยเซฟ				
ดอกกลีบลี	ความบริสุทธิ์ และดอกไม้ประจำตัวพระแม่มารีย์	การมีสถานะการเป็นพ่อของพระเยซูและสามีของพระแม่มารีย์		
เด็ก	พระกุมาร			

จากตารางวิเคราะห์ประติมากรรม แสดงข้อสังเกตเกี่ยวกับสัญลักษณ์ 2 ประการ

1. รูปแบบของสัญลักษณ์ในการตีความหมาย แบ่งย่อยเป็นดังนี้

1.1 สัญลักษณ์ที่มีความหมายเฉพาะเจาะจงชัดเจน ไม่เปลี่ยนแปลงไม่ว่าจะอยู่ในบริบทใด มักใช้เพื่อเสริมรายละเอียดให้แก่ภาพ เช่น นกพิราบ หมายถึงพระจิตเจ้า เป็นต้น

ภาพที่ 9 ภาพกระจกสีที่มีการปรากฏสัญลักษณ์นกพิราบ ในโบสถ์พระคริสต์หฤทัย
ที่มา: ฌีรดา คีรีวงศ์ (2566)

จากภาพที่ 9 จะเห็นได้ว่าการปรากฏภาพของนกพิราบ ซึ่งหมายถึงพระจิตเจ้าในทุกภาพ แม้จะอยู่ในบริบทที่แตกต่างกัน

1.2 สัญลักษณ์ที่มีความหมายเปลี่ยนแปลงเมื่อประกอบกับสัญลักษณ์อื่น โดยอาจมีความหมายใกล้เคียงกับความหมายเดิม หรือเกิดความหมายใหม่โดยสิ้นเชิง เช่น เด็ก โดยทั่วไปไม่ได้มีความเจาะจง แต่หากอยู่ร่วมกับสัญลักษณ์อื่นเช่นนักบุญโยเซฟ หรือรัศมี จึงมีความหมายถึงพระกุมารหรือหอก หากไม่ได้อยู่ในบริบทที่กำลังต่อสู้กับมังกรจึงไม่ได้มีความหมายถึงการเอาชนะซาตาน เป็นต้น

ภาพที่ 10 ประติมากรรมนักบุญโทมัส
ที่มา: ณิรดา ศิริวงศ์ (2566)

จากภาพที่ 10 ประติมากรรมนักบุญโทมัสมีการถือหอกเช่นเดียวกับประติมากรรม
อัครทูตอัครคาเอล แต่ในประติมากรรมนักบุญโทมัสหอกเป็นสัญลักษณ์ของเหตุการณ์มรณสักขีของ
นักบุญโทมัส

2. งานประติมากรรมกับพื้นที่

งานประติมากรรมประกอบจากสัญลักษณ์หลากหลาย เกิดเป็นความหมายในตัวงาน
ประติมากรรมเอง เมื่อนำไปจัดวางในพื้นที่ประติมากรรมจึงทำหน้าที่เป็นสัญลักษณ์ที่ให้ความหมายกับพื้นที่
นั้น ๆ ตลอดจนมีผลทำให้เกิดความสัมพันธ์กับประติมากรรมชิ้นอื่นตามตำแหน่งการจัดวาง

บทสรุป

จากการศึกษาประติมากรรมในส่วนสักการสถานของโบสถ์พระคริสตฤทัย พบว่าสัญลักษณ์ใน
งานประติมากรรมที่ใช้เพื่อระบุอัตลักษณ์ สถานภาพ ความสำคัญ ตลอดจนเนื้อหาของประติมากรรม ทั้งนี้
เมื่อประกอบสัญลักษณ์ที่หลากหลายเข้าด้วยกัน สัญลักษณ์บางประการยังนำไปสู่ความหมายที่แสดง
รายละเอียดของประติมากรรมมากยิ่งขึ้น และตำแหน่งการจัดวางประติมากรรมในพื้นที่สักการสถานยัง
เป็นสัญลักษณ์ที่แสดงแนวคิดทางศาสนา สะท้อนภาพของสวรรค์ที่มาประทับอยู่ได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

แน่ชัดว่าประติมากรรมได้เข้ามามีส่วนร่วมในศาสนสถานมากกว่าในเรื่องการตกแต่งอย่างเดียว
อย่างไรก็ตามยังคงมีรูปแบบการใช้สัญลักษณ์ที่หลากหลายในงานคริสตศิลป์ ซึ่งก่อให้เกิดความเป็นไปได้
ทางแนวคิดที่หลากหลาย กระทั่งรูปแบบศิลปะที่แตกต่างออกไป เช่น การนำศิลปะพื้นถิ่นมาผสมผสาน
อย่างขุ่มประติมากรรมลายไทยที่พบในโบสถ์พระคริสตฤทัย อาจสะท้อนความหมายในบริบทที่
กว้างขวางมากขึ้นจากบริบททางศาสนาให้ศึกษาต่อไป

รายการอ้างอิง

- คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อพิธีกรรม. (2562). **แนวทางการดำเนินงานออกแบบ ก่อสร้างและบูรณะ โบสถ์คาทอลิกในประเทศไทย** (พิมพ์ครั้งที่ 3). คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อพิธีกรรม.
- คณะผู้ดูแลวัดพระคริสตหฤทัย. (ม.ป.ป.). **วัดพระคริสตหฤทัย** [แผ่นพับ]. ม.ป.ท.
- จอร์จ เฟอร์กูสัน. (2566). **Signs & Symbols in Christian Art** [เครื่องหมายและสัญลักษณ์ใน คริสตศิลป์] (พิมพ์ครั้งที่ 10). โซเฟีย.
- ปติสร เพ็ญสุด. (2562). **คริสตศิลป์กระจกสี โบสถ์คริสต์ในประเทศไทย**. มิวเซียมเพรส.
- ปติสร เพ็ญสุด. (2566). **โบสถ์คริสต์ในประเทศไทย**. มิวเซียมเพรส.
- วิชา หิรัญญการ. (2566). **11 กุมภาพันธ์ ระลึกถึงแม่พระประจักษ์ที่เมืองลัวร์ด (The memorial of Our Lady of Lourdes)**. <https://www.cbct.or.th/the-memorial-of-our-lady-of-lourdes-2/>
- วิทยาลัยแสงธรรม. (2533). **ประวัติพระศาสนจักรคาทอลิกไทย สมัยกรุงศรีอยุธยา-สังคายนาวาติกัน**. สำนักพระอัครสังฆราชฯ.
- สมาคมพระคริสต์ธรรมไทย. (2560). **พระคริสตธรรมคัมภีร์ ไทย-อังกฤษ ฉบับมาตรฐาน** (พิมพ์ครั้งที่ 2). สมาคมพระคริสต์ธรรม.
- หอจดหมายเหตุ อัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ. (2558). **ภูมิหลังก่อนที่คณะมิชชันนารีแห่งกรุงปารีสจะเข้ามาเผยแผ่ศาสนาในประเทศไทย**. <https://catholichaab.com/main/index.php/1/2015-09-30-02-39-35/519-2015-10-16-07-03-52>

อิทธิพลจากแนวคิดไซโคจิโอกราฟีที่มีต่อศิลปินร่วมสมัย

The Influence of Psychogeographic Concepts on Contemporary Artists

วันที่รับบทความ: 10 ตุลาคม 2567

ณัฐพล บุญเผือก^{1*}

วันที่แก้ไขบทความ: 24 ตุลาคม 2567

วันที่ตอบรับบทความ: 30 ตุลาคม 2567

บทคัดย่อ

ศิลปินในศตวรรษที่ 20 หลายคนได้รับอิทธิพลจากแนวคิดไซโคจิโอกราฟี (Psychogeography) หรือจิตภูมิศาสตร์ ผ่านกระบวนการดริฟท์ (Drift) หรือเดรีฟ (Dérive) ในภาษาฝรั่งเศส อันหมายถึง “การล่องลอย” ซึ่งเป็นการสำรวจเมืองโดยการเดินอย่างรวดเร็ว โดยมุ่งหวังที่จะเปลี่ยนทัศนคติคนเดินสำรวจเมืองที่ไม่อาจคาดเดาได้ เป็นผลลัพธ์ในเชิงอุดมคติ คือ คนเดินเท้าจะตระหนักถึงสภาพแวดล้อมเมืองที่ถูกมองข้ามหรือละเลยไป และเริ่มมองเห็นสิ่งใหม่ ๆ ผ่านสัมผัสเป็นประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันในสังคมเมือง จากกรณีศึกษาศิลปินร่วมสมัย 5 คน อย่าง 1) ฟรันทซ์ แอคเคอร์แมนน์ (Franz Ackermann) 2) จูลี เมห์เรตู (Julie Mehretu) 3) เจเน็ต คาร์ดิฟฟ์ และ จอร์จ เบอส์ มิลเลอร์ (Janet Cardiff and George Bures Miller) 4) ฤกษ์ฤทธิ ธีระวนิช (Rirkrit Tiravanija) และ 5) อินเวเดอร์ (Invader) ที่ระบุกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานของตนเองผ่านกระบวนการดริฟท์ ออกมาเป็นงานศิลปะที่มีมุมมอง แนวคิด รูปแบบและเทคนิควิธีการที่น่าสนใจ

คำสำคัญ: ไซโคจิโอกราฟี การดริฟท์ ศิลปินร่วมสมัย

¹ นักศึกษาหลักสูตรศิลปมหาบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์ ภาควิชาทัศนศิลป์ คณะจิตรกรรม ประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

* ผู้ประสานงานหลัก email: nboonpueak@gmail.com

The Influence of Psychogeographic Concepts on Contemporary Artists

Received: October 10, 2024

Nutthapol Boonpueak^{1*}

Revised: October 24, 2024

Accepted: October 30, 2024

Abstract

Many artists in the 20th century were influenced by the concept of psychogeography through the process of drifting (Dérive) – a French term meaning “floating”. This process involves exploring the city by walking quickly, with the aim of altering the pedestrian’s perspective of the unpredictable city. The ideal outcome is that pedestrians become more aware of the overlooked or neglected urban environment, starting to perceive new things through their senses as part of their everyday experience in urban life. This study examined the creative processes of five contemporary artists: 1) Franz Ackermann, 2) Julie Mehretu, 3) Janet Cardiff and George Bures Miller, 4) Rirkrit Tiravanija, and 5) Invader. These artists identified their creative processes through the dérive, resulting in artworks with intriguing perspectives, ideas, forms, and techniques.

Keyword: psychogeography, drifting, contemporary artists

¹ Master of Fine Arts students, Art Theory Program, Department of Art Theory, Faculty of Painting Sculpture and Graphic Arts, Silpakorn University

* Corresponding author email: nboonpueak@gmail.com

บทนำ

ไซโคจีโอกราฟี (Psychogeography) นิยามเป็นภาษาไทยว่าจิตภูมิศาสตร์ซึ่งผสมผสานระหว่างจิตวิทยาและภูมิศาสตร์ ได้รับการพัฒนาในช่วงกลางศตวรรษที่ 20 โดย Letterist Inter-national และ Situationist International โดยมี กีย เดบอर्ड (Guy Debord) ซึ่งเป็นสมาชิกผู้ก่อตั้งของทั้งสององค์กรได้ให้คำจำกัดความของจิตภูมิศาสตร์ว่าเป็น “การศึกษาผลกระทบของสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ต่อพฤติกรรมและอารมณ์ของบุคคล ไม่ว่าจะโดยตั้งใจหรือไม่ก็ตาม” (Knabb, 2006, p. 62) เป็นการสำรวจเมืองอย่างสร้างสรรค์ โดยมุ่งหวังที่จะเปลี่ยนทัศนคติคนเดินสำรวจเมืองที่ไม่อาจคาดเดาได้ เป็นผลลัพธ์ในเชิงอุดมคติ คือ คนเดินเท้าจะตระหนักถึงสภาพแวดล้อมเมืองที่ถูกมองข้ามหรือละเลยไป และเริ่มมองเห็นสิ่งใหม่ ๆ ผ่านสัมผัสเป็นประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันในสังคมเมือง จิตภูมิศาสตร์กลายเป็นสิ่งที่จับต้องได้ในรูปของ *dérive* (การล่องลอย) กระบวนการ *dérive* คือการเดินทางผ่านภูมิทัศน์เมืองโดยไม่ได้อิงแผนที่เป็นการเดินเตร่ โดยการปล่อยให้ปฏิกิริยาทางอารมณ์ความรู้สึกของแต่ละคนที่มีต่อสภาพแวดล้อมเมืองโดยรอบ โดยผู้ที่ทำกระบวนการ *dérive* เป็นแผนที่จิตภูมิศาสตร์ของเมือง นักสถานการณ์นิยมใช้แผนที่นี้เพื่อช่วยกระตุ้นเส้นทางที่คาดเดาไม่ได้ ซึ่ง Phil Smith ได้ให้คำจำกัดความไว้ใน Cultural Geographies ว่าเป็น “การท่องเที่ยวบนท้องถนนในเมืองที่ไม่มีจุดหมายเพื่อสำรวจและทำแผนที่บรรยากาศ” ซึ่งเดบอर्डได้รับอิทธิพลแนวคิดในเรื่องนี้ จาก Formulaire pour un urbanisme nouveau (Formulary for a New Urbanism) ค.ศ. 1953 บทความที่เขียนขึ้นโดย ไอแวน ชิตชีกอฟ (Ivan Chitcheglov) หรือที่รู้จักกันในนาม จิลส์ ลีวา (Gilles Ivain) อดีตสมาชิกกลุ่มเลททริสต์ อินเตอร์ เนชั่นแนล โดยเดบอर्डสนับสนุนชิตชีกอฟในเรื่อง “การสังเกตการณ์อย่างเข้มข้น ของการรวมตัวกัน ในเมืองในปัจจุบัน เพื่อค้นพบว่าสภาพแวดล้อมส่งผลต่อพฤติกรรมและความรู้สึกของแต่ละบุคคลอย่างไร และในทางกลับกัน จะสร้างสภาพแวดล้อมใหม่ที่สร้างความเป็นไปได้สำหรับ “รูปแบบพฤติกรรมใหม่” ได้อย่างไร

ทฤษฎีของการดริฟท์ หรือ Théorie de la *dérive* (Theory of the *Dérive*) เขียนโดย เดบอर्ड ถูกตีพิมพ์ครั้งแรกใน เล เลฟเวร์ นู ฉบับที่ 9 (Les Lèvres Nues N° 9) เดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1956 หลังจากนั้นมีการปรับเนื้อหาเล็กน้อยและถูกตีพิมพ์อีกครั้งในวารสารของกลุ่มชิททูเอชชั่นนิสต์ อินเตอร์เนชั่นแนล ฉบับที่ 2 (Internationale Situationniste #2) เดือนธันวาคม ค.ศ. 1958 หนึ่งในแนวทางปฏิบัติการขั้นพื้นฐานของชิททูเอชชั่นนิสต์คือ การดริฟท์ (drift) หรือเดริฟ (dérive) ในภาษาฝรั่งเศส อันหมายถึง “การล่องลอย” ซึ่งเริ่มต้นโดยกลุ่มเลททริสต์ อินเตอร์เนชั่นแนล เดบอर्डได้อธิบายการดริฟท์ว่า “เป็นเทคนิคในการเดินอย่างรวดเร็วผ่านสภาพแวดล้อมที่หลากหลาย เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการเล่นอย่างสร้างสรรค์ และการตระหนักรู้ถึงผลกระทบของไซโคจีโอกราฟี และด้วยเหตุนี้จึงค่อนข้างแตกต่างจากแนวคิดดั้งเดิมของการเดินทาง (journey) หรือการเล่น (stroll)” (Knabb, 2006, p. 62) ซึ่งการดริฟท์นี้เป็นเครื่องมือสำคัญในการทำ ความเข้าใจและพัฒนาทฤษฎีไซโคจีโอกราฟี โดยชิททูเอชชั่นนิสต์ได้นำสิ่งนี้มาใช้ เพื่อต่อสู้กับระบอบทุนนิยมที่ทำให้มนุษย์มีเพียงชีวิตประจำวัน ที่ซ้ำซากจำเจและประสบการณ์ที่สามารถคาดเดาได้เท่านั้น

เดบอर्ट ได้ขยายความการดริฟท์ไว้ว่า “ในช่วงระยะเวลาหนึ่งบุคคลหนึ่งคนหรือมากกว่า ละทิ้งความสัมพันธ์จากการทำงานกิจกรรมยามว่างและแรงจูงใจอื่น ๆ ตามปกติของพวกเขาแล้วปล่อยให้ตัวเองเคลื่อนไหวและถูกดึงดูดโดยสถานที่ท่องเที่ยวภูมิประเทศและเผชิญหน้ากับสิ่งต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โอกาสเป็นปัจจัยที่สำคัญน้อยที่สุดในกิจกรรมนี้ จากมุมมองการดริฟท์ เมืองต่าง ๆ มีรูปทรงของไฮโคจิโอกราฟี โดยมีกระแสที่ไหลอย่างคงที่มีจุดคงที่และกระแสที่ไหลอย่างผันผวนกีดขวางไม่ให้เข้าหรือออกจากบางพื้นที่ได้” (Knabb, 2006, p. 56)

เดบอर्टได้ยกตัวอย่างการศึกษาเรื่อง ปารีสและความแออัดของชาวปารีส (Paris et l'agglomération parisienne) ค.ศ. 1952 โดย ชงบาร์ต เดอ โลว (Chombart de Lauwe) ตั้งข้อสังเกตว่า “ย่านชุมชนเมืองไม่ได้ถูกกำหนดโดยปัจจัยทางภูมิศาสตร์และเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังพิจารณาจากภาพลักษณ์ของผู้อยู่อาศัยและปัจจัยอื่น ๆ ละแวกใกล้เคียงด้วย” เพื่อแสดงให้เห็น “ความคับแคบของ ปารีสที่แท้จริงซึ่งแต่ละคนอาศัยอยู่ภายในพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่มีรัศมีเล็กมาก” เขาวาดแผนภาพการเคลื่อนไหวทั้งหมดที่เกิดขึ้นในระยะเวลาหนึ่งปี โดยนักศึกษาที่อาศัยอยู่ในเขตที่ 16 ซึ่งการเดินทางของเธอเป็นรูปสามเหลี่ยมเล็ก ๆ โดยไม่มีความเบี่ยงเบนที่มีนัยสำคัญ โดยมีปลายยอดอยู่เพียงสามจุด ได้แก่ คณะรัฐศาสตร์ ที่พักของเธอ และที่พักของครูสอนเปียโน (Knabb, 2006, p. 62)

เดบอर्टอธิบายต่อว่า ระยะเวลาโดยเฉลี่ยของการดริฟท์อยู่ที่ประมาณหนึ่งวัน โดยเวลาเริ่มต้นและเวลาสิ้นสุดไม่จำเป็นต้องสัมพันธ์กับวันทางสุริยคติ แต่ให้ข้อสังเกตไว้ว่า ชั่วโมงสุดท้ายของกลางคืนนั้นอาจไม่เหมาะสม ซึ่งระยะเวลานี้เป็นเพียงค่าเฉลี่ยทางสถิติเท่านั้น อีกประการหนึ่ง คือ การดริฟท์ มักไม่ค่อยเกิดขึ้นในรูปแบบที่บริสุทธิ์ เพราะเป็นเรื่องยากสำหรับผู้เข้าร่วมที่จะหลีกเลี่ยงการจัดสรรเวลาหนึ่งหรือสองชั่วโมงในตอนต้นหรือตอนท้ายของวันเพื่อดูแลงานที่ซ้ำซากจำเจ และในช่วงท้ายของวันความเหนื่อยล้าก็มักส่งผลให้ไม่อยากทำแต่ที่สำคัญกว่านั้นการดริฟท์มักจะเกิดขึ้นภายในระยะเวลาจำกัด โดยตั้งใจไม่กินชั่วโมง หรือแม้แต่โดยบังเอิญในช่วงเวลาสั้น ๆ หรืออาจกินเวลาหลายวันโดยไม่หยุดชะงัก แต่การดริฟท์หลายครั้งต่อเนื่องและใช้เวลาค่อนข้างนาน อาจได้ผลที่ไม่แน่นอนว่าอิทธิพลของสภาพอากาศอาจส่งผลต่อการดริฟท์โดยเฉพาะในกรณีที่ฝนตกต่อเนื่องเป็นเวลานาน การดริฟท์สามารถจำกัดให้อยู่ในสภาพแวดล้อมเล็ก ๆ ที่มีทุกอย่าง ครบครันได้ เช่น ละแวกบ้าน หรือถนนเพียงบล็อกเดียวหากพื้นที่นั้นน่าสนใจเพียงพอ และนอกจากจะใช้เวลาแล้วเดบอर्टยังเสนอให้ใช้การโดยสารแท็กซี่ได้ เพราะสามารถสุ่มเส้นทางได้ตามต้องการ (Knabb, 2006, p. 52)

ด้วยอุดมการณ์ของกลุ่มซิทูเอชันนิสต์ อินเทอร์เน็ตชั้นแนล อันประกอบไปด้วย ศิลปิน นักเขียน นักปรัชญา ที่ต้องการบ่อนทำลายระบอบทุนนิยมและสังคมสมัยใหม่ เพราะพวกเขากังวลว่าสื่อมวลชนและลัทธิบริโภคนิยมกำลังเพาะพันธุ์สังคมที่ไม่แยแส เฉื่อยชาและโดดเดี่ยว พวกเขาจึงต้องการนิยามศิลปะใหม่ ด้วยวิธีที่ทำให้ผู้คนหันกลับมาสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมของเขาอีกครั้ง ดังนั้นการปลุกผู้คนให้ตื่นขึ้นจากการถูกสะกดจิตจาก “สังคมแห่งมหรสพ” (Society of the Spectacle) และการถูกล้างสมองโดยลัทธิบริโภคนิยม มีเพียงหนทางเดียวคือ การสร้างซิทูเอชัน (Situation) ดังนั้นทฤษฎีของการดริฟท์

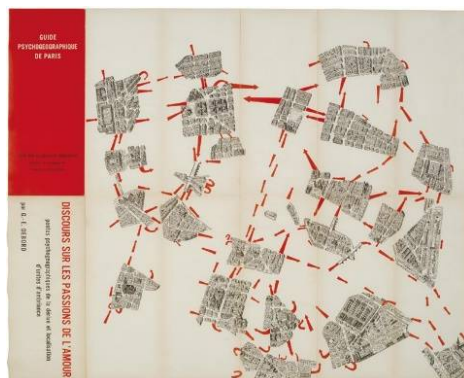
จึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะนำผู้คนออกไปสัมผัสรับรู้ถึงจิตภูมิศาสตร์ของเมือง และพิจารณาว่ายังมีที่ใดในเมือง ที่ยังไม่ถูกแตะต้องจากทุนนิยมและความทันสมัยบ้าง

แผนที่ไซโคจิโอกราฟิก (psychogeographic maps)

ผลลัพธ์ภายหลังจากการดริฟท์เพื่อสำรวจไซโคจิโอกราฟิกของเมือง โดยศิลปินกลุ่มชิททูเอชชั่นนิสต์นั้น จะถูกนำเสนอออกมาในรูปแบบของ “แผนที่ไซโคจิโอกราฟิก” ซึ่งเป็นการทำแผนที่ที่ไม่ได้มุ่งเน้นความถูกต้องเชิงภูมิศาสตร์หรือมีรูปแบบการนำเสนอที่มีแบบแผนตายตัว แต่เป็นแผนที่ที่สร้างขึ้นในรูปแบบเฉพาะบุคคล เพื่อสื่อสารหรือสะท้อนให้เห็นถึงผลกระทบทางอารมณ์และความรู้สึก ตลอดจนถึงทัศนคติส่วนบุคคลของศิลปินชิททูเอชชั่นนิสต์ที่มีต่อเมืองหรือพื้นที่นั้น ๆ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

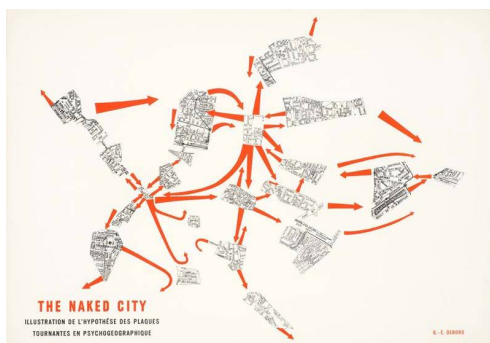
กียี เดบอर्ड (Guy Debord)

Guide psychogéographique de Paris. Discours sur les passions de l'amour (Psychogeographic Guide of Paris. Discourse on the Passions of Love) ค.ศ. 1957 เป็นหนึ่งในแผนที่ 5 ฉบับ ที่เดบอर्डสร้างขึ้นสำหรับนิทรรศการครั้งแรกของจิตภูมิศาสตร์ (First Exhibition of Psychogeography) ณ แท็บโท แกลเลอรี (Taptoe Gallery) กรุงบรัสเซลส์ในเดือนกุมภาพันธ์ ปี ค.ศ. 1957 แผนที่เหล่านี้อธิบายการทดลองอย่างไม่เป็นทางการ ซึ่งดำเนินการในปารีสโดยกลุ่มเลททริสต์ ภายหลังจากที่เดบอर्डปฏิเสธที่จะเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่ม ในที่สุดภาพดัดปะชิ้นนี้ก็ถูกพิมพ์พร้อมกับ The Naked City ในเดือนพฤษภาคม ระหว่างการเยือนเดนมาร์กกับยอร์น และจัดพิมพ์โดยกลุ่ม อินเตอร์เนชั่นแนล มูฟเมนต์ ฟอรั่ม อิมเมจินิสต์ เบาเฮาส์ ผลงานทั้งสองชิ้นนี้ถูกผลิตซ้ำอีกครั้งในปี ค.ศ. 1958 ในหนังสือ พู ลา ฟอรั่ม (Pour la forme) ของ แอสเกอร์ ยอร์น (Asger Jorn) ซึ่งตีพิมพ์ในปารีสโดย กลุ่มชิททูเอชชั่นนิสต์ อ้างอิงจากภาพแปลนเมืองปารีสในมุมสูง (plan de paris à vol d'oiseau) ที่ตีพิมพ์ในปี ค.ศ. 1951 ออกแบบโดย จอร์จ เฟลเทียร์ (Georges Peltier) ลูกศรแสดงถึงทิศทางของผู้เดิน (drifter) ซึ่งเชื่อมโยงความเป็นเอกภาพของบรรยากาศที่แตกต่างกัน (Bertolino, Delsante, & Haddadian, 2017, p. 561) โดยผลงานชิ้นนี้ แสดงภาพแผนที่เมืองปารีสที่ถูกตัดแบ่งพื้นที่ที่เคยเชื่อมโยงกันให้แยกออกจากกัน ระยะห่างทางจิตใจระหว่างพื้นที่เหล่านี้ ถูกแสดงให้เห็นผ่านการกระจายชิ้นส่วนของแผนที่ การเดินเตร่ การปล่อยให้ตัวเองเดินอย่างล่องลอย (หรือการดริฟท์) จะทำให้แต่ละคนสามารถค้นพบเอกภาพของสภาพแวดล้อมในเมืองหนึ่ง ๆ ได้ ลูกศรสีแดงระบุทางข้ามที่ใช้บ่อยที่สุดระหว่างหมู่เกาะในเมือง (เขตปกครอง) ซึ่งถูกค้นด้วยการไหลของการจราจรจากพาหนะที่ใช้เครื่องยนต์

ภาพที่ 1 Guide psychogéographique de Paris. Discours sur les passions de l'amour
การพิมพ์หินบนกระดาษ, 59.5 x 73.5 ซม.
ที่มา: กียี เดบอर्ट (1957)

The Naked City. Illustration de l'hypothèse des plaques tournantes en Psycho Géographique ค.ศ. 1957 เป็นอีกหนึ่งผลงานที่จัดแสดงในนิทรรศการเดียวกันกับผลงานข้างต้น สร้างจากชิ้นส่วนที่ถูกตัดจากแผนที่ในคู่มือเดินทางของปารีส (guide taride of paris) ผลงานนี้แสดงให้เห็นถึงแนวคิดหลักเรื่องศูนย์กลางของไซโคจีโอกราฟี ประเภทของทางแยก ซึ่งมีความโน้มเอียงของไซโคจีโอกราฟีที่หลากหลาย ผ่านการใช้สัญลักษณ์ลูกศรโดย เดบอर्ट เปรียบเทียบรูปแบบเหล่านี้กับภาพประกอบหนังสือที่ออกแบบสำหรับเด็ก ที่รวมเอาภาพท่าเรือ ภูเขา คอคอด ป่า แม่น้ำ เชื้อน แหลม สะพาน เรือ และหมู่เกาะมาไว้ในภาพเดียวกัน (Sadler, 1998, p. 184)

ภาพที่ 2 The Naked City. Illustration de l'hypothèse des plaques tournantes en
psychogéographique
ที่มา: กียี เดบอर्ट (1957)

ศิลปินร่วมสมัยที่ได้รับอิทธิพลในการสร้างสรรค์จากแนวคิดเรื่องไซโคจิโอกราฟี

แม้ว่าความเคลื่อนไหวทางด้านศิลปะของกลุ่มชิตูเอชัสนิสท์ อินเทอร์เน็ตเนชั่นแนล จะไม่ได้กินเวลายาวนาน และผลิตผลงานศิลปะออกมาเพียงจำนวนไม่มากนัก เพราะเพียงช่วงต้นคริสต์ทศวรรษ 1960 กลุ่มผู้ก่อตั้งบางส่วนก็เริ่มแตกแยกและออกจากกลุ่มไปในปี ค.ศ. 1961 และในปี ค.ศ. 1962 เดบอร์ดีผู้ร่วมก่อตั้งคนสำคัญของกลุ่มได้กล่าวว่า “ไม่ควรเน้นย้ำถึงศิลปะอีกต่อไป” เป็นผลให้การเคลื่อนไหวของสมาชิกกลุ่มที่ยังเหลือ มุ่งเน้นไปที่กิจกรรมทางการเมืองและมีบทบาทสำคัญในเหตุการณ์จลาจลเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1968 แต่แนวคิดทฤษฎีของกลุ่มในหลายเรื่อง ยังคงส่งอิทธิพลมาถึงศิลปินร่วมสมัยในปัจจุบัน ซึ่งหนึ่งในนั้นคือแนวคิดเรื่องไซโคจิโอกราฟี ที่กลับมาเป็นที่นิยมอย่างมากในช่วงคริสต์ทศวรรษ 1990 โดยศิลปินร่วมสมัยจำนวน 5 คน ซึ่งล้วนอ้างถึงแนวคิดเรื่องไซโคจิโอกราฟีว่าให้อิทธิพลส่วนหนึ่งในการสร้างผลงานศิลปะร่วมสมัยของตน ดังต่อไปนี้

1. ฟรันทซ์ แอคเคอร์แมนน์ (Franz Ackermann)

แอคเคอร์แมนน์ เกิดในปี ค.ศ. 1963 ในเมืองนอยมาร์ก-ซังต์ไวพท์ (Neumarkt-Sankt Veit) บาวาเรีย ศึกษาศิลปะที่สถาบันวิจิตรศิลป์มิวนิก (Akademie der Bildenden Künste München) และที่มหาวิทยาลัยวิจิตรศิลป์ฮัมบูร์ก (Hochschule für bildende Künste Hamburg)

ในปี ค.ศ. 1991 แอคเคอร์แมนน์ ได้รับทุนจาก DAAD ซึ่งทำให้เขาสามารถเดินทางไปเอเชียได้เป็นครั้งแรก ในฐานะศิลปินพำนักหนึ่งปีที่ฮ่องกง และการเดินทางได้กลายเป็นพื้นฐานสำคัญในงานของเขาตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา การทดลองและปฏิบัติการทางศิลปะของเขา ได้รับแรงบันดาลใจจากกลุ่มชิตูเอชัสนิสท์ อินเทอร์เน็ตเนชั่นแนล และไซโคจิโอกราฟี ระหว่างการเดินทางเขาใช้ภาพถ่ายภาพร่างดินสอ หมึกและสีน้ำ เพื่อสร้างแผนที่ทางจิต (mental maps) ซึ่งไม่ใช่การจำลองแบบหรือเลียนแบบภาพของดินแดน แต่เป็นการสังเคราะห์โลกทางกายภาพและทางจิตแทน จากสิ่งเหล่านี้เขาบรรจกรวบรวมสีสันที่สดใส ซึ่งเผชิญหน้ากับผู้ชมด้วยมุมมองของภาพที่พังทลาย พื้นที่ทางภูมิศาสตร์และสถาปัตยกรรม เส้นโครงข่ายในงานศิลปะของเขาแผ่กระจายออกไปเหมือนรากไม้ โครงสร้างขยายตัวออกไปทุกทิศทุกทาง โดยไม่มีระบบลำดับขั้นใด ๆ ภาพตัดปะและลวดลายต่างๆ ดูเหมือนจะเป็นไปตามความวุ่นวายและพลังพลวัตที่ปล่อยออกมาจากแรงโน้มถ่วง บังคับให้ภาพเกิดการขยายตัวบ่อยครั้งที่เขาสร้างภาพและแกะรอยความทรงจำของการสำรวจเมืองต่างๆ ซึ่งไม่ใช่แค่เมืองในฐานะเชิงพื้นที่ แต่ยังรวมถึงทิศทางของจิตภายในเครือข่ายของเมืองด้วย โครงสร้างเมืองเป็นต้นแบบของระบบอ้างอิงทางวัฒนธรรมและสังคม สำหรับเขาแล้วการเดินทางและประสบการณ์ ชีวิตที่ผ่านมาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสร้างสรรค์

ภาพที่ 3 TEW No. 30 The Next Sixth Month
ที่มา: ฟรันทซ์ แอคเคอร์แมนน์ (1991)

ภาพที่ 4 Walking South
ที่มา: ฟรันทซ์ แอคเคอร์แมนน์ (2012)

2. จูลี เมห์เรตุ (Julie Mehretu)

เมห์เรตุ เกิดที่แอตลิสอาบาบา ประเทศเอธิโอเปีย ในปี ค.ศ. 1970 โดยมีพ่อเป็นชาวเอธิโอเปียและแม่เป็นชาวอเมริกัน ครอบครัวของเธอย้ายไปยังสหรัฐอเมริกาในปี ค.ศ. 1977 เมื่อผู้นำทางทหารเริ่มการศึกษาเพื่อสร้างความหวาดกลัว ประสบการณ์ด้านการย้ายถิ่นฐานและการพลัดถิ่นของเธอทำให้เห็นว่าการเมืองสร้างกระแสโลกได้อย่างไร เธอเรียกภาพวาดของเธอในแนวนี้ว่า “ไซโคจีโอกราฟิส” (Psychogeographies) ซึ่งพูดถึงประเด็นเกี่ยวกับความทรงจำข้ามช่วงเวลา พื้นที่ และสถานที่ เมห์เรตุ อธิบายถึงแรงกระตุ้นของเธอในการสำรวจไซโคจีโอกราฟิว่า “ฉันสนใจในการวาดภาพหรือแผนที่ (อารยธรรม) ... การลักลอบเข้าและออกของการทำงาน การต่อต้านความเข้าใจ... ฉันสนใจในศักยภาพของไซโคจีโอกราฟิ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าภายในสิ่งที่มองไม่เห็น ได้คิดค้นพื้นที่สร้างสรรค์ ซึ่งแต่ละคนสามารถใช้ทรัพยากรจากการตัดสินใจด้วยตนเอง หรือต่อต้าน....

แรงกระตุ้นนี้เป็นแรงกระตุ้นที่สำคัญในการวาดภาพ และสร้างโครงการแนวความคิดที่ใหญ่ขึ้นของฉันทันในฐานะจิตรกร” (Kim, Hockley, Campbell, & Edwards, 2019, p.51)

ภาพวาดและภาพพิมพ์ของเธอสะท้อนให้เห็นถึงชั้นของเครื่องหมายและโทนสี ตลอดจนการอ้างอิงและความหมายที่มาจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย รวมถึงแผนที่ภูมิประเทศ รูปแบบสถาปัตยกรรมและการอ้างอิงทางประวัติศาสตร์ศิลปะ ตลอดจนแนวคิดทางปรัชญา การเมืองและเหตุการณ์ปัจจุบัน หน้าที่ของภาษา และการทำเครื่องหมายอัลกอริทึม เธอโอรับความตึงเครียดระหว่างขนบนามธรรมและการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างสร้างสรรค์ โดยปลุกเร้าวิธีการที่คลุมเครือผ่านแผนที่ ภูมิรัฐศาสตร์ บนภูมิทัศน์ระหว่างทวีป

ภาพที่ 5 Heavy Weather series: Local Calm

ที่มา: จูลี เมห์เรตุ (2005)

ภาพที่ 6 Mural

ที่มา: จูลี เมห์เรตุ (2009)

3. เจเน็ต คาร์ดิฟฟ์ และ จอร์จ เบอส์ มิลเลอร์ (Janet Cardiff and George Bures Miller)

ศิลปินคู่ชาวแคนาดา คาร์ดิฟฟ์ และ มิลเลอร์ อาศัยและทำงานในบริติชโคลัมเบีย พวกเขาได้รับการยอมรับในระดับสากลจากการติดตั้งระบบเสียงมัลติมีเดียที่ชวนดื่มด่ำการเดินด้วยเสียงและวิดีโอ ด้วยวิธีการนี้พวกเขาได้สร้างเสียงที่เทียบได้กับแผนที่ไฮโดรโอกราฟฟิก

“เมื่อเราผลิตวิดีโอสำหรับการเดินด้วยเสียงแน่นอนว่ามีการตัดสินใจเกี่ยวกับเนื้อหาของงานจากเสียงที่เราได้ยิน เราวางแผนการเดินทางโดยสำรวจเส้นทางเข้าไปเข้ามา ฟังและดูตลอดทาง นอกจากนี้ สถาปัตยกรรมหรือถนนตลอดทางเดินยังกำหนดว่าเสียงหรือสคริปต์เสียงประเภทใดที่จะสะท้อนประวัติศาสตร์และอารมณ์ ... ดังเช่น ไฮโคจิโอกราฟี ...ฉันรักคำนั้น” (Cruz, Curiger, & Kortun, 2000, p.184)

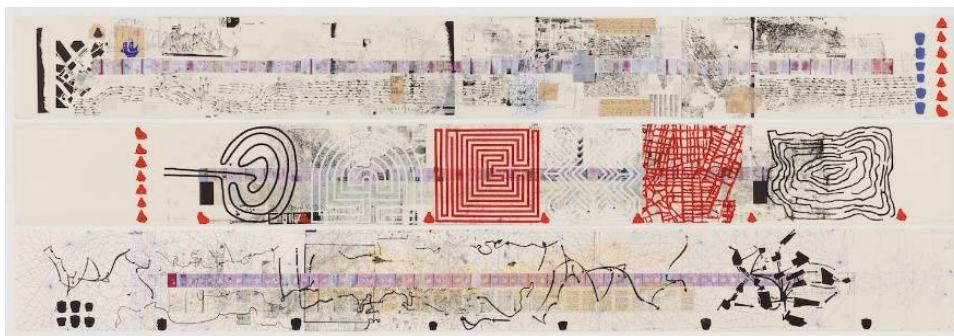
ภาพที่ 7 Walk Münster
ที่มา: เจเน็ต คาร์ดิฟฟ์ (1997)

4. ฤกษ์ฤทธิ์ ตีระวนิช (Rirkrit Tiravanija)

ฤกษ์ฤทธิ์ ศิลปินชาวไทย เป็นบุตรชายของนักการทูต เกิดที่อาร์เจนตินาและเติบโตในไทย เอธิโอเปีย และแคนาดา เมื่อโตขึ้น เขาทำงานและพักอาศัยระหว่างนิวยอร์ก เบอร์ลิน และเชียงใหม่ ภาพพิมพ์สามม้วนในผลงาน Untitled 2008–2011 (the map of the land of feeling) I–III ทำหน้าที่เป็นบันทึกและสะท้อนการเดินทางของเขา

ภาพจากหนังสือเดินทางของฤกษ์ฤทธิ์กว่า 20 ปี ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1988 ถึง ค.ศ. 2008 ถูกวางเรียง ต่อเนื่องกันเป็นแกนหลักของภาพตลอดทั้งสามม้วน และซ้อนทับด้วยภาพต่าง ๆ ทั้งแผนที่เมือง แหล่งโบราณคดี สถาปัตยกรรม เขาวงกต โซนเวลา ลูกศรแสดงทิศทางการไหลผ่านเมือง หน้าสมุดบันทึก และสูตรอาหาร ผลงานนี้บันทึกเรื่องราวตลอดช่วง 20 ปีที่ผ่านมาในชีวิตของเขา ประเด็นสำคัญที่เกิดขึ้นซ้ำ ๆ เช่น การอ้างอิงประวัติศาสตร์ แผนที่และลูกศร บันทึกตำแหน่งที่เขาเดินทางและจัดแสดงงานศิลปะ มีสูตรอาหารที่อ้างอิงถึง การฝึกเตรียมประกอบอาหารแก่ผู้ชมนิทรรศการของเขา ภาพเงาของผลงานศิลปะ อันเป็นเอกลักษณ์ของ ดูว์ช็อง (Duchamp) และบรอดธาร์ส (Broodthaers) กระจายอยู่ทั่วผลงาน ทั้งสามม้วน โถปัสสาวะชาย (Fountain) ที่มีชื่อเสียงของดูว์ช็อง เป็นแรงบันดาลใจให้เขา กลายเป็นศิลปิน และหอยแมลงภู่ในหม้อปรุงอาหารของบรอดธาร์สที่มีอิทธิพลอย่างชัดเจนต่อการทำอาหารในงานศิลปะติดตั้งของเขา ยังรวมถึงภาพแผนที่ไฮโคจิโอกราฟิก The Naked City ของเดบอर्ड และกลุ่มชิททูเอชเอ็นนิสต์ อินเตอร์เนชันแนล ซึ่งสะท้อนอิทธิพลเรื่องการเดินทางและแนวคิดทางการเมืองที่ซ่อนอยู่ในผลงานศิลปะหลายชิ้นของเขา

ฤกษ์ฤทธิ์ ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับผลงานชุดนี้ไว้ว่า “กระตุกสั่นหลังของงานคือหนังสือเดินทางสามเล่มของฉัน สิ่งที่ผมทำคืออ่านหนังสือเดินทางแต่ละเล่ม และย้อนรอยวิซ่าหรือตราประทับหรือสถานที่และตำแหน่งที่ตั้งว่าเกิดอะไรขึ้นกับฉันในขณะนั้น เมื่อไหร่ อย่างไร และกำลังทำอะไรอยู่ จะว่าไปก็เป็นคนละช่วงของชีวิตกัน อันแรกมีเรื่องราวมากมายเกี่ยวกับการมาอเมริกาหรือพยายามที่จะอยู่ในอเมริกา ส่วนอันสุดท้ายก็เหมือนกับการพยายามออกจากอเมริกา หรือบางอย่างคุณรู้หรือไม่ว่าอีกต่อไปว่าต้องอยู่ที่ใด ในความรู้สึกมีแนวคิดนี้อยู่เสมอว่าเราเป็นคนพเนจรและโลกเป็นโลกาภิวัตน์ และเราติดต่อกับคนอื่นมากขึ้น ฉันหมายความว่ามียุคอุปสรรคมากมายจริง ๆ แล้วมันเป็นเรื่องของทางเดินและการหาทางหลีกเลี่ยงสิ่งกีดขวาง ไม่ใช่สิ่งที่คุณจะดูเฉย ๆ คุณต้องมีความกระตือรือร้นจริง ๆ คุณต้องย้ายเข้าและออกจากรัน คุณต้องพยายามถอดรหัสหรือค้นหาเส้นทางของคุณเอง”

ภาพที่ 8 Untitled (the map of the land of feeling) I – III.

ที่มา: ฤกษ์ฤทธิ์ ตีระวนิช (2011)

5. อินเวเดอร์ (Invader)

ศิลปินแนวสตรีทชาวฝรั่งเศสที่นิยามตัวเองว่าเป็น ศิลปินอิสระที่ไม่ปรากฏชื่อ (Unidentified Free Artist or UFA) ซึ่งเป็นที่รู้จักจากผลงานโมเสกเซรามิกสไตร์ฟิเซล 8 บิต ซึ่งประดับประดาอยู่บนผนังในเมืองต่าง ๆ ทั่วโลก ปฏิบัติการศิลปะของเขาสะท้อนกลยุทธ์การดริฟท์ และไซโคจีโอกราฟีของกลุ่มซิททูเอชชันนิสต์ อินเตอร์เนชันแนล โดยเคยให้สัมภาษณ์ว่า

“ฉันเดินดูพื้นที่หลายร้อยกิโลเมตรในเมือง ก่อนที่จะบุกเข้าไปเพื่อหาพื้นที่ที่ดีที่สุด ฉันพยายามไปทุกที่ในเมืองจริง ๆ ฉันไม่ได้ต้องการแค่ไปที่ศูนย์กลางของเมือง แล้วบอกว่าฉันบุกฉันอยากบุกให้หนักและไปทุกที่ ไม่ใช่แค่แหล่งท่องเที่ยว แต่ยังรวมถึงพื้นที่ท้องถิ่นซึ่งมีคนท้องที่อาศัยอยู่ ฉันรู้จักเมืองนี้ดีกว่านักท่องเที่ยวทั่วไปร้อยเท่า ซึ่งนั่นเป็นงานที่ยาก”

“ฉันแค่เดินและหลงทางในเมืองและมองไปทุกที่ พื้นที่หนึ่งจะดึงดูดความสนใจของฉันไป ฉันรู้สึกได้อย่างชัดเจนและรู้ว่าต้องจดสักชิ้นไว้ที่นั่น” (Paul, 2012, p. 127)

ความรู้สึกเช่นนี้ สะท้อนแนวคิดเกี่ยวกับไซโคจีโอกราฟีของเดบอर्ड ซึ่ง แอสเกอร์ ยอร์น เคยนิยามว่าเป็น “นิยายวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับการพัฒนาเมือง” รูปฟิเซลเหล่านี้ไม่ได้เปลี่ยนแปลงเมือง

แต่นำความปั่นป่วนมาสู่การแปลความของเราแล้วเขียนแผนการเดินทางใหม่ เปรียบเสมือนหน้าจอที่เชื่อมเรากับผลงานของเขา ซึ่งเป็นจุดเชื่อมต่อสู่โลกของเขา

ภาพที่ 9 PA_105
ที่มา: อินเวเตอร์ (1998)

ภาพที่ 10 PA_895
ที่มา: อินเวเตอร์ (2011)

ศิลปินร่วมสมัยที่ยกตัวอย่างทั้ง 5 คนที่กล่าวมาข้างต้นนั้น ได้นำกระบวนการดริฟท์ จากแนวคิดไซโคจีโอกราฟีหรือจิตภูมิศาสตร์ โดยแสดงให้เห็นว่ากระบวนการสำรวจเมืองโดยการเดินอย่าง ล่องลอย รวดเร็ว ปล่อยให้บรรยากาศของภูมิทัศน์ สถาปัตยกรรมโดยรอบและสถานการณ์เฉพาะหน้า ดึงดูดให้เกิดการเดินทางโดยไม่ต้องมีการวางแผนเส้นทางล่วงหน้าไว้ก่อน การเข้าไปในพื้นที่ชุมชนหรือ ประเทศที่ไม่เคยไปสำรวจด้วยการเดิน ซึ่งเทคนิคนี้เป็นการได้นำพาตนเองไปสัมผัสกับประสบการณ์แปลก ใหม่ในเมืองอย่างแท้จริง โดยพบว่าจากกระบวนการสำรวจเมืองแบบเดียวกัน ทำให้เกิดแรงบันดาลใจใน การสร้างสรรค์ผลงานของศิลปินแต่ละคนทั้งทางด้านเนื้อหา รูปแบบ และเทคนิควิธีการแสดงออกที่ หลากหลาย ดังนั้นกระบวนการดริฟท์จึงเป็นกระบวนการที่น่าสนใจในการทำงานศิลปะที่สื่อสารเรื่องราว ได้ทุกมิติทั้งด้านสังคม ปรัชญา การเมือง ประวัติศาสตร์ ภาษาและอารยธรรม การเดินทางของศิลปิน เกิด แผนี่ทางจิต การบอกเล่าปรากฏการณ์ที่จะถูกแสดงออกมาอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

รายการอ้างอิง

- Bertolino, N., Delsante, I., & Haddadian, S. (2017). **Consciously uncontrolled: A psychogeographic approach to urban mapping**. University of Huddersfield Research Portal.
- Cruz, A., Curiger, B., & Kortun, V. (2000). **Fresh Cream: Contemporary Art in Culture**. Ort nicht ermittelbar.
- Kim, C.Y., Hockley, R., Campbell, A., & Edwards, A. (2019). **Julie Mehretu**. Prestel Pub.
- Knabb, K. (2006). **Situationist International Anthology**. Berkeley: Bureau of Public Secrets.
- Paul, A. (2012). **L’Invasion de Paris 2.0: Proliferation**. Control P Editions.
- Sadler, S. (1998). **The Situationist City**. The MIT Press.

เงินสกุลเข้ารหัสกับการก่ออาชญากรรมในประเทศไทย

Cryptocurrency and Crime Committed in Thailand

วันที่รับบทความ: 12 พฤศจิกายน 2567

กรกนก พุ่มพวง^{1*}

วันที่แก้ไขบทความ: 9 ธันวาคม 2567

วันที่ตอบรับบทความ: 26 ธันวาคม 2567

บทคัดย่อ

อาชญากรรมทางการเงินเป็นปัญหาที่กำลังทวีความรุนแรงในสังคม โดยเฉพาะในยุคที่การใช้เงินดิจิทัลและเทคโนโลยีบล็อกเชนเติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่อง แม้อาชญากรรมประเภทนี้จะไม่ปรากฏชัดเจนเหมือนอาชญากรรมทั่วไป แต่ผลกระทบที่เกิดขึ้นนั้นมีความเสียหายรุนแรงและมีมูลค่ามาก โดยสกุลเงินเข้ารหัสที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายและใช้กันทั่วโลกได้แก่ Bitcoin และ Ethereum ประเทศไทยก็มีปัญหาอาชญากรรมที่เกี่ยวข้องกับสกุลเงินเข้ารหัสที่เด่นชัด เช่น การหลอกลวงจากกรณี Zipmex Forex-3D และ P Miner ที่ทำให้ผู้ลงทุนได้รับความเสียหายมหาศาล จากการศึกษาข้างชี้ให้เห็นว่าการกระทำผิดทางเศรษฐกิจมักเกิดจากผู้มีอำนาจหรือสถานภาพสูงในสังคม มีชื่อเสียง ได้รับการยอมรับจากสังคม โดยใช้อำนาจในการหลอกลวงประชาชน การกระทำผิดเหล่านี้มีลักษณะที่ซับซ้อนและมักเกิดขึ้นในลักษณะเป็นกลุ่ม ซึ่งยากที่จะติดตามและดำเนินการทางกฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีเทคโนโลยีเข้ามาเกี่ยวข้อง การศึกษาในเรื่องของอาชญากรรมทางการเงินจึงมีความสำคัญ เพื่อทำความเข้าใจถึงสาเหตุ รูปแบบ และผลกระทบที่เกิดขึ้นในสังคมไทย

คำสำคัญ: สกุลเงินเข้ารหัส อาชญากรรมทางการเงิน อาชญากรรมทางการเงินในประเทศไทย

¹ นิสิตหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาอาชญาวิทยาและงานยุติธรรม ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

* ผู้ประสานงานหลัก e-mail: kornkanok.phumphuang@gmail.com

Cryptocurrency and Crime Committed in Thailand

Received: November 12, 2024

Kornkanok Phumphuang^{1*}

Revised: December 9, 2024

Accepted: December 26, 2024

Abstract

Financial crime is an increasingly severe problem in society, particularly in an era where the use of digital currencies and blockchain technology is continuously growing. Although these types of crimes may not be as overt as traditional crimes, their impacts can be significant and substantial. Prominent cryptocurrencies such as Bitcoin and Ethereum are widely used globally, and Thailand has also faced notable issues related to cryptocurrency-related crimes. For instance, scams involving companies like Zipmex, Forex-3D, and P Miner have resulted in massive financial losses for investors. Research indicated that economic offenses often stemmed from individuals in positions of power or high social status, who exploited their authority to deceive the public. These offenses were complex and frequently occurred in groups, making them difficult to trace and prosecute, especially when technology was involved. Therefore, studying financial crime was crucial for understanding its causes, patterns, and impacts on Thai society.

Keywords: Cryptocurrency, Financial Crime, Financial Crime in Thailand

¹ Master student, Major of Criminology and Criminal Justice, Department of Sociology and Anthropology, Faculty of Political Science, Chulalongkorn University

* Corresponding author e-mail: kornkanok.phumphuang@gmail.com

บทนำ

อาชญากรรม (crime) โดยทั่วไปผู้คนมักนึกถึง การลักขโมย การจี้ และการปล้น (street crime) เป็นอันดับแรกแต่มีอีกอาชญากรรมที่อยู่ใกล้ตัวผู้คนในสังคมและอัตราการเกิดอาชญากรรมนี้นับวันจะเพิ่มสูงขึ้น นั่นคือ อาชญากรรมทางการเงิน (financial crime) ตรวจจับที่สังคมยังใช้เงินในการซื้อขายแลกเปลี่ยนสิ่งต่าง ๆ เป็นสำคัญ อาชญากรรมทางการเงินก็มีการพัฒนาวิธีการให้แยบยลมากยิ่งขึ้น โดยอาศัยวิวัฒนาการความทันสมัยของเทคโนโลยี อีกทั้งเมื่อมีการเกิดขึ้นของบล็อกเชน (blockchain) และสกุลเข้ารหัส (cryptocurrency) ในการซื้อขายแลกเปลี่ยนแทนเงินทั่วไป อาชญากรรมทางการเงินก็ยิ่งมีความหลากหลายรูปแบบยิ่งขึ้น โดยสกุลเงินเข้ารหัสที่ได้รับความนิยมและมีมูลค่าสูง 3 อันดับแรกของโลก ได้แก่ Bitcoin Ethereum และ Tether ซึ่งในบางประเทศ เช่น ประเทศเอลซัลวาดอร์ได้ยอมรับ Bitcoin เป็นสื่อกลางสามารถใช้ชำระหนี้ได้ตามกฎหมาย เมื่อ พ.ศ. 2564 ที่ผ่านมา ในขณะที่ประเทศไทยไม่อนุญาตให้ใช้สกุลเงินเข้ารหัสในการซื้อขาย แลกเปลี่ยนหรือใช้หนี้แทนเงินสด เนื่องจากสกุลเงินเข้ารหัสนั้นมีความผันผวนและความเสี่ยงสูง ซึ่งมีความคาดการณ์ว่า อาจสร้างผลเสียมากกว่าผลดีต่อสภาพเศรษฐกิจของประเทศ แต่ด้วยความผันผวนของสกุลเงินเข้ารหัสนี้ก็เกิดเป็นช่องว่างในการเกิดอาชญากรรมทางการเงินและเศรษฐกิจตามมาอีกด้วย (ฐานเศรษฐกิจดิจิทัล, 2565)

ในขณะที่ประเทศไทยมีสถิติการแจ้งความออนไลน์ในเว็บไซต์ของศูนย์บริหารการรับแจ้งความออนไลน์ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ช่วงเดือนมีนาคมถึงเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2565 พบว่า ร้อยละ 92.17 ของเรื่องที่รับแจ้งเป็นคดีการหลอกลวงทางการเงินและการหลอกลวงจำหน่ายสินค้า โดยอาชญากรรมหรือการกระทำผิดที่เกี่ยวข้องกับเงินสกุลเข้ารหัสที่เป็นรูปธรรมชัดเจน เช่น กรณีของ Zipmex ในปี พ.ศ. 2561 บริษัท ชิพเม็กซ์ (zipmex) ได้รับอนุญาตจากสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) ให้มีบริการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินทรัพย์ดิจิทัลอย่างถูกต้องตามกฎหมาย แต่เมื่อปี พ.ศ. 2563 Zipmex มีการโฆษณาที่อาจทำให้ผู้ลงทุนมีความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนได้ เนื่องจาก Zipmex มีการออกแบบหน้าตาผลิตภัณฑ์เหมือนกับเงินฝาก ซึ่งเชิญชวนให้นักลงทุนหรือประชาชนที่สนใจนำสินทรัพย์ดิจิทัล (digital asset) ฝากไว้กับทางบริษัทภายใต้บริการที่เรียกว่า Zipup และ Zipup+ (รพีพัฒน์ อิงคสิทธิ์, 2565)

กรณี P Miner โฆษณาชักชวนหลอกลวงประชาชนทั่วไปผ่านเฟซบุ๊ก และกลุ่มไลน์ทางหุ้นส่วนจำกัด พี มาเยเนอร์ คริปโทเคอร์เรนซี กรุ๊ป โดยให้สมัครเป็นสมาชิกร่วมลงทุนชุดเหรียญ และเทรดเหรียญคริปโทเคอร์เรนซีตามโครงการต่าง ๆ ซึ่งมีมากกว่า 30 โครงการ (ทีมข่าวอมรินทร์ทีวี, 2565)

กรณี Forex3D ชักชวนให้ประชาชนลงทุนในแพลตฟอร์มที่น่าเชื่อถือ เช่น การลงทุนในตลาดหุ้นไทย ตลาดแลกเปลี่ยนสกุลเงินต่างประเทศ และตลาดสกุลเงินดิจิทัล เป็นต้น (ชนิสรา คำคำ, 2565, หน้า 25-27)

จากข้างต้นจะพบว่า อาชญากรรมทางการเงินที่เกี่ยวข้องกับสกุลเงินเข้ารหัสหรือคริปโทเคอร์เรนซีมีความหลากหลาย เมื่อเกิดอาชญากรรมในแต่ละครั้งสร้างความเสียหายมูลค่ามหาศาล และแม้ว่าจะมีการกล่าวเตือนโดยหน่วยงานกำกับดูแล และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนสื่อสังคมที่ให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องของสกุลเงินเข้ารหัสหรือคริปโทเคอร์เรนซี รวมถึงเผยแพร่การถอดบทเรียนจาก

กลไกของอาชญากรรมในรูปแบบต่าง ๆ แต่ก็ยังพบอาชญากรรมที่เกี่ยวข้องกับสกุลเงินเข้ารหัสอยู่เป็นระยะด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นในการศึกษาถึงอาชญากรรมที่เกี่ยวข้องกับสกุลเงินเข้ารหัสหรือคริปโทเคอร์เรนซีในประเทศไทย เพื่อนำมาวิเคราะห์ร่วมกับแนวคิดในการทำ ความเข้าใจถึงสาเหตุและรูปแบบอาชญากรรมที่เกี่ยวข้องกับสกุลเงินเข้ารหัสต่อไป

นิยามและลักษณะของเงินสกุลเข้ารหัสหรือคริปโทเคอร์เรนซี (cryptocurrency)

คริปโทเคอร์เรนซี (cryptocurrency) หรือ สกุลเงินเข้ารหัส ถือเป็นสินทรัพย์ดิจิทัลประเภทหนึ่ง ซึ่งเป็นหน่วยอิเล็กทรอนิกส์ที่แสดงมูลค่าเหมือนกับสินทรัพย์ทั่วไปเพียงแต่จับต้องไม่ได้เท่านั้น โดยสามารถซื้อขายแลกเปลี่ยนความเป็นเจ้าของสินทรัพย์ดิจิทัลได้โดยไม่ต้องผ่านตัวกลาง โดยสินทรัพย์ดิจิทัลสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. คริปโทเคอร์เรนซี (cryptocurrency) หรือ สกุลเงินเข้ารหัส คือ หน่วยอิเล็กทรอนิกส์ที่สร้างขึ้นเพื่อเป็น “สื่อกลางในการแลกเปลี่ยนสินค้า บริการ หรือสิทธิอื่นใด” ทั้งนี้ มูลค่าของคริปโทเคอร์เรนซีนั้นขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของผู้ซื้อและผู้ขายเป็นหลัก ซึ่งบิตคอยน์ (bitcoin) ถือเป็นสกุลเงินเข้ารหัสที่ได้รับความนิยม และใช้แลกเปลี่ยนมากที่สุดสกุลหนึ่ง (พรศักดิ์ อรรถจักร์ชัยรัตน์, 2561, หน้า 4)

2. โทเคนดิจิทัล (token digital) คือ หน่วยอิเล็กทรอนิกส์ที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อกำหนด “สิทธิในการเข้าร่วมลงทุนในโครงการ” หรือ “สิทธิในการเข้าถึงสินค้า บริการ หรือสิทธิอื่นที่ถูกกำหนดไว้” ดังนั้นมูลค่าของโทเคนดิจิทัลจึงขึ้นอยู่กับมูลค่าสิทธิข้างต้น ซึ่งโทเคนดิจิทัลสามารถออกเสนอขายได้ผ่านกระบวนการที่เรียกว่า Initial Coin Offering (ICO) เสมือนกับการออกเสนอขายหลักทรัพย์ครั้งแรก หรือ Initial Public Offering (IPO) แก่ผู้ลงทุนหุ้นสามัญนั่นเอง โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภทย่อย ได้แก่ Investment Token หรือ โทเคนเพื่อการลงทุน ซึ่งสร้างขึ้นเพื่อกำหนดสิทธิในการร่วมลงทุน เช่น สิทธิในส่วนแบ่งรายได้ สิทธิในผลกำไรจากการลงทุน เป็นต้น และ Utility Token หรือ โทเคนดิจิทัลเพื่อการใช้ประโยชน์ ซึ่งสร้างขึ้นเพื่อกำหนดสิทธิในการได้รับสินค้าและบริการที่เฉพาะเจาะจง เช่น บัตรโดยสารรถไฟฟ้า คุปองในศูนย์อาหาร หรือชิปในคาสีโน เป็นต้น (พีรพัฒน์ หาญคงแก้ว, 2567, หน้า 6)

กล่าวโดยสรุป เงินสกุลเข้ารหัสหรือคริปโทเคอร์เรนซี (cryptocurrency) เป็นสินทรัพย์ดิจิทัล (digital asset) ที่กำลังมีความนิยมแพร่หลาย มีความผันผวนและความเสี่ยงสูง แต่โปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้ จึงเกิดเป็นความต้องการของคนในสังคมจนนำมาสู่การซื้อขายเพื่อทำกำไร โดยในปัจจุบันประเทศเอลซัลวาดอร์เป็นประเทศแรกและประเทศเดียวที่อนุมัติให้บิตคอยน์ (bitcoin) ซึ่งเป็นเงินสกุลเข้ารหัสชนิดหนึ่ง สามารถใช้ชำระหนี้ได้ตามกฎหมาย ในขณะที่ประเทศไทยเองยังไม่อนุญาตให้ใช้เงินสกุลเข้ารหัสหรือคริปโทเคอร์เรนซีในการชำระหนี้ได้ตามกฎหมาย เนื่องด้วยความผันผวนที่ไม่สามารถควบคุมได้นั่นเอง

ลักษณะอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ

วีระพงษ์ บุญญะภาส (2552, หน้า 11-13) กล่าวว่า ลักษณะของการกระทำความผิดทางเศรษฐกิจ มิใช่เป็นเพียงการฝ่าฝืนกฎหมาย ข้อบังคับหรือระเบียบของทางราชการ หรือเป็นการละเมิด

ในทางแพ่งเท่านั้น แต่ยังเป็นความผิดในทางอาญาซึ่งเป็นการกระทำที่เป็นอันตรายต่อสังคมอย่างชัดเจน ผู้กระทำความผิดมีแรงจูงใจทางด้านผลประโยชน์และด้านการเงิน หวังผลประโยชน์อย่างไม่มีขอบเขตจำกัด บางครั้งผู้กระทำความผิดเป็นผู้มีฐานะ ชื่อเสียง และได้รับความไว้วางใจจากสังคม ความผิดทางเศรษฐกิจจะทำลายความมั่นคงทางการเงินของบุคคล และความผิดซึ่งเกิดอย่างแพร่หลายจะสามารถเป็นภัยคุกคามต่อสังคมได้ และยังเกี่ยวพันกับการฟอกเงินอันจะนำไปสู่การสนับสนุนกิจกรรมที่ผิดกฎหมายต่อไป โดยลักษณะอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ แบ่งออกได้ดังต่อไปนี้

1. เป็นการกระทำผิดกฎหมาย หรือแฝงเร้นการกระทำผิดกฎหมายไว้ในกิจการที่ถูกกฎหมาย ซึ่งได้รับอนุญาตแล้ว มีการจำแนกรูปแบบของการกระทำไปในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งในด้านที่เป็นการกระทำความผิดลักลอบประกอบการและประกอบการโดยเปิดเผย แต่ผิดกฎหมาย เช่น การตัดไม้ทำลายป่า การผลิตและลักลอบประกอบทำแร่เถื่อน การค้าของหนีภาษี การประกอบการผิดกฎหมายในเรื่องการเงิน การคลัง การธนาคาร บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ การประกอบธุรกิจแชร์และแชร์ลูกโซ่ ทำนองนี้ ตามที่ได้มีพระราชบัญญัติกำหนดไว้แล้วว่าเป็นความผิด

2. วิธีปกปิดความผิดและพยายามทำลายหลักฐาน เพื่อไม่ให้มีหลักฐานผูกมัดตน ทั้งนี้ อาชญากรรมทางเศรษฐกิจจะมีความซับซ้อนและมีการกระทำทุกอย่างค่อยเป็นค่อยไปใช้เวลานานพอสมควร จึงจะรู้ถึงความเสียหายทำให้การค้นหาหลักฐานเป็นไปด้วยความยากลำบากไม่ทันต่อเหตุการณ์ อันเป็นการเปิดโอกาสให้อาชญากรรมประเภทนี้สามารถปกปิดทำลาย ซ่อนเร้นหลักฐานได้เป็นอย่างดีด้วยอำนาจเงินที่ได้มาจากการกระทำความผิดทางเศรษฐกิจก่อให้เกิดอิทธิพลมืดในการปิดปากพยาน ตัดสินบนเจ้าพนักงานตำรวจและเจ้าพนักงานของรัฐ รวมทั้งการจ้างผู้อื่นให้รับสารภาพแทนได้ จึงยากที่จะทำลายได้ถึงแหล่งต้นตอที่แท้จริง

3. เนื่องจากพฤติกรรมการกระทำที่มีลักษณะที่ซ่อนเร้น แอบแฝง สังเกตเห็นหรือพบความผิดได้ยาก บางครั้งผู้ถูกกระทำไม่รู้สึกตัวว่าตัวเองกำลังถูกกระทำหรือตกเป็นเหยื่อ ซึ่งกว่าจะรู้ตัวก็ต่อเมื่อเกิดผลขึ้นแล้วประกอบกับไม่มีภาพพจน์ที่เขย่าวงศ์ประชาชน ไม่มีลักษณะสร้างความหวาดกลัวคุกคามหรือข่มขู่ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับชีวิตผู้ถูกกระทำโดยตรง ทำให้ผู้เสียหายไม่รู้สึกตัวว่าตนได้ตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมแล้ว แต่กลับคิดว่าเป็นการเสียเปรียบในเรื่องของธุรกิจการค้าปกติเท่านั้น ทักษะการค้านิยมของผู้ถูกกระทำจึงมีความรู้สึกต่อต้านไม่รุนแรงเทียบเท่าอาชญากรรมธรรมดาและไม่สร้างความโกรธแค้นให้กับผู้พบเห็น

4. มีความรู้ความชำนาญ มีการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย ไม่ว่าจะเป็นในด้านการจัดการหรือการจัดฉาก มีการใช้เครื่องมือเข้าช่วย เช่น พวกคอมพิวเตอร์ เอกสารทางการค้าประกอบกับการเตรียมวางแผนอย่างดี การกระทำผิดจะดำเนินการกันอย่างเป็นระบบ มีการศึกษาหาข้อมูลวางแผนและจัดการเรื่องอื่นไว้พร้อมสรรพ จึงยากต่อการสืบสวนสอบสวนจับกุม และพิพากษา

5. มักกระทำโดยบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีสถานภาพ หรือบารมีในสังคมโดยเฉพาะผู้ทรงอิทธิพลหรือผู้มีอำนาจทางการเมือง มีอำนาจกฎหมายอยู่ในมือ ในข้อนี้คนธรรมดาไม่กล้าจะทำ มีข้อเท็จจริงที่ไม่อาจปฏิเสธได้ประการหนึ่ง ก็คือ ในวงการเมืองเองก็มีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจปะปนอยู่ไม่น้อยเช่นกัน

บุคคลเหล่านี้มักดำรงอยู่ 2 ฐานะ คือ ฐานะที่ได้รับเลือกมาจากความไว้วางใจของราษฎร และมีฐานะของโจรสลัดสูง

6. การกระทำความผิดทางเศรษฐกิจ ยากที่จะดำเนินการได้ด้วยคนเพียงคนเดียว มักจะดำเนินการโดยหลายคนหลายกลุ่ม รวมทั้งมีประชาชนเข้าร่วมทั้งโดยรู้ตัวและไม่รู้ตัวจนเชื่อมโยงเป็นขบวนการในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ อีกทั้งยังมีแนวโน้มจะรวบรวมกันเป็นองค์กรอาชญากรรมและขยายตัวออกเป็นอาชญากรรมข้ามชาติต่อไป

7. มีลักษณะเป็นอันตรายต่อความผาสุกและสวัสดิภาพของประชาชน ความเสียหายมีมูลค่ามากกว่าอาชญากรรมธรรมดา จำนวนผู้เสียหายในแต่ละครั้งมีเป็นจำนวนมากและนอกจากมีลักษณะของการทำร้ายมหาชนแล้ว อาจกล่าวได้ว่า รัฐก็นับว่าเป็นผู้เสียหายด้วยเช่นกัน เพราะอาชญากรรมทางเศรษฐกิจบ่อนทำลายทางเศรษฐกิจ ทำลายการลงทุน ชัดขวางการพัฒนาเติบโตทางสังคมและในแง่ของความมั่นคง ซึ่งบางลักษณะมีผลส่งไปถึงการทำลายศีลธรรม ประเพณี และวัฒนธรรมของสังคมชาติด้วย

สามารถสรุปได้ว่า อาชญากรรมทางเศรษฐกิจนั้น เป็นการกระทำความผิดที่เกี่ยวข้องกับระบบเศรษฐกิจ มักจะกระทำโดยกลุ่มบุคคลโดยอาจเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความรู้ความสามารถและความชำนาญในสิ่งที่จะลงมือกระทำผิด และมักเป็นผู้ที่มีสถานภาพทางสังคมหรือเป็นที่ยอมรับในสังคม โดยอาจใช้สถานภาพทางสังคมปิดบังซ่อนเร้นหรือทำให้การกระทำความผิดของตนนั้นกลมกลืนกับการดำเนินธุรกิจที่ถูกต้องตามกฎหมายได้ เช่น หลอกลวงให้ลงทุนผ่านการระดมในแพลตฟอร์มที่กลุ่มของตนปลอมแปลงขึ้นมาเพื่อดำเนินการประกอบธุรกิจอันเป็นเท็จ

ความหมายเกี่ยวกับการเกิดอาชญากรรม

อาชญากรรมทางเศรษฐกิจ (economic crime) อาชญากรรมทางเศรษฐกิจถูกกล่าวถึงครั้งแรกโดย เอ็ดวิน เฮช ซัทเทอร์แลนด์ (Edwin H. Sutherland) นักอาชญวิทยาและสังคมวิทยาที่ได้ทำการศึกษาถึงความแตกต่างของอาชญากรรมประเภทนี้ ที่มีได้มีลักษณะการกระทำความผิดเหมือนอาชญากรรมทั่วไป อย่างการลักทรัพย์หรือการทำร้ายร่างกายธรรมดา แต่พบว่าเป็นการกระทำโดยบุคคลชั้นสูงหรือชนชั้นปกครอง ที่ใช้อำนาจหน้าที่หรือตำแหน่งของตนเพื่อผลประโยชน์ส่วนตนโดยมิชอบจนส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อสาธารณะ ทำให้เกิดแนวคิดของ “อาชญากรรมคอเช็ตขาว (white-collar crime)” ซึ่งหมายถึงลักษณะการกระทำความผิดของชนชั้นสูงหรือการกระทำความผิดกฎหมายโดยบุคคลที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจ ซึ่งอาศัยความสัมพันธ์ทางอาชีพก่อความเสียหายต่อวงการธุรกิจตลอดจนเศรษฐกิจของประเทศ (Sutherland, 1961, pp. 9-11) ต่อมาเฮอร์เบิร์ต อีเดลเฮตซ์ (Herbert Edelhertz) ได้นำแนวคิดของอาชญากรรมคอเช็ตขาว (white-collar crime) นี้ไปพัฒนาและให้ความหมายว่า เป็นการกระทำความผิดที่ไม่ได้กระทำให้เห็นได้ชัดทางกายภาพ แต่อาศัยการปิดบังซ่อนเร้นและการหลอกลวงฉ้อฉล เพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพย์สินหรือผลประโยชน์ใดทางเศรษฐกิจ (Edelhertz, 1970, p. 5) นอกจากนี้นักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิของไทยได้กล่าวถึงความหมายของอาชญากรรมเศรษฐกิจไว้ โดย วีระพงษ์ บุญญะภาส (2552, หน้า 9) ให้ความหมายไว้ว่า “การกระทำความผิดต่อกฎหมาย ซึ่งมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจและความมั่นคงของประเทศ โดยมีได้จำกัดเฉพาะความผิดในทาง

อาญาเท่านั้น ผู้กระทำความผิดดังกล่าว มักจะเป็นผู้ที่มีสถานภาพในทางสังคม มีตำแหน่งหน้าที่การงาน และความรู้”

จากข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า “อาชญากรรมทางเศรษฐกิจ” หมายถึง การกระทำความผิดที่กระทำโดยผู้ที่มีฐานะทางสังคม โดยอาศัยประโยชน์จากอำนาจ หน้าที่ หรือตำแหน่งของตนในทางมิชอบ เพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ซึ่งมักเป็นการกระทำในทางลับ อันจะส่งผลกระทบหรือเกิดความเสียหายเป็นจำนวนมาก

ทฤษฎีการเลือกอย่างมีเหตุผล (Rational Choice Theory)

แกรี่ เบคเกอร์ (Gary Becker) และ โรเบิร์ต ครอก (Robert Crouch) (อ้างถึงใน พรชัย ชันดี, 2558, หน้า 74-75) กล่าวว่าทฤษฎีดังกล่าวนี้ได้รับอิทธิพลมาจากหลักปรัชญาของสำนักอาชญาวิทยาดั้งเดิมที่มีแนวคิดสำคัญเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ 3 ประการ คือ

- 1) มนุษย์มีอิสระในการเลือกพฤติกรรมหรือมีเจตจำนงอิสระ (free will)
- 2) มนุษย์มีความสามารถในการใช้เหตุผลและผลในการตัดสินใจกระทำใด (rationality) และ
- 3) มนุษย์คำนึงถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับสูงสุดจากการกระทำต่าง ๆ (utility)

โดยในช่วงกลางศตวรรษที่ 20 ราวปี 1960 นักอาชญาวิทยาได้นำหลักการของสำนักอาชญาวิทยาดั้งเดิมไปพัฒนาและสร้างเป็นสมมติฐานที่อธิบายถึงพฤติกรรมการกระทำผิดของอาชญากร 2 ประการ คือ

- 1) บุคคลเป็นผู้มีอิสระในการเลือกที่จะกระทำความผิดกฎหมาย
- 2) แนวทางในการเลือกพฤติกรรมการกระทำผิดกฎหมายนี้ขึ้นอยู่กับความพึงพอใจหรือผลประโยชน์สูงสุดที่จะได้รับจากการกระทำความผิดนั้น โดยผลประโยชน์ดังกล่าวไม่จำกัดว่าจะต้องเป็นทรัพย์สินเงินทองเท่านั้น แต่หมายรวมถึงผลประโยชน์หรือความพึงพอใจด้านจิตใจด้วย

จากทฤษฎีดังกล่าว สามารถอธิบายได้ว่า ก่อนที่อาชญากรตัดสินใจกระทำความผิดจะมีการใช้เหตุผลเพื่อไตร่ตรองและชั่งน้ำหนัก โดยจะคิดคำนวณถึงผลที่จะตามมาภายหลังจากการก่ออาชญากรรมไปแล้ว เช่น ผลประโยชน์ที่จะได้รับ ความเป็นไปได้ที่จะถูกจับกุม อัตราโทษที่จะได้รับ หากถูกพิจารณาคดี ตลอดจนจะพิจารณาทางเลือกอื่น ๆ ที่ถูกกฎหมายด้วย (พรชัย ชันดี, 2558, หน้า 74-75) โดยหากอาชญากรหรือผู้ก่อเหตุได้คำนวณเปรียบเทียบแล้วว่า ผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการกระทำความผิดทำให้ตนได้รับความสุขมากกว่าโทษที่จะได้รับ หรือผลประโยชน์ที่จะได้รับเป็นที่ต้องการต่อตนมากพอจนทำให้เกิดความคุ้มค่าที่จะเสี่ยงหรือมีโอกาสสูงที่จะกระทำความผิดได้สำเร็จ หรือมีโอกาสหลบหนีการจับกุมได้สูง อาชญากรก็จะตัดสินใจกระทำความผิด

รูปแบบอาชญากรรมที่เกี่ยวข้องกับเงินสกุลเข้ารหัสในประเทศไทย

กิจชัยยะ สุรารักษ์ (2562) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการป้องกันอาชญากรรมเกี่ยวกับสกุลเงินเข้ารหัสในประเทศไทย: กรณีศึกษาบิทคอยน์ พบว่า การนำบิทคอยน์ไปใช้ในการก่ออาชญากรรมในประเทศไทยมีลักษณะและรูปแบบต่าง ๆ ดังนี้

1. การฟอกเงินด้วยการนำเอาเงินผลประโยชน์ที่ได้จากการกระทำความผิดมาเปลี่ยนเป็นบิทคอยน์หรือสกุลเงินเข้ารหัสอื่น ๆ

2. การใช้โปรแกรมเรียกค่าไถ่ (ransomware) เพื่อเข้าโจมตีเครื่องคอมพิวเตอร์หรือระบบคอมพิวเตอร์ แล้วเรียกร้องให้มีการจ่ายค่าไถ่เป็นบิทคอยน์

3. การหลอกลวงให้ประชาชนนำเงินมาลงทุนแก่งำไรในมูลค่าของบิทคอยน์และสกุลเงินเข้ารหัสต่าง ๆ

4. การหลอกลวงให้ประชาชนนำเงินมาลงทุนในการขุดบิทคอยน์ (bitcoin mining) การชักชวนให้นำสกุลเงินเข้ารหัสหรือคริปโทเคอร์เรนซีมาร่วมลงทุน ในลักษณะของการระดมทุน (initial coin offering หรือ ICO) เป็นต้น

5. การนำบิทคอยน์ไปใช้เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการที่ผิดกฎหมาย ซึ่งยังไม่ปรากฏชัดเจนในประเทศไทย

วิสูตร กัจฉมาภรณ์ (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินโดยธุรกรรมเงินสกุลเข้ารหัส พบว่า อาชญากรรมที่ใช้เงินสกุลเข้ารหัสในการฟอกเงิน แบ่งเป็น 4 ประเภท ได้แก่

การฉ้อโกงแบบแชร์ลูกโซ่ (ponzi scheme) การหลอกลวงผู้คนที่เข้าร่วมการลงทุนโดยใช้เงินสกุลเข้ารหัสเป็นเครื่องมือ รวมถึงการใช้เงินสกุลเข้ารหัสเป็นเครื่องมือในการฉ้อโกงผู้ลงทุน

1. การค้ายาเสพติดบนตลาดมืด เงินสกุลเข้ารหัสถูกใช้ในการโอนเงินระหว่างผู้ซื้อและผู้ค้าบนตลาดมืด เช่น แพลตฟอร์มออนไลน์ที่ทำงานบน Dark Web ไม่ว่าจะเป็น Silk Road และ AlphaBay ซึ่งแพลตฟอร์มเหล่านี้เคยเป็นที่นิยมในการซื้อขายยาเสพติดและสินค้าผิดกฎหมายอื่น ๆ ก่อนที่จะถูกปิดตัว

2. การเรียกค่าไถ่ด้วยไวรัสคอมพิวเตอร์ (ransomware) ซึ่งเป็นรูปแบบการโจมตีทางไซเบอร์ที่แฮกเกอร์ใช้ซอฟต์แวร์ที่เป็นอันตราย (malware) เพื่อเข้ารหัสข้อมูลสำคัญของเหยื่อ และทำการกีดกันไม่ให้เหยื่อเข้าถึงข้อมูลเหล่านั้นได้ เว้นแต่เหยื่อจะชำระเงินค่าไถ่ด้วยเงินสกุลเข้ารหัส

3. การพนันออนไลน์ เงินสกุลเข้ารหัสถูกใช้ในธุรกรรมการพนันและการเสี่ยงโชคที่ไม่ถูกกฎหมาย

เจษฎาพงษ์ คำชู (2565) ได้ศึกษาเกี่ยวกับอาชญากรรมที่เกี่ยวข้องกับคริปโทเคอร์เรนซี พบว่า อาชญากรรมที่เกี่ยวข้องกับคริปโทเคอร์เรนซี สามารถจำแนกการกระทำผิดตามแนวคิดและทฤษฎีทางอาชญาวิทยาแบ่งเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1. อาชญากรรมที่มีคริปโทเคอร์เรนซีเป็นเป้าหมาย โดยรูปแบบอาชญากรรมนี้จะมีการก่ออาชญากรรมคอมพิวเตอร์ร่วมด้วย เพื่อให้ผู้กระทำได้มาซึ่งคริปโทเคอร์เรนซีของเหยื่อ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ เหยื่อที่เป็นบุคคลผู้ใช้งาน (user) เหยื่อที่เป็นศูนย์ซื้อขายสินทรัพย์ดิจิทัล (exchange) ซึ่งทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินทรัพย์ดิจิทัล และ 3) เหยื่อที่เป็นผู้ขุดเหมือง (miner) โดยอาชญากรรมที่มีคริปโทเคอร์เรนซีเป็นเป้าหมายมักพบในรูปแบบการหลอกลวง (phishing) การโจมตีด้วยมัลแวร์ (malware) รวมถึงการเจาะระบบ (hacking) เป็นต้น

2. อาชญากรรมที่ใช้คริปโทเคอร์เรนซีเป็นอาวุธ มุ่งไปที่การทำลายเครื่องคอมพิวเตอร์หรือระบบปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ โดยแทรกแซงเปลี่ยนแปลงข้อมูลในระบบบล็อกเชน (blockchain) รวมถึงการทำลายอุปกรณ์ในระบบบล็อกเชน (blockchain) ด้วย อย่างไรก็ตามแม้ในทฤษฎีจะสามารถทำลายระบบดังกล่าวได้ แต่ในทางปฏิบัติแทบจะเป็นไปไม่ได้เลย

3. อาชญากรรมที่ใช้คริปโทเคอร์เรนซีเป็นเครื่องมือ คือ การใช้ประโยชน์จากคุณสมบัติเฉพาะของคริปโทเคอร์เรนซีในการทำธุรกรรมเพื่อปกปิดตัวตน รวมถึงการใช้คริปโทเคอร์เรนซีเพื่อการหลอกลวงในการระดมทุน

จากข้อมูลที่ได้กล่าวมานั้น สามารถสรุปและจัดแบ่งรูปแบบของอาชญากรรมที่เกี่ยวข้องกับเงินสกุลเข้ารหัส (cryptocurrency) ตามลักษณะได้ ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงรูปแบบและวิธีการอาชญากรรมที่เกี่ยวข้องกับเงินสกุลเข้ารหัส (cryptocurrency)

รูปแบบ	วิธีการ
การฟอกเงิน (money laundering)	• เปลี่ยนผลประโยชน์จากการกระทำผิดเป็นบิทคอยน์: ใช้เงินจากการกระทำผิดกฎหมายแลกเปลี่ยนเป็นสกุลเงินเข้ารหัสเพื่อปกปิดแหล่งที่มา • การค้ายาเสพติดบนตลาดมืด: ใช้สกุลเงินเข้ารหัสในการทำธุรกรรมที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดบนแพลตฟอร์มออนไลน์ใน Dark Web เช่น Silk Road และ AlphaBay • การพนันออนไลน์: ใช้สกุลเงินเข้ารหัสในธุรกรรมการพนันที่ผิดกฎหมาย
การใช้โปรแกรมเรียกค่าไถ่ (ransomware)	โจมตีระบบคอมพิวเตอร์: แฮ็กเกอร์ใช้มัลแวร์เข้ารหัสข้อมูลสำคัญของเหยื่อและเรียก ransomware ในรูปแบบเงินสกุลเข้ารหัส เช่น บิทคอยน์ (bitcoin)
การหลอกลวงทางการเงิน (financial fraud)	• หลอกลวงให้ลงทุนเก็งกำไร: ชักชวนประชาชนลงทุนในบิทคอยน์หรือสกุลเงินเข้ารหัสอื่น ๆ โดยอ้างผลตอบแทนสูง • การหลอกลวงแชร์ลูกโซ่ (ponzi scheme): ใช้สกุลเงินเข้ารหัสเป็นเครื่องมือในการฉ้อโกงผู้ลงทุน • หลอกลวงในการขุดบิทคอยน์ (bitcoin mining): ชักชวนประชาชนนำเงินมาลงทุนในโครงการขุดเหมืองที่ไม่มีจริง • การหลอกลวงในการระดมทุน (ICO เกือบ): ใช้สกุลเงินเข้ารหัสในการระดมทุนโดยไม่ได้รับอนุญาต
การโจมตีทางไซเบอร์ (cyber attacks)	การขโมยสกุลเงินเข้ารหัส: • โจมตีผู้ใช้งาน (Users) • โจมตีศูนย์ซื้อขายสินทรัพย์ดิจิทัล (Exchanges) • โจมตีผู้ขุดเหมือง (Miners) การใช้มัลแวร์และการเจาะระบบ: ใช้มัลแวร์และการแฮกเพื่อขโมยเงินสกุลเข้ารหัส
การใช้คริปโทเคอร์เรนซีในธุรกรรมผิดกฎหมาย (illegal transactions)	ใช้คริปโทเคอร์เรนซี เป็นสื่อกลางในการซื้อขายสินค้าผิดกฎหมาย เช่น อาวุธ ยาเสพติด หรือบริการผิดกฎหมาย
การโจมตีระบบบล็อกเชน (blockchain tampering)	พยายามแทรกแซงและเปลี่ยนแปลงข้อมูลในระบบบล็อกเชน แม้จะเป็นไปได้ยากในทางปฏิบัติ

ลักษณะเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความหลากหลายของการใช้เงินสกุลเข้ารหัส (cryptocurrency) เป็นเครื่องมือในการก่ออาชญากรรมรูปแบบต่าง ๆ รวมถึงการก่ออาชญากรรมที่มีเงินสกุลเข้ารหัส (cryptocurrency) เป็นเป้าหมายในการกระทำความผิดอีกด้วย

ตัวอย่างสถานการณ์อาชญากรรมที่เกี่ยวข้องกับเงินสกุลเข้ารหัสในประเทศไทย

กรณีของ Zipmex โดยเมื่อปี พ.ศ. 2561 บริษัท ชิปปเม็กซ์ (zipmex) ได้รับอนุญาตจากสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) ให้มีบริการการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินทรัพย์ดิจิทัลอย่างถูกต้องตามกฎหมาย แต่เมื่อปี พ.ศ. 2563 Zipmex มีการโฆษณาที่อาจทำให้ผู้ลงทุนมีความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนได้ เนื่องจาก Zipmex มีการออกแบบหน้าตาผลิตภัณฑ์เหมือนกับเงินฝากซึ่งเชิญชวนให้นักลงทุนหรือประชาชนที่สนใจนำสินทรัพย์ดิจิทัล (digital asset) ฝากไว้กับทางบริษัทภายใต้บริการที่เรียกว่า Zipup และ Zipup+ โดยการดำเนินการของบริษัท คือ รับฝากเหรียญจากนักลงทุนทั่วไป และนำเหรียญที่รับฝากไปลงทุนเองผ่าน Zipmex Global ในแพลตฟอร์มที่ให้ผลตอบแทนที่สูงกว่าได้แก่ Babel Finance และ Celsius Network ซึ่งทั้ง 2 แพลตฟอร์มปล่อยสินเชื่อ คริปโทเคอร์เรนซีที่มีความผันผวนสูง โดยล่าสุด Celsius Network ได้ยื่นล้มละลายแล้ว ซึ่งอาจส่งผลให้ Zipmex ไม่สามารถจ่ายเงินหรือผลตอบแทนเป็นอัตราดอกเบี้ยคืนแก่ลูกค้าที่นำเหรียญฝากไว้ที่แพลตฟอร์มของตนได้ จนกระทั่งวันที่ 20 กรกฎาคม 2565 บริษัท ชิปปเม็กซ์ ได้ประกาศระงับการถอนเงินบาทและสินทรัพย์ดิจิทัลจาก “ZipUp” หรือ “Z Wallet” ทำให้ผู้ลงทุนได้รับความเสียหาย (รพีพัฒน์ อิงคสิทธิ์, 2565)

กรณี P Miner โฆษณาชักชวนหลอกลวงประชาชนทั่วไปผ่านเฟซบุ๊ก และกลุ่มไลน์ห้างหุ้นส่วนจำกัด พี มายเนอร์ คริปโทเคอร์เรนซี กรุ๊ป โดยให้สมัครเป็นสมาชิกร่วมลงทุนชุดเหรียญ และเทรดเหรียญคริปโทเคอร์เรนซีตามโครงการต่าง ๆ ซึ่งมีมากกว่า 30 โครงการ ยกตัวอย่างเช่น ลงทุนทำระบบ ETH, ลงทุนทำระบบ 3m และ Go to Laos เป็นต้น โดยแต่ละโครงการ มีจำนวนเงินการลงทุนและได้รับผลกำไรที่แตกต่างกัน เช่น หากลงทุน 50,000 บาท จะได้รับการคืนทุน 5 ครั้ง ทุกวันที่ 6 ของเดือน โดยแบ่งเป็นงวด งวดละ 8,000 บาท 13,000 บาท 16,000 บาท 20,000 บาท และ 24,000 บาท ตามลำดับ รวมเป็นเงิน 80,000 บาท บางโครงการอ้างว่าได้กำไรมากถึงร้อยละ 82 ต่อเดือน หรือได้กำไรร้อยละ 1,000 ต่อปี ซึ่งสูงกว่าอัตราดอกเบี้ยสูงสุดที่สถาบันการเงินตามกฎหมายสามารถจ่ายได้ (ทีมข่าวอมรินทร์ทีวี, 2565)

และกรณี Forex3D เป็นการฉ้อโกงประชาชนที่พัฒนารูปแบบจากแชร์ลูกโซ่ดั้งเดิม (ponzi scheme) มาสู่การหลอกลวงที่ซับซ้อนยิ่งขึ้น โดยอิงกับการลงทุนที่ประชาชนให้ความสนใจและมีความน่าเชื่อถือ เช่น การลงทุนในตลาดหุ้นไทย ตลาดแลกเปลี่ยนสกุลเงินต่างประเทศ และตลาดสกุลเงินดิจิทัล เป็นการหลอกลวงเชิญชวนให้ประชาชนเข้ามาร่วมลงทุนซื้อขายอัตราแลกเปลี่ยนสกุลเงินต่างประเทศ (Forex) ผ่านเว็บไซต์ www.forex-3D.com สร้างความเสียหายต่อประชาชนชนเป็นวงกว้าง โดยมีผู้หลงเชื่อตกเป็นผู้เสียหายมากกว่า 8,436 คน และมีมูลค่าความเสียหายรวมจำนวนกว่า 2,000 ล้านบาท (ชนิสรา คำคำ, 2565, หน้า 25-27)

จากข้างต้นจะสามารถสรุปได้ว่า รูปแบบอาชญากรรมที่เกี่ยวข้องกับเงินสกุลเข้ารหัสหรือ คริปโทเคอร์เรนซีในประเทศไทย อาชญากรรมส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจในเงินสกุลเงินเข้ารหัส

(cryptocurrency) เป็นอย่างดี มีการจัดทำระบบหรือแพลตฟอร์มขึ้นมาเพื่อดำเนินการหรือกระทำผิด อันนำไปสู่การได้มาซึ่งค่าตอบแทนที่มหาศาล ไม่ว่าจะเป็นเงินสด (cash) หรือเงินสกุลเข้ารหัส (cryptocurrency) และเมื่อเกิดเหตุการณ์หรือการกระทำผิดขึ้นได้ มักใช้เวลาในการสืบสวนสอบสวน การกระทำผิดมากกว่าคดีความลักขโมยทั่วไป เนื่องจากสกุลเงินเข้ารหัสไม่สามารถจับต้องได้ ในการตรวจ จำเป็นต้องใช้วิธีการทางเทคนิคซึ่งต้องใช้ความสามารถเฉพาะทาง ซึ่งอาจเป็นข้อจำกัดทางด้านระยะเวลา ในการดำเนินการตรวจสอบการกระทำผิดที่เกิดขึ้น

บทสรุป

ในปัจจุบันสกุลเงินเข้ารหัส (cryptocurrency) เป็นที่นิยมแพร่หลาย เนื่องจากความสะดวกในการทำธุรกรรมและลักษณะการทำธุรกรรมที่มีความเป็นส่วนตัว (private transactions) อย่างไรก็ตาม การใช้สกุลเงินเข้ารหัส (cryptocurrency) ยังนำไปสู่อาชญากรรมทางเศรษฐกิจที่ซับซ้อนและมีความเสี่ยงสูง โดยเฉพาะในบริบทของประเทศไทยซึ่งยังอยู่ในกระบวนการพัฒนากฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการใช้สกุลเงินเข้ารหัส (cryptocurrency) โดยอาชญากรรมทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการใช้เงินสกุลเข้ารหัสในประเทศไทยมีลักษณะซับซ้อนและมักกระทำโดยผู้มีอำนาจหรือความรู้เฉพาะทาง การตรวจสอบและดำเนินคดีต่ออาชญากรรมเหล่านี้ต้องใช้ความรู้และเทคโนโลยีเฉพาะทาง เช่น การฟอกเงิน การใช้โปรแกรมเรียกค่าไถ่ (ransomware) การระดมทุนในรูปแบบ ICO ที่ไม่ได้รับอนุญาต และการหลอกลวงให้ประชาชนลงทุนในโครงการที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย สำหรับกรณีของโครงการ P Miner ที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นการหลอกลวงให้ประชาชนลงทุนในการขุดบิตคอยน์ (bitcoin mining) โดยอ้างว่ามีผลตอบแทนสูง แต่ไม่ได้มีการดำเนินกิจการอย่างที่ถูกกล่าวอ้าง ซึ่งสามารถอธิบายได้ด้วยทฤษฎีอาชญากรรมคอเช็ตขาว (white-collar crime) ที่เสนอโดย เอ็ดวิน เอช. ฮัทเทอร์แลนด์ ซึ่งชี้ให้เห็นว่าอาชญากรรมเหล่านี้มักกระทำโดยผู้มีอำนาจหรือผู้มีฐานะในสังคม ซึ่งใช้ความรู้และอำนาจในการสร้างความซับซ้อนให้กับการกระทำผิด เพื่อหลีกเลี่ยงการตรวจจับ โดยผู้กระทำมักมีแรงจูงใจที่จะแสวงหาผลประโยชน์ทางการเงินโดยไม่คำนึงถึงผลกระทบต่อสังคม นอกจากนี้ ทฤษฎีการเลือกอย่างมีเหตุผล (rational choice Theory) ยังช่วยอธิบายพฤติกรรมของอาชญากร ซึ่งจะพิจารณาถึงความเสี่ยงและผลตอบแทนจากการกระทำผิด ดังนั้น อาชญากรรมทางเศรษฐกิจจึงมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นเมื่อสังคมมีการพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่อำนวยความสะดวกในการทำธุรกรรมดิจิทัล การตอบสนองต่ออาชญากรรมทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับเงินสกุลเข้ารหัส (cryptocurrency) ต้องได้ความร่วมมือระหว่างหน่วยงานรัฐที่มีหน้าที่กำกับดูแลสินทรัพย์ดิจิทัล สถาบันการศึกษา และผู้ประกอบการหรือผู้ให้บริการที่เกี่ยวข้องกับสินทรัพย์ดิจิทัล เพื่อสร้างความเข้าใจในลักษณะการกระทำผิดเกี่ยวกับสินทรัพย์ดิจิทัลที่ผ่านมา และคาดการณ์การกระทำผิดที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งอาจนำไปสู่การพัฒนากฎหมายและมาตรการที่สามารถป้องกันยับยั้งปัญหาเหล่านี้ได้ โดยการกำหนดกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมาย ไม่ควรมุ่งเน้นเพียงด้านการปราบปราม แต่ควรมุ่งเน้นในด้านการกำกับดูแล ฝ้าระวัง รวมถึงการสร้างความรู้ ความเข้าใจ ให้แก่บุคคลที่สนใจในการลงทุนในสินทรัพย์ดิจิทัล (digital asset) ให้มีความรู้ที่เพียงพอและเหมาะสมแก่การลงทุน

รายการอ้างอิง

- กิจชัยยะ สุรารักษ์. (2562). แนวทางการป้องกันอาชญากรรมที่เกี่ยวกับสกุลเงินเข้ารหัสในประเทศไทย: กรณีศึกษาบิทคอยน์ [วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. CU. <https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd/9821/>
- เจษฎาพงษ์ คำชู. (2565). หมวดหมู่ของอาชญากรรมที่เกี่ยวข้องกับคริปโทเคอร์เรนซี. วารสารวิชาการอาชญาวิทยาและนิติวิทยาศาสตร์, 8(1), หน้า 171-185.
- ชนิสรา คำคำ. (2565). แนวทางการพัฒนากฎหมายเพื่อยับยั้งการกระทำความผิดในลักษณะแชร์ลูกโซ่. จุลนิติ, 19(6), หน้า 25-27.
- ฐานเศรษฐกิจดิจิทัล. (2565, 24มีนาคม). ไทยห้ามใช้ “คริปโต” ชำระสินค้า แล้วมีประเทศไหนหนุน-ค้านสินทรัพย์ดิจิทัล. ฐานเศรษฐกิจ. <https://www.thansettakij.com/finance/518597>
- ทีมข่าวอมรินทร์ทีวี. (2565, 6 กันยายน). ตำรวจไซเบอร์หลายเครือข่ายหลอกลงทุนคริปโต “P Miner” ยึดทรัพย์ 200 ล้าน. อมรินทร์ทีวี. <https://www.amarintv.com/news/detail/147082>
- พรชัย ชันดี. (2558). ทฤษฎีอาชญาวิทยา: หลักการ งานวิจัย และนโยบายประยุกต์. ส.เจริญการพิมพ์.
- พรศักดิ์ อรรถชัยรัตน์. (2561). Cryptocurrency 101 (พิมพ์ครั้งที่ 2). อมรินทร์ฮาวทู อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- พีรพัฒน์ หาญคงแก้ว. (2567). Cryptocurrency & Digital Asset 101 ฉบับ 2024. ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- รพีพัฒน์ อิงคสิทธิ์. (2565). เกิดอะไรขึ้นกับ Zipmex?: แพลตฟอร์มคริปโตฯ ไทย แต่ใครกำกับดูแล. <https://thematter.co/thinkers/what-happen-to-zipmex/181060>
- วิสูตร กัจจนามารณ์. (2563). แนวทางการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินโดยธุรกรรมเงินสกุลเข้ารหัส [วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. CU. <https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd/3954/>
- วีระพงษ์ บุญโญภาส. (2552). อาชญาวิทยา (พิมพ์ครั้งที่ 2). โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Edelhetz, H. (1970). The Nature Impact and Prosecution of White-Collar Crime. U.S. Government Printing Office.
- Sutherland, E. H. (1961). White Collar Crime. Holt Rinehart.

อิทธิพลความเชื่อ ความศรัทธา ของโนราในประเทศไทย ที่ส่งผลต่อพิธี
โนราโรงครู ของชาวสยามบ้านบางแซะ รัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซีย
The Influence on Nora's Faith in Thailand That Affected the Nora
Rong Kru Ceremony of the Siamese People of Ban Bang Sae.
Kelantan State, Malaysia

วันที่รับบทความ: 4 พฤศจิกายน 2567

พิษณุ กันภัย ^{1*}

วันที่แก้ไขบทความ: 20 มกราคม 2568

วันที่ตอบรับบทความ: 30 มกราคม 2568

บทคัดย่อ

โนราโรงครู เป็นพิธีกรรมสำคัญของทางภาคใต้ของประเทศไทย โดยเฉพาะผู้ที่นับถือกันว่ามีเชื้อสายโนรา ซึ่งพิธีกรรมนี้ไม่เพียงดำรงอยู่และปรากฏในภาคใต้เท่านั้น แต่ยังปรากฏอยู่ในชุมชนของชาวสยามในคาบสมุทรมลายู ได้แก่ รัฐกลันตัน รัฐปะลิส รัฐเคดาห์ และรัฐเปรัก ซึ่งเป็นรัฐทางตอนเหนือของประเทศมาเลเซีย กล่าวถึงชาวสยามบ้านบางแซะ รัฐกลันตันมีชายแดนติดต่อกับจังหวัดนราธิวาสของไทย บรรพบุรุษของชาวสยามนั้นได้ตั้งถิ่นฐานรกรากก่อนจะตกเป็นของอังกฤษ และกลายเป็นรัฐหนึ่งของประเทศมาเลเซีย โดยมีแม่น้ำโก-ลก เป็นแนวเขตกันพรมแดน ชาวสยามบ้านบางแซะ รัฐกลันตันยังคงดำเนินวิถีชีวิต ใช้ภาษา และมีขนบธรรมเนียมประเพณี เช่นเดียวกับชาวไทยในภาคใต้ จากการศึกษาถึงอิทธิพลความเชื่อ ความศรัทธา ของโนราในประเทศไทย ที่ส่งผลต่อพิธีโนราโรงครูของชาวสยามบ้านบางแซะ รัฐกลันตัน พบว่า พิธีโนราโรงครูได้รับอิทธิพลความเชื่อ ความศรัทธา เป็นแบบแผนปฏิบัติลักษณะคล้ายคลึงกับพิธีโนราโรงครูทางภาคใต้ โดยอาศัยความเชื่อของครุหมอโนรา ขนบธรรมเนียมปฏิบัติ จารีต ที่ยึดถือสืบทอดกันมาแต่อดีต ทั้งนี้เพราะโนราตลอดจนประชาชนชาวสยามบ้านบางแซะนั้นนับถือครุหมอโนรา สะท้อนให้เห็นการดำรงอยู่และการสืบทอดทางวัฒนธรรม โดยมีอิทธิพลความเชื่อความศรัทธาของครุหมอโนราที่ส่งผลต่อชาวสยามบ้านบางแซะ รัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซีย

คำสำคัญ: พิธีโนราโรงครู ความเชื่อความศรัทธา ชาวสยามบ้านบางแซะ รัฐกลันตัน

¹ อาจารย์ประจำภาควิชานาฏศิลป์ไทย วิทยาลัยนาฏศิลป์นครศรีธรรมราช สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

* ผู้ประสานงานหลัก e-mail: nu.pisanu56@gmail.com

The Influence on Nora's Faith in Thailand That Affected the Nora Rong Kru Ceremony of the Siamese People of Ban Bang Sae. Kelantan State, Malaysia

Received: November 4, 2024

Pisanu Kanpai ^{1*}

Revised: January 20, 2025

Accepted: January 30, 2025

Abstract

Nora Rongkru is an important ritual in southern Thailand, especially for those considered to have Nora descent. This ritual is not only practiced in the south of Thailand but also in Siamese communities on the Malay Peninsula, such as Kelantan, Perlis, Kedah, and Perak, particularly among the Siamese people in Ban Bang Sae. Kelantan is bordered by Narathiwat Province in Thailand, and the Siamese ancestors settled there before it became a British colony and later a state of Malaysia. The Kolok River forms the border between Thailand and Malaysia. The Siamese people in Bang Sae, Kelantan, have continued to live according to their traditional way of life, using the Thai language and preserving their cultural practices, much like the Thai people in the south. Through the study of Nora's influence, beliefs, and faith in Thailand, it was found that the Nora Rong Krua ceremony of the Siamese people in Bang Sae, Kelantan, shared similarities with the Nora Rong Krua ritual in the south of Thailand. This ritual was deeply rooted in the beliefs surrounding Dr. Nora, and the Siamese people of Bang Sae held great respect for Dr. Nora. This reflected the persistence of their cultural heritage, influenced by the beliefs and traditions of Dr. Nora, which continued to shape the Siamese community in Ban Bang Sae, Kelantan, Malaysia.

Keywords: Nora Rong Krua Ceremony, Faith and Faith, Siamese people of Ban Bang Sae, Klan State

¹ Faculty members of the Thai Dance Department, Nakhon Si Thammarat College of Dramatic Arts, Bunditpatanasilpa Institute.

* Corresponding author e-mail: nu.pisanu56@gmail.com

บทนำ

คาบสมุทรมลายู เป็นดินแดนที่มีความเป็นอยู่กับการค้าขายของชาวตะวันตกและตะวันออก ซึ่งคล้ายกับจุดเชื่อมต่อเครือข่ายการค้าระหว่างสองซีกโลก ถือเป็นจุดยุทธศาสตร์ ศูนย์รวมแห่งการไหลผ่านของกระแสทางวัฒนธรรมของนานาชาติ เช่น อินเดีย เปอร์เซีย อาหรับ หรือตลอดจนชาวยุโรป ซึ่งวัฒนธรรมของอินเดียจะเข้ามาเด่นชัดที่สุด โดยเฉพาะศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์ วิไลรัตน์ ยั่งรอด และศิริศักดิ์ คุ่มรักษา (2546, หน้า 7) ได้ศึกษาศิลปะและวัฒนธรรมในดินแดนแหลมมลายู พบว่าการเข้ามาของศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์ มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตการดำรงอยู่ของประชาชน มีการพัฒนาทางสภาพสังคมมาตั้งแต่ในอดีต บูรณาการเพื่อให้เกิดความสมดุลที่ยั่งยืน สามารถพัฒนาวิถีชีวิตความเป็นอยู่ร่วมกัน โดยอาศัยวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมเป็นตัวตั้ง อิทธิพลทางศาสนาดังกล่าวมีการประยุกต์ปรับปรุงจนกลมกลืนกับวิถีชีวิต ปรากฏอยู่ในศาสตร์ต่าง ๆ เช่น ความเชื่อ พิธีกรรม ขนบธรรมเนียม จารีต ประเพณี ตลอดจนศิลปะการแสดงต่าง ๆ ล้วนมีอิทธิพลของศาสนาดังกล่าวอยู่ในกิจกรรมอย่างกลมกลืน และมีวิธีการปรับใช้อย่างดี

ภาพที่ 1 คาบสมุทรมลายู หรือ แหลมมลายู
ที่มา: Histofun Deluxe (2020)

อิทธิพลความเชื่อ ความศรัทธาโนราโรงครุ

อิทธิพลของความเชื่อทางศาสนาที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนในดินแดนแหลมมลายู ถูกถ่ายทอดออกมาในรูปแบบของศิลปะการแสดง พิธีกรรม จารีต ประเพณี ผ่านการแสดงโนรา หรือ พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับโนราซึ่งเป็นการละเล่นพื้นเมืองที่มีการสืบทอดกันมานานและเป็นที่นิยมกันอย่างแพร่หลายในดินแดนคาบสมุทรมลายู อุดม หนูทอง (2536, หน้า 24) ให้ความเห็นว่า โนราเกิดและรุ่งเรืองอยู่บริเวณรอบทะเลสาบสงขลามาก่อน แล้วจึงแพร่กระจายออกสู่รอบนอก เนื่องจากผลการเก็บข้อมูลภาคสนามพบว่า เรื่องราวเกี่ยวกับโนราเป็นที่รับรู้และปฏิบัติกันอย่างแพร่หลายในบริเวณจังหวัดพัทลุง สงขลา และนครศรีธรรมราช ซึ่งอยู่รอบทะเลสาบสงขลา ในขณะที่จังหวัดที่อยู่ไกลออกไปรับรู้เจือจางลง

ภาพที่ 2 การแสดงโนรา ในพิธีโรงครู โดยวิทยาลัยนาฏศิลปนครศรีธรรมราช
ที่มา: พิษณุ กันภัย (2567)

ครั้งแรกการแสดงโนรา น่าจะเป็นการแสดงสำหรับประกอบพิธีกรรมมาก่อน โดยนักวิชาการท้องถิ่นได้ให้ความเห็นว่า มีวิวัฒนาการมาจากการทำพิธีบวงสรวงของพวกพรานป่า และเครื่องดนตรีต่าง ๆ ของโนราก็มาจากพราน เช่น ใช้ใบไม้เป่าเรียกสัตว์ ทำให้เกิดเครื่องเป่าคือ ปี่ การเคาะไม้ก็ทำให้เกิดการเคาะจังหวะ ทำให้เกิดเครื่องเคาะจังหวะ เช่น กรับ ฉิ่ง เป็นต้น บางท่านให้ความเห็นว่า เดิมอาจจะเป็นพิธีกรรมของกษัตริย์ เจ้าเมือง หรือชนชั้นสูง ซึ่งพิจารณาจากหลักฐาน เครื่องแต่งกายของโนรา ที่มีลักษณะคล้ายเครื่องทรงของกษัตริย์โบราณ ในยุคสมัยต่อมา จึงค่อย ๆ คลี่คลายมาเป็นการแสดงที่มุ่งความบันเทิงเป็นหลัก โดยระยะแรกของการแสดงเพื่อความบันเทิงคงจะใช้แสดงเนื่องในโอกาสวันงานฉลองในพิธีสมโภชที่สำคัญเท่านั้น แต่ต่อมาเมื่อได้รับความนิยมมากขึ้น โนราก็กลายเป็น การแสดงที่หาชมได้ทั่วไป (วิเชียร ณ นคร, 2523, หน้า 96)

โนราเป็นการละเล่นที่มีทั้งการร้อง การรำ บางส่วนเล่นเป็นเรื่อง และบางโอกาสมีบางส่วนแสดงตามคติความเชื่อที่เป็นพิธีกรรม โนราในปัจจุบันสามารถแบ่งได้ เป็น 2 รูปแบบการแสดงตามวัตถุประสงค์ในการเล่น คือ โนราเพื่อประกอบพิธีกรรม หรือที่เรียกว่า “โนราโรงครู” และโนราเพื่อความบันเทิง

“โนราโรงครู” หรือบางที่เรียกว่า “โนราลงครู” เป็นการแสดงโนราเพื่อประกอบพิธีกรรมเชิญครูหรือบรรพบุรุษของโนรามายังโรงพิธี มาเข้าทรงลูกหลานที่เป็นคนทรง มีวัตถุประสงค์ต่างกัน ได้แก่ 1) เพื่อไหว้ครู 2) เพื่อแก้บน หรือที่ภาษาถิ่นใต้ เรียกว่า “แก้เหมรย” และทำพิธีเปิดเตล็ดอื่น ๆ เช่น ตัดจุก ผูกผ้าปล่อย เหยียบเสน ตัดผม ฝิซอ เป็นต้น และ 3) เพื่อครอบเทริดหรือผูกผ้าใหญ่แก่ผู้แสดงโนรารุ่นใหม่ ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่แสดงภาวะเปลี่ยนผ่านไปเป็นโนราที่สมบูรณ์ ซึ่งครูหมอโนรายอมรับ

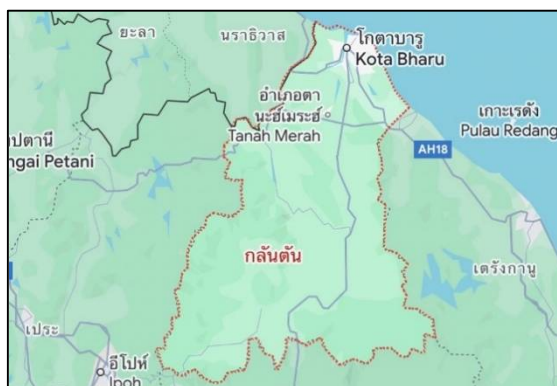
คำว่า “ครู” ตามความหมายของโนรา มี 2 ความหมาย ความหมายแรก หมายถึง ผู้สอนวิชาการ ร้องรำโนราแก่ตนเองหรือแก่บรรพบุรุษของตน เช่น แก่ปู่หรือแก่บิดาของตน ความหมายที่สอง หมายถึง บรรพบุรุษหรือผู้ให้กำเนิดโนรา ครูโนรา ในความหมายนี้ปรากฏอยู่ในตำนานโนรา หรือ บทขับโนรา ได้แก่ บทภาศครู หรือบทบาลีหน้าศาล เช่น ขุนศรีศรัทธา นางนวลทองสำลี แม่ศรีมาลา เป็นต้น

โนราโรงครุในภาคใต้ มี 2 ประเภท คือ “โรงครุใหญ่” เป็นการจัดโนราโรงครุเต็มรูปแบบ โดยจัด 3 วัน 3 คืน เริ่มพิธีเย็นวันพุธ ส่งครุในวันศุกร์ โรงครุใหญ่จัดขึ้นเพื่อไหว้ครุเป็นหลัก และอาจมีการแก้บน จัดพิธีเบ็ดเตล็ด และครอบเทริดด้วยก็ได้ อีกประเภทเรียกว่า “โรงครุเล็ก” หรือ “ค้ำครุ” เป็นการจัดโรงครุอย่างย่อ โดยจะจัดเพียง 1 วัน 1 คืน เริ่มพิธีเย็นวันพุธและส่งครุวันพฤหัสบดี ในพิธีโนราโรงครุเล็ก เจ้าภาพอาจจะจัดให้มีการแก้บน จัดพิธีเบ็ดเตล็ดด้วย แต่ไม่นิยมจัดพิธีครอบเทริดหรือผูกผ้าใหญ่ ซึ่งถือเป็นเรื่องสำคัญ ต้องจัดในโรงครุใหญ่ เท่านั้น

โรงโนรา หรือ พื้นที่ที่โนราใช้ในการดำเนินกิจกรรมการแสดง หรือประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ของโนรา นับตั้งแต่อดีตเรื่อยมาจนกระทั่งปัจจุบัน โรงโนราได้มีการพัฒนาปรับเปลี่ยนไปตามความเหมาะสมตามยุคสมัย ซึ่งจำแนกออกเป็น 4 รูปแบบ คือ โรงดิน โรงยกพื้น โรงลูกทุ่ง และโรงคอนเสิร์ต (สุวิงค์ พงศ์ไพบุลย์, 2542, หน้า 371)

ภูมิหลังรัฐกลันตัน

เมื่อประมาณ 2,000 ปีมาแล้ว มีประชากรจากทวีปเอเชียตอนเหนืออพยพลงมาทางใต้จนถึงคาบสมุทรมลายู รวมถึงเกาะต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ ซึ่งแต่เดิมกลันตันเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรลังกาสุกะ มีอิทธิพลปกครองตลอดคาบสมุทรมลายู จนถึงส่วนหนึ่งที่เป็นภาคใต้ของประเทศไทยในปัจจุบัน ช่วงศตวรรษที่ 13 อาณาจักรศรีวิชัยได้สร้างอิทธิพลและมีฐานะที่มั่นคงในหมู่เกาะสุมาตรา และชาว ได้แผ่อิทธิพลครอบคลุมมาจนถึงคาบสมุทรมลายู

ภาพที่ 3 แผนที่รัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซีย
ที่มา:

<https://www.bing.com/maps?toWww=1&redig=B503AB577BE544468ABD98B40B6F6E50&cp=5.45169%7E101.795344&lvl=8.9&setlang=th> (2567)

ต่อมาในช่วงศตวรรษที่ 20 กลันตันได้ตกอยู่ภายใต้การดูแลของประเทศไทย จนกระทั่งตกเป็นเมืองขึ้นของประเทศอังกฤษ ต่อมาในปี พ.ศ. 2491 กลันตันได้รวมเข้ากับสหพันธมลายูได้รับเอกราชในปี พ.ศ. 2500 ซึ่งต่อมาเปลี่ยนเป็นประเทศมาเลเซีย โดยรัฐกลันตันมีชายแดนติดต่อกับจังหวัดนราธิวาสของ

ไทย มีแม่น้ำโขง-ลก เป็นแนวกั้นพรมแดนระหว่างสองประเทศ ดังนั้นประชาชนของทั้งสองประเทศจึงมีการติดต่อค้าขายกันบริเวณชายแดนทั้งในและนอกระบบ สังคมของรัฐกลันตันเป็นสังคมหลายเชื้อชาติหลากหลายวัฒนธรรม สามารถแบ่งเป็น 3 กลุ่มใหญ่ คือ 1) กลุ่มเชื้อชาติมาเลย์ หรือมุมิบุตร 2) กลุ่มเชื้อชาติจีน และ 3) กลุ่มเชื้อชาติไทย ซึ่งกลุ่มเชื้อชาติไทยนั้นอาศัยอยู่บริเวณที่ราบทั่วไป บนฝั่งแม่น้ำกลันตันและบริเวณใกล้ชายแดนด้านจังหวัดนราธิวาส อาชีพทำนา ทำสวน และรับจ้าง ฐานะความเป็นอยู่ค่อนข้างยากจนกว่าชนเชื้อชาติอื่น มีความเคารพเลื่อมใสในพุทธศาสนาอย่างแรงกล้า ยึดมั่นในภาษาขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมอย่างจริงจัง และยังคงรักษาเอกลักษณ์ของความเป็นไทยไว้อย่างเหนียวแน่น

ภาษาราชการของรัฐกลันตัน คือ ภาษามลายู สำหรับชาวสยามในรัฐกลันตันพูดภาษาไทยถิ่นใต้ในชีวิตประจำวันเมื่อสื่อสารกับคนในกลุ่มเดียวกัน และใช้ภาษามลายูเมื่อจะสื่อสารกับชาวมลายู หรือคนมาเลเซียชาติพันธุ์อื่น ๆ นอกจากนี้บางคนยังพูดได้มากกว่า 2 ภาษา คือ ภาษาอังกฤษ ภาษาจีน ภาษาทมิฬ เป็นต้น

จากฐานข้อมูลประชากรของรัฐกลันตันในปี 2560 มีคนไทยอาศัยอยู่ในรัฐกลันตันประมาณ 14,000 คน ในจำนวนนี้ ประชากรส่วนใหญ่ประมาณ 6,500 คน อาศัยอยู่ในเขตตมปัด ซึ่งเป็นเขตที่มีวัดไทยมากที่สุดถึง 12 วัด ส่วนคนไทยที่เหลือจะตั้งถิ่นฐานกระจัดกระจายอยู่ในเขตอื่น ๆ

ชาวสยามบ้านบางแซะ รัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซีย

“บ้านบางแซะ” เป็นชุมชนชาวสยาม ที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ก่อนที่สยามเสียดินแดนหัวเมืองมลายูให้แก่ อังกฤษ โดยกลุ่มคนเหล่านี้ติดอยู่กับแผ่นดินที่ถูกตั้งรัฐชาติ “มาเลเซีย” เมื่อปี พ.ศ. 2500 กลุ่มคนสยามแห่งนี้นับถือศาสนาพุทธ พูดภาษาถิ่นปักษ์ใต้ เชื่อว่าตนเองมีเชื้อสายโนรามิการจิตพิธีโนราโรงครุ คือ เดือน 6 และ เดือน 7 ของทุกปี วัตถุประสงค์ของพิธีโนราโรงครุ คือ การแก้บน การตัดจุโงรา

จากการศึกษาปรากฏสิ่งที่น่าสนใจสำหรับชุมชนชาวสยามบ้านบางแซะ ในรัฐกลันตันซึ่งเป็นกลุ่มชนชาวสยามเล็ก ๆ ก็คือ การที่พวกเขายังสามารถรักษาอัตลักษณ์ความเป็นไทยไว้ได้อย่างเหนียวแน่น เช่น การใช้ภาษาไทยเป็นภาษาหลักในการสื่อสาร มีการแต่งกายแบบไทย วิถีชีวิตแบบชาวไทย มีการนับถือกษัตริย์ และราชวงศ์ไทย ฟังเพลงไทย ดูหนังไทย เป็นต้น แต่ถึงแม้จะมีการรักษาอัตลักษณ์ความเป็นไทยไว้อยู่ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าชาวสยามในกลันตัน ไม่ได้จงรักภักดีต่อรัฐบาลมาเลเซียแต่อย่างใด สำหรับชาวสยามในกลันตันแล้ว อัตลักษณ์ความเป็นไทยดำรงอยู่ควบคู่กับความรู้สึกจงรักภักดีต่อรัฐมาเลเซีย และความสำนึกในความเป็นพลเมืองมาเลเซีย

ชาวสยามบ้านบางแซะ รัฐกลันตัน นับนับถือศาสนาพุทธ มีวิถีการดำเนินชีวิตสัมพันธ์กับพุทธศาสนาทั้งด้านประเพณี พิธีกรรม และหลักปฏิบัติในสังคม นอกจากการนับถือพุทธศาสนาแล้ว ชาวบ้านที่นี่ยังมีความเชื่อพื้นบ้านหลายประการ เช่น ความเชื่อเรื่องของเทวดาว่าเป็นผู้ปกป้องคุ้มครองดูแลชุมชนและบ้านเรือนให้ปลอดภัย ความเชื่อเรื่องครุหมอนโนรา โดยเชื่อว่าครุหมอนโนราจะคอยช่วยเหลือลูกหลาน ดังนั้นเมื่อมีความเดือดร้อนใด ๆ เกิดขึ้น ชาวบ้านก็มักจะบนบานให้ครุหมอนโนรา ช่วยเหลือ และเมื่อความเดือดร้อนได้รับการปลดปล่อยแล้วก็ต้องแก้บนโดยการจัดให้มีการเล่นโนราโรงครุ ซึ่งจะจัดกันใน

เดือน 6 และ 7 นอกจากนี้ชาวบ้านยังมีความเชื่อเรื่องการสะเดาะเคราะห์ ซึ่งจะทำเมื่อเจ้าตัวรู้สึกว่ามีเคราะห์ และยังมีการสะเดาะเคราะห์เพื่อความเป็นมงคลอีกด้วย (ธีรพร พรหมมาศ, 2545, หน้า 30-33)

ภาพที่ 4 วัดอุตตมาราม (วัดบางแซะ) รัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซีย
ที่มา: พิษณุ กันภัย (2567)

ภาพที่ 5 แม่น้ำโก-ลก บริเวณด่านศุลกากรตากใบ
ที่มา: พิษณุ กันภัย (2567)

ความเชื่อ ความศรัทธาของชาวสยามบ้านบางแซะ รัฐกลันตัน

ความเชื่อ ความศรัทธาของชาวสยามบ้านบางแซะ รัฐกลันตัน ยังมีความเข้มข้น และส่งผลโดยตรงต่อผู้เป็นโนรา ผู้มีเชื้อสายโนรา ลูกหลานทายายโนรา คนทรงครูหมอนโนรา ซึ่งยังปรากฏอยู่ในปัจจุบัน (พิทยา บุขรรัตน์, 2556, หน้า 91)

ภาพที่ 6 พิธีโนราโรงครู รัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซีย
ที่มา: พิษณุ กันภัย (2567)

1) ความเชื่อเรื่องครุหมอโนรา ครุหมอโนราคือบุรพาจารย์หรือครูต้นโนรา และบรรพบุรุษโนรา ที่ล่วงลับไปแล้ว บางก็เรียกว่า “ตายายโนรา” มีหลายองค์ ดังปรากฏในตำนานโนรา บทภาศครู และบทร้องกลอนโนรา เช่น ตาหลวงคง จอมเฒ่าหน้าทอง แม่ศรีมาลา พระเทพสิงห เป็นต้น และมีครุหมอโนราที่ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นบุคคลสำคัญที่เรียกว่า “พระราชครู” นั้นมี 12 องค์ แบ่งเป็นฝ่ายชาย 6 องค์ ฝ่ายหญิง 6 องค์ ได้แก่ พระเทพสิงห ขุนศรีศรียธา พระมวงทอง หม่อมรอง พระยาสายฟ้า พาด พรานบุญ แม่ศรีมาลา แม่นวลทองสำลี แม่แขนอ่อนฝ่ายขวา แม่แขนอ่อนฝ่ายซ้าย แม่ศรีดอกไม้ แม่ควีน ดั่งปรากฏชื่อในบทเชยครู หรือบทชุมนุมครูของคณะโนราแปลก ชนะบาล บ้านท่าแค ตอนหนึ่งว่า

“ราชครูของน้องทั้งสิบสององค์
หญิงหกชายหก
ฝ่ายหญิงแม่แขนอ่อน
ลูกนั่งเชยอยู่ไฉ่ไฉ่
ลูกนั่งร้องเชยแม่นวลทองสำลี
แม่นวลทองสำลีแม่ศรีดอกไม้
ขอเชยแม่เภาแม่เภาเคลิ้น
ลูกไหว้แม่เจ้าไม้ทันเที่ยง
แม่จันจุรีศรีจุหรา
แลตำโรงครูขุนทา
ร้องเชยฝ่ายชายตามวงทอง
ลูกไหว้มวงทองหม่อมรองไม้พาด

ค้ำลงพ่อเชยเสด็จมา
อย่าได้ขาดตกเสียเลยหนา
แม่ไม่เจ็บไม่ร้อนให้แม่มา
แม่แขนอ่อนฝ่ายซ้ายทั้งฝ่ายขวา
พร้อมแล้วแม่ศรีมาลา
ลูกลืมเสียไม่ได้ร้องเรียกหา
ปานี้ลูกเชยเชยให้แม่มา
แม่เสียงหวานเสียงเกลี้ยงให้มาหา
แม่เขาเป็นภรรยาของตามวงทอง
ตายายท่านมาไม่ขัดข้อง
ขอเรียกร้องให้พ่อเสด็จมา
ลูกนั่งประกาศอาราธนา”

ในส่วนของประชาชนรัฐกลันตัน ซึ่งสืบทอดความเชื่อเรื่องครุหมอนรามาจากภาคใต้ ก็ยังคงความเชื่อในลักษณะเดียวกัน อาจจะแตกต่างกันบ้างในรายละเอียด เช่น ประชาชนรัฐกลันตันมีความเชื่อเรื่องครุหมอนราที่เป็นครุตันคล้ายกับที่ภาคใต้ แต่มีจำนวนน้อยกว่า ครุหมอนเหล่านี้ได้แก่ แม่ศรีมามาลา เทพสิงห์ พรานบุญ พระยาโถม่น้ำ พระยาลุยไฟ ทั้งนี้ชาวบ้านจะนับถือแม่ศรีมามาลามากที่สุด

2) ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ ไสยศาสตร์เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ เวทมนตร์คาถาสังศักดิ์สิทธิ์ หรือสิ่งลึกลับที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ คติความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์มีวัตถุประสงค์ 2 ประการคือ 1) เพื่อนำมาซึ่งความโชคดี ความสำเร็จ ความสุข และความปลอดภัย และ 2) เพื่อทำลายหรือขจัดปัดเป่าสิ่งอัปมงคลและภัยพิบัติทั้งปวง การประกอบพิธีกรรมบางอย่างในโนราโรงครูจะต้องใช้เวทมนตร์คาถาประกอบ เช่น การเบิกโรง การผูกขี้ผึ้งเย็บ การแต่งตัว การสวดเทริด การแทงเข้ การเหยียบเสน การรำตัดผมผีซ้อ เป็นต้น

3) ความเชื่อเรื่องการแก้บน การแก้บน หมายถึง การทำอย่างหนึ่งอย่างใดให้ขาดจากพันธะสัญญาที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งได้ให้ไว้กับเทพเจ้า สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ครุหมอนรามา เป็นต้น การแก้บนเกิดจากความเชื่อที่ความมนุษย์สามารถติดต่อกับดวงวิญญาณได้ โดยผ่านวิธีการบวงสรวงเช่นไหว้ และมีคนกลางในการติดต่อ เช่น คนทรง ศิลปิน หมอไสยศาสตร์ เป็นต้น การติดต่อกับดวงวิญญาณเหล่านี้มักเนื่องจากการบนบานเพื่อประโยชน์บางอย่างเรียกว่า เหมรย คือ การกล่าวอ้างวิญญาณเหล่านั้นให้ช่วยเหลือหรือเลิกให้โทษต่าง ๆ หรือพันธะสัญญาที่มีผู้บนบานไว้กับสิ่งที่เคารพนับถือ พรหมศักดิ์ เจิมสวัสดิ์ และปรีชาชนุ่มสุข (2525, หน้า 125) ได้อธิบายเรื่อง เหมรย ไว้ว่า

“เหมรย มีทั้ง เหมรยปาก คือการบนบานกับวิญญาณด้วยวาจา และ เหมรยห่อ เป็นการจัดห่อเหมรย มีข้าวสาร หมากพลู ดอกไม้ रुपเทียน เป็นต้น ห่อเข้าไว้ แล้วกล่าวบนบาน ผู้เป็นเจ้าของคำบนบานต้องเก็บห่อเหมรยไว้ ถ้าคำบนบานนั้นสัมฤทธิ์ผลต้องจัดการแก้เหมรย คือ ทำพิธีบวงสรวงตามที่ตกลงไว้ตอนบนบาน หรือการแก้บน”

4) ความเชื่อเรื่องการเหยียบเสน คำว่า เสน คือ เนื้อที่ถอนจากระดับผิวหน้าเป็นแผ่น ถ้ามีสีแดงเรียกว่า “เสนทอง” ถ้ามีสีดำเรียกว่า “เสนดำ” ไม่ทำให้เจ็บปวดหรือมีอันตราย แต่ถ้าถกบนบางส่วนของร่างกาย เช่น บนใบหน้าจะดูน่าเกลียด ถ้าเป็นกับเด็กเสนจะโตขึ้นตามอายุ อุดม หนูทอง (2536, หน้า 171) เชื่อว่าเสนเกิดจากการกระทำของผีที่เรียกว่า “ผีโกละแซง” ซึ่งเป็นผู้ทำหน้าที่เฝ้าเสาโรงโนรา และส่วนหนึ่งเป็นการทำเครื่องหมายของครุหมอนรามา เพื่อต้องการเอาเด็กคนนั้นเป็นโนราโดยผ่านทางผีโกละแซง เสนไม่สามารถหายขาดได้ นอกจากให้โนราทำพิธีเหยียบเสนให้ในวันโนราเข้าโรงครู

ภาพที่ 7 ความเชื่อเรื่องการเหยียบเสน
ที่มา: พิษณุ กันภัย (2567)

5) ความเชื่อเรื่องการรักษาอาการป่วยไข้ เป็นความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องครุหมอนโนรา เพราะเชื่อว่าครุหมอนโนราและพิธีกรรมในโนราโรงครู สามารถรักษาอาการป่วยไข้บางอย่างได้ ซึ่งอาการป่วยไข้ นั้นมาจาก 2 สาเหตุ คือ อาการป่วยไข้ที่เกิดจากการผิดปกติของร่างกาย และโรคภัยต่าง ๆ ซึ่งการรักษาเบื้องต้นคือ การบนบานขอความช่วยเหลือจากครุหมอนโนราที่ตนเองนับถือ ให้หายป่วยจากโรคนั้น ๆ แล้วจะมาแก้บนเมื่อหายเป็นปกติ

การศึกษาพบว่า การดำรงอยู่ของวัฒนธรรมโนราของชาวสยามบ้านบางแซะ รัฐกลันตัน เป็นรูปแบบมุขปาฐะ ได้แก่ ตำนานครุหมอนโนราท้องถิ่น นิทาน เรื่อง พระสุธนมโนห์รา พระรถเมรี และวรรณกรรมที่เป็นลายลักษณ์อักษร ได้แก่ บทโนราที่ใช้ในพิธีกรรมโนราโรงครู ซึ่งคล้ายคลึงกับที่พบทางภาคใต้ในประเทศไทย เมื่อเปรียบเทียบการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมโนราที่บ้านบางแซะ กับทางภาคใต้ของประเทศไทยมีลักษณะที่เหมือนกันและแตกต่างกันในด้านพิธีกรรม เมื่อมองในภาพรวมแล้ว โนราที่บ้านบางแซะยังคงดำรงธรรมเนียมปฏิบัติดั้งเดิมการประกอบพิธีโนราโรงครู โดยเริ่มจากเจ้าภาพ ต้องยกเขียนไปติดต่อบ้านโนรามาแสดง มีการปลุกโรงโนราไว้ตีตื้น ปูเสื่ออย่างโบราณ มีการไหว้ครู การเล่นบท การร้องส่งโรงและตัดเหมรย

ทั้งนี้วัตถุประสงค์ในการประกอบพิธีกรรมโนราโรงครูที่บ้านบางแซะ เหลือเพียงการแก้บน เหยียบเสน และเพื่อตัดจุกรโนราใหม่เท่านั้น ในการประกอบพิธีโนราโรงครู แบบ 3 วัน 3 คืน ที่บ้านบางแซะ และทางภาคใต้แม้จะมีพิธีกรรมหลักที่คล้ายคลึงกัน ได้แก่ การภาคโรงไหว้ครู การเล่นบทสิบสอง การเข้าทรงครุหมอน การส่งโรงตัดเหมรย แต่มีขั้นตอนการประกอบพิธีที่แตกต่างกันในแต่ละวัน คือ ที่บ้านบางแซะ โรงไหว้ครูในคืนแรก และ 2 วันต่อมา ซึ่งนับเป็นวันที่ 1 คืนที่ 2 วันที่ 2 และคืนที่ 3 จะเป็นการเข้าทรง และ วันที่ 3 คือวันสุดท้ายจะมีการเชิญครุหมอนมารับเครื่องเซ่นในช่วงเช้า ส่วนช่วงบ่ายโนราจะว่าบทคุณครู ครูสอน สอนรำแสงทอง รำคล้องหงส์ เล่นบทสิบสอง จากนั้นจึงทำพิธีส่งโรง และตัดเหมรย

สำหรับโรงโนรา ในพิธีโรงครูของชาวสยามบ้านบางแซะ รัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซีย แทบไม่มีความเปลี่ยนแปลง และยังคงเหมือนของทางภาคใต้ของประเทศไทย ทั้งนี้เพราะโนราตลอดจนประชาชนชาวสยามนั้นมีความนับถือครุหมอนโนรา เชื่อว่า โรงพิธีที่ปลูกผัสดลักษณะตามแบบแผนโบราณ

จะใช้ทำพิธีไม่ได้ เพราะครุหมอนรามีไม่ยอมให้ทำเช่นนั้น และจะถูกลงโทษให้เป็นไปต่าง ๆ นานา ทางทิศตะวันออกของโรง จะต่อพาไลออกไปราว 2 ศอก โดยยกพื้นทำเป็น “ศาลเพียงตา” สูงพอเสมอศีรษะ บนพาไลมีเพดานผูกเพดานผ้าทั้งข้างขวาและข้างซ้าย โดยข้างขวาวางเทริด หน้าพราน รวมถึงเครื่องเช่นครุหมอน โดยข้างซ้ายวางเครื่องเช่นเทวดา เพดานผ้านี้ทางภาคใต้จะผูกไว้เพียงฝั่งขวาของพาไลเท่านั้น ด้านนี้ถือเป็นหน้าโรงเพราะเป็นที่ประทับของครุหมอนรามี ฝั่งตรงข้ามพาไลกันด้วยเชือกฟางเป็นตาราง แทนเครื่องหมายบอกว่าห้ามเข้าโรงทางนี้ และห้ามส่งของผ่านทางนี้ (สุพรรณ นาคเสน, 2562, หน้า 26)

ภาพที่ 8 ลักษณะของจั่วของโรงโนราโรงครู
ที่มา: พิชณ กัญภัย (2567)

ภาพที่ 9 ศาล หรือ พาไล
ที่มา: พิชณ กัญภัย (2567)

ความแตกต่างระหว่างพิธีโนราโรงครูของชาวสยามบ้านบางแซะ กับโนราทางภาคใต้ คือที่บ้านบางแซะมีทั้งโนราผู้ชายและโนราผู้หญิงซึ่งสามารถเป็นนายโรงและประกอบพิธีกรรมตัดเหมยได้เหมือนกัน ในขณะที่ภาคใต้จะไม่นิยมให้โนราผู้หญิงเป็นผู้ประกอบพิธีกรรม อีกทั้งด้านความเชื่อเรื่องครุหมอนรามี การนับถือครุหมอนของชาวสยามบ้านบางแซะ และชาวภาคใต้ในประเทศไทย ก็มีความแตกต่าง

กัน ครูหมอนโนราในภาคใต้มักเรียกรวม ๆ ว่า “ครูหมอตายาย” หรือ “ตายายโนรา” หรือ “ตายาย” ซึ่งชาวใต้ที่มีเชื้อสายโนรานั้นถือว่าเป็นบรรพบุรุษของตน ส่วนครูหมอนโนราที่บ้านบางแซะ อาจแบ่งได้เป็นครูหมอของโนราและครูหมอของชาวบ้าน ครูหมอของโนรา ได้แก่ ครูหมอในตำนานโนรา เช่น แม่ศรีมาลา เทพสังข์รณ ครูพราน พระยามือเหล็ก พระยามือไฟ และครูหมอที่เคยสอนโนรามาก่อน ซึ่งครูหมอประเภทหลังนี้ อาจจะมีความสัมพันธ์ทางสายเลือดด้วยหรือไม่ก็ได้ จึงทำให้ครูหมอบ้านบางแซะมีเป็นจำนวนมาก

จากการศึกษาแสดงให้เห็นการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมโนราในชุมชนชาวสยามที่บ้านบางแซะที่มีการสืบทอดพิธีกรรมโนราโรงครู และความเชื่อเรื่องครูหมอนโนราจากบรรพบุรุษมาอย่างต่อเนื่อง การประกอบพิธีกรรมโนราโรงครูที่นี้ยังคงสืบทอดและถือธรรมเนียมปฏิบัติไม่แตกต่างจากอดีต ดังจะเห็นได้จากการสร้างโรงโนราแบบโบราณ คือ ไม่ยกพื้น ไม่มีการใช้ฉากกั้นเพื่อเป็นที่แต่งตัวโนรา โดยโนราจะแต่งตัวกันในโรง ให้ผู้ชมสามารถมองเห็นได้เหมือนในอดีต ตัวบทที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมก็ยังใช้ตัวบทแบบเดิม เนื่องจากมีการบันทึกตัวบทที่ใช้ในพิธีกรรมไว้เป็นลายลักษณ์อักษร โดยโนราแต่ละคนจะบันทึกตัวบทที่เล่าเรียนมาจากครูเก็บไว้เป็นสมบัติส่วนตัวและนำมาใช้ฝึกซ้อม หรืออ่านเมื่อประกอบพิธีกรรม

สรุป

อิทธิพล ความเชื่อ ความศรัทธา ของโนราในประเทศไทยที่ส่งผลต่อพิธีโนราโรงครูของชาวสยามบ้านบางแซะ รัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซีย นั้น ปรากฏออกมาผ่านทางพิธีกรรม เช่น 1) ความเชื่อเรื่องครูหมอนโนรา 2) ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ 3) ความเชื่อเรื่องการบนบาน 4) ความเชื่อเรื่องการเหยียบเสน และ 5) ความเชื่อเรื่องการรักษาอาการป่วยไข้ ตลอดจนความเชื่อในการจัดเตรียมสถานที่ประกอบพิธีโนราโรงครู โดยยืดยาวเอาความเชื่อ ความศรัทธา เรื่องโนราโรงครูมาปฏิบัติ เพราะเชื่อว่าโรงพิธีที่ปลูกผิดลักษณะตามแบบแผนโบราณ จะใช้ทำพิธีไม่ได้ เพราะครูหมอนโนราไม่ยอมให้ทำเช่นนั้น ในการรักษาธรรมเนียมของโนราโรงครูไว้นั้น โนราที่รัฐกลันตันยังคงดำรงตามธรรมเนียมปฏิบัติธรรมเนียมดั้งเดิมของโนราโรงครูไว้อย่างเคร่งครัด และยังคงมีลักษณะคล้ายคลึงกับการสร้างโรงโนราในพิธีโรงครูของทางภาคใต้ของประเทศไทย ปัจจัยในการสืบทอดพิธีโนราโรงครูของชาวสยามบ้านบางแซะ รัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซีย ได้แก่ 1) การยังคงมีผู้สืบทอดการเป็นโนรา โดยมีคนรุ่นใหม่ที่มาฝึกหัดโนรา และเข้าพิธีตัดจุกเป็นโนราใหญ่หลายคน ด้วยความเต็มใจและความภาคภูมิใจ 2) การที่ชาวสยามบ้านบางแซะยังคงมีความเชื่อเรื่องครูหมอนโนราอย่างเหนียวแน่น โดยเชื่อว่าครูหมอช่วยคุ้มครองให้รอดพ้นจากอันตราย โรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ ตลอดจนบันดาลให้สมปรารถนา จึงจัดโนราโรงครูเป็นการแก้บนบานตอบแทน และ 3) พิธีกรรมโนราโรงครูยังมีการจัดสืบเนื่องต่อมาและในปัจจุบันยังมีมากขึ้น เนื่องจากชาวบ้านบนบานครูหมอกันมาก ซึ่งวัฒนธรรมทางพิธีโนราโรงครูของชาวสยามบ้านบางแซะ รัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซีย ยังคงดำเนินตามแบบแผน ขนบ และจารีตของโนราทางภาคใต้ของประเทศไทย เพราะยึดถือข้อปฏิบัติในความเชื่อความศรัทธาของครูหมอนโนรา ที่สืบทอดกันมาจากอดีต

รายการอ้างอิง

- ธีรพร พรหมมาศ. (2545). พัฒนาการทางการเมืองของรัฐบาลกันตังและตรังจากก่อตั้งตั้งแต่ต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 ถึง ค.ศ. 1941 [วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร]. SU. <https://sure.su.ac.th/xmlui/handle/123456789/8868>
- พรหมศักดิ์ เจิมสวัสดิ์ และปรีชา นุ่นสุข. (2525). ศาสนาและความเชื่อต่าง ๆ ของชุมชนโบราณในภาคใต้. ใน สีหวัฒน์ แนนหนา (บก.). รายงานการสัมมนาประวัติศาสตร์-โบราณคดีศรีวิชัย (หน้า 113-127). พิมพ์.
- พิทยา บุชรัตน์. (2556). โนนราชบัณฑิตยสถานทักษิณคดีศึกษา. มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- วิเชียร ณ นคร. (2523). พุ่มท้าว.ที่ระลึกงานเชิดชูเกียรติศิลปินภาคใต้ ขุนอุปถัมภ์นรากร. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- วิไลลักษณ์ ย้งรอด และศิริศักดิ์ คุ่มรักษา. (2546). พุทธศิลป์ในดินแดนภาคใต้. แพลน รีตเดอส์.
- สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. (2542). โนนรา. ใน สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคใต้ (เล่ม 8, หน้า 3871-3911). มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทยธนาคารไทยพาณิชย์.
- สุพัฒน์ นาคเสน. (2539). โนนรา: รำเขียนพราय-เหยียบลูกมะนาว [วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. CU. <https://www.car.chula.ac.th/display7.php?bib=b1463414>
- สุพัฒน์ นาคเสน. (2562). โนนราทำครู. สำนักพิมพ์และสายส่งดวงแก้ว.
- อุดม หนูทอง. (2536). โนนรา. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา.

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
Faculty of Humanities and Social Sciences

รายละเอียดการส่งบทความจัดพิมพ์ในวารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรีจัดทำวารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นสื่อกลางในการเผยแพร่ผลงานวิชาการของคณาจารย์ นักวิชาการทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย โดยเปิดรับผลงานวิชาการประเภท บทความวิจัย บทความวิชาการ สำหรับการส่งบทความเพื่อตีพิมพ์ภายใต้เงื่อนไขว่า จะต้องไม่เคยเผยแพร่ในวารสารอื่นมาก่อน และบทความที่ได้รับตีพิมพ์จะมีการตรวจความถูกต้องเหมาะสมจากผู้ทรงคุณวุฒิ (peer review) และกองบรรณาธิการ

รูปแบบการเขียนบทความ

1. บทความที่รับพิจารณาตีพิมพ์เป็นบทความภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษหรือภาษาจีน โดยมีจำนวนหน้าของเนื้อหาและเอกสารอ้างอิงรวมทั้งสิ้นไม่เกิน 15 หน้า ภาษาไทยและภาษาอังกฤษใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK ภาษาจีนใช้ตัวอักษร Simsun
2. ข้อปฏิบัติการพิมพ์แต่ละหัวข้อ/ส่วนประกอบ

ที่	หัวข้อ/ส่วนประกอบ	คำอธิบาย
1.	การตั้งค่าหน้ากระดาษ	<u>ขนาดกระดาษ 18.7 x 26 เซนติเมตร หัวกระดาษ 2 เซนติเมตร</u> <u>ท้ายกระดาษ 1.5 เซนติเมตร กั้นซ้าย 2 เซนติเมตร กั้นขวา 1.5</u> <u>เซนติเมตร</u>
2.	ชื่อบทความ	ระบุชื่อบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ <u>ขนาดตัวอักษร 20 พอยท์</u> <u>ชนิดหนา ภาษาจีนขนาดตัวอักษร 16 พอยท์ ชนิดหนา</u> ไว้กึ่งกลาง หน้ากระดาษ
3.	ชื่อผู้เขียนบทความ	<u>ระบุชื่อผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัย (ถ้ามี) ทุกคนทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ</u> ขนาดตัวอักษร 16 พอยท์ ภาษาจีน ขนาดตัวอักษร 12 พอยท์ ไว้ชิด ด้านขวาน้ำกระดาษ
4.	สังกัดผู้เขียนบทความ	<u>ระบุวุฒิการศึกษา ชื่อสถาบันการศึกษาหรือวุฒิการศึกษา ตำแหน่งทาง</u> <u>วิชาการ สถานที่ทำงาน e-mail</u> ขนาดตัวอักษร 12 พอยท์ ภาษาจีน ขนาด ตัวอักษร 8 พอยท์ ไว้ที่เชิงอรรถท้ายหน้า
5.	บทคัดย่อ	บทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษมีความยาว <u>ไม่เกิน 300 คำ</u> และ <u>อยู่</u> <u>ภายใน 1 ย่อหน้าเท่านั้น</u>
6.	คำสำคัญ	ระบุคำสำคัญ 3-6 คำทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ไว้ท้ายบทคัดย่อ

ที่	หัวข้อ/ส่วนประกอบ	คำอธิบาย
7.	เนื้อหา	- หัวข้อใช้ภาษาไทยและภาษาอังกฤษขนาดตัวอักษร 16 พอยท์ ชนิดหนา ภาษาจีนขนาดตัวอักษร 12 พอยท์ ชนิดหนา วางไว้ชิดขอบซ้ายส่วนรายละเอียดใช้ภาษาไทยและภาษาอังกฤษขนาดขนาดตัวอักษร 16 พอยท์ ธรรมดา ภาษาจีนขนาดตัวอักษร 12 พอยท์ ชนิดธรรมดา - การเขียนบทความแต่ละประเภทมีรายละเอียดดังนี้ - บทความวิจัย ประกอบด้วย 1.1 บทนำ 1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย 1.3 สมมติฐานการวิจัย (ถ้ามี) 1.4 วิธีดำเนินการวิจัย - ประชากร - เครื่องมือ - การเก็บรวบรวมข้อมูล - การวิเคราะห์ข้อมูล 1.5 สรุปและอภิปรายผลการวิจัย 1.6 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย 1.7 รายการอ้างอิง - บทความวิชาการ ประกอบด้วย 2.1 บทนำ 2.2 เนื้อเรื่อง 2.3 บทสรุป 2.4 รายการอ้างอิง
8.	ตารางและกราฟ (ถ้ามี)	ตารางที่แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูล ต้องเรียงลำดับตาราง หากตารางมีการขึ้นหน้าใหม่ต้องระบุชื่อตารางเสมอ เช่น ตารางที่ 1ชื่อตาราง..... ตารางที่ 1ชื่อตาราง..... (ต่อ) ตารางที่ 2ชื่อตาราง..... ตารางที่ 2ชื่อตาราง..... (ต่อ)
9.	รูปภาพ	รูปภาพประกอบในเนื้อหาบทความต้องมีความคมชัด มีการระบุ ลำดับภาพ และที่มา ได้ภาพทุกภาพ ภาพที่ 1 ชื่อภาพ ที่มา: ผู้แต่ง (ปี)

รูปแบบเขียนการอ้างอิงในเนื้อหาและรายการอ้างอิง

1. การอ้างอิง

การอ้างอิงเป็นการนำข้อมูลจากการศึกษา ค้นคว้า เอกสาร ตำรา และงานวิจัย รวมถึงแหล่งอ้างอิงทางอินเทอร์เน็ตที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้เป็นหลักฐานในการสนับสนุน และระบุที่มาของเนื้อหาที่นำมาอ้างอิงอย่างชัดเจน ซึ่งแบ่งเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่

1.1 การอ้างอิงแทรกในเนื้อหา (in-text citation)

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาใช้ระบบนาม-ปี ซึ่งระบุแหล่งที่มาของเนื้อหาเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องโดยใช้วงเล็บแทรกในส่วนต้นประโยค ท้ายประโยค หรือในเนื้อหา หากเป็นการอ้างอิงเนื้อหาบางส่วนให้ระบุเลขหน้า โดยการอ้างอิงแทรกในเนื้อหานี้จะปรากฏด้วยในส่วนท้ายเล่ม (รายการเอกสารอ้างอิง) โดยในกรณีที่ผู้เขียนเป็นชาวต่างประเทศให้ขึ้นต้นด้วย นามสกุล และตามด้วยชื่อย่อ

1.2 การเขียนเชิงอรรถ (Footnote)

วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี ได้กำหนดการเขียนเชิงอรรถไว้ โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1.2.1 เชิงอรรถโยง (Gross - Reference) คือ การเขียนเพื่อเชื่อมโยงเนื้อหาให้ผู้อ่านสามารถดูหรืออ่านเพิ่มเติมเพื่อความเข้าใจที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

1.2.2 เชิงอรรถเสริมความหรืออธิบาย (Content Footnote) คือ การเขียนเสริมความที่เป็นข้อความอธิบาย ขยายความเพิ่มเติมจากเนื้อหาของรายงานบางตอนที่คิดว่าช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจได้ง่ายขึ้น หรืออาจเป็นการให้คำนิยามศัพท์เฉพาะ

2. รายการอ้างอิง

รายการอ้างอิงเป็นการรวบรวมเพื่อระบุถึงแหล่งที่มาและเป็นการแสดงจริยธรรมทางวิชาการของผู้เขียน รวมทั้งใช้ในการติดตามข้อมูลหากมีผู้ที่สนใจจะศึกษาเรื่องนั้นต่อ ดังนั้นวารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี จึงได้กำหนดการอ้างอิงและรายการอ้างอิงเพื่อให้เป็นแนวทางเดียวกันทั้งฉบับ โดยใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบ APA 7th edition

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหา

1. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาที่มีผู้แต่งคนเดียว

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ ชื่อ-สกุล/(ปีที่พิมพ์,/หน้า) Last Name/(Year,/pp.)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (ชื่อ-สกุล,/ปีที่พิมพ์,/หน้า) (Last Name,/Year,/pp.)
ขจีรัตน์ ดวงดาว (2555)	(ขจีรัตน์ ดวงดาว, 2555)
ขจีรัตน์ ดวงดาว (2555, หน้า 24)	(ขจีรัตน์ ดวงดาว, 2555, หน้า 24)
ขจีรัตน์ ดวงดาว (2555, หน้า 24-31)	(ขจีรัตน์ ดวงดาว, 2555, หน้า 24-31)
ขจีรัตน์ ดวงดาว (2555, หน้า 24-27, 31)	(ขจีรัตน์ ดวงดาว, 2555, หน้า 24-27, 31)
Adam (2010)	(Adam, 2010)
Adam (2010, p. 14)	(Adam, 2010, p. 14)
Adam (2010, pp. 14-18)	(Adam, 2010, pp. 14-18)
Adam (2010, pp. 14, 18-20)	(Adam, 2010, pp. 14, 18-20)

2. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาที่มีผู้แต่ง 2 คน

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ ชื่อ-สกุลคนที่ 1/และคนที่ 2/(ปีที่พิมพ์,/หน้า) Last Name 1/and/Last Name 2/(Year,/pp.)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (ชื่อ-สกุลคนที่ 1/และคนที่ 2,/ปีที่พิมพ์,/หน้า) (Last Name 1/&/Last Name 2,/Year,/pp.)
กนกกร ทิพย์ชัย และสุณี ไทธนา (2554)	(กนกกร ทิพย์ชัย และสุณี ไทธนา, 2554)
กนกกร ทิพย์ชัย และสุณี ไทธนา (2554, หน้า 45)	(กนกกร ทิพย์ชัย และสุณี ไทธนา, 2554, หน้า 45)
กนกกร ทิพย์ชัย และสุณี ไทธนา (2554, หน้า 45-50)	(กนกกร ทิพย์ชัย และสุณี ไทธนา, 2554, หน้า 45-50)
Drucker and Keegan (2009)	(Drucker & Keegan, 2009)
Drucker and Keegan (2009, p. 156)	(Drucker & Keegan, 2009, p. 156)
Drucker and Keegan (2009, pp. 156-159)	(Drucker & Keegan, 2009, pp. 156-159)

3. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาที่มีผู้แต่ง 3 คน

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ ชื่อ-สกุลคนที่ 1,/คนที่ 2/และคนที่ 3/(ปีที่พิมพ์,/หน้า) Last Name 1,/2,/and/3/(Year, pp.)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (ชื่อ-สกุลคนที่ 1,/คนที่ 2/และคนที่ 3,/ปีที่พิมพ์,/หน้า) (Last Name 1,/2,/and/3,/Year,/pp.)
คณิศร เมธิกุล, นิตดา คมคาย และกิ่งแก้ว ทวีชัย (2553)	(คณิศร เมธิกุล, นิตดา คมคาย และกิ่งแก้ว ทวีชัย, 2553)
คณิศร เมธิกุล, นิตดา คมคาย และกิ่งแก้ว ทวีชัย (2553, หน้า 16-22)	(คณิศร เมธิกุล, นิตดา คมคาย และกิ่งแก้ว ทวีชัย, 2553, หน้า 16-22)
Abeles, Morgan, and Saltvit (1992)	(Abeles, Morgan, & Saltvit, 1992)
Abeles, Morgan, and Saltvit (1992, pp. 23-25)	(Abeles, Morgan, & Saltvit, 1992, pp. 23-25)

4. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาที่มีผู้แต่ง 4-5 คน

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ ชื่อ-สกุลคนที่ 1,/.../และคนที่ 5/(ปีที่พิมพ์,/หน้า) Last Name 1,/.../and/Last Name 5/(Year,/pp.)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (ชื่อ-สกุลคนที่ 1,/...และคนที่ 5,/ปีที่พิมพ์,/หน้า) (Last Name 1,/.../&/Last Name 5,/Year,/pp.)
กมลศรี สมใจ, ธาธิณี บุญยสิทธิ์, มณฑา ทองอุไร, วันดี เข้มจิรา และจิราพร จรแก้ว (2555, หน้า 187-193)	(กมลศรี สมใจ, ธาธิณี บุญยสิทธิ์, มณฑา ทองอุไร, วันดี เข้มจิรา และจิราพร จรแก้ว, 2555, หน้า 187-193)
Durbin, Cornor, Martin, Jerard, Dick, and Santum (2005, pp. 35-38)	(Durbin, Cornor, Martin, Jerard, Dick, & Santum, 2005, pp. 35-38)

5. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาที่มีผู้แต่ง 6 คน หรือมากกว่า

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ ชื่อ-สกุลคนที่ 1/และคณะ/(ปีที่พิมพ์,/หน้า) Last Name 1/et al/(Year,/pp.)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (ชื่อ-สกุลคนที่ 1/และคณะ,/ปีที่พิมพ์,/หน้า) (Last Name 1/et al./Year,/pp.)
ศรีสุภา รัตนา และคณะ (2550, หน้า 9-21)	(ศรีสุภา รัตนา และคณะ, 2550, หน้า 9-21)
Green et al. (2009, pp. 44-47)	(Green et al., 2009, pp. 44-47)

6. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาที่ผู้แต่งใช้นามแฝง

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ ชื่อนามแฝง/(ปีที่พิมพ์,/หน้า)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (ชื่อนามแฝง,/ปีที่พิมพ์,/หน้า)
ทมยันตี (2540, หน้า 49-53)	(ทมยันตี, 2540, หน้า 49-53)
Omega (2002, p. 51)	(Omega, 2002, p. 51)

7. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาที่ผู้แต่งมีบรรดาศักดิ์ ยศ หรือฐานันดรศักดิ์

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ บรรดาศักดิ์ ยศ/ชื่อ-สกุล/(ปีที่พิมพ์,/หน้า)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (บรรดาศักดิ์ ยศ/ชื่อ-สกุล,/ปีที่พิมพ์,/หน้า)
พล.ต. ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช (2524, หน้า 14-15)	(พล.ต. ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช, 2524, หน้า 14-15)
คุณหญิงแม้นมาส ขวลิต (2525, หน้า 9)	(คุณหญิงแม้นมาส ขวลิต, 2525, หน้า 9)

8. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาที่ผู้แต่งมีสมณศักดิ์

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ ชื่อสมณศักดิ์/(ปีที่พิมพ์,/หน้า)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (ชื่อสมณศักดิ์,/ปีที่พิมพ์,/หน้า)
พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (2552, หน้า 8-12)	(พระพรหมมิ่งคลาจารย์, 2552, หน้า 8-12)

9. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหางานที่ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่งหรือชื่อบรรณาธิการ

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ “ชื่อบทความ”/(ปีที่พิมพ์,/หน้า)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (“ชื่อบทความ”/,ปีที่พิมพ์,/หน้า)
“สหรัฐอเมริกา กับเวียดนาม” (2530, หน้า 3)	(“สหรัฐอเมริกา กับเวียดนาม”, 2530, หน้า 3)
“Instruction in Junior” (1987, pp. 57-58)	(“Instruction in Junior”, 1987, pp. 57-58)

10. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหางานที่ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ ชื่อ-สกุล/(ม.ป.ป.,/หน้า) Last Name/(n.d.,/pp.)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (ชื่อ-สกุล,/ม.ป.ป.,/หน้า) (Last Name,/n.d.,/pp.)
คมทวน คันธนู (ม.ป.ป., หน้า 18)	(คมทวน คันธนู, ม.ป.ป., หน้า 18)
Daly (n.d., pp. 25-26)	(Daly, n.d., pp. 25-26)

11. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาจากบทสัมภาษณ์

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ ชื่อ-สกุล/(การสื่อสารส่วนบุคคล,/วัน/เดือน/ปี) Name/(personal communication,/M/D,/Y)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (ชื่อ-สกุล,/การสื่อสารส่วนบุคคล,/วัน/เดือน/ปี) (Name,/personal communication,/M/D,/Y)
ยุพิน เตชะมณี (การสื่อสารส่วนบุคคล, 19 พฤษภาคม 2557)	(ยุพิน เตชะมณี, การสื่อสารส่วนบุคคล, 19 พฤษภาคม 2557)
C.M. Nyamboga (personal communication, March 19, 2006)	(C.M. Nyamboga, personal communication, March 19, 2006)

12. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาจากข้อมูลที่ถูกอ้างถึงในเอกสารอื่น

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ ชื่อ-สกุล/(ปี,/อ้างถึงใน/ชื่อ-สกุล,/ปีที่พิมพ์,/หน้า) Last Name/(as cited in/Last Name,/Year,/pp.)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (ชื่อ-สกุล,/ปี,/อ้างถึงใน/ชื่อ-สกุล,/ปีที่พิมพ์,/หน้า) (Last Name/as cited in/Last Name,/Year,/pp.)
กุลธิดา ท่วมสุข (2554, อ้างถึงใน อุษณีย์ ศรีสารคาม, 2555, หน้า 10)	(กุลธิดา ท่วมสุข, 2554 อ้างถึงใน อุษณีย์ ศรีสารคาม, 2555, หน้า 10)
Miller (1982, อ้างถึงใน ณรงค์ บ่อมบุปผา, 2526, หน้า 4-6)	(Miller, 1982 อ้างถึงใน ณรงค์ บ่อมบุปผา, 2526, หน้า 4-6)
Maslow (1984, as cited in Wilson, 1988, pp. 15-18)	(Maslow, 1984 as cited in Wilson, 1988, pp. 15-18)

13. การอ้างอิงราชกิจจานุเบกษา

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ ชื่อกฎหมาย/(ปี)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (ชื่อกฎหมาย,/ปี)
พระราชบัญญัติการอุดมศึกษา พ.ศ. 2562 (2562)	(พระราชบัญญัติการอุดมศึกษา พ.ศ. 2562, 2562)

หมายเหตุ

- เอกสารที่นำมาอ้างอิงมากกว่าสองแหล่งข้อมูล ให้เขียนเรียงตามลำดับตัวอักษร และค้นด้วย ;
- กรณีที่ไม่มีวันที่เผยแพร่ปรากฏ ให้ใส่ ม.ป.ป. หรือ n.d.
- การอ้างอิงราชกิจจานุเบกษาท้ายข้อความในเนื้อหานั้น ให้ใช้ชื่อย่อกฎหมายและตามด้วยปี

รูปแบบรายการอ้างอิง

1. หนังสือทั่วไป

ภาษาไทย ชื่อ/สกุล./(ปีที่พิมพ์)./ชื่อหนังสือ/(ครั้งที่พิมพ์)./สำนักพิมพ์.

ภาษาอังกฤษ Author, A. A. (Year)./Title of the book/(Edition ed.)/Publisher.

ตัวอย่าง สุทธิ ชัตติยะ และวิไลลักษณ์ สุวจิตตานนท์. (2554). แบบแผนการวิจัยและสถิติ (พิมพ์ครั้งที่ 2). ประยูรวงศ์พรินต์ติ้ง.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2539). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2525 (พิมพ์ครั้งที่ 6). ราชบัณฑิตยสถาน.

Wonnacott, T. H., & Wonnacott, R. J. (1969). Introductory Statistics (5th ed.). John Wiley and Sons.

American Library Association. (1963). Let's Read Together: Books for Family Enjoyment. American Library Association.

หมายเหตุ กรณีผู้แต่งไม่เกิน 20 คน ให้ใส่ชื่อทุกคน

หากผู้แต่งมากกว่า 20 คน ให้ ชื่อ นามสกุล^{คนที่1}, ชื่อ นามสกุล^{คนที่2}, คนที่3, คนที่4, คนที่5, คนที่6, คนที่7, คนที่8, คนที่9, คนที่10, คนที่11, คนที่12, คนที่13, คนที่14, คนที่15, คนที่16, คนที่17, คนที่18, คนที่19, และชื่อ นามสกุล^{คนสุดท้าย}./(ปีพิมพ์)./ชื่อหนังสือ/(พิมพ์ครั้งที่)./สำนักพิมพ์. URL (กรณีเป็นออนไลน์)

1.1 หนังสือแปล

ภาษาไทย ชื่อ/สกุล./(ปีพิมพ์)./ชื่อเรื่องหนังสือภาษาต้นฉบับ/[ชื่อหนังสือภาษาไทย]/(พิมพ์ครั้งที่)./สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง เจมส์ อาร์. โดติ. (2562). Into the Magic Shop [เราทุกคนล้วนมีร้านเวทมนตร์อยู่ในใจ]. อมรินทร์บุ๊คส์.

2. บทความในหนังสือรวมเรื่อง/เอกสารการสอน

ภาษาไทย ชื่อ/สกุล./(ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ใน/ชื่อบรรณาธิการ (บ.ก.)/ชื่อหนังสือ/(หน้า/เลขหน้า)./สำนักพิมพ์.

ภาษาอังกฤษ Author, A. A. (Year)./Title of the chapter./In Editor/(Eds.)/Title of the book/(pp./xx-xxx)/Publisher.

ตัวอย่าง จุลพรรณ พยาขรานนท์. (2548). ศิลปกรรมในพระพุทธศาสนา. ใน สุวรรณี สันต์ธนะวาณิช (บ.ก.), ศาสนศิลป์ในชุมชนธนบุรี (หน้า 69-90). มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.

ทัศนาศา และรุ่งฟ้า ฐิโนทัย. (2548). การจัดการในงานวิเคราะห์สารสนเทศ. ใน
เอกสารการสอนชุดวิชาการวิเคราะห์สารสนเทศ (หน้า 1-12).

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

Druxman, R. (2003). Designing Opportunities for Learning. In Norton, P., &
Wiberg K.M. (Eds.), **Teaching with Technology** (pp. 17-41). Thomson
Wadsworth.

3. บทความในวารสาร

แบบเล่ม

ภาษาไทย ชื่อ/สกุล/(ปีที่พิมพ์)/ชื่อบทความ/ชื่อวารสาร,ปีที่(ฉบับที่)/หน้า/เลขหน้า.

ภาษาอังกฤษ Author, A. A./ (Year)/Article title./ **Journal name**,/Volume(Issue),/pp./xx-xxx.

ตัวอย่าง วัฒนะ จุฑาวิภาต. (2556). ผ้าทอกับชีวิตคนไทย. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี,
6(2), หน้า 103-126.

Carter, J. S., Corra, M., Carter, S. K., & McCrosky, R. (2014). The Impact of
Place? A Reassessment of the Importance of the South in Affecting
Beliefs about Racial Inequality. **The Social Science Journal**, 51(1),
pp. 12-20.

แบบออนไลน์

ภาษาไทย ชื่อ/สกุล/(ปีที่พิมพ์)/ชื่อบทความ/ชื่อวารสาร,ปีที่(ฉบับที่)/หน้า/เลขหน้า./URL

ภาษาอังกฤษ Author, A. A./ (Year)/ Article title./ **Journal name**,/Volume(Issue),/pp./
xx-xxx./URL

ตัวอย่าง จักรพันธ์ พรหมฉลวย. (2565). กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแล
สุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ จังหวัดสมุทรปราการ. วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์
และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, 5(1), หน้า 8-23.

https://so02.tci-thaijo.org/index.php/human_dru/article/view/252323

4. เอกสารรายงานการประชุมทางวิชาการ

ภาษาไทย ชื่อ/สกุล/(ปีที่พิมพ์)/ชื่อบทความ/ใน/ชื่อบรรณาธิการ (บ.ก.)(ถ้ามี)/ชื่อหัวข้อการ
ประชุม/(หน้า/เลขหน้า)/สถานที่.

ภาษาอังกฤษ Author, A. A./ (Year)./Title./In/ Editor /(Ed. หรือ Eds.),/ **Conference
Name**/(pp./xx-xxx)/Location.

ตัวอย่าง ธวัชพล คงน้อย, ศกร คุณวุฒิจิตตธิรณ, ธนาทิพย์ สุวรรณโสภี และอภิญา หิรัญวงษ์.
(2552). ปัจจัยที่มีอิทธิพลและสหสัมพันธ์ระหว่างปริมาณและคุณภาพน้ำเชื้อพ่อ
พันธุ์โคนมที่เลี้ยงดูในเขตภาคกลางของประเทศไทย ใน เรื่องเต็มการประชุมทาง

วิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 47: สาขาสัตว์ (หน้า 182-190).
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

Katz, I., Gabayan, K., & Aghajan, H. (2007). A multi-touch surface using multiple cameras. In J. Blanc-Talon, W. Philips, D. Popescu, & P. Scheunders (Eds.), **Lecture notes in computer science: Vol. 4678. Advanced concepts for intelligent vision systems** (pp. 97-108). Springer-Verlag.

5. วิทยานิพนธ์

5.1 วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิตและวิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ที่ไม่ได้ตีพิมพ์

ภาษาไทย ชื่อ/สกุล./ (ปีที่เผยแพร่)./ชื่อวิทยานิพนธ์/[วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์ หรือ วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]./ชื่อมหาวิทยาลัย.

ภาษาอังกฤษ Author, A. A./ (Year)./Thesis Name/[Unpublished Doctoral Dissertation or Unpublished master's thesis]./University.

ตัวอย่าง อัครพล นิยมลรัตน์. (2554). แบบจำลองการจัดการความรู้สำหรับการบ่มเพาะธุรกิจ ในมหาวิทยาลัยในประเทศไทย [วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

Prapat Pawinan. (2005). **Appropriate Tree Species and Techniques for Direct Seeding for Forest Restoration in Chiang Mai and Lamphun Provinces** [Unpublished Master's Thesis]. Chiangmai University.

5.2 วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิตและวิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิตจากเว็บไซต์

(ไม่อยู่ในฐานข้อมูลเชิงพาณิชย์)

ภาษาไทย ชื่อ/สกุล./ (ปีที่เผยแพร่)./ชื่อวิทยานิพนธ์/[วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต หรือ วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]./ชื่อเว็บไซต์./URL

ภาษาอังกฤษ Author, A. A./ (Year)./Thesis Name/[Doctoral dissertation or Master's thesis]./Website Name./URL

ตัวอย่าง ทศพร โพธิ์เนียม. (2559). การผลิตแผ่นขึ้นไม้อัดจากต้นรูปฤๅษีและการประยุกต์ใช้ สำหรับงานประดิษฐ์ [วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี]. RMUTT. <http://www.repository.rmutt.ac.th/dspace/bitstream/123456789/2956/1/RMUTT-154583.pdf>

อัครพล นิยมลรัตน์. (2554). แบบจำลองการจัดการความรู้สำหรับการบ่มเพาะธุรกิจ ในมหาวิทยาลัยในประเทศไทย [วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่]. CMU. <http://cmuir.cmu.ac.th/jspui/handle/6653943832/21384>

5.3 วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิตและวิทยานิพนธ์ปริญญาโทฉบับที่จัดทำจากฐานข้อมูล เชิงพาณิชย์

- ภาษาไทย ชื่อ/สกุล./(ปีที่เผยแพร่)./ชื่อวิทยานิพนธ์/(หมายเลข UMI หรือ เลขลำดับอื่น ๆ)/
[วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต หรือวิทยานิพนธ์ปริญญาโทฉบับที่จัดทำจากฐานข้อมูล,
ชื่อมหาวิทยาลัย]./ชื่อฐานข้อมูล.
- ภาษาอังกฤษ Author, A. A./(Year)./Thesis Name/(UMI Number or Other Serial
Number)/[Doctoral Dissertation or Master's thesis,
University]./Database Name.
- ตัวอย่าง Becker, J. C. (2013). **Landscape-level influences on community
composition and ecosystem function in a large river ecosystem**
(Publication No. 3577776) [Doctoral dissertation, Graduate Council of
Texas State University-San Marcos]. ProQuest Dissertations and
Theses Global.

6. บทความในนิตยสารหรือหนังสือพิมพ์

แบบตีพิมพ์เป็นรูปเล่ม

- ภาษาไทย ชื่อ/สกุล./(ปี./วัน/เดือน)./ชื่อคอลัมน์./ชื่อหนังสือพิมพ์./หน้า/เลขหน้า.
- ภาษาอังกฤษ Author, A. A./(Year./Month/Day)./Column Name./Newspaper Name./p./xx.
- ตัวอย่าง ไตรรัตน์ สุนทรประภัสสร. (2560, 8 พฤศจิกายน). อนาคตจีน-อเมริกา. **เดลินิวส์**, หน้า
6.
Kington, J. (2005, December 23). East Timor's Search for Justice. **Bangkok
Post**, p. 12.

แบบออนไลน์

- ภาษาไทย ชื่อ/สกุล./(ปี./วัน/เดือน)./ชื่อคอลัมน์./ชื่อหนังสือพิมพ์./URL
- ภาษาอังกฤษ Author, A. A./(Year./Month/Day)./Column Name./Newspaper Name./URL.
- ตัวอย่าง นิติการุณย์ มิ่งรุจิราลัย. (2563, 2 กันยายน). โอกาสในวิกฤติที่อยู่อัน. **ไทยรัฐออนไลน์**.
<https://www.thairath.co.th/news/foreign/1921920>

7. ระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่ง ประกาศ ของหน่วยงาน ที่ไม่ได้จัดทำเป็นรูปเล่ม

- ภาษาไทย ชื่อหน่วยงาน./(วัน/เดือน/ปี)./ชื่อประกาศ.
- ตัวอย่าง มหาวิทยาลัยรามคำแหง. (22 เมษายน 2551). ระเบียบมหาวิทยาลัยรามคำแหงว่า
ด้วยความมั่นคงปลอดภัยของระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร พ.ศ.
2551.

8. ราชกิจจานุเบกษา

ภาษาไทย ชื่อกฎหมาย./ (วัน/เดือน/ปี)./ราชกิจจานุเบกษา./เล่มที่/ตอนที่/หน้า/เลขหน้าที่ใช้อ้างอิง.

ตัวอย่าง ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง การแบ่งส่วนราชการในมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี. (12 ตุลาคม 2542). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 116 ตอนพิเศษ 79 ง, หน้า 17-18.

9. เอกสารโบราณ

ภาษาไทย ชื่อเรื่อง/[ประเภทของเอกสาร]./(ปีที่สร้าง)./ลักษณะเส้นหรือรายละเอียดของเอกสาร (ถ้ามี)./ชื่อหน่วยงานที่เป็นเจ้าของ./เลขที่เอกสาร.

ตัวอย่าง กฎกระทรวงกลาโหมให้แก่พระยานครศรีธรรมราช จ.ศ. 1173 [กระดานเพลา]. (จ.ศ. 1173). อักษรไทย, ภาษาไทย, เส้นดินสอ. หอสมุดแห่งชาติ, เลขที่ 15 หมวดจดหมายเหตุ กท.ร.2.

ความทรงจำเรื่องกรุงเก่าเสียแล้วเจ้าตากมาตั้งเมืองธนบุรี [หนังสือสมุดไทยดำ]. (จ.ศ. 1129). อักษรไทย, ภาษาไทย, เส้นขาว. หอสมุดแห่งชาติ, เลขที่ 28 หมวดจดหมายเหตุ ธบ.

10. พระไตรปิฎก

ภาษาไทย ชื่อพระไตรปิฎก/เล่มที่./ (ปีที่พิมพ์)./สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง สุตตขุ. ขุททกปาฐมมปทคถา สุตตนิปาตา เล่มที่ 25. (2537). มหามกุฏราชวิทยาลัย.

11. เว็บไซต์

ภาษาไทย ชื่อ/สกุลผู้เขียน./ (ปีที่เผยแพร่)./ชื่อบทความ./ชื่อเว็บไซต์./URL

ภาษาอังกฤษ สกุล./อักษรย่อชื่อผู้เขียน./ (ปีที่เผยแพร่)./ชื่อบทความ./ชื่อเว็บไซต์./URL

ตัวอย่าง วิศรุต สันมาแอ. (2563). เทคโนโลยีการผลิตเมล็ดพันธุ์ มะเขือเทศ. สถาบันวิจัยพืชสวน. <http://www.doa.go.th/hort/?p=18779>

Rebecca Blood. (2000). *Weblogs: A History And Perspective*. Rebecca's Pocket. http://www.rebeccablood.net/essays/weblog_history.html

12. โซเชียลมีเดีย

12.1 Facebook

ภาษาไทย ชื่อผู้โพสต์. (ปี./วัน/เดือน). เนื้อหาของโพสต์ 20 คำแรก. [Video or Image attached]. Facebook. URL.

ตัวอย่าง วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี. (2568, 18 กรกฎาคม). วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.

ภัฏธนบุรีปรับค่าพิจารณาบทความและค่าสมาชิก [Image attached].

Facebook. [https://www.facebook.com/photo?fbid=](https://www.facebook.com/photo?fbid=507549064955180&set=a.198968442479912)

[507549064955180&set=a.198968442479912](https://www.facebook.com/photo?fbid=507549064955180&set=a.198968442479912)

12.2 Instagram

ภาษาไทย ชื่อผู้โพสต์ [@username]. (ปี,/วัน/เดือน). เนื้อหาของโพสต์ 20 คำแรก.
[Photograph]. Instagram. URL.

ตัวอย่าง New Zealand Police [newzealandpolice]. (2019, November 15). **Class of 2019 // Wellington dogsection [paw prints emoji] #fridayloof**
[Photograph]. Instagram. https://www.instagram.com/p/B43Cl_-J9pN/

13. YouTube หรือ Streaming Video

ภาษาไทย ชื่อ Username./ (ปี,/วัน/เดือน). ชื่อเรื่องคลิปวิดีโอ/[Video]./URL

ภาษาอังกฤษ Username Uploader. (Year,/Month/Day)./Title of Work/[Video]./
YouTube.URL

ตัวอย่าง human DRU. (2564, 25 พฤษภาคม). ผลการดำเนินงานโครงการ U2T คณะ
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี [Video].
<https://www.youtube.com/watch?v=3KOkdlZc1DQ>

14. สารานุกรมหรือพจนานุกรม

ภาษาไทย ชื่อ/สกุล./ (ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่อง/ใน/ชื่อบรรณาธิการ (บ.ก.) ถ้ามี/ ชื่อสารานุกรมหรือ
พจนานุกรม/ (เล่มที่,/ หน้า)/ สำนักพิมพ์./ URL (ถ้ามี)

ภาษาอังกฤษ Author, A. A./ (Year)./ Subtitle of the Encyclopedia Article./ In/ Editor / (Ed. หรือ
Eds.)/ Subtitle of the Encyclopedia/ (Vol./ pp./ xx-xxx)/ Publisher Name.

ตัวอย่าง สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. (2542). โนรา. ใน สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคใต้ (เล่ม 8, หน้า
3871-3911). มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทยธนาคารไทยพาณิชย์
Keränen, L. (2014). Biopreparedness and biosecurity. In T. L. Thompson
(Ed.), **Encyclopedia of health communication** (Vol. 1, pp. 113-116).
SAGE Reference.

เอกสารอ้างอิง

- มหาวิทยาลัยนเรศวร. (2565). การเขียนบรรณานุกรม รูปแบบ APA 7th. <https://www.nupress.grad.nu.ac.th/การเขียนบรรณานุกรม/>
- มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย. (2563). คู่มือการเขียนเอกสารอ้างอิงและบรรณานุกรม APA 7th edition มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย. <http://eng.rmutsv.ac.th/engineeri/sites/default/files/u761/5.3%20คู่มือเขียนเอกสารอ้างอิงและบรรณานุกรม-APA.pdf>
- วรวิทย์ จันทรสุวรรณ. (2565). การเขียนอ้างอิงแบบ APA 7th. https://web.rmuth.ac.th/woravith/?page_id=1840
- ห้องสมุดสถาบันการพยาบาลศรีสวรินทิรา สภากาชาดไทย. (2563). รูปแบบการเขียนบรรณานุกรม APA 7th edition. <https://lib.stin.ac.th/wp-content/uploads/ข้อมูล/คู่มือ/รูปแบบการเขียนบรรณานุกรม-APA-7.pdf>
- How to Cite in APA Format (7th edition) | Guide & Generator. (n.d.). Scribbr. Retrieved February 20, 2025, from <https://www.scribbr.com/citation-generator/apa>

*** สามารถส่งบทความออนไลน์ได้ที่ ***

https://so02.tci-thaijo.org/index.php/human_dru